YENGEÇ DÖNENCESİ

HENRY MILLER

Çeviren : Avi Pardo

Henry Miller

Alman göçmeni bir ailenin ilk çocuğu olarak 1891 yılında New York'ta dünyaya geldi. Başarılı geçen lise yıllarının ardından City College'a kaydolan Miller, sonraları 'ıstırap, keder ve kargaşadan ibaret' olduğunu söylediği eğitimini tamamlamadan üniversiteden ayrıldı. Bulaşıkçılıktan liman işçiliğine, barmenlikten gazeteciliğe varana dek pek çok farklı işte çalıştı. İş ve macera peşinde Amerika'nın bir şehrinden diğerine seyahat ettiği sırada Emma Goldman ile tanışmış ve Céline, Rabelais, Dostoyevski gibi büyük ustalardan, ayrıca Henry David Thoreau, Walt Whitman ve Jack London'ın özgürlük odaklı arayışlarından etkilenmiştir. Miller, etkilendiği tüm yazarlarla bağını kopartarak özgün sesini bulduğunu ve bir tür 'umutsuzluk' yüzünden yazar olduğunu söyler.

1917'de Beatrice Wickens ile evlenen Henry Miller, ikinci evliliğini -yazınında da etkisini gösteren- June Mansfield ile 1924 yılında yaptı. Oradan oraya sürüklendiği yıllarda yazmayı sürdürse de yazdıklarını yayımlatmakta büyük zorluklar çekti. Eşi June ile çıktığı dokuz aylık Avrupa seyahati ardından New York'a döndü, ancak kısa süre sonra tekrar Londra'ya ve ardından Paris'e gitti. Paris'te aylaklık ederek yaşadığı yıllar boyunca sanat ve edebiyat çevreleriyle içli dışlı olmuş, filizlenmekte olan gerçeküstücülük akımını yakından takip etmiştir. İnsanlığa karşı bir hakaret olarak nitelediği *Yengeç Dönencesi*, bu yılların ürünüdür. Paris şehri, bir başka kalemde hiç böyle can yakıcı bir çerçevede hayat bulmamış, böyle capcanlı resmedilmemiştir. Kitap, ancak 1934 yılında dostu Anaïs Nin ve Otto Rank'in desteğiyle Fransa'nın Obelisk Yayınevi tarafından yayımlanmıştır. ABD'de 1961 yılına değin yayımlanamadığı gibi ülkeye sokulması da yasaklanmış, kitabı kuşatan yasaklar, suçlamalar ve tartışmalar alevlenerek sürmüştür. 1964'te hakkında açılan davalardan 'beraat' eden *Yengeç Dönencesi*, ABD'de yirmiden fazla eyalette altmışın üzerinde farklı davayla yargılanmış olmasıyla tarihe geçmiştir.

Marcel Duchamp, Blaise Cendrars, Lawrence Durrell, Ezra Pound, T.S. Eliot, John Dos Passos, Karl Shapiro ve George Orwell gibi farklı görüşlere sahip aydınların ortak beğenisini kazanan *Yengeç Dönencesi*, hakkında açılan davalar ve koparttığı fırtınalar bir yana, bugün çağdaş edebiyatın en sarsıcı ve güçlü yapıtlarından sayılır.

Henry Miller, 1980 yılında hayata veda etmiştir.

Eserlerinden bazıları: *Oğlak Dönencesi*, *Seksus*, *Pleksus*, *Neksus*, *Clichy'de Sakin Günler*, *Cennette Bir Şeytan*, *Çılgın Üçlü*, *Big Sur ve Hieronymus Bosch'un Portakalları*, *Kara İlkbahar*, *Merdivenin Dibindeki Gülümseyiş*.

SİREN
YAYINLARI

Tropic of Cancer

Siren Yayınları - Roman
Sertifika No: 16232
ISBN: 978-605-5903-36-7
İkinci Baskı: Temmuz 2012

Yayın Yönetmeni: Sanem Sirer
Yayın Danışmanı: Erol Aydın
Çeviren: Avi Pardo
Kapak Tasarım: Nazlım Dumlu
İç Tasarım: Adem Şenel
Baskı: Yaylacık Matbaası
Fatih Sanayi Sitesi, No: 12/197-203
Topkapı, İstanbul. Tel: 212 567 80 03

Asmalı Mescit Mah. Ensiz Sokak No. 9/312
Beyoğlu-İSTANBUL
t *(212) 243 45 65* f *(212) 251 05 32*
www.sirenyayinlari.com
info@sirenyayinlari.com
sireninsesi.blogspot.com

YENGEÇ DÖNENCESİ

HENRY MILLER

Çeviren: Avi Pardo

SİREN YAYINLARI

Bu romanlar yerlerini, zamanla, günlüklere ve otobiyografilere bırakacak—büyüleyici kitaplar, yeter ki yazar deneyimlerinin içinden seçmeyi ve hakikati doğrulukla aktarmayı bilsin.

– Ralph Waldo Emerson

Sunuş

Bazı kitaplar, onları kuşatan tartışmalar ile hatırlanır. *Yengeç Dönencesi* de, ne yazık ki, yasaklarla anılan kitaplardan biri. Bu konuda ancak şöyle bir tesellimiz olabilir: hakkında açılan davalar ve maruz kaldığı yasaklar bu güçlü metni gölgede bırakmayı başaramamıştır.

On yıla yakın süre yaşadığı Paris'e cebinde on dolar ile gelmiştir Henry Miller... Otobiyografik nitelikler barındıran *Yengeç Dönencesi*, yaşam adı da verilen kaosa dair yazılmış en cesur metinlerden biridir. Henry Miller'ın Paris'i açlık, umutsuzluk ve iç sıkıntısıyla yoğrulur. Bu güçlü metin, edebiyatı yok edip onu ait olduğu kaynağa, hayata iade etmek isteyen yazarının 'çağı tüketme' iddiasını olduğu gibi ortaya koyar; dünya sancısıyla doğmuş, karın gurultuları eşliğinde kâğıda dökülmüştür. *Yengeç Dönencesi*, zamanın kanser gibi yiyip bitirdiği bir âleme karşı tutturulmuş bir şarkı niteliğindedir.

İnsan olmanın sefaleti son derece dürüst, can yakıcı ve sarsıcı biçimde belgelenmiştir *Yengeç Dönencesi*'nde. Belki de, dünyanın felaketleri karşısında kahkahalarla gülen yazarın tuttuğu aynadan yansıyanların böylesine 'sakıncalı' bulunması, bu yüzdendir.

Fransa'da yayımlandıktan kısa süre sonra ABD topraklarına sokulması yasaklanan ve neredeyse otuz yıl boyunca yasaklı

kalan bu metin, bugün çağdaş edebiyatın değerli ve benzersiz klasiklerinden biri. Anaïs Nin, kitabın Amerikan edisyonu için yazdığı önsözde, zamanımızın çorak topraklarının derinlerine inerek kazdığı çukurlarda yeraltı baharlarının peşinde olduğunu söylüyor Miller'ın. Hayatta kalmanın, yaşama rağmen yaşamanın belgesidir *Yengeç Dönencesi*; işte tam da bu yüzden, karşılaştığı engellerin hiçbiri Miller'ın şarkısının duyulmasını, yeraltı baharlarının izlerinin sürülmesini engelleyememiştir.

Yaşam kavgasının tüm haz ve hüzünlerini yansıtan bu çağdaş klasiği sunarken kitapların yasaklanmadığı bir dünya düşlemekte ısrar ediyoruz.

Villa Borghese'de yaşıyorum. Tozun zerresi yok ortalıkta, iskemleler yerli yerinde. Yalnız ve ölüyüz burada.

Boris bitlendiğini fark etti dün gece. Koltukaltlarını tıraş etmek zorunda kaldım, kaşıntısı kesilmedi yine de. Böyle harikulade bir evde nasıl bitlenir insan? Ama bitlenmeseydi bu denli samimi olma fırsatını asla bulamayabilirdik, Boris ve ben.

Biraz önce görüşlerini özetledi Boris benim için. Bir iklim kâhini o. Havalar kötü gitmeye devam edecek, diyor. Felaketler, ölümler ve umutsuzluk sürecek. Hiçbir yerde değişim belirtisine rastlanmıyor. Zaman kanser gibi yiyip bitiriyor bizi. Kahramanlarımız canlarına kıymış ya da kıymaktalar. Kahraman, öyleyse, Zaman değil; Zamansızlık. Adımlarımızı düzenlemeliyiz, uygun adım, marş, ölümün hapsine doğru. Kaçış yok. Hava değişmeyecek.

Paris'teki ikinci yılımın sonbaharı. Henüz kavrayamadığım bir nedenden ötürü gönderildim buraya.

Parasızım, çaresizim, umutsuzum. Dünyanın en mutlu adamıyım. Bir yıl önce, altı ay önce, sanatçı olduğumu düşünüyordum.

Artık düşünmüyorum, *öyleyim*. Edebiyat sayılan her şey beni terk etti. Yazılacak kitap kalmadı, tanrıya şükür.

Bu mu? Kitap değil bu. Karalama, iftira, haysiyete karşı bir saldırı. Sözcüğün alışılagelmiş anlamında kitap değil, hayır, uzun bir hakaret bu, Sanatın yüzüne tükürülmüş bir balgam;

Tanrının, İnsanın, Kaderin, Zamanın, Aşkın, Güzelliğin ve başka ne isterseniz onun kıçına atılmış bir tekme. Şarkı söyleyeceğim sizin için; biraz makamsız belki ama söyleyeceğim. Siz nalları dikerken ben şarkı söyleyeceğim, dans edeceğim iğrenç cesetlerinizin üzerinde...

Şarkı söylemek için önce ağzınızı açmalısınız. Bir çift ciğeriniz, biraz da müzik bilginiz olmalı. Akordeon ya da gitar gerekmez. Önemli olan *istemek* şarkı söylemeyi. Bu bir şarkı öyleyse. Şarkı söylüyorum.

Sana söylüyorum şarkımı, Tania. Daha iyi söyleyebilmeyi isterdim, daha ezgili; ama o zaman beni dinlemeye asla razı olmayabilirdin. Başkalarını da dinledin şarkı söylerken ve hiçbir şey hissetmedin. Fazla güzel söylemiş ya da yeterince güzel söylememişlerdi.

Ekim'in yirmi bilmem kaçı. Tarih umurumda değil artık. Geçen Kasım'ın 14'ünde gördüğüm düşten bu yana mı böyle acaba? Boşluklar var ama bir düşten diğerine ve bilincimde onlara dair hiçbir iz yok. Etrafımdaki dünya yer yer zaman lekeleri bırakarak çözülüyor. Kendini tüketen bir kanser dünya... Üzerimize o büyük sessizliğin çökeceği, müziğin nihayet her yerde galip geleceği zamanı düşünüyorum. Her şey tekrar zamanın rahmine çekildiğinde kaos yeniden sağlanacak ve gerçeğin çetelesi olacak kaos. Sen, Tania, sen benim kaosumsun. Bu yüzden şarkı söylüyorum. Hayır, ölmekte olan ben değilim; dünya ölmekte, zamanın derisini değiştirerek. Ben hâlâ hayattayım, rahminde tekmeler savuruyorum; çetelesi tutulacak bir gerçek bu.

Uyukluyorum. Aşkın fizyolojisi. İki metrelik kamışıyla balina, istirahatte. Sopa–özgür kamış. Penisleri kemikli olan hayvanlar. *Kemik gibi* deyimi buradan geliyor... "İyi ki," diyor Gourmont, "bu kemikli yapıya insanda rastlanmıyor." İyi ki mi? Evet,

iyi ki. İnsan ırkının önlerinde bir kemikle dolandıklarını düşünsenize. Kanguru çift penislidir - birini hafta içinde kullanır, diğerini hafta sonları. Uyukluyorum. Kadının biri mektubunda kitabıma bir ad bulup bulmadığımı soruyor. Ad mı? Kesinlikle şöyle: "Sevimli Seviciler."

Anekdotsal yaşamın! Mösyö Borowski'den bir deyiş. Borowski ile çarşamba günleri öğle yemeği yiyorum. Pörsümüş bir inekten farksız olan karısı düzenliyor bu yemekleri. İngilizce öğreniyor şimdi–en sevdiği sözcük "pislik." Borowski'lerin nasıl bir kıç ağrısı olduklarını bir bakışta anlayabilirsiniz. Ama durun...

Borowski fitilli kadifeden takım elbiseler giyer ve akordeon çalar. Müthiş bir bileşim, özellikle de fena bir sanatçı olmadığı hesaba katılırsa. Polonyalı gibi davranır ama değil aslında. Borowski Yahudi, babası pul koleksiyoncusuymuş. Aslında bütün Montparnasse Yahudi ya da yarı Yahudi ki böylesi daha da kötüdür. Carl ve Paula, Cronstadt ve Boris, Tania ve Sylvester, Moldorf ve Lucille. Fillmore dışında herkes Yahudi. Henry Jordan Oswalt bile Yahudi çıktı sonunda. Louis Nichols, Yahudi. Hatta Van Norden ile Chérie bile. Frances Blake de öyle. Titus, Yahudi. Bu Yahudiler eziyorlar beni. Babası Yahudi olan dostum Carl için yazıyorum bunu. Bütün bunları kavramak gerek.

Yahudilerin en cana yakını Tania ve onun hatırı için ben de Yahudi olabilirim. Neden olmasın? Zaten Yahudi gibi konuşuyorum. Bir Yahudi kadar çirkinim. Hem kim Yahudilerden bir Yahudi kadar nefret edebilir?

Tan zamanı. Hint mavisi, su cam gibi, ağaçlar parlak ve akıcı. Raylar Jaurès Gölü'nün içinde kayboluyor. Şeytan arabası gibi dalıyor iki yanı vernikli uzun tırtıl. Paris değil burası. Coney Adası değil; Avrupa ve Orta Amerika'nın bütün kentlerinin bir karışımı alacakaranlıkta. Altımda uzanan demiryolu, siyah rayları ve örgü örgü ray bağlantılarıyla mühendis işi değil; fela-

ket kabilinden bir tasarım bu, kameraların ancak siyahın farklı tonlarıyla kaydedebileceği, kutuplardaki ince buz çatlakları gibi.

Yemek en sevdiğim şeylerden biri. Ve bu harikulade Villa Borghese'de yiyecek bir şeyler nadiren bulunuyor. Gerçekten yıldırıcı oluyor bazen. Boris'e kahvaltı için ekmek söylemesini defalarca tembih ettim ama her seferinde unutuyor. Kahvaltıyı dışarıda yapıyor anlaşılan. Ağzında kürdanıyla dönüyor, keçi sakalına biraz yumurta bulaşmış halde. Bana olan saygısı yüzünden kahvaltısını restoranda yaptığını söylüyor. Ben seyrederken dört başı mamur bir kahvaltı yapmak onu üzüyormuş.

Van Norden'den hoşlanıyorum ama kendi hakkındaki görüşlerini paylaşmıyorum. Bir filozof, bir düşünür olduğuna katılmıyorum örneğin. Ayın budalasının biri, hepsi bu ve asla yazar olamayacak. Sylvester da asla yazar olamayacak, her ne kadar adı 50.000 mumluk kırmızı ampullerle yansa da. Şu anda, çevremdekilerin içinde saygı duyduğum yazarlar Carl ve Boris'ten ibaret. Çıldırmışlar. Pırıl pırıl ışıyorlar içten içe. Deliler, müzik kulağından yoksunlar üstelik. Acı çekenlerdenler.

Oysa Moldorf -ki kendine özgü ve tuhaf bir biçimde o da acı çeker- deli değildir. Söz sarhoşudur Moldorf. Damardan, kalpten, böbrekten yoksundur. İçi sayısız çekmeceyle dolu portatif bir sandıktır o ve değişik renklerde etiketler bulunur çekmecelerin içinde; beyaz mürekkep, kahverengi mürekkep, kırmızı mürekkep, mavi mürekkep, zincifre, safran, leylak, toprak rengi, firuze, akik, Anjou, ringa, Corona, bakır pası, gorgonzola...

Daktiloyu yan odaya taşıdım, kendimi aynada görebiliyorum yazarken.

Tania, Irène gibidir. Uzun mektuplar bekler. Ama bir başka Tania var, her yere çiçek tozu saçan koca bir tohumdan farksız olan Tania–ya da Tolstoyvari diyelim, dölütün topraktan çıkarıl-

dığı bir ahır sahnesi. Bir ateştir aynı zamanda Tania–idrar yolları, Café de la Liberté, Vosges Meydanı, Montparnasse Bulvarı'nda parlak boyunbağları, karanlık tuvaletler, Porto Sec, Abdullah sigarası, adagio sonat *Pathétique*, işitme aygıtları, anekdot seansları, toprak rengi göğüsler, ağır jartiyerler, saat kaç, kestane ile doldurulmuş nar gibi kızarmış sülünler, taftadan parmaklar, çobanpüskülüne dönüşen buğulu alacakaranlıklar, akromegali, kanser ve hezeyan, ılık peçeler, poker fişleri, kandan halılar ve yumuşak uyluklar. Herkes duysun diye şöyle diyor Tania: "Onu seviyorum!" Ve Boris içini viskiyle dağlarken de şöyle: "Otur şuraya! Ah, Boris... *Rusya*... Ne olacak bu benim halim? İçim içime sığmıyor!"

Gece Boris'in keçi sakalını yastığın üzerinde gördüğümde çılgına dönüyorum. Ah, Tania, nerede şimdi senin o sıcak yarığın, o kalın ve ağır jartiyerlerin, yumuşak ve dolgun uylukların? On beş santim uzunluğunda bir kemik var kamışımda. Dölümle doldurup ütüleyeceğim amındaki her kırışıklığı, Tania. Karnında sancıyla ve rahmin ters yüz edilmiş halde göndereceğim seni Sylvester'a. Sylvester'ına! Evet, o ateşi nasıl yakacağını bilir ama ben amcık tutuşturmayı bilirim. Sıcak yıldırımlar çakacağım içine, yumurtalıklarını akkor haline getireceğim. Sylvester'ın biraz kıskandı mı şimdi? Bir şeyler hissediyor, öyle mi? Kamışımın kökünü hissediyordur. Kıyıları biraz daha araladım, kırışıklıkları ütüledim. Benden sonra aygırlar, boğalar, koçlar, ejderler, St. Bernard'lar hafif gelir sana. Makatına kurbağalar, yarasalar, kertenkeleler sokabilirsin. Arpejler sıçabilirsin canın çekerse ya da santur bağlayabilirsin göbeğine. Seni düzüyorum, Tania, düzülmüş kalasın diye. Ve herkesin önünde düzülmekten korkuyorsan eğer, özel olarak da düzerim seni. Amcığından birkaç kıl koparıp Boris'in çenesine yapıştıracağım. Bızırını ısırıp iki frank tüküreceğim...

Çivit mavisi gökyüzü yapağı bulutlardan arınmış, sonsuzluğa uzanan sıska ağaçların dalları uykudaymış gibi hareket ediyor. Kül rengi gövdeleriyle kasvetli, hayaletsi ağaçlar. Yüce ve bütünüyle Avrupai bir sessizlik. Kepenkler indirilmiş, asma kilitler takılmış. Kaçamaklar kızıl kızıl ışıyor. Kaba binaların cepheleri, haşin neredeyse; ağaçların düşürdüğü gölgeler dışında lekesiz. Orangerie'den geçerken farklı bir Paris anımsıyorum; Maugham'ın Paris'ini, Gauguin'in Paris'ini, George Moore'un Paris'ini. O sıralar bir biçemden diğerine yaptığı akrobatik sıçrayışlarla dünyayı allak bullak eden o korkunç İspanyol'u düşünüyorum. Spengler'i, onun o korkunç beyannamelerini düşünüyor ve biçem, bildiğimiz o ağırbaşlı biçem öldü mü diye soruyorum kendime. Zihnimin bu düşüncelerle meşgul olduğunu söylüyorum ama doğru değil; daha sonra, ancak Seine'i geçip ışık karnavalını ardımda bıraktıktan sonra izin veriyorum bu düşüncelerin zihnimde oynaşmasına. Şu anda hiçbir şey düşünmüyorum–unutulmuş bir dünyayı yansıtan bu mucizevi sulara tutkun, duygulu bir varlık olduğum dışında. Kıyı boyunca suyun kirli yüzeyine doğru eğilmiş ağaçlar; rüzgâr şiddetlenip onları hışırtılı bir fısıltıyla sardığında birkaç gözyaşı dökecek ve sular döne döne akarken titreşecekler. Boğuyor bütün bunlar beni. Duygularımın küçücük bir parçasını olsun paylaşabileceğim birisi yok...

Irène'in sorunu amcık yerine valiz taşıması. Şişkin mektuplar olsun istiyor valizinde. Duyulmamış şeylerle dolu mektuplar. Ama Llona'ya gelince, vardı onun amcığı. Biliyorum çünkü orasından birkaç kıl göndermişti bize. Llona–rüzgârda haz koklayan vahşi bir kısrak. Her yerde şırfıntıyı oynardı–bazen telefon kulübelerinde ve tuvaletlerde bile. King Carol'a bir yatakla üzerinde adının ve soyadının baş harfleri olan bir tıraş çanağı satın almıştı. Eteğini sıyırıp Tottenham Court yoluna yatmış ve kendini parmaklamıştı. Mum kullanırdı, yıldızlı maytap ve kapı tokmağı kullanırdı. Onu doyurabilecek büyüklükte kamış

yoktu ülkede... *Bir tane bile...* İçine girip oracıkta kıvrılırdı erkekler. Uzatmalı kamışlar isterdi Llona, içten yanmalı roketler, sıcak parafin ve kreozot karışımı isterdi. Kamışını kesip sonsuza dek içinde saklayabilirdi izin verirsen. Milyonda bir rastlanan bir amcık, Llona! Laboratuvar amcığı, hiçbir turnusol kâğıdı değiştiremezdi rengini. Yalancıydı bir de. King Carol'u için asla bir yatak satın almamıştı. Onu bir şişe viskiyle taçlandırmıştı ve dili bitler ve yarınlarla doluydu. Zavallı Carol, onun içine kıvrılıp ölmekten başka bir şey gelmedi elinden. Llona derin bir nefes aldı ve Carol düştü dışarıya–ölü bir istiridye gibi.

Uzun mektuplar, duyulmamış şeylerle dolu şişkin zarflar. Kayışsız bir valiz. Anahtarı olmayan bir delik. Ağzı Alman, kulakları Fransız, kıçı Rus'tu Llona'nın. Yarığı uluslararası. Bayrak kalktığında gırtlağına kadar kızıldı. Jules-Ferry Bulvarı'ndan girer, Porte de la Villette'den çıkardın. Kağnıya boşaltırdın iç organlarım–iki tekerlekli kırmızı bir kağnı tabii ki. Ourcq ile Marne nehirlerinin kesiştikleri noktada, suyun kanallardan dökülüp köprülerin altında cam gibi durduğu yerde. Llona yatıyor orada şimdi, kanal cam ve kıymıkla dolu; mimozalar ağlıyor ve ıslak, buğulu bir osuruk var pencere camlarında. Milyonda bir rastlanır Llona gibi bir kancığa! Sırf am ve cam gibi bir kıç, Orta Çağ'ın tarihini okuyabileceğin cinsten.

Karikatür izlenimi uyandırır Moldorf ilk görüşte. Şiş gözler. Koca dudaklar. Bezelye çorbası gibi bir ses. Yeleğinin altında küçük bir armut taşır. Ona nasıl bakarsan bak, hep aynı manzarayla karşılaşırsın; fildişinden enfiye kutusu, satranç taşı, yelpaze, kilise motifi. O kadar uzun zamandır mayalanmakta ki Moldorf, amorflaşmış artık. Vitaminlerinden yoksun maya gibi. Plastik çiçeği eksik bir vazo.

Kadınlar on dokuzuncu yüzyılda iki kez baş tacı edildiler, sonra bir kez de Rönesans'ta. Sarı ve beyaz karınların altında geçirdi büyük dağılmayı Moldorf. Büyük göçten çok önce bir Tatar tükürmüş kanına.

Bir cücenin ikilemi onunki. Üçüncü gözüyle uçsuz bucaksız bir ekranın üzerine yansıtılmış biçimde görüyor siluetini. İğne başının gölgesiyle eş zamanlı olan sesiyle büyüleniyor. Başkalarının sadece gıcırtı duyduğu yerlerde o, kükreme işitiyor.

Gelelim aklına. Aktörün türlü oyunculuk becerileri sergilediği bir amfiteatr. Kılıktan kılığa girerek ve kusursuz oynuyor rollerini Moldorf–palyaço, jonglör, akrobat, rahip, zampara, şarlatan. Amfiteatr yeterince büyük değil. Dinamitliyor orayı. Seyirci uyuşmuş. Sonlandırıyor.

Moldorf'a yaklaşmaya çalışmam boşuna. Tanrı'ya yaklaşmaya çalışmaktan farksız çünkü Moldorf *Tanrı* zaten–asla başka bir şey olmadı. Ben kelimeleri kâğıda döküyorum sadece...

Onun hakkında sonraları kafamdan attığım fikirlere kapıldım; bazı fikirlerimi ise yeniden gözden geçirdim. Mercek altına yatırdım onu ve elimdekinin bir bokböceği değil de yusufçuk olduğunu anladım. Beni kabalığıyla gücendirmiş, nezaketiyle büyülemiştir. Karşısındakini boğacak kadar konuşur, sonra Ürdün Nehri kadar suskunlaşır.

Öne doğru uzattığı küçük elleri ve nemli gözleriyle beni karşılamak için yaklaştığını gördüğümde, bu karşılaşmanın... Yok, böyle anlatılmaz!

"Fışkıran suyun üzerinde dans eden bir yumurta gibi..."

Tek bastonu var - vasat bir baston. Ceplerinde dünya acılarına karşı reçeteler içeren kâğıt parçaları. İyileşti artık, ayaklarını yıkayan küçük Alman kızın yüreği paralanıyor şimdi. Gujarati sözlüğünü yanında her yere taşıyan Bay Hiçlik gibi. *"Kimse bun-*

dan kaçınamaz," - aslında *zaruri* demek istiyor şüphesiz. Borowski anlaşılmaz bulurdu bütün bunları. Haftanın her günü için ayrı bir bastonu var Borowski'nin, bir tane de Paskalya'ya özel.

Ortak noktalarımız o kadar fazla ki kırık bir aynada kendimi görür gibi oluyorum. Müsveddelerime bir göz attım, sayfalar düzeltmelerle dolu. Sayfalarca *edebiyat*. Korkutuyor beni biraz. Aynı Moldorf gibi. Ama ben Hıristiyanım ve Hıristiyanların acı çekme biçimleri farklıdır. Nevrozlu değildir Hıristiyanların acıları ve Sylvester'ın dediği gibi, nevrozu bilmeyen acı çekmenin ne olduğunu bilemez.

Ben çektiğim acıdan duyduğum hazzı ayrıntılı bir biçimde hatırlıyorum. Bir kaplan yavrusuyla yatağa girmek gibiydi. Arada sırada pençelerini geçiriyordu–gerçekten korkuyordun o zaman. Genellikle korkmuyordun ama–onu serbest bırakabilir ya da kafasını uçurabilirdin.

Vahşi hayvanlarla kafese girme arzusuna karşı koyamadıkları için lime lime olan insanlar var. Tabanca ya da kırbaç bile almazlar yanlarına. Korkudur onları korkusuz kılan... Yahudi için vahşi hayvanlarla dolu bir kafestir dünya. Kapısı kilitlidir ve o içindedir kafesin, silahsız ve kırbaçsız. Cesareti o denli büyüktür ki köşedeki pisliğin kokusunu bile almaz. Seyirci alkışlar ama o duymaz. Dram, ona göre, kafesin içinde yaşanmaktadır. Kafesin dünya olduğunu sanır. Kilitli kafesin içinde bir başına dururken aslanların onun dilinden anlamadıklarını keşfeder. Spinoza'nın adını duymuş tek bir aslan bile yoktur orada. Spinoza? Telaffuz bile edemezler. "Et ver bize!" diye kükrerler o tek başına dururken orada; dehşet içinde, fikirleri donmuş, dünya görüşü ona uzak bir trapez. Aslanlardan birinin tek bir pençesiyle bütün evreni dağılabilir.

Aslanlar, aslanlar da hayal kırıklığı içindedir. Kan, kemik, kıkırdak, sinir ummuşlardı. Çiğne babam çiğne ama sakızdır

sözcükler ve sakız sindirilemez. Üzerine şeker, pepsin, kekik ve meyan kökü serpilir sakızın. Sakız, sakızcılar tarafından toplanmışsa iyidir. Sakızcılar batık bir kıtanın kıyısında geldiler. Beraberlerinde cebir gibi bir lisan getirdiler. Patlıcan gibi kızarmış Kuzey Moğollarıyla Arizona Çölü'nde karşılaştılar. Yer kabuğu cayroskopik hareketine başlamadan hemen önceydi bu - Körfez akıntısının Japon akıntısından ayrıldığı zaman. Toprağın derinliklerinde süngertaşı buldular. Dünyanın bağırsaklarını işlediler lisanları ile. Birbirlerinin iç organlarını yediler ve orman üzerlerine kapandı; kemiklerinin ve kafataslarının üzerine, dantelimsi süngertaşlarının üzerine. Lisanları kayıplara karıştı. Kimi müzelerde izlerine rastlayabilirsiniz, rakamlarla kaplı kafataslarına.

Ne ilgisi var bütün bunların seninle, Moldorf? Dilinin ucuna gelen sözcük, anarşi. Söyle, Moldorf, söylemeni bekliyorum. El sıkıştığımızda terimizle kavuşan nehirleri kimseler bilmez. Sen tükürük dolu ağzın ve aralık dudaklarınla sözcükleri biçimlendirirken ben Asya'nın öte yarısına sıçradım bile. Bastonunu alıp, vasat masat, böğrüne bir delik açacak olsam Britanya Müzesi'ni doldurmaya yetecek kadar malzeme toplardım. Beş dakikada yüzyılları tüketiyoruz biz. Anarşimin süzüldüğü, sözcüklere dönüştüğü kevgirsin sen. Sözün ötesinde kaos var. Her sözcük bir çizgi, demirden bir parmaklık ama tuzağı kurmaya yetecek kadar parmaklık yok ve asla olmayacak.

Perdeler asılmış yokluğumda. Çamaşır suyuna atılmış masa örtülerini andırıyorlar. Oda pırıl pırıl. Hayretler içinde yatağın kenarına ilişip doğumundan önce insanı düşünüyorum. Birden çanlar çalmaya başlıyor; tuhaf, tüyler ürperten bir müzik, Orta Asya'nın bozkırlarındayım sanki. Kimi uzun ve kalıcı ötüyor çanların, kimi sarhoşmuş gibi patlıyor, aşırı duygusal. Şimdi sessiz yine, gecenin sessizliğini sıyıran son bir nota hariç - belli belirsiz, alev gibi sönüveren tiz bir gonk.

Yazdıklarımın tek bir satırını bile değiştirmeyeceğime dair sessiz bir anlaşmaya vardım kendimle. Düşüncelerimi kusursuzlaştırmaya çalışmıyorum. Turgenyev'in kusursuzluğunun yanına Dostoyevski'nin kusursuzluğunu koyarım. (*Ebedi Koca*'dan daha kusursuzu var mı ki?) Karşımızda, öyleyse, aynı ortamda iki farklı kusursuzluk var. Ama Van Gogh'un mektuplarındaki kusursuzluk ikisini de aşar. Bireyin sanat üzerindeki zaferidir.

Beni hayati olarak ilgilendiren tek şey var artık, o da kitaplarda bugüne kadar yazılmamış olan her şeyi kayda geçirmek. Gördüğüm kadarıyla kimse hayata yön veren ve onu hareketlendiren unsurları kullanmıyor. Sadece katiller ortaya koyduklarının karşılığını alıyorlar hayatta. Çağ şiddet gerektiriyor ama yarım kalmış patlamalardan fazlası yok elde. Devrim filizlenirken kesiliyor ya da başarıya fazla hızla ulaşıyor. Tutku kendini çabucak tüketiyor. İnsanlar fikirlerinden taviz veriyor, alışılageldiği üzere. Yirmi dört saatten fazla dayanacak hiçbir şey tasarlanmıyor. Bir neslin uzamında milyonlarca hayat yaşıyoruz. Böcekbilimden, derin deniz ya da hücre araştırmalarından daha çok fayda sağlıyoruz.

Asla tamamlayamayacağım bu düşünceler telefonun ziliyle kesiliyor. Birileri daireye bakmaya geliyor...

Görünen o ki Villa Borghese'deki hayatım sona ermek üzere. Neyse, bu sayfaları alıp çıkarım. Başka yerlerde de sürer hayat. Hayat her yerde sürer. Nereye gidersem gideyim dram var sanki. Bitten farkı yok insanların–teninin altına girip gömüyorlar kendilerini. Kanatana kadar kaşınırsın ama asla kesin kurtuluş yok bu bitlerden. Nereye gidersen git hayatlarını berbat ediyor insanlar. Herkesin kendine ait bir trajedisi var. Kanımıza işlemiş–talihsizlik, sıkıntı, elem, intihar. Felaketlerle, asabiyet-

le, anlamsızlıkla dolup taşıyor atmosfer. Kaşın kaşınabildiğin kadar–derin soyuluncaya dek. Fakat benim üzerimdeki etkisi coşturucu. Umudumu yitirip bunalıma gireceğim yerde hoşuma gidiyor bütün bunlar. Daha çok felaket istiyorum, daha büyük afetler, daha büyük başarısızlıklar. Dünya yerinden oynasın, herkes kaşına kaşına ölsün istiyorum.

Öylesine hızlı ve ateşli yaşamam gerektiğini hissediyorum ki bu parça parça notları alacak zamanı zor buluyorum. Telefonla aradıktan sonra eşiyle birlikte bir bey çıkageliyor. Görüşme sırasında biraz uzanmak için yukarı çıkıyorum. Uzanırken bir sonraki hamlemi düşünüyorum. O ibnenin yatağına dönüp sabaha kadar uyanık kalmaya, ayak parmaklarımla ekmek kırıntılarına fiske vurmaya hiç niyetim yok. İğrenç piç. İbnelikten daha kötü bir şey varsa o da cimriliktir. Sürekli bir gün parasız kalacak diye endişe içinde titrek, ağlak herif - Mart'ın 18'i belki ya da Mart'ın 25'i, kesinlikle. Sütsüz ve şekersiz kahve. Tereyağsız ekmek. Sossuz et ya da etsiz yemek. O yok, bu yok. Cimri pezevenk! Bir keresinde dolabın çekmecesini açtım ve çorabının içine gizlediği parayı buldum. İki bin franktan fazlaydı ve bozdurulmamış çekler duruyordu çekmecede. Beremde sürekli kahve telveleri, yerlerde kir olmasaydı o kadar umursamazdım; yağlı krem kavanozlarına, ıslak havlulara ve sürekli tıkalı olan lavaboyaysa hiç değinmeyelim. Bu küçük orospu çocuğu gerçekten kötü kokuyordu diyorum size–başından aşağı kolonya boca ettiği günler hariç. Kulakları kirliydi, gözleri kirliydi, kıçı kirliydi herifin. Eklemleri oynaktı, astımı vardı, bitliydi, adiydi, maraziydi. Bana adam gibi bir kahvaltı sunabilseydi hepsi için bağışlayabilirdim onu! Ama iki bin frank zulalayıp da temiz bir gömlek giymeyi ya da ekmeğine bir parça tereyağı sürmeyi reddeden kişi sadece ibne olamaz; cimri bile denemez - geri zekâlıdır ancak.

Fakat bütün bunların bizimle pek ilgisi yok, bırakalım ibneyi. Aşağıda neler olup bittiğini takip ediyorum, kulaklarım açık. Bay ve Bayan Wren eve bakmaya geldiler. Kiralamaktan söz ediyorlar. Sadece *söz ediyorlar*, çok şükür. Denetleme güçlüğü çektiği bir kahkahası var Bayan Wren'in - işler sarpa saracak gibi görünüyor. Şimdi de *Bay* Wren konuşuyor. Sesi kısık ve kulak tırmalayıcı, aniden yükseliyor; teni, kemiği ve kıkırdağı delip parçalayan kör bir bıçak.

Boris beni aşağı çağırıyor onlarla tanıştırmak için. Tefeciler gibi ellerini ovuşturup duruyor. Bay Wren'in yazdığı bir öyküden söz ediyorlar, mafsalı şişmiş bir ata dairmiş öykü.

"Ama ben Bay Wren'i ressam sanıyordum."

"Öyle," diyor Boris gözünde bir pırıltıyla, "ama kışları aynı zamanda yazıyor. İyi de yazıyor... Şaşılacak kadar iyi."

Bay Wren'le sohbet etmeye çalışıyorum, ona bir şey söyletmeye, ne olursa; mafsalı şişmiş attan bile bahsedebiliriz gerekirse. Ama kendini ifade etmekten neredeyse aciz Bay Wren. Kalemle geçirdiği o korkunç aylardan söz etmeye kalkıştığında ne dediğini anlamak mümkün değil. Kâğıda bir sözcük yazmasının aylar aldığını söylüyor (ve topu topu üç ay sürer kış!) Ne düşünüyor o kış aylarında böyle? Tanrı şahidimdir, yazar olarak göremiyorum bu adamı. Gel gör ki, Bayan Wren'e bakılırsa, yazmaya oturdu mu *nehir gibi çağlıyor*.

Konuşma dağılıyor. Bay Wren'in düşüncelerini takip etmek güç çünkü bir şey söylediği yok. *Konuşurken düşünüyor* - Bayan Wren böyle ifade ediyor kocasının durumunu. Bayan Wren kocasıyla ilgili her şeyi hoş bir çerçeveye oturtuyor. "*Konuşurken düşünüyor*" - çok hoş, gerçekten çok hoş, Borowski'nin diyeceği gibi; ama çok üzücü gerçekten, özellikle de düşünen, mafsalı şişmiş bir attan fazlası değilse.

İçki alayım diye para tutuşturuyor elime Boris. İçki almaya giderken sarhoş gibiyim zaten. Eve döndüğümde neler olacağını tam olarak biliyorum. Sokakta yürürken Bayan Wren'in denetim dışı kahkahası gibi çağıldayan büyük söylev içimde akmaya başlıyor. Kadın zaten biraz gergindi bence. Mecbur kaldığında harikulade bir dinleyici oluyor. Şarap şişesiyle dükkândan çıkarken pisuarın çağıldadığını duyuyorum. Her şey rahat ve gösterişli. Bayan Wren kulak versin istiyorum...

Boris ellerini ovuşturuyor yine. Bay Wren kekeleyip tükürük saçmaya devam ediyor. Şişe bacaklarımın arasında, tirbuşonu mantara sokuyorum. Bayan Wren beklentiyle aralamış dudaklarını. Bacaklarımın arasından şarap, ön pencereden ise güneş dökülüyor ve içimden taşmayı bekleyen türlü delilik fokurdayıp şıpırdıyor damarlarımda. Aklıma gelen her şeyi söylüyorum onlara, bastırdığım ve Bayan Wren'in denetim dışı kahkahasıyla bir şekilde harekete geçmiş olan her şeyi. Şişe bacaklarımın arasında, güneş pencereden içeri akıyor ve bir kez daha Paris'e ilk geldiğimde yaşadığım sefil günlerin görkemini duyumsuyorum; sokaklarda ziyafette bir hayalet gibi dolanan şaşkın ve yoksul bir adam. Birden geliyor hepsi aklıma - bozuk sifonlar, ayakkabılarımı boyayan prens, müdavimlerin paltoları üzerinde uyuduğum Splendide Sineması, pencerelerdeki parmaklıklar, boğulma duygusu, iri karafatmalar, arada sırada yapılan içki alemleri, Rose Cannaque ve güneşin altında ölmekte olan Napoli. Boş mideyle taban tepip tuhaf insanlara ziyarete gitmek - Bayan Delorme'a, örneğin. Bayan Delorme'un evine nasıl ulaşmıştım artık hayal bile edemiyorum. Ama ulaşmıştım, girmiştim içeri bir şekilde, fitilli kadifeden pantolonum ve av ceketimle uşağın ve küçük önlüklü hizmetçinin yanından doğru salona - ve tek bir düğme bile yoktu pantolonumun önünde. Şimdi bile Madame Delorme'un erkeksi peruğuyla tahtına kurulmuş oturduğu odanın havasını hissedebiliyorum; çanaklarda kırmızı balıklar,

antik dünya haritaları, harikulade ciltli kitaplar; omzuma koyduğu elinin ağırlığını hissedebiliyorum hâlâ. Sevici tavırlarının ağırlığı karşısında biraz ürktüğümü anımsıyorum. St. Lazare Garı'ndan aşağı akan o yoğun çorbanın içinde çok daha rahat hissederdim; kapı eşiklerinde fahişeler, her masada bir şişe maden suyu, kanalizasyonlardan akan koyu meni dalgaları. Saat beşle yedi arası kalabalığın içine karışmak, güzel bir çift bacağın ya da dolgun bir çift göğsün peşine takılmaktan iyisi yoktu; kalabalıkla birlikte ilerlerken her şey kafanın içinde döner dururdu. Tuhaf bir memnuniyet duygusu taşıyordum o günlerde. Randevu yok, yemek davetleri yok, program yok, metelik yok. Tek bir dostumun bile olmadığı altın bir dönem. Her sabah American Express'e yorucu bir yürüyüş yapar, her seferinde memurdan aynı kaçınılmaz yanıtı alırdım. Bir tahtakurusu gibi sağa sola koşturur, bazen utanarak bazen de yüzsüzce yerlerden izmarit toplardım. Parkta bir banka oturup midemin kazıntısını dindirmek için karnımı içeri çeker ya da Tuileries Bahçesi'nden geçip suskun heykellere bakarak kamışımı kaldırırdım. Geceleri Seine Nehri'nin kıyısında yürüyüşe çıkar, saatlerce gezinip Seine'in güzelliğiyle deli olurdum; nehre doğru yaslanan ağaçlar, sudaki kırık yansımalar, köprülerin lanet ışıkları altında akıp giden su, kapı eşiklerinde, gazetelerin üstünde, yağmurun altında uyuyan kadınlar; her yanda katedrallerin köhne sundurmaları, tepeden tırnağa titreyen dilenciler, bitler ve yaşlı acuzeler, ara sokaklarda şarap fıçıları gibi üst üste yığılmış el arabaları, pazardan gelen çilek kokusu, sebzelerle ve kavisli mavi ışıklarla çevrili kilise, çöp dolu, kaygan ızgaralar ve bütün gece sürmüş içki alemleri sonrasında rugan ayakkabılarıyla çöpler ve fareler arasında sendeleyerek yürüyen kadınlar. Gece yarısına doğru yırtık bir şemsiyesi ve tuhaf bir peçesi olan kadının mutlaka göründüğü St. Sulpice Meydanı, şimdi sessiz ve ıssız; her gece banklardan birinde uyurdu o kadın, yırtık şemsiyenin altında, kemikli par-

makları ve vücudundan yayılan çürüme kokusuyla; gün doğduğunda ben de orada olurdum. Kestirirdim güneşin altında, yerlerdeki kırıntıları gagalayan lanet güvercinlere söverek. St. Sulpice! Şişko çan kuleleri, kapıların üzerlerindeki cafcaflı afişler, içeride yanan ışıklar. Anatole France'ın gözde meydanı; mihraptan gelen o uğultu, fıskiyenin şıpırtısı, kuğuran güvercinler, büyü yapılmış gibi aniden ortadan kaybolan kırıntılar ve tamtakır midenin kuru gümbürtüsü. Günbegün bu meydanda oturup Germaine'i ve Bastille yakınında oturduğu kirli ara sokağı düşünürdüm mihraptan gelen vızıltı eşiğinde; otobüsler gelip geçer, asfalta vuran güneş içime işlerdi; Germaine'in, asfaltın ve şişko kilise çanlarının içindeki bütün Paris'in içine işlerdi.

Mona'yla Borowski'ye veda ettikten sonra Bonaparte Caddesi'ne yaptığımız yürüyüşlerin üzerinden bir yıl geçmişti topu topu. St. Sulpice Meydanı pek bir şey ifade etmiyordu o zaman bana; Paris'in hiçbir yeri bir şey ifade etmiyordu aslında. Usanmıştım konuşmaktan. Yüzlerden sıkılmıştım. Katedrallerden, meydanlardan ve müzelerden gına gelmişti. Kırmızı yatak odasında elimde bir kitapla o son derece rahatsız bambu koltuğa otururdum; sabahtan akşama kadar kıçımın üzerinde oturmaktan, kırmızı duvar kâğıdından, sürekli incir çekirdeğini doldurmayacak şeylerden konuşan insanlardan usanmıştım. Kırmızı yatak odası ve sandık sürekli açık; Mona'nın kıyafetleri kargaşa çılgınlığıyla her yere yayılmış. Bastonum ve botlarım, elimi bile sürmediğim defterlerimle kırmızı yatak odası, soğuk ve cansız taslaklar öylece duruyor. Paris! Yani Café Select, Dôme, Bit Pazarı, American Express. Paris! Yani Borowski'nin bastonları, Borowski'nin şapkaları, Borowski'nin yağlı boya tabloları, Borowski'nin tarih öncesinden kalma balıkları - ve tarih öncesinden kalma fıkraları. 1928 yılının Paris'inden sadece bir gece yer etmiş belleğimde - Amerika'ya dönmeden önceki gece. Ender gecelerden biri, Borowski hafif çakırkeyif ve mekandaki

bütün sürtüklerle dans ettiğim için bana biraz kızgın. Ama sabaha ayrılıyoruz Paris'ten! Karşıma çıkan her kaltağa aynı şeyi söylüyorum - *bu sabah Paris'ten ayrılıyorum*! Misket gözlü sarışına da söylüyorum aynı şeyi. Ve ben ona bunu söylerken elimi bacaklarının arasına alıp sıkıyor. Taş gibi bir kamışla tuvalette, lavabonun önünde duruyorum; aynı zamanda hem ağır hem de hafif, kanatlı bir kurşun parçası sanki. Ve ben öylece dururken iki kaltak dalıyor içeri - Amerikalı. Samimi bir biçimde selamlıyorum onları, kamışım elimde. Göz kırpıp geçiyorlar. Lobide pantolonumun düğmelerini iliklerken birinin ötekinin tuvaletten çıkmasını beklediğini fark ediyorum. Orkestra çalmaya devam ediyor, belki Mona gelir beni almaya, belki de Borowski altın tokmaklı bastonuyla çıkagelir; ama şimdi kadının kollarındayım, bana sarılmış ve hiçbir şey umurumda değil, kim gelirse gelsin. Kabinlerden birine giriyoruz, yüzünü duvara döndürüp ayakta sokmaya çalışıyorum, olmuyor, oturarak deniyoruz, yine olmuyor. Ve kamışımı hiç elinden bırakmıyor, can simidine tutunur gibi tutunmuş; ama yarar yok, fazla heyecanlıyız, fazla istekli. Orkestra çalmaya devam ediyor, kabinden vals yapa yapa çıkıp lobiye dönüyoruz yine. O bok çukurunda dans ettiğimiz sırada harikulade elbisesine patlatıyorum. Çok kızıyor. Sendeleyerek masaya dönüyorum; Borowski kırmızı suratı, Mona kınayan bakışlarıyla beni bekliyor. "Yarın hep birlikte Brüksel'e gidelim," diyor Borowski, kabul ediyoruz; sonra otele dönüyoruz ve her yere kusuyorum. Yatağa, tuvalete, elbiselerin, kıyafetlerin, ayakkabıların, bastonların, elimi bile sürmediğim defterlerin ve soğuk ve cansız halde bekleyen taslakların üzerine.

Birkaç ay sonrası. Aynı otel, aynı oda. Pencereden bisikletlerin park ettiği avluya bakıyoruz, hemen üstümüzde küçük bir oda var, tavanarası; genç bir Alec bütün gün gramofonunu çalıp zekice laflar savuruyor etrafa. Çoğul konuşmam doğru değil aslında çünkü Mona uzun süredir uzakta ve o gün onu karşılamak

için St. Lazare Garı'na gideceğim. Akşama doğru oradayım, yüzümü parmaklıklara bastırmış bekliyorum, Mona yok; telgrafı tekrar tekrar okuyorum ama boşuna. Her şeye rağmen gidip güzelce karnımı doyuruyorum, bir süre sonra Dôme'da dolanırken solgun, üzgün bir yüz görüyorum, alev alev yanan gözler ve o çok sevdiğim kadife tayyör - seviyordum çünkü kadifenin altında sıcacık göğüsleri vardı hep ve mermer gibi bacakları; serin, sıkı, kaslı. O yüz karmaşasının içinden çıkıp tutkuyla sarılıyor bana - binlerce göz, burun, parmak, bacak, şişe, pencere, çanta; her şey bize bakıyor ve biz, birbirimizin kollarında kendimizden geçiyoruz. Yanına oturuyorum, konuşmaya başlıyor - sel gibi. Cüzzamın, histerinin, sapkınlığın tüketici notaları. Söylediği tek sözcüğü bile duymuyorum çünkü harikulade ve onu seviyorum ve mutluyum şimdi ve ölebilirim.

Château Sokağı'na çıkıp Eugene'i arıyoruz. Üzerinde durup trenleri seyrederken hangi cehennemde olduğunu düşündüğümde yüreğimin daraldığı demiryolu köprüsüne doğru yürüyoruz. Köprünün üzerinde yürürken her şey yumuşak ve büyüleyici. Dumanlar yükseliyor bacaklarımızdan yukarıya, raylar gıcırdıyor, kanımızda işaret sinyalleri. Bedenini bedenime yaslıyor -sadece benim artık- ve ellerimi sıcak kadifeye sürtmek için duruyorum. Etrafımızda ne varsa unufak oluyor, unufak ve sıcak kadifenin altındaki sıcacık beden benim için yanıp tutuşuyor.

Aynı odadayız yine, elli frank da paramız var, Eugene sağ olsun. Avluya bakıyorum ama gramofon suskun. Sandık açık, giysileri her yere dağılmış yine. Soyunmadan uzanıyor yatağa. Bir kez, iki kez, üç kez, dört kez... Aklını yitireceğinden korkuyorum... Yatakta, battaniyelerin altında bedenini tekrar hissedebilmek ne kadar güzel! Sürecek mi bu defa? İçimde sürmeyeceğine dair bir önsezi var şimdiden.

Hararetle bir şeyler anlatıyor bana - yarın yokmuş gibi. "Sessiz ol, Mona! Bana bak... *Konuşma*!" Nihayet sızınca kolumu al-

tından çekiyorum. Gözlerim kapanıyor. Bedeni yanı başımda... Sabaha kadar da yanımda olacak şüphesiz... Göz açtırmayan bir kar fırtınasında limanı terk ettiğimde aylardan şubattı. Onu el sallarken görmüştüm son kez, pencereden. Karşı kaldırımda bir adam duruyordu, köşede, şapkasını gözlerine kadar indirmiş, çenesi paltosunun yakasının gerisinde. Beni izleyen bir cenin. Ağzında purosuyla bir cenin. Mona pencereden el sallayarak veda ediyor. Beyaz ve üzgün bir yüz, saçlar dağınık. Ve şimdi bu ağır yatak odası, solungaçlarından düzenli olarak soluk alıp veriyor, sıvı akıyor hâlâ bacaklarının arasından, sıcak, kedimsi bir koku ve saçları ağzımda. Gözlerim kapalı. Sıcak nefeslerimizi üflüyoruz birbirimizin ağzına. Sarılmışız, Amerika beş bin kilometre uzak bize. Bir daha görmek istemiyorum ben Amerika'yı. Onunla aynı yatakta yatmak, ağzımda saçlarını, nefesini hissetmek–küçük bir mucize bu. Sabaha kadar bir şey olmaz artık...

Derin bir uykudan uyanıyorum ona bakmak için. Donuk bir ışık sızıyor içeri. Harikulade saçlarına bakıyorum. Bir şey tırmanıyor ensemden yukarı. Mona'ya bakıyorum tekrar, yakından. Saçı canlı. Çarşafı çekiyorum–tahtakuruları. Yastığın üstü kaynıyor.

Tan vaktini biraz geçiyor. Hemen eşyalarımızı toplayıp otelden sıvışıyoruz. Kafeler kapalı henüz. Kaşınıyoruz yürürken. Sütlü bir beyazlığa açılıyor gün, somon pembesi dalgalar gökyüzünde, salyangozlar kabuklarından çıkıyor. Paris. Paris. Her şey burada gerçekleşiyor. Eski, çatlak duvarlar ve pisuarlardan akan suların güzelim çağıltısı. Barlarda bıyıklarını yalayan adamlar. Gürültüyle açılan kepenkler, oluklarda su şırıltısı. Kocaman kırmızı harflerle *Amer Picon*. *Zigzag*. Ne tarafa gitsek ve neden veya nereye veya ne?

Mona'nın karnı aç, kıyafeti ince. Gece için şallardan, parfüm şişelerinden, kaba saba küpelerden, bileziklerden ve tüy dökücü kremlerden başka bir şeyi yok yanında. Maine Bulvarı'nda bir

bilardo salonuna oturup sıcak kahve söylüyoruz. Tuvalet çalışmıyor. Başka bir otele gidinceye kadar orada oturmak zorundayız. Bu arada tahtakurusu ayıklıyoruz saçlarımızdan. Mona asabi, keyfi kaçmaya başlıyor gibi. Banyo yapması gerek. Şu gerek, bu gerek. Gerek, gerek, gerek...

"Kaç paran kaldı? "

Para! Tamamen unutmuşum para meselesini.

Birleşik Devletler Oteli. Bir asansörü var. Güpegündüz yatağa giriyoruz. Kalktığımızda hava kararmış, ilk yapmamız gereken Amerika'ya telgraf çekmeye yetecek kadar para bulmak. Ağzında o koca purosuyla cenine telgraf çekmeliyiz. Bu arada Raspail Bulvarı'ndaki İspanyol kadın var - sıcak bir kap yemeği hiçbir zaman esirgemez. Sabaha kadar bir yol bulunur elbet. Birlikte yatıyoruz en azından. Tahtakurularından uzak. Yağmur mevsimine girdik artık. Çarşaflar tertemiz...

Yeni bir hayat başlıyor benim için Villa Borghese'de. Saat sabahın onu, kahvaltımızı edip sabah yürüyüşümüzü yaptık bile. Bir Elsa var bizimle burada. "Birkaç gün boyunca ayağını denk al," diye beni uyarıyor Boris.

Gün muhteşem başlıyor; pırıl pırıl bir gökyüzü, serin bir rüzgâr, evler yeni yıkanmış. Postaneye giderken kitabı tartıştık Boris'le. *Son Kitap*–anonim olarak yazılacak.

Yeni bir gün başlıyor. Bu sabah Dufresne'in parlak tuvallerinden birinin önünde dururken hissettim bunu; on üçüncü yüzyıla ait samimi bir yemek resmiydi. Diğerinde çok hoş ve dolgun bir kadın, çıplak, sağlam, tırnak kadar pembe, parlak et katmanları; bütün ikincil özellikler, birkaç tane de birincil. Şarkı söyleyen bir vücut, tan vaktinin nemi üzerinde. Ölü doğa ama hiçbir şey hareketsiz değil burada, hiçbir şey ölü değil. Masa yiyecek dolu; o kadar dolu ki çerçevenin dışına taşmış. On üçüncü yüzyıl öğünü - hafızasına iyice kazıdığı orman ayrıntılarıyla. Palmiye yaprakları kemiren ceylanlar ve zebralar.

Bir Elsa'mız var şimdi. Bu sabah yataktayken piyano çaldı bizim için. *Birkaç gün boyunca ayağını denk al*... Güzel! Elsa hizmetçi, bense misafirim. Boris büyük patron. Yeni bir dram başlıyor. Gülüyorum kendi kendime bunu yazarken. Boris biliyor neler olacağını, ne tilkidir o. Burnu iyi koku alır. *Birkaç gün boyunca*...

Boris diken üstünde. Karısı her an ortaya çıkabilir. Yüz kilodan fazla çekiyor Boris'in karısı. Boris ise el kadar. Durum böyle

işte. Gece eve dönerken açıklamaya çalışıyor bana. O kadar trajik ve saçma ki arada durup yüzüne karşı gülmeden edemiyorum. "Neden gülüyorsun?" diye soruyor kibarca; sonra sesinde o isterik tonla, kaç kat takım elbise giyerse giysin hiçbir zaman adam olamayacağını birden idrak eden yardıma muhtaç bir zavallı gibi devam ediyor lafa. Kaçmak, adını değiştirmek istiyor. "Her şey onun olsun, inek karı, yakamdan düşsün yeter ki," diye sızlanıyor. Ama önce dairenin kiraya verilmesi gerek, sözleşme imzalanacak, daha bir sürü ıvır zıvır; o zamana kadar da takım elbisesi işe yarayacak. Ama kadının cüssesi!–onu asıl endişelendiren bu. Eve vardığımızda onu kapıda beklerken bulursa düşüp bayılabilir–öyle saygısı var kadına!

Elsa'ya şimdilik iyi davranmak zorundayız. Elsa sadece kahvaltı hazırlamak için burada–ve daireyi göstermek için.

Ama Elsa içime işlemeye başladı bile. O Alman kanı. Bütün o melankolik şarkılar. Bu sabah burnumda taze kahve kokusuyla merdivenden inerken usulca mırıldanıyordum... "*Es wär' so schön gewesen.*" Kahvaltıda hem de. Ve kısa bir süre sonra yukarıdaki İngiliz oğlan Bach'a başlıyor. Elsa haklı–"Bir kadına ihtiyacı var." Elsa'nın da bir şeye ihtiyacı var. Hissedebiliyorum. Boris'e bir şey söylemedim ama bu sabah o dişlerini fırçalarken Elsa bana Berlin'den söz etti; kadınlar arkadan bakınca çok çekici görünüyorlardı ama döndüklerinde–*ıhh, frengi.*

Elsa arzulu bakıyor sanki bana. Kahvaltı masasından kalma. Bu öğleden sonra ikimiz de stüdyoda yazıyorduk, sırt sırta. Elsa İtalya'daki sevgilisine mektup yazıyordu. Daktilo takıldı. Boris daire kiralanır kiralanmaz yerleşeceği ucuz bir otel aramaya çıkmıştı. Elsa'yla sevişmekten başka yapacak bir şey yoktu. İstiyordu. Ama yine de biraz acıdım ona. Sevgilisine topu topu bir satır yazmıştı henüz - üzerine eğildiğimde göz ucuyla okudum. Karşı koymak mümkün değildi. O lanet Alman müziği zayıf düşürdü

beni; nasıl bir melankoli, nasıl bir duygusallık. Sonra o boncuk boncuk gözler, hem arzulu hem hüzünlü.

Sonrasında benim için bir şeyler çalmasını istedim. Elsa müzisyen, her ne kadar çaldığı şey kırık çömlek ve kafatası tıngırtılarını andırsa da. Çalarken ağlıyordu üstelik. Onu suçlamıyorum. Her yerde aynı şey, diyor. Hep bir erkek; sonra adam gitmek zorunda kalıyordu, ardından kürtaj ve yeni bir iş ve yeni bir erkek - herkes ondan yararlanmayı düşünüyordu sadece. Bütün bunlardan sonra Schumann çaldı benim için - Schumann, o salya sümük, aşırı duygusal, Alman orospu çocuğu! Yüreğim parçalanıyor Elsa için ama bir yandan da umurumda bile değil. Onun gibi piyano çalan bir amcık karşısına çıkan her büyük kamışlı erkeğin tuzağına düşecek kadar aptal olmamalı. Fakat o Schumann kanıma işledi. Hâlâ burnunu çekiyor Elsa ama zihnim çok uzaklarda. Tania'yı ve piyanoda çaldığı adagioyu düşünüyorum. Yitirilmiş ve bitmiş o kadar çok şey var ki aklımda. Almanlar gümbür gümbür Belçika'ya girerken Greenpoint'ta bir yaz akşamı anımsıyorum, tarafsız bir ülkenin ırzına geçilmesinden rahatsızlık duyacak ölçüde maddi kayba uğramamıştık henüz. Hâlâ şairleri dinleyecek ve alacakaranlıkta masanın etrafına toplanıp ruh çağırmaya yeltenecek kadar masumduk. O akşam Alman müziğiyle dolup taşmıştı her yer; bütün mahalle Almandı, Almanya Almanlarından daha Alman üstelik. Schumann'la, Hugo Wolf'la, lahana turşusuyla, patatesli börekle büyümüşler gibi. Geceye doğru perdeleri çekip yuvarlak masanın etrafına oturduk ve salak bir orospu İsa'nın ruhunu çağırmak için masaya vurdu. Masanın altında el ele tutuşmuştuk ve yanımdaki hatunun iki parmağı fermuarımın içindeydi. Sonunda yerde, piyanonun altında bulmuştuk kendimizi, biri korkunç bir şarkı söylüyordu. Bir aşağı bir yukarı inip kalkıyordu pedal, sertçe, otomatik; saçma bir devinim, yapımı yirmi yedi yıl süren ama iyi tempo tutan bir bok kulesi. Ses kutusu kulaklarımda

patlarken üzerime çekmiştim hatunu; oda loş, halı yapış yapış, içki dökülmüş. Birden tan vakti gibi gelmişti; buzun üzerine akan sular gibi - yükselen buğunun içinde mavidir buz; zümrüt yeşiline çalan buzullar, dağ keçileri ve antiloplar, altın renginde hani balıkları, etrafta gezinen denizayıları, Kuzey Kutbu'nun kenarından atlayan bir akya...

Elsa kucağımda oturuyor. Küçük göbek deliklerini andırıyor gözleri. İri ağzına bakıyorum, ıslak ve parlak, ağzımla örtüyorum ağzını. Bir şarkı mırıldanıyor şimdi... *"Es wär' so schön gewesen..."* Ah, Elsa bunun benim için ne demek olduğunu bir bilsen. *Sackingen'li Trompetçi.* Alman koroları, Schwaben Konser Binası, *Turnverein*... Sağa dön, sola dön... Sonra da haladın ucuyla kıçına bir şaplak.

Ah, Almanlar! Otobüs gibi, her yere götürürler insanı. Hazımsızlık yaratırlar. Aynı gecede morgu, hastaneyi, hayvanat bahçesini, burçlar kuşağını, felsefenin belirsizliğini, epistemoloji mağaralarını, Freud'un gizemini ve Stekel'i ziyaret edemez ki insan.:. Atlıkarıncayla bir yere varılmaz, oysa Almanlarla bir gecede Vega'dan Lope de Vega'ya kadar gider, sonunda Parsifal kadar salak hissedersin kendini.

Dediğim gibi, muhteşem başlamıştı gün. Haftalardır ihmal ettiğim somut Paris'in farkına varmıştım o sabah yeniden. Kitap içimde büyümeye başladığı için belki... Her gittiğim yere onu da taşıyorum. Karnım burnumda yürüyorum sokaklarda, polisler beni karşıdan karşıya geçiriyor. Kadınlar kalkıp bana yer veriyor. Kimse itip kakmıyor artık beni. Hamileyim. Kocaman karnımı dünyanın ağırlığına dayamış, paytak paytak yürüyorum.

Kitap için basım onayını işte o sabah, postaneye yürürken verdik. Edebiyatta yeni bir evren doğum geliştirmiştik, Boris ve ben. Yeni İncil olacak bu kitap–*Son Kitap*. Söyleyecek sözü olan herkes bu kitapta söyleyecek söyleyeceğini–*anonim* olarak. Çağı tüketeceğiz. Bizimkinden sonra bir kitap daha yazılmayacak–bir

kuşak boyunca, en azından. Bugüne dek karanlıkta kuyu kazıyorduk, sezgilerimizden başka rehber olmadan. Yaşam sıvısını akıtabileceğimiz bir kanalımız var artık, fırlattığımızda dünyayı sarsacak bir bomba. Geleceğin yazarlarına yeterince entrika, dram, şiir, efsane ve bilim sağlayacak malzemeyi koyacağız içine. On bin yıl beslenebilmeli dünya onunla. Görkemiyle muazzam. Düşüncesi bile bizi sarsmaya yetiyor.

Yüz yıla yakın bir süredir dünyamız, *bizim* dünyamız, ölmekte. Bu son yüzyıl zarfında dünyanın kıçına bir bomba tıkıp patlatacak kadar deli olan tek kişi bile çıkmadı. Dünya çürüyor, parça parça ölüyor. Ama görkemli bir sona ihtiyacı var, param parça olması gerek. Eksiksiz değiliz ama yine de içimizde kıtalar ve kıtaların arasındaki denizler ve havadaki kuşlar var. Kâğıda geçireceğiz hepsini–ölmüş ama henüz gömülmemiş olan bu dünyanın evrimini kâğıda geçireceğiz. Zamanın yüzeyinde yüzüyoruz ve bizim dışımızda her şey boğulmuş, boğulmakta ya da boğulacak. Devasa olacak Kitap. Rahatlıkla gezinmek için boşluk okyanusları olacak; dolanmak için, dolaşmak için, şarkı söylemek için, dans etmek için, tırmanmak için, yıkanmak için, perende atmak için, sızlanmak için, ırza geçmek için, cinayet işlemek için. Kimliğini yitirmiş tüm insanların yapımına katkıda bulunacağı bir katedral, hakiki bir katedral. Ayinler olacak ölüler için, dualar, günah çıkarmalar, ilahiler, iniltiler ve ağıtlar, bir tür cinai kaygısızlık; gülbezekler, heykeller, rahipler ve tabut taşıyıcıları olacak. Atlarınızı içeri alıp koridorlarda dörtnala sürebileceksiniz. Kafanızı duvarlara vurabileceksiniz isterseniz–bir şey olmayacak. Dilediğiniz dilde dua edecek ya da dışarıda kıvrılıp uyuyabileceksiniz. En az bin yıl dayanacak bu katedral çünkü inşacıları ölmüş olacak; onlarla birlikte formülü de ölecek. Kartpostallar bastırıp turlar düzenleyeceğiz. Çevresine bir kent inşa edip özgür bir komün kuracağız. Dâhilere ihtiyacımız

yok artık–deha öldü. Güçlü eller gerek bize, hayalet gibi yaşamayı bırakıp üzerlerine ten giymeye gönüllü canlar...

Güzel bir tempoda ilerliyor gün. Tania'nın evinin balkonundayım. Tiyatro aşağıda oynanıyor, salonda. Oyun yazarı hasta, kafa derisi yukarıdan daha da kabuklu görünüyor. Saçları samandan. Fikirleri samandan. Hâlâ biraz nemli olmakla birlikte karısı da samandan. Bütün ev samandan. Balkondayım ve Boris'in gelmesini bekliyorum. Son sorunum -*kahvaltı*- halloldu. Her şeyi basitleştirdim. Başka sorunlar varsa onları da kirli çamaşırlarımla birlikte sırt çantamda taşıyabilirim. Bütün paramdan kurtuluyorum. Ne yapayım parayı? Bir yazı makinesiyim ben. Son vida da takıldı. Akıyor resmen. Makineden farksızım. Makineyim ben...

Yeni dramın konusunu anlatmadılar henüz ama kestirebiliyorum. Benden kurtulmaya çalışıyorlar. İşe bakın ki buraya akşam yemeği için geldim ben, beklediklerinden biraz da erken hatta. Nereye oturacakları, ne yapacakları konusunda onları bilgilendirdim. Kibarca onları rahatsız edip etmeyeceğimi sordum ama aslında kastettiğim, onların da çok iyi bildiği gibi, şu; *siz beni rahatsız edecek misiniz*? Hayır, sizi mutlu dangalaklar, beni rahatsız etmiyorsunuz. Beni *besliyorsunuz*. Sizi orada dip dibe otururken görüyor ve aranızda bir uçurum olduğunu biliyorum. Gezegenler kadar yakınsınız ancak. Ben aranızdaki boşluğum. Çekilecek olsam boşluğunuz kalmayacak yüzecek.

Tania düşmanca bir tavır içinde - hissedebiliyorum. Ondan başka bir şeyle ilgilenmeme tahammül edemiyor. Heyecanımın derecesinden değerinin düştüğünü anlıyor. Bu gece onu döllemeye gelmediğimi biliyor. İçimde onu mahvedecek bir şeylerin filizlenmeye başladığını biliyor. İdrak etmekte hayli ağır ama ediyor...

Sylvester daha memnun görünüyor. Bu gece masada sarılacak ona. Şimdi yazdıklarımı okuyor; egomu şişirmeye, egomu Tania'nın egosuyla karşı karşıya getirmeye hazırlanıyor.

Tuhaf bir toplantı olacak bu gece. Sahne kuruluyor. Bardak şıngırtıları duyuyorum. Şarabı masaya getiriyorlar. Bardaklar ağızlarına kadar doldurulup dikilecek ve hasta olan Sylvester iyileşecek.

Daha dün tasarladık bu dekoru, Cronstadt'ın evinde. Kadınların acı çekmesi öngörüldü; sahne arkasında ise dehşet, şiddet, felaket, acı ve sefalet var her zamanki gibi.

Rastlantı değildir bizim gibi insanları Paris'e üfüren. Seyirciye çatışmanın bütün aşamalarını izleme olanağı tanıyan bir döner sahnedir Paris sadece. Şehrin kendisi dram yaratmaz. Başka yerlerde başlamıştır zaten dramlar. Canlı embriyoyu rahimden alarak kuvöze nakleden obstetrik bir alettir Paris, hepsi bu. Bu beşikte salınırken herkes kendi toprağına dalıp gider: Berlin, New York, Chicago, Viyana, Minsk. Viyana hiçbir zaman Paris'te olduğu kadar kendi olmamıştır. Her şey Tanrı mertebesine yükseltilir. Beşik bebeklerini verir ve yerlerine yenileri gelir. Zola'nın, Balzac'ın, Dante'nin, Strindberg'in ve bir şeyler olabilmiş herkesin nerede yaşadığını duvarlarda okuyabilirsiniz. Herkes bir dönem yaşamıştır Paris'te. Kimse *ölmez* burada...

Konuşuyorlar aşağıda. Dilleri simgesel. "Mücadele" sözcüğü çalınıyor kulağıma. Sylvester, hasta oyun yazarı, şöyle diyor: "Şimdi Manifesto'yu okuyorum." "*Kimin*?" diye soruyor Tania. Evet, Tania, duydum seni. Nasıl da seziyorsun senin hakkında yazdığımı. *Biraz daha konuş*, konuş ki not düşebileyim. Çünkü masaya oturduğumuzda not alma fırsatı bulamayacağım... Şöyle diyor birden Tania: "Doğru dürüst bir salonu yok ki bu evin." Bir anlamı var mı, yoksa öylesine mi söylüyor?

Tabloları asıyorlar şimdi. Bu da beni etkilemek için. Burası bizim evimiz, burada çok rahatız, karı koca gibi yaşıyoruz demeye getiriyorlar. Tablolar hakkında biraz tartışacağız hatta, sırf *seni* eğlendirmek için. Tania yine: "Göz nasıl da aldatıyor insanı!" Ah, Tania, neler diyorsun! Devam et, biraz daha sürdür bu gürültüyü. Vaat ettiğin akşam yemeği için buradayım ben; müthiş keyif alıyorum bu güldürüden. Şimdi de Sylvester söz alıyor. Borowski'nin yağlı boyalarından birini açıklamaya çalışıyor. "Gel bak, görüyor musun? İçlerinden biri gitar çalıyor, diğeri kızı kucağına oturtmuş." Doğru, Sylvester. Çok doğru. Borowski ve gitarları! Kucağına oturttuğu kızlar! Ama insan kucağında ne olduğundan bir türlü emin olamıyor ya da gitarı çalanın gerçekten erkek olup olmadığından...

Birazdan Moldorf içeri dalacak ve Boris o küçük, çaresiz kahkahalarından birini patlatacak. Nar gibi kızarmış bir sülün, Anjou ve kalın purolar olacak yemekte. Ve son havadisleri alan Cronstadt, beş dakikalığına daha dirayetli, daha umutlu hissedecek, sonra yine ideolojisinin posasına dönecek ve bir şiir doğacak belki, altın renginde koca bir çanı andıran dilsiz bir şiir.

Bir saat kadar ortalıktan kaybolmam gerekti. Daireye bakmaya gelen biri daha. Yukarıdaki kahrolası İngiliz Bach çalıyor yine piyanoda. Biri daireye bakmaya geldiğinde yukarı koşup piyaniste bir süre için ara vermesini söylemek hayati önem taşıyor.

Elsa manava telefon ediyor. Tesisatçı tuvaletin oturağını değiştiriyor. Ne zaman kapı çalınsa Boris dengesini yitiriyor. Heyecandan gözlüğünü düşürdü; emekliyor, redingotunun etekleri yerleri süpürüyor. Grand Guignol gibi biraz - kasabın kızına ders veren aç şair. Telefon çaldığında ağzı sulanırmış şairin. Mallarmé sığır bifteğini, Victor Hugo ise kaz ciğerini çağrıştırırmış ona. Elsa, mütevazı bir öğle yemeği sipariş ediyor Boris için–"küçük

bir parça domuz pirzolası." Mermerin üstüne istiflenmiş pembe domuz butları görüyorum, beyaz yağla çevrelenmiş nefis domuz butları. Karnım zil çalıyor ama biraz önce kahvaltı ettik - öğle öğününü atlamam gerek. Sadece çarşamba günleri öğle yemeği yiyorum, o da Borowski'nin sayesinde. Elsa telefonda yine - jambon sipariş etmeyi unutmuş. "Evet, küçük bir parça jambon, fazla yağlı olmasın" diyor... Hay Allah! Biraz uykuluk, birkaç tane de koç yumurtası ekleyin oldu olacak! Şşşt, biraz midye. Biraz da ciğerli sosis, işe koyulmuşken; bir oturuşta Lope de Vega'nın bin beş yüz piyesini mideme indirebilirim ben.

Harikulade bir kadın daireye bakmaya gelen. Amerikalı elbette. Sırtımı kadına dönmüş taze bir bok parçasını gagalayan serçeyi seyrediyorum pencereden. Ne kadar kolay halletmiş beslenme sorununu serçe. Yağmur çiseliyor, damlalar kocaman. Kanatları ıslanmış bir kuşun uçamayacağını düşünürdüm eskiden. Bu zengin hatunların Paris'e gelip hemen böyle güzel stüdyolara konmaları şaşırtıcı. Biraz yetenek ve kabarık bir banka hesabı gerek. Yağmur yağması yeni yağmurluklarını deneme fırsatı demek onlar için. Yemeğe önem vermezler: bazen öğle yemeğine ayıracak zaman bile bulamaz onlar, o kadar meşguldürler. Café de la Paix ya da Ritz Bar'da küçük bir sandviç, bir gofret. "Soyluların kızları için sadece"–böyle yazıyor Puvis de Chavannes'ın eski stüdyosunda. Tesadüfen oradan geçtim geçen gün. Resim kutularını omuzlarına asmış zengin Amerikan kaltakları. Biraz yetenek ve kabarık bir banka hesabı.

Serçe bir kaldırım taşından diğerine sıçrıyor çılgın gibi. Gerçekten Herkülümsü bir çaba, biraz düşünürseniz. Her yerde yiyecek bir şeyler var–yağmur oluklarını kastediyorum. Harikulade Amerikalı kadın tuvaletin durumunu soruyor. Tuvalet! İzin ver de ben göstereyim sana tuvaleti, kadife yüzlü ceylan! Tuvalet ha? Bu taraftan madam, numaralı kabinlerin savaş malullerine ayrılmış olduğunu unutmayın.

Boris ellerini ovuşturuyor–anlaşmak üzereler. Köpekler uluyor avluda, kurt gibi uluyorlar. Yukarıda Bayan Melverness eşyaların yerlerini değiştiriyor. Bütün gün bir şey yapmadı, sıkılmış olmalı; bir yerde kırıntı gördü mü bütün evi silip süpürür. Masanın üzerinde birkaç yeşil elmayla bir şişe şarap var–*vin de choix*, on derece. "Evet," diyor Boris. "Sizin için bir lavabo koydurabilirim, şöyle gelin lütfen. Evet, tuvalet burası. Yukarıda da bir tane var, tabii ki. Utrillo'yu pek sevmediğinizi mi söylemiştiniz? Evet, tuvalet burası. Yeni bir lavabo istiyor, hepsi bu..."

Hatun gitmek üzere. Boris beni tanıştırmadı bu kez. Orospu çocuğu! Ne zaman zengin bir kaltak söz konusu olsa beni tanıştırmayı unutur. Birkaç dakika sonra daktilomun başına geçip yazabileceğim. İçimden gelmiyor artık nedense. Ruhum kararıyor. Bir saat sonra gelip kıçımın altından iskemleyi alabilirler. Yarım saat sonra nerede oturacağından emin değilsen nasıl yazarsın ki? Bu zengin kaltak daireyi kiralarsa yatacak yerim bile olmayacak. Köşeye sıkışınca hangisinin daha kötü olduğunu bilemiyor insan - yatacak bir yerin olmaması mı yoksa çalışacak bir yerin olmaması mı? Her yerde uyuyabilirsin ama her yerde çalışamazsın. Üzerinde çalıştığın bir başyapıt olsun olmasın... Kötü bir roman yazmak için bile oturabileceğiniz bir iskemle ve biraz mahremiyet gerekir. Bu zengin kancıklar kafa yormazlar böyle şeylere. Yumuşak kıçlarını bir yere yaslamak istediklerinde onları bekleyen koltuklar bulunur nasılsa...

Dün gece Sylvester'ı Tanrı'sıyla birlikte şöminenin karşısında otururken bıraktık. Sylvester pijamasıyla, Moldorf'un dudaklarının arasında bir puro, Sylvester portakal soyuyor. Portakalın kabuğunu divanın üzerine koyuyor. Moldorf biraz sokuluyor ona. O olağanüstü parodiyi, *Cennetin Kapıları*'nı bir kez daha okumak için izin istiyor. Gitmek üzereyiz, Boris ve ben. Bu has-

tane odası atmosferine katlanamayacak kadar neşeliyiz. Tania da bizimle geliyor. O da kaçma fırsatı bulduğu için neşeli, Boris de neşeli çünkü Moldorf'un içindeki Tanrı ölü. Ben neşeliyim çünkü yeni bir perde oynayacağız.

Moldorf'un sesi saygılı. "Sen yatıncaya kadar kalabilir miyim, Sylvester?" Son altı gündür onunla kalıyor, ilacını satın alıyor, Tania için alışveriş yapıyor, teselli veriyor, rahatlatıyor, Boris ve hergeleleri gibi kötü niyetli münasebetsizlere karşı kapıyı bekliyor. Geceleyin putunun kırıldığını keşfeden bir barbardan farksız. Oturuyor öylece, putunun ayaklarının dibinde, ekmek ağacının meyvesi, yağ ve saçma sapan dualarla. Tatlı bir tını var sesinde. Eli ayağı tutmuyor zaten.

Tania'yla yemininden dönmüş bir rahibeyle konuşur gibi konuşuyor. "Ona layık olmalısın. Sylvester senin Tanrı'n." Ve Sylvester yukarıda acı çekerken (göğsünde hafif bir hırıltı var) rahiple rahibe yumuluyorlar yemeklere. "Kendini kirletiyorsun," diyor Moldorf yağlı dudaklarıyla. Acı çekerken aynı zamanda yemek yiyebilmek gibi bir özelliği var. Küçük, şişko elini uzatıp Tania'nın saçını okşuyor. "Sana âşık oluyorum. Fanny'me benziyorsun."

Her açıdan mükemmel bir gün Moldorf için. Amerika'dan mektubu geldi. Moe'nun bütün dersleri pek iyi. Murray bisiklete binmeyi öğreniyor. Gramofon tamir edildi. Yüzündeki ifadeden mektubun karne ve bisiklet muhabbetiyle sınırlı olmadığını görmek mümkün. Hiç şüphe yok çünkü 325 frank değerinde mücevher satın aldı o akşamüstü Fanny'sine. Ayrıca ona yirmi beş sayfalık bir mektup yazdı. Tek tek getirdi garson ona sayfaları, dolmakalemine mürekkep doldurdu, kahve ve puro servisi yaptı, terlediğinde hafifçe yelpazeledi, masanın üstündeki kırıntıları süpürdü, purosu söndüğünde yaktı, pul getirdi, masanın etrafında dans etti onun için, parmak uçlarında döndü, selam verdi... Saçını süpürge etti kısacası. Karşılığında dolgun bir bahşiş

aldı. Bir Corona Corona'dan daha büyük ve dolgun bir bahşiş. Günlüğüne notunu düşmüştür muhtemelen Moldorf. Fanny hatrına. Bilezik ve küpeler, verdiği her kuruşa değerdi. Germaine ve Odette gibi sürtüklere yedireceğine Fanny'si için para harcamayı tercih eder. Evet, öyle dedi Tania'ya. Sandığını gösterdi ona. Hediye doluydu - Fanny için, Moe ve Murray için.

"Dünyanın en zeki kadınıdır benim Fanny'm. Onda bir kusur bulacağım diye kılı kırk yardım ama bulamadım."

"Mükemmel bir kadındır Fanny. Hünerleri saymakla bitmez. Briçte kimse eline su dökemez; Siyonizmle ilgilenir; eline eski bir şapka ver mesela ve sonra gör neler yapabileceğini. Orasını büker, şurasına bir kurdele bağlar ve bir bakarsın karşında bir sanat eseri. Gerçek mutluluk nedir, biliyor musun? Murray ile Moe yattıktan sonra Fanny ile oturup radyo dinlemek. Öyle huzurlu oturur ki. Verdiğim mücadelenin, çektiğim sıkıntıların karşılığını aldığımı hissederim onu seyrederken. Son derece zeki bir dinleyicidir. Şu iğrenç Montparnasse'ı ve sıkı bir yemek sonrasında Fanny'yle Bay Ridge'de geçirdiğimiz geceleri düşündüğümde, inan ki kıyaslayamam bile. Yemek yemek gibi sıradan şeyler, çocuklar, loş ışıklar ve Fanny oturuyor karşımda, biraz yorgun ama güler yüzlü, memnun, rehavet içinde... Tek kelime etmeden saatlerce otururuz öylece. Mutluluk budur işte!"

"Bugün ondan bir mektup aldım – ne var ne yok türünden havadislerle dolu şu sıkıcı mektuplardan değil. Yürekten yazılmış, küçük Murray'min bile anlayabileceği bir dille. Her konuda aşırı duyarlıdır Fanny. Çocukların eğitimlerine devam etmeleri gerektiğini ama okul masraflarının onu endişelendirdiğini söylüyor. Küçük Murray'yi okula göndermek bin dolara patlayacak. Moe, burslu okuyacak tabii ki. Ama küçük Murray, o küçük dâhi, ya onu ne yapacağız? Endişe etmemesini yazdım ona. Bin doların lafı mı olur? Bu yıl daha çok para kazanacağım. Küçük Murray için, çünkü çocuk dâhi."

Fanny sandığı açtığında orada olmak isterdim. "İşte, Fanny, bunu Budapeşte'de yaşlı bir Yahudi'den satın aldım... Bulgaristan'da bunlardan giyiyorlar, saf yün... Bu bir Dük'e ya da öyle birine aitmiş–hayır, kurmuyorsun Fanny, güneşe koyuyorsun... Bunu operaya gittiğimizde takmanı istiyorum, Fanny... Sana gönderdiğim o tokayla birlikte tak... Ve bu, Fanny, Tania'nın senin için aldığı bir şey... Aynı beden giyiyorsunuz sanırım..."

Ve Fanny oturuyor kanepede, tablodaki gibi; bir yanında Moe, öbür yanında küçük Murray, dâhi Murray. Fanny'nin şişman bacakları yere değmeyecek kadar kısa. Gözlerinde mat bir permanganat parıltısı. Göğüsleri olgun lahanalar gibi; öne doğru eğildiğinde sağa sola sallanıyorlar. Ama asıl üzücü olan kısa devre yapmış olması. Depoda yatan boş bir akü gibi oturuyor orada; yüzünün ekseni kaymış - biraz şevk, ani bir elektrik akımı gerek yerine oturtmak için. Moldorf şişman bir kurbağa gibi hoplayıp duruyor önünde. Göbeği titriyor. Ayağı kayıyor, karnının üzerine dönünceye kadar anası ağlıyor. Fanny kalın ayak parmaklarıyla onu dürtüyor. Gözleri açılıyor Moldorf'un. "Bir daha vur bana, Fanny, çok güzeldi." Sıkı dürtüyor bu kez Fanny onu–göbeğinde kalıcı bir göçük meydana geliyor. Yüzü halıya çok yakın; gerdanı sallanıyor halının tüyleri üzerine. Biraz canlanıyor, dönüyor, mobilyadan mobilyaya sıçramaya başlıyor. "Harikuladesin, Fanny!" Fanny'nin omzunda oturuyor şimdi. Kulağından bir parça ısırıyor, kulak memesinin ucundan, acı hissedilmeyen yerden. Ama Fanny ölü hâlâ - boş bir akü, tık yok. Fanny'nin kucağına kapanıp diş ağrısı gibi sızlıyor orada. Hararet basmış, çaresiz. Rugan ayakkabılar misali parlıyor göbeği. Göz çukurlarında iki parlak yelek düğmesi. "Gözlerimi aç, Fanny, seni daha iyi görmek istiyorum!" Fanny onu yatağa taşıyıp göz çukurlarına birer damla sıcak balmumu döküyor. Karnına yuvarlaklar çizip kıçına termometre sokuyor. Onu içine yerleştiriyor ve adam tekrar titriyor. Birden çekiyor Moldorf, küçülüp gözden kayboluyor. Her

yerde arıyor Fanny onu, bağırsaklarında, her yerde. Bir şeyler gıdıklıyor onu, tam olarak bilmiyor neresinden gıdıklandığını. Yatak kurbağalardan ve parlak yelek düğmelerinden geçilmiyor. "Fanny, neredesin?" Bir şeyler gıdıklıyor Fanny'yi, anlayamıyor neresinden gıdıklandığını. Düğmeler yataktan aşağı düşüyor. Kurbağalar duvarlara tırmanıyor. Bir gıdıklanma, bir gıdıklanma. "Fanny, çıkar gözlerimden balmumunu! Seni görmek istiyorum!" Bir şey var Fanny'nin içinde, gıdıklıyor da gıdıklıyor. Gülmekten ölecek ne olduğunu bulmazsa. "Fanny, sandık harikulade şeylerle dolu, Fanny, beni duymuyor musun?" Gülüyor Fanny, iri bir solucan gibi gülüyor. Karnı şişiyor gülmekten. Bacakları morarmaya başlıyor. "Tanrım, Morris, bir şey gıdıklıyor beni... Elimde değil! "

Bugün Pazar! Öğleden biraz önce, Boris tam öğle yemeğine oturmak üzereyken ayrıldım Villa Borghese'den. Kibarlığımdan kalktım çünkü stüdyoda boş mideyle oturduğumu görmek gerçekten üzüyor onu. Beni neden öğle yemeğine davet etmez bilmiyorum. Maddi gücünün yeterli olmadığını söylüyor ama böyle mazeret olmaz. Neyse, hassasım bu konuda. Karşımda yemek yemek onu üzüyorsa, yemeğini benimle paylaşmak herhalde helak eder. Özel hayatına karışmak bana düşmez.

Cronstadt'a uğradım, onlar da yemekteydiler. Piliç ve pilav. Yemek yemiş gibi yaptım ama o pilici bebeğin ellerinden kapıp parçalayabilirim. Yapay bir tevazu gösterisi değil–bir tür sapkınlık olduğunu düşünüyorum. İki kez sordular yemeğe katılmak isteyip istemediğimi. Hayır! Hayır! Yemekten sonra bir fincan kahve bile içmeyi reddettim. Kolay alınırım ben, evet! Evden çıkarken bebeğin tabağındaki kemiklere takıldı gözüm - hâlâ et vardı üzerlerinde.

Amaçsız dolanıyorum ortalıkta. Harikulade bir gün - şimdilik. Buci Sokağı canlı, fokurduyor. Bar kapıları ardına kadar açık, kaldırımlar bisikletten geçilmiyor. Bütün kasap ve manav dükkânlarında hareket var. Kollar gazete kâğıdına sarılmış nevaleyle dolu. Katolikler için nefis bir Pazar günü - sabahı, en azından.

Öğle oldu ve boş mideyle buram buram yemek kokan dar sokakların buluştuğu yerde duruyorum şimdi. Karşımda Louisiane Oteli. Eski güzel günlerde Buci Sokağı'nın kötü çocukla-

rınca gayet iyi bilinen dehşet verici, yıllanmış bir han. Oteller ve yemek ve ben ortalıkta bir cüzzamlı gibi dolanıp duruyorum, yengeçler kemiriyor içimi. Pazar sabahları heyecan olur Paris sokaklarında. Hiçbir yerde bulamazsınız benzerini, Batı yakasında belki ya da Chatham Meydanı civarında. Echaudé Sokağı insan kaynıyor. Sokaklar kıvrım kıvrım, her dönemeçte yeni bir etkinlik. Kollarının altında sebze taşıyan insanlardan oluşmuş uzun kuyruklar, canlı, hararetli bir iştahla bir yerden çıkıp bir yere giriyorlar. Yemekten geçilmiyor ortalık, yemek, yemek, yemek. Çıldırtıcı.

Furstenberg Meydanı'ndan geçiyorum. Farklı görünüyor öğle saatinde. Geçen gece meydandan geçtiğimizde ıssızdı; kasvetli, hayaletsi. Henüz çiçek açmamış dört kara ağaç var meydanın ortasında. Entelektüel ağaçlar bunlar, kaldırım taşlarıyla besleniyorlar. T.S. Eliot'un şiirindeki gibi. Marie Laurencin sevicilerini dışarı çıkarmaya karar verse bundan daha iyi bir yer bulamaz. Çok lezbiyen burası. Steril, verimsiz, Boris'in yüreği kadar kuru.

St. Germain Kilisesi'nin bitişiğindeki küçük bahçede yerlerinden sökülmüş birkaç canavar heykeli var. Ürkütücü bir biçimde öne doğru hamle eden canavarlar. Banklarda da başka canavarlar var–ihtiyarlar, sakatlar, saralılar. Çıt çıkarmadan uyuyor, öğle yemeği çanının çalmasını bekliyorlar. Galeri Zak'ın karşısına geri zekâlının biri evrenin resmini yapmış–*kaldırıma*. Ressamın evreni! Bir sürü ıvır zıvır. Sol alt köşede, ilginçtir, bir çapa var - ve bir yemek çanı. Selam! Selam! Ey Evren!

Dolanmayı sürdürüyorum. Akşamüstü. Bağırsaklarım guruldüyor. Yağmur çiseliyor. Lahit gibi yükseliyor Notre-Dame suyun içinden. Canavarlar iyice sarkıyor tel örgünün üzerinden. Saplantılı birinin sabit fikri gibi asılılar havada. Sarı bıyıklı yaşlı bir adam yanaşıyor yanıma. Bir Jaworski palavrası var elinde. Yüzünü yukarı kaldırmış yürüyor ve yağmur çamura çeviriyor altın sarısı kumları. Vitrininde Raoul Dufy'nin bazı çizimlerini

sergileyen bir kitabevi. Bacaklarının arasında gül çalıları olan kadın çizimleri. Joan Miró'nun felsefesi üzerine bir tez. *Felsefesi* üzerine, dikkatinizi çekerim!

Aynı vitrinde: *Dilimlenmiş Adam*! Birinci bölüm: ailesinin gözünde adam. İkinci bölüm: metresinin gözünde adam. Üçüncü bölüm: - üçüncü bölüm yok. Üçüncü ve dördüncü bölümler için yarın yine gelmem gerekecek. Her gün yeni bir sayfa sergileniyor vitrinde. *Dilimlenmiş Adam*... Böyle bir başlık düşünemediğim için ne kadar hayıflandığımı tahmin edemezsiniz. Nerede bunu yazan? Kimdir? Kucaklamak istiyorum onu. Böyle bir başlığı düşünebilmiş olmak için neler vermezdim - Çılgın Kamış ve bulduğum diğer aptalca başlıkların yerine... Adam sen de! Yine de kutlarım onu.

Mükemmel başlığıyla talihi yaver gider umarım. Al sana bir başka dilim - bir sonraki kitabın için! Uğra bir gün. Villa Borghese'de yaşıyorum. Hepimiz ölüyüz ya da ölüyoruz ya da ölmek üzereyiz. Güzel başlıklar gerek bize. Et gerek–dilimleyin etleri; fileto, biftek, böbrek, koç yumurtası, uykuluk. Bir gün, Broadway ile 42. Cadde kavşağında durup bu başlığı hatırlayacak ve kursağımda ne var ne yoksa kâğıda dökeceğim: havyar, yağmur damlaları, dingil yağı, erişte, kaz ciğeri–dilim dilim. Ve her şeyi kâğıda döktükten sonra neden eve gidip bebeği doğradığımı kimseye söylemeyeceğim. Karşılık beklemeksizin gerçekleştirilmiş bir eylem; sizin için, özenle dilimlenmiş sevgili kardeşim!

İnsanın boş mideyle saatlerce dolanıp arada sırada da sertleşebilmesi "ruh anatomistleri" tarafından kolay kolay açıklanamayan gizemlerden biridir. Pazar akşamları, kepenkler indirilip sokaklar aptalca bir uyuşuklukla avam tabakasının hakimiyetine geçtiğinde, uzunlamasına yayılmış kocaman ve frengili bir kamışı çağrıştıran işlek sokaklar vardır. Ve işte bu sokaklar, Denis Sokak ya da Faubourg du Temple örneğin, eski günlerde Union Meydanı'nın ya da Bowery'nin sahip olduğu gibi

karşı koyulmaz bir cazibeye sahipti. Vitrinlerinde frengi ve benzeri zührevi hastalıklardan çürümüş organların balmumundan replikalarının sergilendiği beş sentlik müzelerin insanı kendine çekmesi gibi. Kent hastalıklı, devasa bir organizma gibi yayılır; o harikulade işlek sokaklar iğrençliklerini biraz olsun yitirirler çünkü irinleri akmıştır artık.

Combat Meydanı yakınlarında, Cité Nortier'de etraftaki sefaleti doya doya seyretmek için birkaç dakikalığına mola veriyorum. Paris'in eski caddelerini çevreleyen, benzerleri gibi dikdörtgen biçimindeki meydanlardan biri. Orta yerinde yıkık dökük, birbiri üstüne yığılmış yapılar - iç içe geçmiş bağırsaklar misali. Zemin düzgün değil, kaldırım taşları kirden kayganlaşmış. Cüruf ve kuru pislikten oluşmuş bir insan çöplüğü. Güneş hızla batıyor. Renkler ölüyor. Mordan pıhtılaşmış kan rengine, sedef renginden koyu kahverengiye, donuk griden güvercin bokuna kayıyor renkler. Arada sırada pencerenin birinde baykuş gibi göz kırpan ters dönmüş bir canavara rastlıyorsunuz. Çocukların tiz çığlıkları sonra; forseps izleri taşıyan, solgun yüzlü, kemikli, raşitik veletler. Pis bir koku yayılıyor duvarlardan, küflü şiltelerin kokusu gibi. Avrupa–Orta Çağ, grotesk, canavarımsı: Si Minör bir senfoni. Karşı kaldırımda Combat Sineması seçkin müşterilerine Metropolis'i izletiyor.

Gitmek üzere ayağa kalktığımda birkaç gün önce okuduğum kitap geliyor aklıma. "Mezbahadan farkı yoktu şehrin. Kasaplar tarafından doğranmış, çapulcular tarafından soyulmuş cesetlerden geçilmiyordu sokaklar; cesetleri yemek üzere kurtlar iniyordu banliyölerden kente; veba ve diğer hastalıklar da sokuluyordu kurtların yanına ve İngilizler geliyordu. Kabristanlardaki bütün mezarların üstünde bir ölüm dansı sürüyordu..." Budala Charles hükümranlığında Paris! Nefis bir kitap! İlginç mi ilginç, leziz. Hâlâ etkisindeyim. Rönesans soyluları ve prodromlar hakkında fazla bilgim yok; ama güzel fırıncı Madam Pimpernel ve

kuyumcu Jehan Crapotte zihnimi meşgul ediyor hâlâ. "Sekizde bir melez olan Cecily'ye tutulup yenik düşünceye kadar" ahlaksız yaşantısını sürdüren Rodin'i, *Gezgin Yahudi*'nin o kötücül dehasını da unutmayalım. Temple Meydanı'nda oturmuş Jean Caboche önderliğindeki at tacirlerinin marifetlerini düşünürken Budala Charles'ın hazin kaderi üzerine uzun uzun, esefle kafa yoruyorum. Bir budala, pejmürde giysileriyle St. Paul Oteli'nin koridorlarında bir ileri bir geri yürüyor; ülser yiyip bitiriyor onu, bir de bitler; atılan kemikleri uyuz köpekler gibi kemiriyor. Lions Sokağı'nda bir zamanlar hayvan beslediği eski kafeslerin taşlarını arıyor gözlerim. "Alt sınıftan arkadaşı" Odette de Champdivers'le oynadığı kâğıt oyunlarını saymazsak tek eğlencesi buydu zavallının.

Böyle bir Pazar öğleden sonrasında tanıdım Germaine'i. Cebimde karımın Amerika'dan havale ettiği iki yüz frankla Beaumarchais Bulvarı'nda geziniyordum. Bahar sinmişti havaya; kanalizasyon deliklerinden fışkırıyormuş izlenimi uyandıran zehirli, uğursuz bir bahar. Her gece geliyordum buraya; kötücül görkemi ancak gün ışığı yittikten ve fahişeler duraklarındaki yerlerini aldıktan sonra ortaya çıkan kimi cüzzamlı sokakların cazibesine kapılmıştım. Pasteur-Wagner Sokağı'nı çok iyi hatırlıyorum örneğin; Amalot Sokağı kavşağında, bulvarın arkasında pinekleyen bir kertenkele gibi gizlenirdi. Orada, yol ağzında, gaklayıp kirli kanatlarını çırpan bir akbaba sürüsü olurdu her zaman; sivri pençeleriyle uzanıp kapı eşiklerinden içeri çekerlerdi insanı. İş bittiğinde pantolonunun düğmelerini ilikleme fırsatı bile tanımayan tatlı dilli, yırtıcı şeytanlar. Seni çoğu zaman penceresiz bir odaya soktuktan sonra şöyle bir süzer, kamışına tükürüp yerleştirirlerdi içlerine. Yıkandığın sırada bir başkası elinden tuttuğu yeni kurbanıyla kapıda dikilir, sen toparlanırken kayıtsızlıkla seyrederdi.

Germaine farklıydı. İlk bakışta belli olmazdı. Her akşam ve her gece Café de l'Eléphant'ta buluşan diğer sürtüklerden sanır-

dınız gördüğünüzde. Dediğim gibi, bahardı ve karımın sağdan soldan borç alıp gönderdiği franklar hışırdıyordu cebimde. Bu akbabalardan birine yakalanmadan Bastille'e varamayacağıma dair bir önsezi vardı içimde. Bulvarda yürürken bana doğru meylettiğini fark ettim; fahişelere özgü o tuhaf yürüyüş, aşınmış topuklar, ucuz takılar ve dudak boyasının vurguladığı macunumsu bir ten. Zor olmadı onunla anlaşmak. L'Eléphant adındaki küçük kafenin arka tarafına geçip koşulları konuştuk çabucak. Birkaç dakika sonra Amelot Sokağı'ndaydık, perdeler çekilmiş, yorganlar savrulmuş. Acele etmiyordu Germaine. Bideye oturmuş yıkanırken bir yandan da sohbet etti benimle; giydiğim golf pantolonu hoşuna gitmişti. *Çok şık!* Öyleydi bir zamanlar ama şimdi kıçı eskimişti; ceket kıçımı örtüyordu neyse ki. Sohbete devam ederek kurulanmak için ayağa kalktı, birden havlusunu yere attı ve yavaşça amını okşayarak bana doğru yürüdü - iki eliyle, bir ileri, bir geri. Sarf ettiği sözcüklere ve o gül çalısını burnuma dayamasına dair bir şey var ki asla silinmeyecek belleğimden; büyük bir bedel ödeyerek elde ettiği yabancı bir nesneden söz eder gibi söz ediyordu amından, zamanla değerlenmiş ve her şeyin üzerinde tutulan bir nesneden söz eder gibi. Söyledikleri tuhaf bir hava yaratıyordu; ona ait bir organ olmakla kalmıyordu artık, bir hazineydi, bir tür sihir, gizli bir değer, Tanrı vergisi. Ve öyleydi de; onu her gün birkaç frank karşılığında satıyordu sonuçta. Kendini yatağa atıp bacaklarını açtı, amını iki eliyle avuçladı ve o kısık ve çatlak sesiyle mırıldana mırıldana okşamaya devam etti; güzeldi, bir hazineydi, küçük bir hazine. Ve o küçük amı gerçekten *güzeldi*! O Pazar akşamı, havadaki o zehirli bahar esintisiyle, her şey yerli yerine oturdu. Otelden çıkarken ona acımasız gün ışığında baktım ve nasıl da kaşarlanmış bir fahişe olduğunu gördüm - altın dişler, saçındaki sardunya, aşınmış topuklar... Bir öğün yemek, sigara ve taksi parası da koparması beni hiç rahatsız etmedi. Hatta ben ısrar

ettim. Ondan o kadar hoşlandım ki yemekten sonra tekrar otele gidip bir kez daha seviştik. "Aşk için" bu kez. Ve bir kez daha o iri, kıllı amı sihrini gösterdi. Bağımsız bir varlığı olmaya başlamıştı–benim için de. Germaine vardı, bir de onun o gül çalısı. Ayrı ayrı da seviyordum ikisini, birlikte de.

Dediğim gibi, farklıydı Germaine. Daha sonra, yaşam koşullarımı öğrendikten sonra, asil davrandı bana karşı–içki ısmarladı, kredi tanıdı, eşyalarımı rehinciye verdi, arkadaşlarıyla tanıştırdı. Borç veremediği için özür bile diledi ki bir gece birileri bana pezevengini gösterdikten sonra onu çok iyi anladım. Her gece Beaumarchais Bulvarı'na yürüyüp hepsinin toplandığı o küçük kafeye oturuyor ve onun içeri girmesini, bana değerli zamanından birkaç dakika ayırmasını bekliyordum.

Bir süre sonra Claude'u yazdığımda Germaine'i düşünüyordum, Claude'u değil... "Ve birlikte olduğu bütün o erkeklerden sonra sen, yalnız sen ve mavnalar geçiyor, direkler, gövdeler ve hayatın bütün o lanet akımı geçiyor içinden, onun içinden, senden önceki ve sonraki bütün erkeklerin içinden ve kokusu boğuyor seni, yok ediyor." Germaine için yazılmıştı bu. Claude farklıydı, her ne kadar ona büyük hayranlık duysam da–bir ara ona âşık olduğumu bile düşünmüştüm. Ruhu ve vicdanı vardı Claude'un, zarifti ayrıca ki makbul değildir fahişede. Her zaman hüzünlü bir yanı vardı Claude'un; kaderin onu mahvetmek için tasarladığı akıntıya kapılmış olduğun izlenimi uyandırırdı istemeden. *İstemeden*, diyorum çünkü Claude böyle bir izlenimi isteyerek uyandıracak son kişiydi dünyada. Bunu yapamayacak kadar hassas ve inceydi. Hayatın bir şekilde tuzağa düşürdüğü, zekâsı ve eğitimi vasat, sıradan ve iyi bir Fransız kızıydı Claude; gündelik deneyimin şokunu kaldıracak güçten yoksundu. Louis-Phillipe'in korkunç sözleri onun için söylenmişti sanki: "Ve bir gün gelir her şey biter, o kadar çok çene kapanmıştır ki üzerimize, ayağa kalkacak gücümüz kalmamıştır artık, her ağız ta-

rafından çiğnenmişçesine sarkar etimiz bedenlerimizden." Germaine, öte yandan, doğuştan fahişeydi ve memnundu rolünden; karnı aç değilse, ayakkabısının topuğu kırılmamışsa, son derece önemsiz benzer aksiliklerden birine maruz kalmamışsa severdi işini. Onu yiyip bitiren, acı çekmesine neden olan bir derdi yoktu. *Can sıkıntısı!* Çektiği en büyük acı can sıkıntısıydı. Onun da canından bezdiği günler olurdu mutlaka ama o kadar! Genellikle zevk duyuyordu yaptığından ya da öyle bir izlenim uyandırıyordu. Kiminle gittiğini umursuyordu elbette - ya da *geldiğini*. Ama önemli olan bir *erkekle* birlikte olmaktı. Bir erkek! Bacaklarının arasındakiyle onu gıdıklayacak, hazla kıvrandıracak, gül çalısını iki eliyle avuçlayıp coşkuyla, övgüyle, gururla okşamasına neden olacak biri. Hayatı hissettiği tek noktaydı orası–iki eliyle avuçladığı yeri.

Sapına kadar fahişeydi Germaine, o altın yüreğine kadar; aslında iyiden ziyade tembel olan fahişe yüreğine. Kayıtsız, anlık da olsa duygulanma yetisine sahip, kerterizden yoksun, asıl merkezinden her an kopabilen bir yürek. Kendine yarattığı dünya ne kadar iğrenç ve kısıtlı olursa olsun, mükemmelce yaşıyordu içinde. Güç veren bir şeydi bu basbayağı. Birbirimizi iyi tanıdıktan sonra arkadaşlarım bana Germaine'e âşık olduğumu söyleyerek takılır (onlar için tahayyül edilmez bir durumdu) ben de her seferinde, "Tabii ki! Tabii ki âşığım ona! Ayrıca sadık kalacağım!" diye cevap verirdim. Yalan elbette çünkü bir örümceğe ne kadar âşık olabilirsem Germaine'e de ancak o kadar âşık olabilirdim; sadık kaldıysam da ona değil, bacaklarının arasında taşıdığı o gül çalısına sadık kalmışımdır. Ne zaman başka bir kadına baksam Germaine'i ve zihnimde alev alev yanan gül çalısını düşünürdüm. O küçük kafenin terasında oturup mesleğini icra edişini seyretmek hoşuma giderdi; aynı mimikler, aynı cilveler. "İşini yapıyor!" - böyle diyor, ona saygı duyuyordum. Sonraları, Claude ile beraber olduğumuz sıralar, hatunun her gece aynı

yerde, yuvarlak kıçı yumuşak kanepenin üzerinde oturduğunu gördüğümde açıklanamaz bir isyan duygusuna kapılırdım - kanımca bir fahişe, bir hanımefendi gibi çekingen bir edayla oturup sıcak çikolata yudumlarken müşterinin ayağına gelmesini beklemek gibisinden bir ayrıcalığa sahip olamaz. Germaine anasının gözüydü, müşterinin ona gelmesini beklemez, gidip kendi avlardı. Çoraplarındaki delikleri, anası ağlamış ayakkabılarını çok iyi hatırlıyorum; barda mertçe, meydan okurcasına durup midesine sert bir içki indirdikten sonra tekrar sokağa çıktığını hatırlıyorum. Sonuna kadar asılırdı işine! Onun o alkollü nefesini koklamak pek hoş değildi belki; kahve, konyak, aperatif ve bazen ısınmak, bazen de cesaret toplamak için diktiği Pernod karışımı; ama içtiği içkilerin ateşi içine işlerdi ve kadınların asıl parlamaları gereken yer, apışarası pırıl pırıl parlardı - erkeğin toprağı yeniden ayaklarının altında hissetmesini sağlayan devre böylece tamamlanırdı. Bacaklarını açıp inlediğinde, herkes için aynı inlese de güzeldi; duygularını yerinde sergilerdi. Öylece yatıp boş bir ifadeyle tavana bakmaz ya da duvar kâğıdının üzerindeki tahtakurularını saymazdı; aklı işindeydi, üzerine çıkan erkeğin duymak istediği şeyleri söylerdi; oysa Claude - her zaman bir hassasiyet söz konusuydu onunla, yatağa girdiğinde bile. Ve hassasiyeti küstürüyordu insanı. Kim *hassas* bir fahişe ister ki! Claude bidenin üzerine çömelip yıkanırken bile başka tarafa bakmanı isterdi senden. Yanlış! Tutkuyla yanan bir erkek, görmek ister oysa; *her şeyi* görmek ister, nasıl işediklerini bile. Zeki bir kadınla birlikte olmanın kendine özgü bir hazzı olmakla birlikte, bir fahişenin soğuk cesedinden yükselen edebiyat yatakta gereken en son şeydir. Germaine işinin ehliydi: öyle cahil ve şehvetliydi ki ruhunu ve yüreğini koyardı işine. Sapına kadar fahişe–onun erdemi de buydu!

Donmuş bir tavşan gibi geldi Paskalya–yatak sıcak oluyordu ama. Çok güzel bir gün yine, kara gözlü hurilerden geçilmeyen bir açık hava hareminden farkı yok Champs-Elysées'nin alacakaranlıkta. Yapraklarını açmış ağaçlar öyle saf, öyle zengin bir tazelik içindeler ki üzerlerinde hâlâ çiyin ıslaklığı ve parlaklığı var sanki. Louvre Sarayı'ndan Etoile'e kadar uzanan bölge piyano için yazılmış bir beste gibi. Beş gündür ne daktiloya dokundum ne de elime bir kitap aldım; American Express'e gitmek dışında tek fikir düşmedi aklıma. Bu sabah dokuzda oradaydım, kapılar açılırken; son kez de saat birde. Haber yok. Dört buçukta bir son dakika yoklaması çekmeye kararlı bir biçimde fırladım otelden. Köşeyi döner dönmez Walter Pach ile karşılaştım. Beni tanımadığı ve söyleyecek sözüm olmadığı için rahatsız etmedim. Daha sonra, Tuileries'de bacaklarımı uzatmış otururken aklıma nasıl göründüğü geldi. Biraz kambur, düşünceli, dudaklarında huzurlu ama çekingen bir gülümseme. Başımı kaldırıp parlak gökyüzüne bakıyorum; son günlerde peşimizi bırakmayan yağmur bulutlarıyla şişmemiş bugün, eski bir porselen gibi ışıldıyor; gökyüzüne bakıyor ve sarkık gözüyle evreni incelediğinde *Sanat Tarihi*'nin dört kalın cildini çevirmiş bu adamın aklından neler geçer acaba diye düşünüyorum.

Champs-Elysées'de yürüyorum, ter gibi akıyor fikirler zihnimden. Fikirlerimi dikte ettirebileceğim bir sekreter bulundurabilecek kadar zengin olmayı isterdim doğrusu çünkü en iyi fikirler daktilodan uzakken geliyor aklıma.

Champs-Elysées boyunca yürürken sağlığımın nasıl da yerinde olduğunu düşünüyorum. "Sağlık" derken iyimserliği kastediyorum aslında. İflah olmaz bir iyimserlik! Bir ayağım on dokuzuncu yüzyılda hâlâ. Biraz geri zekâlıyımdır, bütün Amerikalılar gibi. Carl tiksinti verici buluyor iyimserliğimi. "Yemek yemekten söz ettiğim anda," diyor, "pırıl pırıl parlamaya başlıyorsun!" Doğru. Yeme fikri -bir öğün *daha*- beni canlandırır. Yemek! Devam edebilmek demektir yemek–birkaç saat çalışmak, bir ereksiyon muhtemelen. İnkar etmiyorum. Sağlıklıyım, sağlıklı bir hayvan gibiyim. Benimle gelecek arasındaki tek şey yemek - bir *sonraki* öğün.

Carl'a gelince, hiç keyfi yok birkaç gündür. Canı sıkkın, asabi, hasta olduğunu söylüyor; ona inanıyorum ama onun için üzülmüyorum.

Üzülemem. Güldürüyor beni. Güceniyor elbette. Her şey yaralıyor onu - kahkaham, açlığım, inadım, kayıtsızlığım, her şey. Avrupa'nın bu iğrenç deliğine daha fazla tahammül edemediği için beynini uçurmak istiyor bir gün, ertesi gün "insanların birbirlerinin gözlerinin ta içine baktığı" Arizona'ya gitmekten söz ediyor.

"Yap," diyorum, "ikisinden birini yap, piç herif, yeter ki melankolik soluğunla sağlığımı bozmaya çalışma benim."

Ama sorun burada. Avrupa'da hiçbir şey yapmamaya alışıyor insan. Bütün gün kıçının üzerine oturup sızlanırsın. Bulaşıcıdır. Çürürsün.

Aslında züppenin teki Carl, kendine özgü bir erken bunama krallığında yaşayan soylu, küçük bir piç. "Nefret ediyorum Paris'ten!" diye söyleniyor. "Sabahtan akşama kadar iskambil oynayan bütün o insanlar... Bir bak şunlara! Ve bütün o yazılanlar! Şart mı sözcüğü kâğıda dökmek? Yazmadan da yazar olunamaz mı? Kitap yazmak neyi kanıtlar ki? Ne işimiz var kitaplarla, Tanrı aşkına? Yeterince kitap yazılmadı mı bugüne kadar?"

Külahıma anlat ama daha önce geçtim ben de bu yollardan–uzun yıllar önceydi, melankolik gençliğimi atlattım artık. Ne arkamdaki sikimde artık ne de önümdeki. Sağlıklıyım. İflah olmaz derecede sağlıklıyım. Ne geçmiş var ne gelecek. Şimdiyi yaşamak yetiyor bana. Günden güne. Bugün! Eşsiz bugün!

Haftada bir gün izni var Carl'ın ve o gün, inanır mısınız, haftanın diğer günlerinden daha mutsuz. Yemekten nefret ettiğini iddia etmekle birlikte izin günlerinde ancak büyük bir yemek yedikten sonra keyfi biraz yerine geliyor. Beni düşündüğü için yapıyor bunu belki de–bilmiyorum, sormuyorum da. Kepazeliklerinin listesine ıstırabı da katmak istiyorsa bu, onun bileceği iş, benim için sakıncası yok. Neyse, geçen Salı, bütün parasını yemeğe harcadıktan sonra beni Dôme'a sürükledi; izin günümü geçirmeyi düşüneceğim en son yer. Ama insan burada uysallaşmakla kalmıyor, miskinleşiyor da.

Marlowe'a rastladık Dôme'un barında, feci sarhoş. Kendi deyimiyle aleme dalmış, beş gündür içiyor. Bu, hiç ayılmadan bardan bara dolanmak, gece ve gündüz aralıksız içtikten sonra sonunda Amerikan Hastanesi'ne yatmak demek. Marlowe'un kemikli ve zayıf yüzü göz çukurlarında iki ölü istiridye barındıran bir kafatasından ibaret. Sırtı talaş kaplı–biraz önce tuvalette kestirmiş. Ceketinin cebinde editörlüğünü yaptığı edebiyat dergisinin yeni sayısı, biri aklını çelip onu içki içmeye götürdüğünde matbaaya gidiyormuş anlaşılan. Bir ay önce olmuş bir olaydan söz eder gibi anlatıyor bunu. Masanın üzerine koyuyor tashih görmüş dergiyi; kahve ve kurumuş tükürükler bulaşmış sayfalara. Yunanca yazdığı bir şiirini okumaya kalkışıyor ama sayfalar okunacak gibi değil. Sonra bir konuşma yapmaya karar veriyor, Fransızca, ama barmen anında müdahale ediyor. Onuruna dokunuyor Marlowe'un; hayattaki tek amacı garsonların bile anlayabileceği bir Fransızca konuşmak. Eski Fransızcanın duayeni zaten; gerçeküstücülerden yaptığı olağanüstü çevirileri var ama "siktir ol git gözümün önünden!" gibi basit bir cümle

kurmak onu aşıyor. Kimse anlamaz Marlowe'un Fransızcasını, fahişeler bile. Aslına bakarsanız, kafayı çektiğinde İngilizcesi de pek anlaşılır değil. Müzmin kekemeler gibi takılıp durur, tükürür... Cümlelerinde devamlılık aranmaz. "*Sen öde*!" Anlaşılır biçimde söyleyebildiği tek cümle bu.

Ne kadar alkol almış olursa olsun, koruyucu bir içgüdü tiyatro vakti geldi mi onu mutlaka uyarır. İçkileri kimin ödeyeceğine dair kuşkulu bir durum varsa Marlowe ayak yapmaya başlar. En çok kör oldum numarasına yatar. Carl onun bütün numaralarını ezberledi artık, bu yüzden Marlowe birden parmaklarını şakaklarına götürüp kör numarasına giriştiğinde Carl kıçına tekmeyi yapıştırıp, "Hadi, dangalaklığa başlama yine," diyor, "bana numara yapmana gerek yok."

Zekice tasarlanmış bir intikam olup olmadığını bilmiyorum ama her koşulda Marlowe içkilerin karşılığını fazlasıyla ödüyor Carl'a. Sır vermeye hazırlanırmış gibi bize doğru eğilip bardan bara dolanırken duyduğu küçük bir dedikoduyu iletiyor kısık sesle. Carl başını kaldırıyor şaşkınlıkla. Yüzü solgun biraz. Marlowe hikâyeyi farklı yorumlarla tekrarlıyor. Carl'ın yüzü her seferinde biraz daha soluyor. "Ama bu mümkün değil!" diye patlıyor sonunda. "Bal gibi mümkün!" diye vıraklıyor Marlowe. "İşini kaybediyorsun... Eminim." Umutsuzlukla bana bakıyor Carl. "Benimle kafa mı buluyor bu orospu çocuğu?" diye fısıldıyor kulağıma. Sonra yüksek sesle, "Ne yapacağım şimdi? Başka iş bulmam mümkün değil. Bir yılımı aldı bu işi bulmak," diyor.

Bu Marlowe'un tam da duymak istediği şey anlaşılan. Kendinden daha kötü durumda olan birini buldu nihayet. "Zor günler bekliyor seni!" diye vıraklıyor bu kez; kemikli kafatası soğuk, titrek bir ateşle parlıyor.

Dôme'dan ayrılırken Marlowe hıçkırıklar arasında San Francisco'ya gitmesi gerektiğini söylüyor. Carl'ın çaresizliği onu derinden etkilemiş gibi şimdi. Yokluğunda Carl ile dergiyi çıkarmamızı öneriyor. "Sana güvenebilirim, Carl," diyor. Ve aniden bir

nöbete tutuluyor, bu kez gerçek. Ramak kalıyor yere yığılmasına. Onu Edgar-Quinet Bulvarı'nda bir bistroya taşıyıp oturtuyoruz. Bu sefer numara değil–kör edici bir baş ağrısı; kafasına balyoz yemiş aptal bir barbar gibi inleye inleye ileri geri sallanıyor. İki Fernet-Branca döküyoruz gırtlağından aşağı, sonra da banka yatırıp boyun atkısıyla gözlerini örtüyoruz. İnliyor. Bir süre sonra horlamaya başlıyor.

"Ne diyorsun önerisine?" diye soruyor Carl. "Kabul etsek mi? Döndüğünde bana bin frank vereceğini söylüyor. Vermez, biliyorum ama yine de ne dersin?" Banka uzanmış horlayan Marlowe'a bakıyor, atkıyı kaldırıyor, sonra indiriyor. Yüzü şeytani bir gülümsemeyle aydınlanıyor birden. "Baksana, Joe," diyor, yüzünü yüzüme yaklaştırarak, "gel kabul edelim. Boktan dergisini çıkarmayı üstlenip canına bir güzel okuyalım."

"Ne demek istiyorsun?"

"Diğer yazarları atıp sadece kendi yazılarımızı basarız demek istiyorum."

"Evet ama ne yazacağız? "

"Ne istersek... Müstahaktır piçe. Anasını belleriz. Bir sayı çıkarırız ve derginin sonu olur. Var mısın, Joe?"

Kıkırdaya kıkırdaya Marlowe'u ayağa kaldırıp Carl'ın odasına sürüklüyoruz. Işığı açtığımızda yatakta bir kadın var, Carl'ı bekliyor. "Ben onu tamamen unutmuşum," diyor Carl. Kaltağı yollayıp Marlowe'u yatırıyoruz yatağa. Bir dakika sonra kapı çalınıyor. Van Norden. Titriyor. Takma dişlerini kaybetmiş - Bal Nègre'de kaybettiğini düşünüyor. Neyse, dördümüz yatıyoruz. Marlowe füme balık gibi kokuyor.

Sabah Marlowe ile Van Norden takma dişleri aramaya gidiyor. Marlowe homurdanıp duruyor. *Kendi* dişleri kayboldu sanıyor.

Oyun yazarının evinde son akşam yemeğim. Birkaç gün önce bir piyano kiraladılar, kuyruklu. Elinde içinde plastik bir bitki olan bir saksıyla çiçekçiden çıktığı sırada rastladım Sylvester'a. Puro satın almaya giderken saksıyı onun için taşıyıp taşıyamayacağımı sordu bana. Tek tek kapattım özenle tasarladığım bedava yemek kapılarını. Tek tek bana cephe aldılar, kocalar ya da karılar. Elimde plastik bitkiyle yürürken bedava yemek fikrinin kafamda çaktığı geceyi anımsıyorum. Coupole civarında bir banka oturmuş, Dôme'daki garsonlardan birine rehin bırakmaya çalıştığım evlilik yüzüğümle oynuyordum. Altı frank önermişti ve ben de küplere binmiştim. Ama açlığa yenik düşmek üzereydim. Mona'dan ayrıldığım günden beri serçeparmağıma takıyordum yüzüğü. O kadar benimsemiştim ki satmayı düşünmemiştim bile. Beyaz altın üzerine portakal çiçeği işlemeleri. Bir buçuk dolar ederdi bir zamanlar, belki de fazla. Üç yıl boyunca yüzüksüz dolaşmıştık, sonra bir gün Mona'yı karşılamak için rıhtıma giderken bir kuyumcunun vitrinin önünden geçtim. Vitrin evlilik yüzüğü doluydu. Rıhtıma vardığımda Mona görünürde yoktu. Son yolcu da iskeleden ininceye kadar bekledim, Mona gemiden inmedi. Sonunda yolcu listesini görmeyi talep ettim. Adı listede yoktu. Yüzüğü serçeparmağıma geçirdim ve orada kaldı. Bir keresinde hamamda unuttum ama sonra geri aldım. Portakal çiçeklerinden biri düşmüştü. Neyse, banka oturmuş, kafam öne eğik, yüzükle oynuyordum ki biri hafifçe sırtıma vurdu. Kısa keseyim, bir öğün yemek ve birkaç frank kopardım adamdan. Son-

ra, birden, isteme cesaretini gösterirsen kimsenin kimseden bir öğün yemek esirgemeyeceği gerçeği çaktı kafamda. Hemen bir kafeye girip bir düzine mektup yazdım. "Haftada bir gün beni yemeğe kabul eder misiniz? Sizin için en uygun günü bildirin." Muska gibi iş gördü. Beslenmekle kalmadım... Ağırlandım. Her gece sarhoş dönüyordum eve. Haftanın bir günü benim için ne yapacaklarını bilemiyorlardı bu cömert insanlar. O gün dışında ne halt ettiğim onları ilgilendirmiyordu. Daha düşünceli olanlar arada sırada bir puro ya da cep harçlığı teklif ediyorlardı. Beni haftada sadece bir gün göreceklerini bilmek onları rahatlatıyordu şüphesiz. Ve "artık gerek kalmadı" dediğimde daha da rahatlıyorlardı. Nedenini sormazlardı. Beni tebrik ederlerdi sadece. Genellikle daha misafirperver birini bulmuş olmamdı nedeni; canımı iyice sıkanları eliyordum böylece. Ama bu olasılığı akıllarından bile geçirmiyorlardı. Sonunda istikrarlı ve güzel bir düzenim oldu - sabit bir program. Perşembe günleri ne tür, cuma günleri ne tür yemek yiyeceğimi biliyordum. Cronstadt'ın benim için şampanya ve elmalı turta bulunduracağını biliyordum. Carl beni dışarıya davet ediyordu, her seferinde farklı bir restorana; kaliteli şarap ve güzel bir yemekten sonra sinema veya Médrano Sirki. Ev sahiplerim birbirlerini merak ediyorlardı. En çok kime gitmeyi sevdiğimi soruyorlardı; en iyi aşçı kimdi acaba? En çok Cronstadt'ın evini sevdim galiba, belki de yemeğin bedelini her seferinde tebeşirle duvara yazdığı için. Ona ne kadar borcum olduğunu bilmek vicdanımı rahatlattığından değil; ne benim ona borcumu ödemek gibi bir niyetim ne de onun ödeyeceğime dair bir beklentisi vardı. Hayır, duvara yazdığı o tuhaf sayılar ilgimi çekiyordu. Kuruşu kuruşuna hesaplardı her şeyi. Birlik bozdurmak zorunda kalacaktım ödeyecek olsam. Karısı harikulade bir aşçıydı ve Cronstadt'ın alt alta yazıp topladığı kuruşlar umurunda bile değildi. O, karbon kağıtlarıyla ödetirdi borcumu. Yemin ediyorum! Geldiğimde yanımda gıcır gıcır bir karbon kâğıdı getirmemişsem

resmen çöküyordu kadın. Bu yüzden ertesi gün küçük kızlarını Luxembourg'a götürüp iki-üç saat oynamak zorunda kalmışlığım vardı - çocuk Macarca ve Fransızcadan başka dil bilmediği için çıldırtıcı bir görev. Beni ağırlayanlar tuhaf insanlardı...

Tania'nın balkonundan aşağıdaki sofraya bakıyorum. Moldorf sofraya kurulmuş, idolünün yanına. Şöminenin karşısında ayaklarını ısıtıyor, muazzam bir minnettarlık var bakışlarında. Tania adagiosunu çalıyor yine. Şöyle diyor adagio kararlı bir biçimde: aşk sözcüklerine paydos! Fıskiyenin başındayım yine, kurbağaların işedikleri yeşil sütü seyrediyorum. Sylvester sevgi dolu bir yürekle Broadway'den geldi biraz önce. Dünya sıcak kaplumbağa sidiğiyle sulandığı ve atlar şehvetli bir öfkeyle dört nala koştuğu sırada avludaki bankta yattım sabaha kadar. Tania'nın saçlarını çözdüğü küçük ve karanlık odadan gelen leylak kokusunu soludum bütün gece, Sylvester ile buluşmaya giderken onun için satın aldığım leylakların kokusu. Sylvester sevgi dolu bir yürekle döndü, dedi Tania ve leylaklar saçında, ağzında, koltukaltlarını boğuyor. Sevgi, kaplumbağa sidiği ve sıcak leylak kokusu içinde yüzüyor oda ve atlar çılgın gibi koşuyorlar dörtnala. Sabahına dişler kirli, pencere camları kirli, avluya açılan küçük kapı kilitli. İnsanlar işe gidiyor, kepenkler zırh misali takırdıyor. Fıskiyenin karşısındaki kitabevinde Chad Gölü'nün hikâyesi sergileniyor; sessiz kertenkeleler, harikulade reçine boyaları. Ona sarhoşken, kör bir kurşun kalemle yazdığım satırlar, bir kömür parçasıyla yazdığım çılgın mektuplar, banklarda karalanmış küçük notlar, dantel peçetelere kestane fişekleri, her telden; birlikte okuyacaklar o mektupları şimdi ve Sylvester kutlayacak beni günün birinde. Şöyle diyecek purosunun külünü silkerek: "Gerçekten çok iyi yazıyorsun. Gerçeküstücüsün, değil mi?" Kuru, soğuk bir ses, dişler kepek kaplı; sinir sistemi için s, bunak için b.

Plastik bitkiyle birlikte üst balkondayım ve adagio çalıyor aşağıda. Tuşlar siyah ve beyaz, sonra siyah, sonra beyaz, sonra beyaz ve siyah. Ve benim için bir şeyler çalıp çalamayacağını soruyorsun. Evet, çal bir şeyler o kocaman başparmaklarınla. Adagioyu çal bildiğin tek lanet parça o olduğuna göre. Çal, sonra da kes o koca başparmaklarını.

Şu adagio! Sürekli o parçayı çalmaktaki ısrarını anlayamıyorum. Eski piyano yeterince iyi değildi; kuyruklu bir piyano kiralamak zorunda kaldı Tania - adagio için! Tuşlara dokunan kocaman başparmaklarına bakıyorum ve yanımda plastik bitki duruyor. Kuzey'in Delisi gibi hissediyorum kendimi; çırılçıplak soyunup buz tutmuş bir ağaç dalına çıktıktan sonra ringa balıklarının donduğu denize fıstık fırlatan kişi. İnsanı çileden çıkaran bir şey var lanet adagionun bu bölümünde; verimsizliğin hüznü, lavla yazılmış gibi, içine kurşun ve süt renkleri karışmış sanki. Ve Sylvester başını bir tellal gibi yana eğip şöyle diyor: "Bugün üzerinde çalıştığın diğer parçayı çal." Bir smokin ceketin, puron ve piyano çalan harikulade bir kadının varsa güzeldir hayat. Huzur dolu. Rahatlatıcı. İki perde arasında dışarı çıkıp bir puro içer, biraz temiz hava alırsın. Evet, Tania'nın parmakları yumuşak, olağanüstü yumuşak. Batik de yapıyor o parmaklarla. Bulgar sigarası ister misin? Ciğerimin köşesi, neydi geçen gün çok güzel çaldığın o parça? Skerzo! Ah, evet, skerzo. Mükemmel o skerzo! Kont Waldemar von Schwisseneinzug konuşuyor. Serin, çapaklı bakışlar. Halitosis. Cicili bicili çoraplar. Ve bezelye çorbası için kızarmış ekmek lütfen. Cuma akşamları mutlaka bezelye çorbası içeriz biz. Şu kırmızı şarabın tadına bakmak istemez misin? Kırmızı şarap etle iyi gider, bilirsin. Kuru, soğuk bir ses. Bir puro yakmaz mısın? Evet, işimi seviyorum ama fazla önemsemiyorum artık. Yeni oyunum evrene çoğulcu bir bakış içeriyor. Davul sesleri eşliğinde kalsiyum ışıklar. O'Neill öldü.

Sevgiliın, ayağını pedaldan daha sık çekmen gerekiyor sanırım. Evet, bu bölüm çok güzel... *Çok* güzel, sence de öyle değil mi? Evet, karakterler pantolonlarında mikrofonla dolanıyorlar sahnede. Oyun Asya'da sahnelenecek çünkü atmosfer daha iletken. Biraz Anjou almaz mısın? Özellikle senin için bulunduruyoruz... Yemek boyunca aynı terane sürüyor. Sünnetli kamışını çıkarmış üzerimize işiyor sanki. Tania çok gergin görünüyor. Sylvester sevgi dolu bir yürekle döndüğünden beri sürüyor bu monolog. Yatmadan önce soyunurken de konuşuyormuş, Tania'nın dediğine göre - mesanesi delinmişçesine kesintisiz bir sidik akışı. Tania'nın bu delik mesaneyle yatağa girdiğini düşününce tepem atıyor. Bu ucuz Broadway oyunları sihirbazı zavallı ve kuru bunağın sevdiğim kadının üzerine işediğini düşünmek! Kırmızı şarap, davul sesleri ve bezelye çorbası için kızarmış ekmek parçaları istiyor. Küstahlığa bak! Onun için yaktığım fırının yanı başına uzandığını ve işemekten başka bir şey yapmadığını düşünmek! Tanrım, önümde diz çöküp bana teşekkür etmen gerek, ihtiyar. Evinde artık bir *kadın* olduğunun farkında değil misin? Arzudan çatlamak üzere olduğunu görmüyor musun? Düğümlenmiş lenflerinle kafamı ütüleyip duruyorsun - "dinle, dinle... Sorunlara iki farklı biçimde yaklaşmak mümkün..." Sorunlara iki farklı biçimde yaklaşmanın amına koyayım! Evrene çoğulcu bakışının amına koyayım, Asya'ya özgü akustiğin amına koyayım! Ne kırmızı şarap uzat bana ne de Anjou... *Onu* uzat... Bana ait o! Sen fıskiyenin yanında otur biraz, *ben* leylakları koklayayım! Gözlerinin çapağını sil sen... Ve o lanet adagioyu alıp bez pantolonuna sar! O diğer devinimi de... Zayıf mesanenle yaptığın bütün küçük devinimleri. Nasıl da kendinden emin gülümsüyorsun bana, nasıl da hesaplı. Kıçını yalıyorum senin, farkında değil misin? Zırvalamalarını dinlerken karının eli benim kamışımda - görmüyor musun? Acı çekmekten haz duyduğumu mu sanıyorsun

- bu da benim rolüm mü, öyle mi buyurdunuz? Pekâlâ. Karına sor! O söylesin sana nasıl acı çektiğimi. "Kanser ve hezeyansın sen!" dedi bana geçen gün telefonda. Kanser ve hezeyan onun elinde şimdi ve kabukları sen toplayacaksın birazdan. Karının damarları çatlamak üzere diyorum sana ve muhabbetin talaştan farksız. Ne kadar işersen işe, delikleri tıkayamazsın. Ne demişti Bay Wren? *Yalnızlıktır sözcükler*. Masanın üstüne bir çift sözcük bıraktım senin için dün akşam–dirseklerini koydun üzerlerine.

Bir azizin kirli, iğrenç kokan kemiğiymiş gibi tel örgüyle çevirmiş karısını. "Al onu!" diyecek cesareti gösterebilse bir mucize gerçekleşecek belki. O kadar. "Al onu!" ve yemin ediyorum, her şey yoluna girecek. Hem, almam onu belki - bu hiç aklına gelmedi mi acaba? Ya da bir süre için alıp sonra iade ederim, *geliştirilmiş* vaziyette. Ama onu tel örgüyle çevirmek işe yaramaz. Bir insanın etrafını tel örgüyle çeviremezsin. Yapılmıyor artık... Onun için zararlı olduğumu düşünüyorsun değil mi, yaşlı, kuru orospu çocuğu seni; onu kirletebilirim, kutsallığını yok edebilirim. Kirletilmiş bir kadının lezzetini bilirsin sen, bir kadının meni değişikliğiyle nasıl çiçek gibi açtığını bilirsin! Sevgi dolu bir yürek yeter sanıyorsun ama yüreğin yok senin artık... Kocaman, boş bir mesaneden başka bir şey değilsin. Dişlerini bileyip hırıltını geliştiriyorsun. Bekçi köpeği gibi onun topuklarından ayrılmıyor, her yere işiyorsun. Bekçi köpeği olarak almadı seni o... Şair olarak aldı. Bir zamanlar şairmişsin, öyle dedi. Ya şimdi nesin? Cesaret, Sylvester, cesaret! Çıkar mikrofonu pantolonundan. Arka bacağını indir ve her tarafa işemekten vazgeç. Cesaret, diyorum çünkü karın seni terk etti bile. Mikrop ona da bulaştı, inan bana, tel örgüyü indir artık. Bana kibarca kahvede fenollü bir tat olup olmadığını sormanın yararı yok: korkutmaz beni. Fare zehri koy kahveye, biraz da cam tozu. Kaynat idrarını ve biraz muskat at içine...

Komün hayatı yaşıyorum son birkaç haftadır. Kendimi başkalarıyla paylaşmak zorunda kaldım; esas olarak birkaç kaçık Rus, ayyaş bir Hollandalı ve Olga adında Bulgar bir kadınla. Ruslardan da Eugene ve Anatole ile daha çok.

Olga kanallarını yaktırdığı hastaneden daha birkaç gün önce taburcu oldu, fazla kilolarının birazını da atmış. Çok acı çekmiş gibi bir hali yok ama. Bir lokomotif kadar ağır neredeyse; ter damlıyor yüzünden, nefesi berbat kokuyor ve yongayı andıran o Çerkez peruğundan vazgeçmiyor. Çenesinde ortasından kıllar çıkan iki kocaman siğil var, ayrıca bıyıkları çıkıyor.

Hastaneden taburcu olduğunun ertesi günü ayakkabı yapımına koyuldu yine. Sabahın altısında tezgâhının başında; günde iki çift ayakkabı bitiriyor. Eugene, Olga'nın onlara yük olduğundan yakınıyor ama Olga ve her gün ürettiği iki çift ayakkabı olmadan geçinemez. Olga çalışmazsa aç kalırlar. Bu yüzden herkes Olga'yı fazla geç olmadan yatırmaya, ayakkabı yapmaya devam edebilmesi için yeterince beslemeye çalışıyor.

Hep çorbayla başlıyor öğünler. Soğan çorbası, domates çorbası, sebze çorbası; fark etmiyor, hepsinin tadı aynı. İçinde bulaşık bezi kaynatılmış gibi bir tat genellikle - hafif ekşi, küflü, iğrenç. Eugene'in yemekten sonra çorbayı şifonyere sakladığını fark ediyorum. Bir sonraki öğüne kadar kokuşa kokuşa orada duracak ve üç gün sonra bir kadavranın başparmağı lezzetinde olacak.

Tavada eriyen tereyağının ekşi kokusunun iştah açıcı olduğu söylenemez, hele de yemek havalandırması olmayan bir odada pişiyorsa. Kapıyı açar açmaz midem bulanıyor. Ama Eugene, içeri girdiğimi duyunca panjurları açıp güneşin odaya girmesini engellemek için balık ağı gibi asılmış yatak çarşafını çekiyor genellikle. Zavallı Eugene! Birkaç parça eski mobilyaya, kirli yatak

çarşaflarına, içinde kirli su bulunan leğene bakıyor ve "Köleyim ben!" diyor. Her gün yineliyor bunu, bir kere de değil on kere. Sonra duvardan gitarını alıp şarkı söylüyor.

Ama şu ekşi tereyağı kokusuna dönelim... İyi çağrışımları da var. Bu ekşi tereyağı kokusunu aldığımda Avrupa'da küçük bir avluda dururken görüyorum kendimi. İğrenç kokan kasvet verici bir avlu. Garip yaratıklar beni gözetliyor panjurların arasından... Omuzlarına şal örtmüş kocakarılar, cüceler, sıçan suratlı pezevenkler, iki büklüm Yahudiler, evlenme çağına gelmiş kızlar, sakallı dangalaklar. Su çekmek ya da bulaşık kovasını boşaltmak için çıkıyorlar avluya. Bir gün Eugene bulaşık kovasını boşaltmamı istedi benden. Yerde bir delik, deliğin etrafında da kirli bir gazete kâğıdı vardı. Küçük kuyu dışkıyla kayganlaşmıştı, *boktan* söz ediyorum. Kovayı boşalttım, iğrenç kokulu bir çağıldama oldu delikte. Döndüğümde çorbayı çıkarmışlardı. Diş fırçamı düşündüm yemek boyunca - eskidi, kılları dişlerime takılıyor.

Yemekte pencerenin yanına oturuyorum mutlaka. Masanın öbür tarafına oturmaya korkuyorum - tahtakurusu kaynayan yatağa fazla yakın. Kan lekeleri göze çarpıyor gri çarşafın üzerinde ama bakmamaya çalışıyorum. Pis su kovalarını boşalttıkları avluya bakıyorum ben.

Yemek hep müzikle son buluyor. Peynir tabağı elden ele geçirilir geçirilmez Eugene yerinden fırlayıp yatağın üzerine asılı gitarına uzanıyor. Hep aynı şarkı. Repertuarında on-on beş parça olduğunu söylüyor ama ben üçten fazlasını duymadım. En sevdiği şarkı, *Aşkın Büyüleyici Şiiri*. Kasvet ve hüzün dolu.

Akşama doğru sinemaya gidiyoruz, serin ve karanlık içerisi. Eugene orkestra çukurundaki piyanonun başına geçiyor, ben ön koltuklardan birine yerleşiyorum. Bizden başka kimse yok sinemada ama Avrupa'nın bütün asilzadelerinin huzurundaymış gibi söylüyor Eugene. Bahçenin kapısı açık, yağmur Eugene'in

kasveti ve hüznüyle karışırken ıslak yaprak kokusu süzülüyor içeri. Gece yarısı, seyirci salonu teri ve nefesiyle kirlettikten sonra içeri girip koltuklardan birine kıvrılıyorum. Sigara dumanından oluşmuş halenin içinde yüzen çıkış tabelasının ışığı amyant perdenin alt köşesini aydınlatıyor hafifçe. Her gece yapay bir göz karşısında yumuyorum gözlerimi...

Avluda camdan bir gözle durunca dünyanın ancak yarısı anlaşılabilir. Taşlar ıslak ve küflü ve kara kurbağalar var yarıklarda. Kocaman bir kapı kesiyor mahzenin girişini; basamaklar yarasa pisliğiyle kaygan ve kirli. Kapı yer yer kabarmış, sarkıyor, menteşeleri kırılmak üzere; ama üzerine boyayla yazılmış bir yazı var, mükemmel durumda: "Kapıyı kapatmayı unutmayın." Neden kapatalım ki kapıyı? Anlamıyorum. Daha sonra tekrar arıyorum o yazıyı ama yok, indirmişler. Renkli camdan bir pano koymuşlar yerine. Takma gözümü çıkarıyorum, üzerine tükürüp mendilimle parlatıyorum. Bir kadın oturuyor oymalı, devasa masanın üzerindeki kürsüde; yılan dolamış boynuna. Oda silme kitap dolu ve renkli çanakların içinde tuhaf balıklar yüzüyor; haritalar asılı duvara ve çizelgeler; veba öncesi Paris haritaları, eski dünya haritaları, Knossos ve Kartaca haritaları, yıkımdan önce ve sonra. Bir köşede demirden bir karyola gözüme çarpıyor, bir ceset var üzerinde; kadın bezgin bir biçimde kalkıp cesedi yataktan alıyor ve hiç düşünmeden pencereden dışarı fırlatıyor. Oymalı, devasa masaya dönüyor, çanaktan bir kırmızı balık alıp ağzına atıyor. Oda yavaşça dönmeye başlıyor, kıtalar tek tek denize doğru kayıyor; kadın kalıyor bir tek ama vücudu bir coğrafya yığını. Pencereden dışarı eğiliyorum, Eyfel Kulesi şampanya püskürtüyor; tamamen sayılardan oluşmuş, üzerine siyah dantelden bir şal örtülmüş. Kanalizasyon kanalları öfkeyle çağıldıyor. Dört bir yanda, berbat geometri hileleriyle inşa edilmiş çatılar.

Fişek gibi fırlatıldım dünyadan. Koyu bir sis yayılıyor, toprak donuk yağ tabakasıyla kaplı. Kentin nabzını hissedebiliyorum, sıcak bir bedenden henüz çıkarılmış bir yürek gibi. Kaldığım otelin pencereleri küfleniyor, kesif bir yanık kimyevi madde kokusu var. Çamur görüyorum Seine Nehri'ne baktığımda; boğulan sokak lambaları, boğulan insanlar, köprüler evlerle kaplı, sevgi mezbahalarıyla. Göbeğine bağladığı akordeonla bir adam duruyor köşede; elleri bileklerinden kesilmiş ama akordeon yılan gibi kıvranıyor bilekleri arasında. Evren çekmiş; sadece bir blok uzunluğunda, ne yıldız var ne ağaç ne de nehir. Burada yaşayan herkes ölü; başka insanların düşlerinde oturdukları iskemleler yapıyorlar. Sokağın ortasında bir çark, çarkın göbeğinde de bir darağacı var. Hâlihazırda ölmüş insanlar çarka delicesine tırmanmaya çalışıyorlar ama çark çok hızlı dönüyor...

Bir şey gerekiyordu kendimle barışabilmem için. Dün gece buldum: *Papini*. Şovenist, Hıristiyan ya da miyop bir ukala olması beni ilgilendirmiyor. Başarısız biri olarak, adam olağanüstü...

Okuduğu kitaplar–hem de on sekizinde! Sadece Homer, Dante, Goethe değil, sadece Aristo, Plato, Epictetus değil, sadece Rabelais, Cervantes, Swift değil, sadece Walt Whitman, Edgar Allan Poe, Baudelaire, Villon, Carducci, Manzoni, Lope de Vega değil, sadece Nietzsche, Schopenhauer, Kant, Hegel, Darwin, Spencer, Huxley değil–sadece bunları değil, aradaki küçük balıkları da okumuş. 18. sayfada hem de. Ne var ki, 232. sayfada dayanamayıp itiraf ediyor. Hiçbir şey bilmiyorum, diyor. Başlıkları biliyorum, bibliyografyalar hazırladım, eleştiri yazıları yazdım, kötüledim, çamur attım... Beş dakika da konuşabilirim beş gün de ama sonra tükenirim, kururum.

Ardından da şu: "Herkes beni görmek istiyor. Herkes ısrarla benimle konuşmak istiyor. Herkes bana ve ne yaptığımı öğren-

mek için başkalarına tebelleş oluyor. Nasılım? Sağlığım düzeldi mi? Hâlâ doğada yürüyüşe çıkıyor muyum? Çalışıyor muyum? Yazdığım kitabı bitirdim mi? Yakında yeni bir kitaba başlamayı düşünüyor muyum?"

"Sıska bir maymunu andıran bir Alman kitaplarını çevirmemi istiyor. Tutkulu bir Rus kızı hayatımın özetini çıkarmamı istiyor. Amerikalı bir kadın hakkımda en son havadisleri bilmek istiyor. Amerikalı bir beyefendi beni öğle yemeğine çıkarmak için faytonunu göndermek istiyor - samimi bir yemek, samimi bir sohbet söz konusu. Eski okul arkadaşlarımdan biri yazdığım her şeyi yazdığım hızla ona okumamı istiyor. Gazetecinin biri adresimi istiyor. Bir tanıdık, bir mistik, ruh durumumu soruyor; daha gerçekçi olan bir başkası, cüzdanımın durumunu. Kulübümün başkanı çocuklar için bir konuşma yapıp yapamayacağımı bilmek istiyor! Maneviyata önem veren bir hanım sık sık ona çaya gitmemi istiyor. İsa hakkındaki fikirlerimi öğrenmek istiyor, bir de şu yeni araç hakkındaki fikirlerimi..."

"Yüce Tanrım! Ne hallere düştüm? Hayatımı alt üst etme, zamanımı çalma, ruhumu irdeleme, düşüncelerimle beslenme, beni dostunuz, sırdaşınız ve danışma büronuz olarak görme hakkını nereden buluyorsunuz kendinizde? Ne sanıyorsunuz beni? Her gece aptal burunlarınızın dibinde entelektüel bir komedi oynamak zorunda olan maaşlı bir şarlatan mı? Sizin gibi aylakların önünde emekleyip bütün yaptıklarını ve bildiklerini önünüze sersin diye alınıp satılan bir köle mi? Genelevde karşılaştığı ilk takım elbiseli adam karşısında eteğini kaldırması ya da kombinezonunu çıkarması gereken bir fahişe mi?"

"Hayatını kahramanca sürdürecek ve dünyayı kendi gözünde daha dayanıklı kılacak bir adamım ben. Eğer bir zayıflık, rahatlama ya da ihtiyaç anında gevşiyor, sözcüklerle soğutulmuş kor halinde öfkemi dışarı salıyorsam; canım, ister alın, ister almayın... *Ama beni rahatsız etmeyin!*"

"Ben özgür bir adamım - ve özgürlüğüme ihtiyacım var. Yalnız kalmaya ihtiyacım var. Yalnız kalıp utancımı ve umutsuzluğumu sorgulamaya ihtiyacım var. Güneş ışığına ve kaldırım taşlarına yanımda kimse olmaksızın ihtiyacım var; konuşmaksızın, kendimle yüz yüzeyken yüreğimin müziği bana eşlik etsin yeter. Ne istiyorsunuz benden? Söyleyecek bir şeyim olduğu zaman yazıp yayımlatıyorum zaten. Verecek bir şeyim olduğunda veriyorum. Gözetleme merakınızdan iğreniyorum! Övgüleriniz beni aşağılıyor. Çayınız beni zehirliyor! Kimseye borcum yok. Sadece Tanrı'ya karşı sorumluyum ben - varsa şayet!"

Papini yalnız kalma ihtiyacından söz ederken bir şeyi kıl payı ıskalıyor kanımca. Yoksul ve başarısız biriysen zor değildir yalnız olmak. Sanatçı hep yalnızdır - sanatçı *ise*. Hayır, *yalnızlık* ihtiyacı duyar sanatçı.

Sanatçıyım, öyle diyorum kendime. Öyle olsun. Sırtıma kadife döşeyen bir şekerleme çektim bugün. Bana üç gün yetecek kadar fikir ürettim. Enerji doluyum ve yapacak bir işim yok. Yürümeye karar verdim. Sokakta fikir değiştirdim. Sinemaya gideceğim. Sinemaya gidemem–param yetmiyor. Yürü o zaman. Her sinemanın önünde durup önce afişlere, sonra da fiyat listesine bakıyorum. Bu afyon tekkeleri ucuz aslında ama yine de yetmiyor param. Saat bu kadar geç olmasa dönüp bir boş şişe iade eder, depoziti alırdım.

Amélie Sokağı'na geldiğimde unutuyorum sinemayı. En sevdiğim sokaklardan biri. Belediyenin şans eseri kaldırım döşemeyi unuttuğu sokaklardan. Tümsekli koca parkeler döşeli sokağın bir yanından ötekine. Topu topu bir blok uzunluğunda ve dar bir sokak. Pretty Otel bu sokakta... Küçük bir de kilise var Amélie Sokağı'nda. Cumhurbaşkanı ve ailesi için özel yapılmış sanki. Arada sırada alçakgönüllü, küçük bir kilise görmek iyi oluyor. Kibirli katedrallerden geçilmiyor Paris.

III. Alexandre Köprüsü. Rüzgârın çok sert estiği bir boşluk var köprüye yaklaşırken. Demirden kafeslerin içine matematiksel olarak yerleştirilmiş kuru ve çıplak ağaçlar; Invalides'in kasveti kubbeden Meydan'a komşu karanlık sokaklara taşıyor. Şiirin morgu. İstedikleri yerde şimdi o büyük cengâver, Avrupa'nın son büyük adamı. Mezarından kalkacak değil ya. Kapılar kilitli, tabutunun kapağı kapalı. Uyu, Napolyon! Fikirlerin değil, cesedindi onların istediği!

Nehir kabarmış, çamurlu; ışık yansımaları var yer yer. Bu karanlık, hızla akan nehri görür görmez gırtlağıma sarılan telaş nedendir bilmiyorum; ama büyük bir heyecan dalgasına kapılıyorum; derinde bir yerlerde yatan, bu topraklardan asla ayrılmama isteğimin haklılığını duyumsuyorum. Geçen sabah benim için mektup, çek, telgraf ya da başka bir şey olmayacağını bile bile American Express'e yürürken geçmiştim buradan. Galeries Lafayette'in kamyonlarından biri geçiyordu köprüden. Yağmur dinmişti, köpüğümsü bulutların arasından sızan güneş soğuk bir ateşle okşuyordu parıldayan çatıları. Şoförün pencereden dışarı eğilip nehre nasıl baktığını anımsıyorum şimdi. O kadar sağlıklı, sade, memnun bir bakıştı ki; kendi kendine; "Oh, bahar geliyor!" der gibiydi. Ve Tanrı bilir, Paris'e bahar geldiğinde en alçak gönüllü fani bile cennette hisseder kendini. Bu kadarla da kalmıyordu - gözlerinin manzaraya aşinalığı vardı. *Onun* Paris'iydi bu. Paris hakkında böyle hissetmek için zengin, hatta yurttaş olmak bile gerekmez. Yoksul doludur Paris–dünyanın en gururlu ve pis dilenci güruhu, kanımca. Yine de buraya ait oldukları izlenimini verirler. Parisliyi diğer metropol insanlarından farklı kılan esas özellik de bulur.

New York'u düşününce bambaşka duygular uyanıyor içimde. New York zenginlere bile önemsiz olduklarını hissettirir. Soğuktur New York, parıltılı, habis. Binalar hakimdir kente, bir tür atomik çılgınlık vardır olayların akışında; hız arttıkça ruh

eksilir. Sürekli bir mayalanma hali ama deney tüpünün içinde de olsa fark etmez. Kimse ne anlama geldiğini bilmez. Enerjiyi yöneten yoktur. Olağanüstü. Tuhaf. Şaşırtıcı. Müthiş, tepkisel bir dürtü ama tamamen düzensiz.

Doğduğum ve büyüdüğüm, Whitman'ın methiyeler düzdüğü kenti düşününce kör, beyaz bir öfke dalgası yalıyor bağırsaklarımı. New York! Beyaz hapishaneler, çakal kaynayan sokaklar, saraylar gibi inşa edilmiş Afyon tekkeleri, Yahudiler, cüzzamlılar, gangsterler ve her şeyden öte can sıkıntısı; yüzlerin, sokakların, bacakların, evlerin, gökdelenlerin, yemeklerin, afişlerin, işlerin, suçların ve aşkların tekdüzeliği. Hiçliğin boş çukurunun üzerine inşa edilmiş koca bir kent. Anlamsızlık. Tam anlamıyla anlamsızlık. Ve 42.ci Cadde. Dünyanın tepesi, öyle diyorlar. Peki dibi neresi öyleyse? Yürürken dilenmeyi dene, bok koyarlar şapkanın içine. Zengin ya da yoksul fark etmez, oradakiler başları dik yürürler hep ve o harikulade beyaz hapishanelerine bakarken boyunlarını kırarlar neredeyse. Ortalıkta kör kazlar misali dolanırken el fenerlerinin ışığı tarar ifade yoksunu yüzlerini, esrime benekleriyle.

"Hayat," demiş Emerson, "insanın sabahtan akşama kadar düşündüklerinden ibarettir." Gerçekten öyleyse eğer, benim hayatım devasa bir bağırsaktan başka bir şey değil. Bütün gün yemek hayalleri kurduğum yetmezmiş gibi, geceleri de düşünü görüyorum.

Ama Amerika'ya dönmek, evli olmak, tekdüze işlerde çalışmak istemiyorum. Hayır, Avrupa'da yoksul bir yaşam sürmeyi yeğlerim. Tanrı şahit, gerçekten yoksulum ben; adam gibi adam olmak kalıyor geriye. Geçen hafta hayatımı devam ettirebilme sorunumu çözdüğümü, ayaklarımın üzerinde durabileceğimi sandım. Bir Rus ile tanışmıştım - Serge. Suresnes'de gariban sanatçılardan oluşan bir göçmen komününde yaşıyor. Devrimden önce çarın muhafız alayındaymış Serge; ayağında çorapla bir doksan boyu var ve balık gibi votka içiyor. Babası "Potemkin" zırhlısında amiralmiş ya da öyle bir şey.

Oldukça tuhaf koşullarda tanıştık Serge'yle. Geçen gün yemek koklaya koklaya Folies-Bergère civarında buldum kendimi - yani bir ucunda demir kapı bulunan o daracık ara sokakta. Kelebeklerden biriyle karşılaşma umuduyla sahne çıkışının önünde oyalanırken bir kamyonet yaklaştı kaldırıma. Beni ellerim cebimde aylaklık yaparken gören şoför, yani Serge, fıçıları indirmek için ona el verip veremeyeceğimi sordu. Amerikalı ve beş parasız olduğumu öğrendiğinde ağlayacaktı neredeyse sevinçten. Bir İngilizce öğretmeni ararmış meğerse. Haşere ilacı ihtiva eden demir fıçıları içeri yuvarlamasına yardım ettim, hem

böylece kuliste uçuşan kelebeklere bakma olanağı buldum. Bu rastlantı tuhaf göründü bana - boş kulüp, kuliste hoplayıp zıplayan talaştan bebekler, "Potemkin" zırhlısı ve hepsinden çok, Serge'nin uysallığı. İri ve müşfik biri, sapma kadar erkek ama kadın yüreği taşıyor.

Yakında bir kafede, Café des Artistes'te otururken onda kalabileceğimi söylüyor hemen; hole bir şilte koyacak. Derslere karşılık günde bir öğün yemek vaat ediyor, doyurucu bir Rus öğünü ama herhangi bir nedenden ötürü yemek olmazsa yerine beş frank verecek. Harikulade bir öneri benim açımdan - *harikulade.* İyi de, Suresnes'den American Express'e nasıl gidip geleceğim her gün?

Serge derslere hemen başlamamızda ısrar ediyor - akşam Suresnes'e dönebilmem için yol parası veriyor bana. Serge'ye ders vermek üzere sırt çantamla akşam yemeği yemek üzerelerken kapıyı çalıyorum. Misafirleri var - hep birlikte yiyorlar anlaşılan, herkes birkaç kuruş katkıda bulunuyor.

Sekiz kişiyiz masada - üç de köpek. Önce köpekler yiyor. Yulaf ezmesi. Sonra bize geliyor sıra. Biz de yulaf ezmesi yiyoruz - başlangıç olarak. "Bu bizim için," diyor Serge gözleri parlayarak, "Quaker yulafı köpekler için. Bu bizim için. Bu güzel." Yulaf ezmesinden sonra mantar çorbası ve sebze geliyor; sonra omlet, meyve, kırmızı şarap, votka, kahve ve sigara. Rus öğünü fena sayılmaz. Herkes dolu ağızla konuşuyor. Yemeğin sonuna doğru Serge'nin karısı olacak tembel Ermeni kaltağı kanepeye yığılıp şekerleme atıştırmaya başlıyor. Tombul parmaklarını kutuya daldırıp içlerinde likör olup olmadığını anlamak için küçük küçük ısırıyor önce, sonra onları yere fırlatıyor, köpeklere.

Yemekten sonra misafirler telaş içinde kalkıyorlar, başlarına bir bela gelmesinden korkar gibi. Serge, ben ve köpekler sadece - karısı kanepede uyuyakalmış. Serge kayıtsızca dolanıp yemek artığı topluyor köpekler için. "Çok sever köpek," diyor. "Köpek

için çok iyi. Küçük köpekte kurt var... Çok küçük daha." Yere çömelip köpeğin ön patileri arasında duran beyaz kurtçukları inceliyor. Kurtçuklar hakkında İngilizce bir şeyler söylemeye çalışıyor ama kelime hazinesi yeterli değil. Sonunda sözlüğe bakıyor. "İşte," diyor sevinçten uçarak, "*bağırsak kurdu*!" Yanıtım pek anlaşılır değil anlaşılan. Serge'nin kafası karışıyor. Yere uzanıp daha yakından inceliyor kurtçukları. Bir tanesini alıp masaya, meyvelerin yanına koyuyor. "Çok büyük değil," diye homurdanıyor. "Bir sonraki derste bana öğret kurtçuk, olur? Sen iyi öğretmen. Seninle ilerler ben..."

Holdeki şiltede yatarken haşere ilacının kokusu beni boğuyor. İnsanın bütün hücrelerine işleyen keskin, zehirli bir koku. Yediklerim ağzıma geliyor - yulaf ezmesi, mantar, kızarmış elma. Serge'nin köpeğin sorununu izah etmek için yerden alıp örtünün üzerine koyduğu kurtçuklar geliyor gözümün önüne. Folies-Bergère'in orkestra çukurunu görüyorum; her yarıktan karafatmalar, bitler ve tahtakuruları fırlıyor; deli gibi kaşınan insanlar görüyorum, kanatıncaya kadar kaşıyorlar kendilerini. Kurtçuklar bir kızıl karınca ordusu gibi önlerine çıkan her şeyi yiyip bitiriyor. Koro kızları tülden tuniklerini fırlatıp koridorlarda çırılçıplak koşuşturuyor ve seyirciler soyunup maymun gibi kaşınıyor.

Yatıştırmaya çalışıyorum kendimi. Kendine bir ev buldun, her gün bir öğün yemek garantisi var. Ve Serge kaya gibi adam, ona şüphe yok. İyi de, uyuyamıyorum. Morgda uyumaya çalışmaktan farksız. Şilte iğrenç kokuyor. Bit, tahtakurusu, karafatma ve bağırsak kurtları için bir morg burası. Katlanılır gibi değil. *Katlanamam* buna! İnsanım ben, bit değil.

Sabahleyin Serge'nin kamyoneti yüklemesini bekliyorum. Beni Paris'e götürmesini rica ediyorum. Onu terk edeceğimi söyleme cesaretini bulamıyorum kendimde. Sırt çantamı ve birkaç parça eşyamı bırakıyorum. Péreire Meydanı'na geldiğimde at-

lıyorum kamyonetten. Orada inmek için özel bir nedenim yok. *Özgürüm*–önemli olan bu...

Kendimi kuş kadar hafif hissediyor, bir mahalleden diğerine doğru kanatlanıyorum. Hapisten çıktım sanki. Yeni bir gözle bakıyorum dünyaya. Her şey derinden ilgilendiriyor beni. Sıradan şeyler bile. Faubourg Poissonnière Sokağı'nda bir jimnastik salonunun vitrini önünde duruyorum. "Öncesinde ve sonrasında" çekilmiş erkek vücutlarının fotoğrafları var. Fransız züppeleri. Kıskaçlı gözlükleri ya da sakalları saymazsak, çıplaklar. Bu heriflerin paralel bar ve halterlere olan düşkünlüğünü anlamakta güçlük çekiyorum. Gerçek bir Fransız züppesi hafif göbekli olmalı, Baron de Charlus gibi. Sakal ve kıskaçlı gözlük tamam ama çıplak fotoğraf çektirmek de neyin nesi? Rugan ayakkabı giymeli, ceketinin üst cebinde bir santim dışarı taşan bir mendili olmalı. Mümkünse, yakasına kırmızı bir kurdele bağlamalı, ilikten. Yatağa girerken de pijama giymeli.

Hava kararmak üzereyken Clichy Meydanı'na doğru ilerlediğim sırada her allahın günü Gaumont Sarayı'nın karşısındaki durağında bekleyen tahta bacaklı fahişenin yanından geçiyorum. Taş çatlasa on sekizinde gösteriyor. Müdavimleri vardır herhalde. Gece yarısından sonra siyah peruğuyla orada dikilir. Hemen arkasında cehennem gibi parıldayan o dar ara sokak var. Yüreğim hafiflemiş halde önünden geçerken kazığa bağlanmış bir kazı çağrıştırıyor bana; dünya kaz ciğeri ezmesi yiyebilsin diye ciğeri marazlı bir kaz. Tuhaf olmalı o tahta bacakla yatağa girmek. Her şey geliyor insanın aklına - kıymık, filan. Neyse, herkesin zevki kendine!

Dames Sokak'tan aşağı inerken Peckover'a rastlıyorum, gazetede çalışan bir başka zavallı. Günde topu topu üç-dört saat uyuyabildiğinden yakınıyor - dişçi muayenehanesinde çalışmak için sabah sekizde kalkmak zorunda. Dişçide para için değil, takma dişlerini yenilemek uğruna çalıştığını anlatıyor. "Göz

kapakların düşerken tashih yapmak zor iş," diyor. "Karım kolay sanıyor işimi. İşini kaybedersen ne yaparız deyip duruyor." Ama Peckover'ın umurunda değil işi; harçlık parası bile kalmıyor ona. Piposuna tütün koymak için izmarit biriktirmek zorunda. Ceketi çengelli iğnelerle tutturulmuş. Nefesi kokuyor, elleri titriyor. Ve gecede üç saat uyuyor. "İnsan buna layık değildir," diyor. "Ve patronum bir noktalı virgül olsun kaçırırsam fena haşlıyor beni." Karısından söz ederken de ekliyor; "Şu karım olacak kadın, zerre kadar minnet duygusu yok içinde! "

Ayrılırken bir buçuk frank koparmayı başarıyorum ondan. Bir frank daha çarpmaya çalışıyorum ama olanaksız. Neyse, kahve ve çörek parası çıktı. St. Lazare Garı yakınında ucuz bir bar olacak.

Şansa bakın ki tuvalette bir konser bileti buluyorum. Kendimi tüy kadar hafif hissederek Gaveau konser salonunun yolunu tutuyorum. Yer gösterici paralayacakmış gibi bakıyor bahşişini vermediğim için. Yanımdan her geçişinde sorgular gibi, birden bahşişi hatırlayacağım sanki.

İyi giyimli insanların arasına girmeyeli o kadar uzun zaman oldu ki panikliyorum biraz. Formaldehit kokusu geliyor hâlâ burnuma. Serge buraya da mal dağıtıyordur belki. Ama kimse kaşınmıyor, çok şükür. Hafif bir parfüm kokusu... Çok hafif. Daha müzik başlamadan sıkkın bir ifade var milletin yüzünde. Konser, insanın kendisine işkence etmesi için zarif bir yöntem. Şef küçük değneğini birkaç kez kürsüye vuruyor ve müthiş bir yoğunlaşma dalgası hissediliyor havada; hemen ardından ilk notalarla birlikte herkes koltuklara gömülüp genel bir istirahat haline geçiyor. Zihnim tuhaf bir biçimde uyanık; kafamın içinde binlerce ayna var sanki. Sinirlerim gergin, canlı! Notalar tonlarca tazyikli suyun üzerinde dans eden camdan toplar gibi. Böylesine boş bir mideyle ilk kez gidiyorum konsere. Hiçbir şey kaçmıyor benden, iğne düşse duyacağım. Sanki çıplağım ve bütün gö-

zeneklerim birer pencere, pencereler açık ve iç organlarıma ışık doluyor. Işığın kaburga kemiklerimin altında büküldüğünü hissedebiliyorum, kaburga kemiklerim titreşiyor. Bunun ne kadar sürdüğüne dair bir fikrim yok; zaman, mekan duygusunu yitirmişim. Bana sonsuz gibi gelen bir süre sonra müthiş bir huzurla dengelenmiş bir yarı bilinç haline giriyorum ve devasa bir göl var sanki içimde; gölün yüzeyinde yanardöner bir parıltı, pelte gibi serin. Bu gölün üzerinden doğru uzun ince bacaklı, muhteşem renklerde göçmen kuşlar geniş sarmallarla sürü halinde göğe doğru yükseliyor. Gölün pürüzsüz, durgun yüzeyinden sürüler halinde yükselip köprücük kemiğimin altından geçiyor ve uzayın beyaz denizinde kayboluyorlar. Sonra yavaşça, beyaz kepli yaşlı bir kadın vücudumu turluyormuşçasına pencereler birer birer kapanıyor ve organlarım yerli yerine oturuyor. Birden ışıklar yanıyor, beyaz locadaki Türk subayı sandığım adam başının üzerinde çiçek saksısı taşıyan bir kadın çıkıyor.

Zil çalıyor, öksürmek isteyenler diledikleri gibi öksürebilirler artık. Ayak sürtme sesleri ve koltuk takırtıları duyuluyor, amaçsızca dolanan insan kalabalığının sürekli uğultusu; programlar yelpaze olarak kullanılıyor, okunuyor gibi yapılıp sonra atılıyor. Koltukların altına eğiliyorlar; ne düşündüklerini sorgulamalarını engelleyecek en ufak şey için bile müteşekkirler çünkü hiçbir şey düşünmediklerini bir anlasalar deli olacaklar. Sert ve parlak ışıkların altında boş boş bakınıyorlar etrafa, göz göze geldiğinizde gerginlik var bakışlarında. Şef değneğini vurur vurmaz katalepsi haline geçiyorlar yine - ya kaşınıyorlar farkında olmadan ya da bir dükkânın vitrininde gördükleri bir atkıyı veya şapkayı hatırlıyorlar; en ince ayrıntısına kadar hatırlıyorlar o vitrini ama neredeydi tam olarak, onu hatırlamıyorlar ve bu fena halde rahatsız ediyor onları; uykularını, huzurlarını kaçırıyor ve şimdi çok daha büyük bir dikkatle dinliyorlar çünkü uyanıklar ve mü-

zik ne kadar harikulade olursa olsun o vitrin ve orada asılı olan atkı ya da şapka akıllarından çıkmıyor.

Ve bu pürdikkat hal hissettiriyor kendini; orkestra bile müthiş dikkatle çalıyor şimdi. İkinci parça bir çırpıda bitiveriyor - o kadar hızlı ki, müzik birden kesilip ışıklar açıldığında kimilerinin havuçtan farkı yok koltuklarda, çeneleri istem dışı kasılmış. Birden kulaklarına Brahms, Beethoven, Mendeleev ya da Herzegovina diye bağırsan hiç düşünmeden "4, 967, 289" diye karşılık verecekler.

Debussy'ye geçildiğinde salonun havası iyiden iyiye zehirli artık. Cinsel münasebet sırasında kadın olmak nasıl bir duygudur acaba diye düşünürken buluyorum kendimi - daha mı çok zevk alınır, filan. Kasığıma bir şeyin girdiğini hayal etmeye çalışıyorum, hafif bir ağrıdan başka bir şey hissedeceğimi sanmıyorum. Müziğe yoğunlaşmaya çalışıyorum ama çok kaygan. Yavaşça dönen bir vazonun içinden uzaya dökülen şekillerden başka bir şey gelmiyor aklıma. Sonunda ışık dönüyor sadece, ışık nasıl döner ki diye soruyorum kendime. Yanımdaki adam derin uykuda. İri göbeği ve mumlanmış bıyığıyla borsa simsarlarını andırıyor. Seviyorum onu böyle. Özellikle o iri göbeği ve onu o hale getiren şeyleri. Neden uyumasın ki mışıl mışıl? Dinlemek isterse kendine bir bilet daha alabilir. Daha iyi giyimli olanların daha derin uyuduklarını fark ediyorum. Vicdanları rahat olur zenginlerin. Yoksul biri, birkaç saniyeliğine bile uyusa yerin dibine girer utancından; besteciye karşı bir suç işlediği duygusuna kapılır.

İspanyol bestesine geçildiğinde salon geriliyor. Herkes koltuğunun ucuna ilişmiş - davul onları uyandırdı. Davul başladığında hiç bitmeyecek sandım. İnsanların localardan aşağı düşmelerini ya da şapkalarını fırlatmalarını bekledim. Kahramanca bir şey vardı müzikte, Ravel aklımızı başımızdan alabilirdi isteseydi. Ama Ravel değil bu. Birden sakinledi. Bütün o numaraları çektikten sonra birden üzerinde kısa bir ceket olduğunu hatır-

lamış sanki. Kendini toparlamış. Büyük hata, naçizane fikrimce. Sanat sonuna kadar gitmek demektir. Davulla başlamışsan dinamitle bitirmelisin ya da TNT ile. Biçim uğruna bir şeyleri feda etmiş Ravel - insanların yatmadan önce hazmetmek zorunda olduğu bir sebze uğruna.

Düşüncelerim dağılıyor. Davul kesildiğinden beri müzik benden uzaklaşıyor. İnsanlar toparlanıyor. Çıkış tabelasının ışığının altında umutsuzlukla çökmüş bir Werther var; dirseklerine yaslanmış, gözleri donuk. Kapının yanında elinde sombrerosuyla kocaman bir pelerine sarınmış bir İspanyol duruyor. Rodin'in "Balzac"ı için poz veriyor sanki. Boyundan yukarısı Buffalo Bill. Karşımdaki balkonun ön sırasında kadının biri bacakları açık oturuyor; geriye attığı boynuyla tetanos mikrobu taşıyormuş izlenimi uyandırıyor insanda. Başını parmaklığa yaslamış uyuyan kırmızı şapkalı kadın - aniden bir iç kanama geçirse ne güzel olurdu! Birden, şu alttaki kolalı gömlekli dangalakların üzerine bir güzel kussa... Şu lanet, beş para etmez heriflerin çüklerinde kan lekesiyle eve döndüklerini düşünsenize!

Anahtar sözcük uyku artık. Kimse dinlemiyor. Hem düşünmek hem dinlemek olanaksız. Müziğin kendisi bir düşten başka bir şey değilken düş de kuramaz insan. Beyaz eldivenli bir kadın bir kuğu tutuyor kucağında. Efsaneye göre Leda hamile kaldığında ikiz doğurmuş. Herkes bir şeyler doğuruyor - şu üst balkondaki sevici hariç. Başını yukarı kaldırmış, boynu açıkta; son derece dikkatli, radyum senfonisinden fışkıran kıvılcımlarla titriyor arada sırada. Jüpiter kulaklarını deliyor. Kaliforniya'dan küçük deyişler, devasa yüzgeçli balinalar, Zanzibar, Alkazar. *Guadalquivir boyunca binlerce caminin parıldadığı zamanlar*. Buzdağlarının derinliklerinde ve günler tepeden tırnağa leylak. Yular bağlanan iki beyaz kazığıyla Money Sokağı. Canavar heykelleri... Jaworski palavralarıyla ortalıkta dolanan adam... Nehrin ışıkları...

Amerika'dayken bir sürü Hindu arkadaşım olmuştu; kimi iyi, kimi kötü, kimisi işte öyle. Koşullar sayesinde onlara yardımcı olabileceğim konumdaydım çok şükür; iş buluyordum onlara, kalacak yer buluyordum, karınlarını doyuruyordum gerektiğinde. Minnet duyduklarını söylemeliyim; hem de bana gösterdikleri ilgiyle hayatımı karartacak kadar. İçlerinden ikisi azizdi, aziz ne demek biliyorsam ben eğer; özellikle bir sabah, gırtlağı boydan boya kesik halde bulunan Gupte. Greenwich Village'da küçük bir pansiyon odasında yatakta çırılçıplak buldular onu bir sabah, yanında da flütü; gırtlağı, dediğim gibi, boydan boya kesik. Cinayete mi kurban gittiği yoksa intihar mı ettiği hiçbir zaman anlaşılamadı. Ama bunun konumuzla ilgisi yok...

Geçmişe bakıp beni sonunda Nanantatee'nin evine getiren olaylar zinciri üzerine düşünüyorum. Geçen gün Cels Sokağı'nda berbat bir otel odasında yatarken aklıma gelinceye kadar Nanantatee'yi tamamen unutmuş olmam ne kadar tuhaf. Demir karyolaya uzanmış halimi düşünüyordum; dibe vurmuştum, sıfır noktasındaydım, bir hiçtim ben ve birden küt! HİÇLİK! Bu adı takmıştık ona. New York'ta - Hiçlik. *Bay* Hiçlik.

New York günlerinde bize ballandıra ballandıra anlatıp hava bastığı o olağanüstü odalarından birinin döşemesinde yatıyorum şimdi. Hayırseveri oynuyor Nanantatee; at kılından, kaşındıran iki battaniye verdi bana; birini altıma, birini de üstüme alıp kıvrılıyorum tozlu döşemeye. Günün her saatinde yapılması gereken işler var evde - yani, evde kalma budalalığını göstermiş-

sem eğer. Sabahları öğle yemeği için sebzeleri hazırlayayım diye dürterek kabaca uyandırıyor beni; soğan, sarımsak, fasulye, filan. Dostu, Kepi, yemeği yemememi söylüyor bana - kötüdür diyor. Kötü ya da iyi, ne fark eder? *Besin*! Gerisi boş. Birazcık olsun bir şeyler yiyebilmek için halılarını kırık bir süpürgeyle süpürmeye, çamaşırını yıkamaya, yemeği biter bitmez yere döktüğü kırıntıları toplamaya seve seve razıyım. Ben geldikten sonra temizlik hastası oldu; her şeyin tozunu almak gerekiyor şimdi, iskemleler belli açılarda yerleştirilmeli, saat çalmalı, sifon düzgün çalışmalı. Ömrümde gördüğüm en kaçık Hindu resmen! Ve nasıl cimri! Kıskaçlarından kurtulur kurtulmaz katıla katıla güleceğim; ama şimdi kölesiyim, kast dışıyım, dokunulmazlardanım...

Gece eve dönüp de at kılı battaniyelerine kıvrılmamışsam şöyle diyor geldiğimde: "Oo, hayattasın demek? Ölmemişsin." Ve meteliksiz olduğumu bildiği halde mahallede yeni keşfettiği, kirası çok ucuz olan odadan söz ediyor. "Ama oda tutacak durumda değilim henüz, biliyorsun," diyorum. İşte o zaman gözlerini Çinli gibi kısıp düzgün bir biçimde cevap veriyor: "Ah, evet, unuttum paran olmadığını. Hep unutuyorum, Endree... Ama havalen gelince... Bayan Mona sana para yollayınca, o zaman kendine bir oda ararsın, değil mi?" Ve aynı solukta dilediğim kadar kalmamı söylüyor - "altı ay... Yedi ay, Endree... Bana çok yararın dokunuyor burada."

Amerika'dayken hiçbir iyiliğimin dokunmadığı Hindu'lardan biri Nanantatee. Zengin bir tacir olarak tanıtmıştı kendini, inci taciri; Paris'te, Lafayatte Sokak'ta lüks bir süit, Bombay'da bir villa, Darjeeling'de bir sayfiye evi. İlk bakışta birkaç tahtasının noksan olduğunu anlamıştım ama birkaç tahtası noksan olanlar da büyük servetler edinebilir hayatta. New York'taki otel faturasını otel sahibinin avcuna iki iri inci tanesi bırakarak ödediğini bilmiyordum. Bu küçük ördeğin bir zamanlar bir New York otelinin lobisinde fildişi bir bastonla kasıla kasıla yürüdü-

ğünü, komilere fırça attığını, misafirleri için dışarıdan yemekler söylediğini, günlük taksi kiraladığını düşününce gülüyorum kendi kendime. Cebinde tek kuruş olmadan yapmıştı bütün bunları. Boynuna taktığı ve zaman içinde tane tane paraya çevirdiği inci kolyedendi bütün varlığı. Hindu çocuklar için yaptıklarıma karşılık bana teşekkür etmek için nasıl da sıvazlardı sırtımı ahmakça - "Hepsi çok zeki çocuklar, Endree... Çok zeki!" Yüce efendimiz bilmem kim, yaptığım iyilikleri mutlaka ödüllendirecekti. Bu da Nanantatee'den bir beşlik ödünç istemelerini söylediğimde o olağanüstü zeki Hindu çocukların neden kıkırdadıklarını açıklıyor şimdi.

Yüce efendimiz bilmem kimin ödülüne bakar mısınız? Bu küçük ördeğe köle yaptı beni. Sürekli emrindeyim. Bana ihtiyacı var burada - yüzüme de söylüyor bunu. Sıçmaya gittiğinde bağırıyor: "Endree, bir maşrapa su getirir misin, lütfen. Taharetlenmeliyim." Tuvalet kâğıdı kullanmayı aklından bile geçirmez Nanantatee. Dinine aykırı herhalde. Hayır, onun yerine bir maşrapa dolusu su ve el bezi. Hassastır bu küçük ördek. Bazen içine gül yaprağı kattığı bir bardak açık çay içerken yanıma gelip yüksek sesle osurur, yüzüme karşı. Asla özür dilemez. Gujarati sözlüğünde öyle bir sözcük yok herhalde.

Dairesine ilk geldiğim gün abdest alıyordu Nanantatee, yani kirli bir çanağın önünde durmuş sakat kolunu boynunun arkasına atmaya çalışıyordu. Çanağın yanında suyu değiştirmek için kullandığı bakırdan kupa duruyordu. Tören sırasında sessiz olmamı istedi. Sessizce oturdum ben de, benden istendiği gibi ve şarkı söyleyişini, dua edişini, arada sırada çanağın içine tükürüşünü seyrettim. Buydu demek New York'ta öve öve bitiremediği süit daire! Lafayette Sokak! Önemli bir sokak gibi gelmişti bana o zaman. Sadece milyonerlerin ve inci tacirlerinin oturabileceği sokaklardan biri sanmıştım. Suyun öteki yanında kulağa çok hoş geliyor Lafayette. Beşinci Cadde de öyle, bu taraftaysan. Bu

güzelim cadde ve sokaklarda ne çöplükler olduğunu hayal bile edemez insan. Neyse, buradayım nihayet, Lafayette Sokak'taki şahane dairede. Ve bu çolak ve kaçık ördek abdest alıyor. Oturduğum iskemle kırık, yatağın başlığı devrilmek üzere, duvar kâğıdı paramparça, yatağın altında içi kirli çamaşır dolu açık bir bavul var. Oturduğum yerden aşağı baktığımda Lafayette Sokak'ta yaşayan soyluların toprak pipolarını tüttürüp sohbet ettikleri sefil avluyu görebiliyorum. Nanantatee şükran duasını okurken süit daire buysa Darjeeling'deki sayfiye evi nasıldır acaba, diye geçiriyorum içimden. Bitmek bilmiyor şarkı ve duaları.

Belli bir şekilde yıkanması gerektiğini anlatıyor bana - dini öyle emrediyormuş. Ama pazar günleri teneke küvette banyo yapıyor - Yüce BEN o kadarına ses çıkarmaz, diyor. Giyindiği zaman dolaba gidiyor ve üçüncü raftaki küçük putun önünde diz çöküp bir şeyler geveliyor. Her gün böyle dua edersen, diyor, başına kötü bir şey gelmez. Yüce efendimiz bilmem kim sadık hizmetkârlarını asla unutmaz. Sonra şarkılarını ve dualarını tam olarak söylemeyi ihmal ettiği bir günde geçirdiği taksi kazasından yadigâr sakat kolunu gösteriyor bana. Kırık bir pergeli andırıyor kolu; kol değil artık, kol olmaktan çıkmış. Kolu kaynadıktan sonra koltukaltlarında bezeler çıkmış - hayli dolgunlar, köpek taşağı büyüklüğünde. Başına gelenlerden yakınırken doktorun daha geniş bir diyet önerdiğini hatırlıyor birden. Hemen onunla oturup bol balık ve et içeren bir mönü hazırlamasına yardım etmemi istiyor. "İstiridyeye ne dersin, Endree, küçük kardeşin için?" Ama beni etkilemek için bütün bunlar. Kendine istiridye, et ya da balık almak gibi bir niyeti yok. Ben orada olduğum sürece yok en azından. Şimdilik besinimizi mercimek, pirinç ve tavan arasına depoladığı kuru meyveleri yiyerek sağlayacağız. Ve geçen hafta satın aldığı tereyağı, katiyen ziyan edilmeyecek. Tereyağını kurtarmak için eritmeye başladığında koku dayanılır gibi değil. Önceleri kendimi dışarı atıyordum ama şim-

di kalıyorum. Yemeğimi kusmama neden olsa mutluluk duyar bu deyyus - kuru ekmeğinin, küflü peynirinin ve ekşi sütle geçmiş tereyağından yaptığı yağlı kurabiyelerinin yanına pek yakışırdı bir tabak kusmuk.

Son beş yılda bir gün bile çalışmamış anladığım kadarıyla, tek kuruş para kazanmamış. İşi darmadağın olmuş. Hint Okyanusu'ndaki incilerden bahsediyor bana - iri inciler, tek bir tanesiyle paşalar gibi yaşanır. Ticaret Arapların eline geçti, diyor. Ama bu arada her gün efendimiz bilmem kime dualarını eksik etmiyor, bu da hayatını sürdürmesini sağlıyor. Arası çok iyi tanrısıyla; nasıl suyuna gideceğini, ondan nasıl birkaç frank koparacağını çok iyi biliyor. Tamamen ticari bir ilişki. Her gün dolabın karşısında yaptığı yalakalığa karşılık fasulyesi ve sarımsağı sağlanıyor; kollarının altındaki koca bezelere hiç değinmeyelim. Sonunda her şeyin yoluna gireceğine dair sarsılmaz bir inancı var. İncilere talep olacak yine, beş yıl sonra belki, belki yirmi - Efendimiz Boomaroom ne zaman isterse o zaman. "Ve işler tekrar rayına oturduktan sonra Endree, yüzde on alacaksın - mektuplarımı yazdığın için. Ama önce Endree, Hindistan'dan kredi alıp alamayacağımızı öğrenmek için bir mektup yazmalısın. Altı ay sürebilir yanıt almak, belki de yedi... Gemiler pek hızlı değildir Hindistan'da." Zaman kavramı sıfır zavallı küçük ördeğin. İyi uyuyup uyumadığını sorduğumda şöyle yanıtlıyor: "Ah evet, Endree, çok iyi uyuyorum... Bazen üç günde doksan iki saat uyuyorum."

Sabahleyin iş yapamayacak kadar güçsüz hissediyor kendini çoğu zaman. Kolu! Zavallı sakat kolu! Bazen onu sakat kolunu boynunun arkasına atmaya çalışırken seyrettiğimde tekrar yerine getiremeyecek sanıyorum. O küçük göbeği olmasa Médrano Sirki'ndeki lastik vücutlu akrobatları hatırlayacağım. Bacağını

kırması eksik bir tek. Beni halıyı süpürürken gördüğünde pigme gibi gıdaklamaya başlıyor. "Güzel! Çok güzel, Endree. Kalanını ben hallederim." Birkaç toz zerreciğini gözden kaçırdım anlamına geliyor bu; müstehzi olmanın kibar bir biçimi onun için.

Öğleden sonra inci piyasasından birkaç eski dostu ziyaretine geliyor mutlaka. Hoş, ceylan gözlü, tatlı dilli orospu çocukları; masanın etrafında höpürdete höpürdete kokulu çaylar içerlerken Nanantatee ayağa fırlayıp kuklalar gibi bir aşağı bir yukarı zıplayarak yerdeki ekmek kırıntısına işaret ediyor. "Lütfen şunu yerden alır mısın, Endree," diyor o yumuşak, kaygan sesiyle. Misafirler geldiğinde bütün riyakârlığıyla dolaba gidip belki de birkaç hafta önce kızarttığı ve üzerine küflü tahtanın tadı sinmiş kuru ekmeği getiriyor. Tek bir kırıntı bile ziyan edilmiyor. Ekmek fazlasıyla ekşimişse kendisine çok iyi davrandığını söylediği kapıcı kadına götürüyor. Kapıcı çok memnun oluyor dediğine göre - ekmekli puding yapıyormuş.

Bir gün dostum Anatole geldi beni ziyarete. Nanantatee zevkten dört köşe oldu Anatole'u görünce, ısrarla çaya davet etti. Küçük yağlı kurabiyelerinin ve bayat ekmeğinin tadına bakmasında ısrar etti. "Her gün gelmelisiniz," dedi Anatole'a, "ve bana Rusça öğretmelisiniz. Güzel dil Rusça. Konuşmak istiyorum. Nasıl deniyordu, Endree - *borsht*? Benim için yazar mısın, lütfen, Endree..." Ve daktiloda yazmalıyım çünkü tekniğimi görmek istiyor. Daktiloyu sakat kolu için tazminatını aldıktan sonra satın aldı, doktoru koluna iyi gelebileceğini söylemiş. Ama kısa sürede sıkıldı - klavye *İngilizce*.

Anatole'un mandolin çaldığını öğrenince. "Güzel!" diyor, "her gün gelip bana müzik öğretmelisin. İşlerim yoluna girer girmez kendime bir mandolin satın alacağım. Koluma iyi gelebilir." Ertesi gün kapıcının gramofonunu ödünç alıyor. "Bana dans etmeyi

öğretir misin, lütfen, Endree? Göbeğimi eritmem lazım." Bir gün ona, "Benim için çiğner misin, lütfen, *Bay* Hiçlik, benim dişlerim sağlam değil," diyebilmek için biftek satın almasını umuyorum.

Biraz önce dediğim gibi, ben geldikten sonra temizlik hastası oldu. "Dün," diyor, "üç hata yaptın, Endree. Bir, tuvaletin kapısını kapatmamışsın, sabaha kadar küt küt vurdu; iki, mutfak penceresini açık unutmuşsun, camı çatlatmış; üç, süt şişesini dışarı çıkarmamışsın. Süt şişesini dışarı çıkarmayı unutma lütfen! Her gece yatmadan önce mutlaka çıkarmak gerekiyor, bir de sabah aşağı inip ekmek al."

Arkadaşı, Kepi, Hindistan'dan ziyaretçi gelip gelmediğine bakmak için her gün uğruyor. Nanantatee'nin dışarı çıkmasını bekliyor, sonra dolaba gidip cam kavanozdaki kuru ekmeklerden yiyor. Yemekler kötü diye söyleniyor ama bir yandan da sıçan gibi indiriyor midesine. Otlakçının önde gideni Kepi, en yakın arkadaşının bile kanını emmekten çekinmeyen, insan görünümlü bir kene. Kepi'ye sorarsan hepsinin tuzu kuru. Bir Manila purosu ve bedava içki için kıçını yalamayacağı Hindu yok Kepi'nin. Hindu ama, İngiliz olmaz. Paris'teki bütün randevuevlerinin adreslerini ve ücretlerini biliyor. On franklık yerlerden bile komisyon alıyor. Ve gitmek istediğin yere en kestirme yolu da bilir mutlaka. Önce taksiyle gitmek isteyip istemediğini sorar; istemiyorsan otobüsü önerir, o da çoksa tramvayı ya da metroyu. Ya da birkaç frank koparmak için yürüyelim der; sonra, tütüncünün önünden geçerken, "Bana bir puro satın alma nezaketini gösterir misin?" diye kibarca sorar sana.

Kepi ilginç biri aslında çünkü her gece düzüşmekten başka amacı yok hayatta. Eline geçen üç kuruşu dans salonlarında yiyor. Bombay'da bir karısı ve sekiz çocuğu var ama ondan etkilenecek kadar aptal ve saf temizlikçi kızlara evlenme teklif etmekten geri durmuyor. Condorcet Sokak'ta ayda altmış frank ödediği küçük bir odası var. Duvar kâğıdını kendi kaplamış. Çok da gu-

rur duyuyor yaptığı işten. Dolmakalemini mor mürekkeple dolduruyor çünkü daha uzun dayanıyormuş. Ayakkabılarını kendi cilalıyor, pantolonunu kendi ütülüyor, çamaşırını kendi yıkıyor. Küçük bir puro ya da yaprak sigara karşılığında, lütfederseniz eğer, bütün Paris'i gezdirebilir size. Bir gömlek ya da kol düğmesine bakmak için bir vitrinin önünde mi durdunuz, "Buradan alma der," der; "Kazıkçılar. Daha ucuza alabileceğin bir yer biliyorum." Ve sana düşünme fırsatı bile tanımadan kolundan tutup aynı gömlekleri ve kol düğmelerini bulabileceğin başka bir vitrinin önüne sürükler - aynı dükkândır belki de! Ama sen farkında değilsindir. Bir şey satın almak istediğini öğrenince ruhu canlanır Kepi'nin. O kadar çok şey sorup o kadar çok yere götürür ki, sonunda susayıp ona bir içki içmek isteyip istemediğini sormak kaçınılmazdır ve o anda yine bir tütüncünün önünde durduğunu fark edersin hayretle -aynı tütüncü belki de- ve o riyakâr, ince sesiyle, "bana bir puro satın alma nezaketini gösterir misin?" diye sorar yine. Ne önerirsen öner, köşeye kadar yürüyelim bile desen, Kepi tasarruf etmene yardımcı olur. En kısa yolu, en ucuz yeri, en doyurucu yemeği gösterir sana çünkü ne yaparsan yap mutlaka bir tütüncünün önünden geçilecektir ve devrim, lokavt ya da karantina fark etmez; müzik başladığında ya Moulin Rouge'da olmalıdır Kepi ya da Olympia'da.

Geçen gün okumam için bir kitap getirdi bana. Bir din adamıyla bir gazete editörünün arasında, mahkemeye intikal etmiş bir mesele üzerine. Editör, kutsal kişiyi açık açık skandal dolu bir yaşam sürmekle itham ediyordu; dahası, din adamını hastalık taşımakla suçluyordu. Kepi Fransız frengisi olduğunu söylüyor ama Nanantatee Japon belsoğukluğu olduğundan emin. Her şeyi abartmayı sever Nanantatee. Her neyse, gayet neşeli bir biçimde şöyle diyor Nanantatee: "Kitabı özetler misin benim için, Endree. Okumayacağım - kolumu ağrıtıyor." Sonra beni yüreklendirmek için - "Düzüşme hakkında yazılmış çok iyi bir

kitap bu, Endree. Kepi senin için getirdi. Kızlardan başka bir şey düşünmez. Ne kadar çok kız düzüyor–Krişna mübarek. Biz böyle şeylere kulak asmayız ama, Endree..."

Daha sonra tavan arasına çıkarıyor beni; ortalık teneke kutulardan ve Hint kumaşlarıyla maytap kağıtlarına sarılı malzemelerden geçilmiyor. "Ben buraya getiririm kızları," diyor. Sonra düşünceli bir biçimde ekliyor: "İyi bir düzücü değilim, Endree. Kızları düzmüyorum artık. Onlara sarılıp sözcükleri söylüyorum sadece. Artık sözcükleri söylemek hoşuma gidiyor." Onu daha fazla dinlememe gerek yok: bana kolundan söz edeceğini biliyorum. Yatağa uzanmış halde görebiliyorum onu, sakat kolu yatağın kenarından aşağı sarkmış. Ama şaşırtıyor beni: "Ben düzüşmede iyi değilim, Endree. Hiçbir zaman iyi olamadım. Kardeşim, bak o çok iyi! Günde üç kez, her gün! Ve Kepi, o da iyidir–Krişna mübarek."

Aklını bu "düzüşme" meselesine takmış bir kere. Aşağıda, açık dolabın önünde diz çöktüğü küçük odada, zengin olduğu günlerden, karısıyla çocuklarının yanında olduğu günlerden söz ediyor bana. Tatillerde Bütün Milletlerin Evi'ne götürürmüş karısını. Her oda farklı bir tarzda döşeliymiş. Karısı çok severmiş orayı. "Düzüşmek için harikulade bir yer, Endree. Bütün odalarda kaldım..."

Şimdi bulunduğumuz küçük odanın duvarları fotoğraftan geçilmiyor. Ailenin her dalı temsil edilmiş, Hint İmparatorluğu'ndan bir kesit gibi. Bu soy ağacının fertlerinin sararmış yapraklardan farkları yok bir kere: kadınlar narin ve şaşkın, ürkek bir bakış var gözlerinde: erkekler sert görünümlü, eğitimli şempanzeleri andırıyorlar. Hepsi orada, doksan kişi kadar; beyaz öküzleri, sıska bacakları ve modası geçmiş gözlükleriyle; arka planda, yer yer kurumuş bir toprak parçası, parçalanmış bir alınlık ya da çarpık kollu bir put veya kırk ayaklı bir insan figürü göze çarpıyor. O denli gerçekdışı, o denli aykırı bir şey var ki bu sergide, ister istemez Himalayalar'dan Seylan'a kadar uzanan

mabetleri anımsıyor insan; devasa bir alana yayılmış mimari bir karmaşa; olağanüstü güzel ama aynı zamanda çirkin, korkunç çirkin çünkü sayısız tasarım şeklinde fokurdayıp mayalanan bereket Hindistan'ın kendi toprağını kurutmuş. Mabetlerin cephelerini dolduran figürlere bakarken gizemli ırmaklarını üç bin yıldan daha uzun süre dayanan bir kucaklaşmayla birleştiren bu esmer ve yakışıklı insanların kudreti karşısında eziliyor insan. Fotoğraflardan delici bakışlarla buraya bakan bu kırılgan insanlar, Hindistan'ın bir ucundan diğerine yayılan, kaynaşmış ırkların kahramanlık efsaneleri yurttaşların yüreklerini sarsın diye somutlaşmış yiğit ve devasa figürlerin sıska gölgeleri olabilir ancak. Bu devasa taştan düşlerin, değerli taşlarla süslenmiş ve insan spermleriyle koyulaşmış bu ağır yapıların bir parçasına bile baktığımda, farklı kökenlerden yarım milyar insana en uçucu özlemlerini hayata geçirme olanağı tanıyan hayal gücünün görkemi karşısında şaşıp kalıyorum.

Tuhaf, sözcüklerle ifade edilemeyecek kadar karmaşık duygular içindeyim Nanantatee doğum esnasında ölen kız kardeşinden söz ederken. Fotoğrafı duvarda, on iki ya da on üç yaşında, bir bunağın koluna tutunmuş narin ve ürkek bir kız. Daha on yaşındayken beş karı gömmüş o bunakla evlendirmişler kızı. Bunağa yedi çocuk doğurmuş ama altısı ölmüş. İncileri aile içinde tutabilmek için evlendirmişler kızcağızı yaşlı gorille. Ölüm döşeğindeyken, Nanantatee'nin dediğine bakılırsa, kız kardeşi şöyle fısıldamış doktora: "Yoruldum düzüşmekten... Düzüşmek istemiyorum artık, doktor." Bana bunu anlatırken sakat koluyla kafasını kaşıyor ciddiyetle. "Bu düzüşme meselesi kötü, Endree," diyor. "Ama seni her zaman şanslı kılacak bir sözcük hediye edeceğim sana; her gün tekrarlamalısın bu sözcüğü, günde bir milyon kere. Bundan daha iyi sözcük yok, Endree... Söyle şimdi... OOMAHARUMOOMA!"

"OOMARAHOO..."

"Hayır, Endree... Böyle... OOMAHARUMOOMA!

"OOMARAHOOMBA..."

"Hayır, Endree... Böyle..."

...Ama o loş ışıkla, kitabın lekeli desenleri ve çaputtan farksız kapağıyla, beceriksizce aranan parmaklarıyla, dans eden pireleriyle, miskin bitleriyle, dilindeki pasla, sarkık gözüyle, gırtlağındaki yumruyla, avucunun kaşıntısıyla, kokulu çaylarıyla, rüzgârın iniltisiyle, yüreğinin elemiyle, zihninin yorgunluğuyla, içinden taşan coşkuyla, vicdanının sesiyle, midesinin yangısıyla, kuyruğunun kaşıntısıyla, tavan arasındaki fareleriyle, yaygarası ve kulaklarının tozuyla bir marşı öğrenmek bir ayını aldığına göre, haftada bir sözcükten fazla ezberlemesi zor görünüyordu.

Kader müdahale etmeseydi Nanantatee'nin kıskaçlarından asla kurtulamayacaktım sanırıın. Bir gece, şansa bakın ki Kepi müşterilerinden birini yakındaki genelevlerden birine götürmek isteyip istemediğimi sordu. Genç adam Hindistan'dan yeni gelmişti, fazla parası yoktu. Gandi'nin adamlarından biriydi, tuz krizi esnasında denize o kahramanca yürüyüşü yapan küçük grubun bir üyesi. Ettiği bütün yeminlere rağmen Gandi'nin keyfine hayli düşkün müritlerinden biri olduğunu eklemeden edemeyeceğim. Söylediğine göre yıllardan beri bir kadına bakmamıştı. Onu Laferrière Sokağı'na götürmem yetti, ağzının suyu akmaya başladı. Kendini beğenmiş, kibirli şeytanın biriydi üstelik! Fitilli kadifeden bir takım elbise, bere, baston ve Windsor kravatıyla donatmış kendini; kendine iki dolma kalem, bir fotoğraf makinesi ve pahalı iç çamaşırları satın almış. Harcadığı parayı Bombay tacirleri bağışlamış ona; Gandi'nin öğretisini yaysın diye yollamışlar İngiltere'ye.

Bayan Hamilton'ın evine girdiğimizde soğukkanlılığını yitiriyor. Dut yemiş bülbüle dönüyor kendini çıplak kadınların ara-

sında bulunca. "Seç birini," diyorum. "İstediğini seçebilirsin." O kadar sarsılmış ki bakamıyor kadınlara. "Sen seç benim için," diye mırıldanıyor kıpkırmızı kesilerek. Fahişeleri soğuk bir tavırla süzdükten sonra tombulca, genç bir kız seçiyorum. Bekleme odasına geçip içkilerimizi söylüyoruz. Madam benim neden bir kız seçmediğimi öğrenmek istiyor. "Evet, sen de al bir tane," diyor genç Hindu. "Onunla yalnız kalmak istemiyorum." Kızlar tekrar çağrılıyor ve bu sefer kendim için bir tane seçiyorum; hüzünlü gözlü, hayli uzun ve sıska bir kız. Dördümüzden başka kimse yok bekleme odasında. Birkaç dakika sonra genç Gandi'm eğilip kulağıma bir şeyler fısıldıyor. "Elbette, bunu beğendiysen bunu al," diyorum ve utana sıkıla kızlara değişmek istediğimizi anlatıyorum. Hemen fark ediyorum pot kırdığımızı ama genç arkadaşım havaya girmiş bir kere, bir an önce yukarı çıkıp işi bitirmek derdinde.

Ortak kapısı olan bitişik odalara giriyoruz. Sanırım arkadaşım o güçlü, içini kemiren açlığını giderdikten sonra hatunları tekrar değiştirmek arzusunda. Neyse, kızlar hazırlanmak için odadan çıkar çıkmaz kapıyı çalıyor. "Tuvalet nerede acaba?" diye soruyor. Küçüğünü yapmak istediğini sanıp bideyi gösteriyorum. Kızlar ellerinde havlularla dönüyorlar. Hintlinin yan odada kıkırdadığını duyuyorum.

Pantolonumu giyerken bir yaygara kopuyor yan tarafta. Kız bunu odadan çıkarmaya çalışıyor, bir yandan da domuz diye bağırıyor; iğrenç domuzun tekisin sen. Böyle bir galeyana neden olacak ne yapmış olabilir acaba, diye geçiriyorum içimden. Genç Gandi kıza İngilizce bir şeyler anlatmaya çalışıyor, sesi giderek tizleşip çığlığa dönüyor sonunda.

Kapının çarpıldığını duyuyorum, bir dakika bile geçmeden Madam geliyor bulunduğum odaya. "Böyle bir adamı evime getirdiğin için utanmalısın kendinden! Bir barbar bu... Bir domuz... Bir!" Hintli kadının arkasında duruyor, kapı eşiğinde, şaşkın.

"Ne yaptın?" diye soruyorum.

"Ne mi yaptı?" diye bağırıyor Madam. "Gel göstereyim sana ne yaptığını... Buraya gel!" Ve kolumdan tuttuğu gibi yan odaya sürüklüyor beni. "Bak! Bak!" diye bağırıyor parmağıyla bideyi işaret ederek.

"Hadi, çıkalım buradan," diyor genç Hindu.

"Bir dakika, o kadar kolay değil buradan çıkmak!"

Madam bidenin başında durmuş, burnundan soluyor. Kızlar da oradalar, ellerinde havlularla. Beşimiz orada dikilmiş bideye bakıyoruz. İki devasa bok barçası yüzüyor suda. Madam eğilip bidenin üzerini havluyla örtüyor. "Korkunç! Korkunç!" diye inliyor. "Ömrümde görmedim böylesini! Domuz! İğrenç domuz!"

Sitemle bakıyor bana Hindu genç. "Bana söylemeliydin!" diyor. "Gitmeyeceğini bilmiyordum. Sana sordum, sen de buraya yapmamı söyledin." Ağlayacak neredeyse.

Sonunda Madam beni kenara çekiyor. Biraz yatışmış gibi. Bir yanlış anlama söz konusu sonuçta. Aşağı inip bir içki daha içmek istemez miyiz? Kızların hatrına. Büyük bir sarsıntı geçirdiler. Alışık değiller böyle şeylere. Bu arada beyefendiler temizlikçi kızı da unutmazlar herhalde. Temizlikçi kız için de kolay değil başkasının pisliğini temizlemek. Omuz silkip göz kırpıyor Madam. Fevkalade üzücü bir olay. Ama bir kaza. Beyefendiler bir dakika beklerlerse hizmetçi içkileri odaya getirecek. Şampanyaya ne dersiniz? Tamam mı?

"Ben buradan gitmek istiyorum," diyor Hintli genç, tiz sesiyle.

"O kadar da büyütme," diyor Madam. "Oldu bir kere. Olur böyle şeyler. Bir dahaki sefere tuvaletin yerini sorarsın." İyice uzatıyor bu tuvalet konusunu - her katta bir tane var anlaşılan. Bir de banyo. "Birçok İngiliz müşterim var," diyor. "Hepsi kalburüstü insanlar. Beyefendi Hindu mu? Çok hoş insanlardır Hindular. Çok zeki. Çok yakışıklı."

Yakışıklı Hindu sokağa çıktığımızda ağladı ağlayacak. Kendine fitilli kadifeden bir takım elbise, baston ve dolmakalem aldığı için pişman şimdi. Ettiği sekiz yeminden söz ediyor, iştah denetimi filan. Dandi'ye yürüyüş sırasında küçük bir tabak dondurma yemeye bile izin yokmuş. Çıkrıktan söz ediyor, bir grup Satyagrahist'in ustalarının bağlılığını nasıl taklit ettiklerini anlatıyor. Ustanın yanında nasıl yürüdüğünü, onunla nasıl konuştuğunu anlatıyor gururla. On iki havariden birinin huzurundaymışım gibi hissediyorum kendimi.

Sonraki birkaç gün boyunca sık sık görüyoruz birbirimizi; gazetecilerle yapılacak söyleşiler, Parisli Hindulara verilecek konferanslar var. Bu omurgasız küçük şeytanların birbirlerine nasıl emir verdiklerini görmek şaşırtıcı; pratik olmayı gerektiren durumlarda ne kadar aciz olduklarını görmek de öyle. Ve kıskançlıklar, entrikalar, iki paralık kinler. On Hindu bir araya gelince Hindistan'ı bütün mezhepleri ve ayrımcılığıyla görmüş gibi oluyor insan; ırksal, dilsel, dinsel ve siyasi düşmanlığıyla. Gandi'nin kişiliğinde anlık ve mucizevi bir bütünleşme duygusu yaşıyorlar; ama o gidince çatışacak, Hint halkına özgü o didişme ve karmaşa ortamına balıklama dalacaklar yine.

Genç Hindu iyimser elbette. Amerika'da bulunmuş, ucuz Amerikan idealizmi ona da bulaşmış; her yerde bulabileceğin küvet, ikinci el eşya satan dükkânlar, verimlilik, makineler, yüksek maaş, halk kütüphaneleri... Onun ideali Hindistan'ı Amerikanlaştırmak. Gandi'nin yozlaşma korkusundan pek hoşnut değil. *İleriye doğru*, diyor bir kamp yöneticisi gibi. Onun Amerika masallarını dinlerken Gandi'nin kaderin akışını değiştirecek bir mucize beklentisinin ne kadar saçma olduğunu görüyorum. İngiltere değil Hindistan'ın düşmanı, Amerika. Geri çevrilemeyen o el, zamanın ruhu Hindistan'ın düşmanı. Hiçbir şey engelleyemez bütün dünyayı zehirlemekte olan bu virüsün yayılmasını.

Kıyametin yeniden hayat buluşu Amerika. Bütün dünyayı dipsiz bir çukura çekecek.

Hayli saf buluyor Amerikalıları. Ona yardım eli uzatan iyi insanlardan söz ediyor bana - Quakerlar, Üniteryenler, Teosofistler, Yeni Düşünceciler, İlericiler... Hangi yöne yelken açacağını biliyor bu zeki genç. Doğru zamanda gözyaşı dökmeyi biliyor; bağış toplamayı, rahibin karısına hoş görünmeyi, anne ve kızla aynı anda sevişmeyi biliyor. Aziz olduğunu sanırsın oysa. Aziz de, modern bir biçimde; bir solukta aşktan, kardeşlikten, küvetlerden, hijyenden, verimlilikten söz eden, Amerikan mikrobu kapmış bir aziz.

Paris'teki son gecesi "düzüşme meselesine" ayrılmış. Yoğun bir gün geçirmiş zaten - konferanslar, telgraflar, gazeteler için fotoğraf çekimleri, duygusal vedalaşmalar, inançlılara öğütler... Akşam yemeğinde sıkıntılarını rafa kaldırmaya karar veriyor. Şampanya sipariş ediyor, garsonu parmaklarını şaklatarak çağırıp yemek boyunca hödüklüğünü ve görgüsüzlüğünü doğrulayan bir tavır sergiliyor. Midesini tıka basa doldurduktan sonra ona daha ilkel şeyler göstermemi istiyor. Ucuz bir pavyon mesela, birkaç kız birden alabileceğimiz bir yer. Dümeni Chapalle Bulvarı'na kırıp cüzdanına sahip çıkması için uyarıyorum. Aubervilliers civarındaki ucuz pavyonlardan birine dalıyoruz, kızlar başımıza üşüşüyor. Birkaç dakika sonra yarı çıplak bir fahişeyle dans ediyor, gerdanı kırışmış iri bir sarışın. Kıçının yansımalarını görüyorum odadaki aynalarda - ve o kıçı azimle sıkan, onun esmer ve kemikli parmaklarını. Masanın üzeri bira bardağı dolu, mekanik piyano hırlayıp soluyor. Boşta kalan kızlar deri koltuklara oturmuş, arada sırada bir maymun ailesi gibi umarsızca kaşınıyorlar. Bastırılmış bir velvele var havada, bastırılmış bir şiddet belirtisi, umulan patlama için çok ince bir ayrıntı gerek sanki; mikroskobik ama önceden tasarlanmamış, beklenmedik. İnsanın bir olaya katılıp aynı zamanda dışarıda

kalmasına izin veren o yarı-düş hali içinde, eksik olan o ince ayrıntı belli belirsiz ama ısrarcı bir biçimde pıhtılaşmaya ve acayip, billurumsu bir şekil almaya başlıyor. Ve tasarımda son derece özgün, tuhaf ve rastlantısal görünen; ama yine de belli ve katı kanunlara bağlı olan kırağı biçimleri gibi içimde şekillenen duygu da karşı konulmaz kanunlara bağlı sanki. Benliğim daha önce yaşamadığı bir ortamın zorlamasına tepki gösteriyor; kendim diye nitelendireceğim şey büzülüyor, yoğunlaşıyor, çevresi sadece sinir uçlarındaki değişimi bilen tenin o alışılagelmiş ve eskimiş sınırlarından kaçıyor sanki.

Ve özüm kendini hissettirip yoğunlaştıkça içine sığamaz olduğum yakın ve bildik gerçeklik de hassaslaşıp taşkınlaşıyordu. Metalikleştiğim ölçüde karşımdaki sahne de şişiyordu. Gerilim o denli hassas bir noktaya varmıştı ki mikroskobik olsa bile tek bir yabancı taneciğin eklenmesi her şeyi paramparça etmeye yetecekti. Bir salise için sadece saralıların bildiği söylenen o kesin berraklığı tecrübe ettim. Zaman ve uzay kavramını yitirmiştim. Dünya eksenleri olmayan bir meridyen boyunca dramını sergiledi o sırada. Bu kıl payı ölümsüzlükte adaletin, ilahi adaletin tecelli ettiği duygusuna kapıldım; bize bu posayı ve enkazı bırakan savaşları hissettim içimde; o gece orada tohumu atılan ve ertesi gün manşetleri süsleyecek suçları hissettim; kendini havanda öğüten ıstırabı hissettim, kirli mendillerden damlayan uzun ve sıkıcı ıstırabı. Zamanın meridyeninde haksızlık yoktur; gerçeklik ve dram yanılsamasını yaratan şiirin devinimi vardır sadece. Hayatının herhangi bir noktasında bir şekilde salt gerçekle yüz yüze gelen kişi, Gautama ya da İsa gibi adamlara duyduğu ve onları kutsal kılan hayranlığı yitirir; asıl korkunç olan insanların bu bok çukurundan güller yaratmış olmaları değil, bir şekilde gülü *istemiş* olmaları. Nedendir bilinmez ama mucize peşinde insan, onu gerçekleştirmek için her şeyi göze almaya hazır. Bir saniye için bile gözlerini gerçeğin korkunçluğuna kapatabilse

kendini fikirlerle baştan çıkaracak, bir gölgeye indirgeyecek. Bir gecede bir şeylerin değişeceği, hayatı dayanılır kılacak bir mucizenin gerçekleşeceği umuduyla her şey sineye çekilir - aşağılanma, alay, yoksulluk, savaş, suç, can sıkıntısı. Ve uzanıp da kapatacak bir el yokken bütün bu süre zarfında içeride bir sayaç tıkırdamaktadır. Bu arada birileri hayatın ekmeğini yiyip şarap yudumlar; iğrenç, iri bir karafatmayı andıran rahip mahzende gizlice şarap içerken yukarıdaki sokak lambasının ışığı altında bir hayalet ellerini dudaklarına götürür ve su gibi soluverir kan. Sonu gelmeyen bu işkence ve ıstıraplardan mucizeler doğmaz; bir rahatlama alameti bile yoktur görünürde. Fikirler sadece, katliamla beslenmesi gereken solgun, zayıf fikirler; safra gibi, gövdesi yarılan bir domuzun bağırsakları gibi dışarı fışkıran fikirler.

Düşünüyorum da, insanın bıkıp usanmadan gerçekleşmesini beklediği bu mucize sadık müridin bideye bıraktığı o iki bok parçasından ibaret olsaydı ne müthiş olurdu ama... Son anda ziyafet sofrası hazırlanıp gong çaldıktan sonra, birden, önceden hiçbir uyarı olmaksızın, üzerinde sadece iki iri bok parçasının bulunduğunu körlerin bile görebileceği gümüş bir tepsi çıkagelse... Bu, kanımca, insanın bugüne kadar gerçekleşmesini umduğu her şeyden daha mucizevi olurdu. O güne kadar kimse akıl etmediği için. En çılgın düşten daha mucizevi olurdu - çünkü *herkes* tasavvur edebileceği halde kimse etmemiştir ve bir daha da etmeyecektir muhtemelen.

Umulacak hiçbir şey olmadığı gerçeğini idrak etmek çok iyi geldi bana. Haftalar, aylar, yıllar boyunca, hatta hayatım boyunca dıştan gelecek bir olayın gerçekleşmesini ummuştum ve şimdi, birden, olan bitenin kati umutsuzluğuyla esinlenince içim ferahlamış, omuzlarımdan büyük bir yük kalkmıştı. Sabaha karşı, bir oda tutmaya yetecek birkaç frank ödünç aldıktan sonra genç Hindu'ya veda ettim. Montparnasse'a doğru yürürken karar verdim; kendimi rüzgâra bırakacak, karşıma ne surette

çıkarsa çıksın kadere direnç göstermeyecektim. Bugüne kadar başıma gelenler beni mahvetmeye yetmemiş, yanılsamalarım dışında hiçbir şeyimi yitirmeme neden olmamıştı. Olduğum gibi duruyordum. Dünya olduğu gibi duruyordu. Yarın bir devrim, salgın bir hastalık ya da depremle karşı karşıya kalabilirdik; anlayış, yardım ya da vefa için başvuracak tek kişi olmayabilirdi. Felaketlerin en büyüğü çoktan başıma gelmişti sanki; o anki yalnızlığımdan daha mutlak bir yalnızlık olamazdı hayatta. Hiçbir şeye tutunmamaya karar verdim, hayvan gibi yaşayacaktım bundan böyle, yırtıcı bir hayvan gibi. Savaş patlasa ve katılmak zorunda kalsam süngüyü sokardım, korsan gibi, yağmacı gibi, köküne kadar. Irza geçilecekse ırza geçecektim, intikam duygusuyla hem de. Şu anda, yeni günün tan sessizliğinde, suç ve kederle başı dönmüyor muydu ki dünyanın? Tarihin döngüsü insan doğasının temel öğelerinden hangisini değiştirebilmişti? Ama doğasının iyi olarak nitelediği tarafına ihanet etmişti insan, buydu mesele. Ruhani varlığının en uç sınırlarında bir vahşi kadar çıplaktı yine ve Tanrı'yı keşfettiğinde üzerindeki her şeyden sıyrılmış olacaktı. Bir iskelet. Kemiklere ten giydirebilmek için tekrar hayata dönmek gerekir. Söz tene dönüşmelidir; ruh böyle ister. Gözüm nerede bir kırıntıya ilişse üzerine atlayıp mideme indireceğim. Yaşamaksa asıl mesele, yaşayacağım - yamyam gibi olsa bile. Bugüne dek değerli kıçımı kurtarmaya çalıştım, kıçımı örten birkaç et parçasını korumaya. Artık paydos. Dayanma gücümün sınırlarına ulaştım. Sırtım duvara dayanmış, daha fazla gerileyemem. Tarih açısından ölüyüm. Ötede bir şey varsa eğer, geriye doğru sıçramalıyım. Tanrı'yı buldum ama beceriksiz çıktı. Sadece ruhani olarak ölüyüm. Cismen hayattayım. Ahlaken özgürüm. Biraz önce veda ettiğim dünya bir hayvanat bahçesi aslında. Gün yeni bir dünyaya ağarıyor, sıska ruhların keskin pençeleriyle gezindiği bir cangıl dünyasına. Bir sırtlansam şayet, sıska ve aç bir sırtlanım ben: Semirme zamanı.

Saat bir buçukta Van Norden'e uğradım, sözleştiğimiz üzere. Kapıyı açmazsa yatağa bir kadınla, muhtemelen Georgia kancığıyla girdiği anlamına geleceği konusunda beni uyarmıştı.

Neyse, karşımdaydı şimdi, yorganın altında, rahatı yerinde; ama yılgın görünüyor, her zamanki gibi. Her sabah ya kendine ya işine ya da dünyaya küfrederek uyanır. Bu kadar sıkıntılı uyanan başka birini tanımıyorum; bozguna, uykusunda ölmediği için hayal kırıklığına uğramış gibi.

Pencerenin yanına oturup onu elimden geldiğince yüreklendirmeye çalışıyorum. Zahmetli iş. Dil dökmek gerek onu yataktan kaldırabilmek için. Sabahları -öğlen bir ile akşam beş arası onun için sabah- hayallere dalar. Genellikle geçmişe dairdir hayalleri. "Kancık"larına dair daha çok. Kendilerini nasıl hissettiklerini, kritik anlarda ona ne dediklerini, nerede düzüştüklerini filan hatırlamak için kafa patlatır. Orada sırıtıp küfrederek yatarken parmaklarını kendine özgü, sıkıntılı biçimde hareket ettiriyor; tiksintisinin sözcüklerle ifade edilemeyecek kadar büyük olduğunu anlatmak ister gibi. Yatak başlığının üzerinde acil durumlar için bulundurduğu bir duş torbası asılı - tazı gibi izlerini sürdüğü *bakireler* için. Bu efsanevi yaratıklardan biriyle yatsa bile ondan bakire diye söz etmeye devam eder, asla adını kullanmaz. "Bakirem" der, "Georgia kancığım" dediği gibi. Tuvalete giderken de şöyle diyor: "Georgia kancığım gelirse beklesin. Beklemesini söylediğimi söyle. İstersen ona sahip olabilirsin ayrıca, beni sıktı artık."

Havaya şöyle bir göz atıp derin derin iç geçiriyor. Yağmur yağıyorsa: "Amına koduğumun havası, ölümü hatırlatıyor insana." Pırıl pırıl bir güneş varsa: "Koduğumun güneşi, insanı kör ediyor." Sakal tıraşını olmaya başlarken birden temiz havlu kalmadığını hatırlıyor. "Koduğumun oteli, o kadar cimriler ki günlük temiz havlu bile vermiyorlar insana!" Nereye giderse gitsin, ne yaparsa yapsın yolunda gitmeyen bir şeyler bulur mutlaka. Ya koduğumun ülkesidir ya koduğumun işi ya da onu zor durumda bırakmışsa, amına koduğumun kancığıdır.

"Bütün dişlerim çürük," diyor gargara yaparken "koduğumun ekmeği yüzünden, ne biçim ekmek veriyorlar burada insana!" Ağzını sonuna kadar açıp altdudağını çekiyor. "Görüyor musun? Dün altı tane dişim çekildi. Yakında takma dişlerimi yenilemek zorunda kalacağım. Hayatını kazanmak için çalışmanın bedeli bu. Aylak takılırken bütün dişlerim ağzımdaydı, gözlerim parlak ve keskindi. Şimdi bak halime bir de! Hâlâ am sikebildiğime şaşıyorum. Tanrım, zengin bir kancık bulmalıyım kendime - şu yakışıklı Carl piçi gibi. Kadının yazdığı mektupları gösterdi mi sana? Kim bu kadın, sen tanıyor musun? Adını söylemiyor, orospu çocuğu. Kadını çalacağımdan korkuyor." Bir kez daha gargara yapıp dişlerindeki çürüklere bakıyor "Sen şanslısın," diyor esefle. "Arkadaşların var hiç olmazsa. Benim kimsem yok, zengin kancığından söz ederek beni delirten o yakışıklı piç dışında."

"Dinle," diyor, "Norma adında bir kancık tanıyor musun? Sabahtan akşama kadar Dôme'a takılıyor. Lezbiyen olduğundan şüpheleniyorum. Dün onu buraya atıp bildiğim tüm numaraları çektim, bir yere varamadım. Yatağa yatırdım onu... Paçalı kilodunu bile çıkardım, sonra da tiksindim. Tanrım, bu kadar uğraşamam artık, değmez. Ya verirler ya da vermezler - onlarla mücadele etmek zaman kaybından başka bir şey değil. Sen bu türden bir küçük kancıkla uğraşırken terasta düzülmeye can atan üç hatun olabilir. Doğru bu. Hepsi düzülmeye geliyor buraya. Buranın

günah yuvası olduğunu düşünüyorlar... *Zavallı budalalar*! Batı yakasından gelen şu öğretmenlerden bazıları gerçekten bakire. Şaka etmiyorum, bütün gün kıçlarının üzerine oturup bunu düşünüyorlar. Onlarla fazla uğraşmaya gerek kalmıyor. Can atıyorlar zaten. Geçenlerde altı aydır düzülmediğini söyleyen evli bir kadın attım buraya. Düşünebiliyor musun? Tanrım, yanıyordu kadın! Kamışımı koparacak sandım. İnlerken bir yandan da "*Kabul mü? Kabul mü?*" diye söyleniyordu. Aklını yitirmiş gibi tekrarlıyordu soruyu ve kabul etmemi istediği şey neydi biliyor musun? Buraya taşınması. Düşünsene! Onu sevip sevmediğimi sorup duruyordu ve adını bile bilmiyordum. Asla sormam adlarını... Bilmek istemem. Hele evli kadınlar! Tanrım! Buraya getirdiğim evli kancıkları görsen boş hayallere kapılmazsın bir daha. Bakirelerden beterdir evli olanlar. Senin başlatmanı bile beklemezler - kendileri bulup çıkarırlar kamışı dışarı ve iş bittikten sonra aşktan filan söz etmezler. Tiksinti verici. Söylüyorum bak, yavaş yavaş amcıktan nefret etmeye başlıyorum!"

Pencereden dışarı bakıyor yine. Yağmur çiseliyor. Son beş gündür çiseliyor böyle.

"Dôme'a gidecek misin, Joe?" Ona Joe diye hitap ediyorum çünkü o bana Joe diye hitap ediyor. Carl bizimle birlikte olduğunda o da Joe. Herkes Joe çünkü öylesi daha kolay. Hem kendisini fazla ciddiye almamasını hatırlatmanın hoş bir yolu. Neyse, Dôme'a gitmek niyetinde değil Joe - fazla borçlanmış oraya. Coupole'e gitmek istiyor. Ama önce mahallede küçük bir tur atmalı.

"Ama yağmur yağıyor, Joe."

"Biliyorum ama olsun! Her gün tuvalete çıkmam lazım. Bağırsaklarımı temizlemeliyim!" Bunu söylediğinde bütün dünyanın bağırsaklarında çürüdüğü izlenimine kapılıyorum.

Giyinirken düşler alemine dalıyor yine. Ceketinin sadece bir kolunu giymiş, şapkası ters ve seslendiriyor düşünü - Akdeniz

kıyılarını düşlüyor, güneşi, güneşin altında tembel tembel yatmayı. "Hayattan tek istediğim" diyor, "birkaç kitap, birkaç düş ve birkaç kancık." Kendi kendine bunları mırıldanırken son derece yumuşak, son derece sinsi bir gülümsemeyle bakıyor bana. "Bu gülümseme hoşuna gitti mi?" diye soruyor. Sonra, "Tanrım, bu şekilde gülümseyebileceğim zengin bir kancık bulabilsem keşke!" diyor tiksintiyle.

"Beni ancak zengin bir kancık kurtarır," diyor büyük bir yılgınlıkla. "Sürekli yeni kancıklar peşinde koşmaktan yoruluyor insan. Mekanikleşiyor. Âşık olamıyorum, asıl sorun bu, anlıyor musun? Fazlasıyla bencilim. Kadınlar düş kurmama yardımcı oluyor sadece, hepsi bu. Kötü bir alışkanlık gibi, alkol gibi, afyon gibi. Her gün yeni am bulmalıyım kendime; yoksa hastalıklı bir hal alıyorum. Fazla düşünüyorum. Bazen kendime, işi ne kadar çabuk bitirdiğime şaşıyorum - ve aslında ne kadar az anlamı olduğuna. Otomatiğe bağlamışım sanki. Bazen kadın filan düşünmüyorum ama birden kadının tekinin bana baktığını fark ediyorum ve küt! Yeniden başlıyor. Ne yaptığımı anlamadan bir bakıyorum ki odamdayız. Ne dediğimi bile hatırlamıyorum. Onları odama getiriyorum, kıçlarına bir şaplak atıyorum ve göz açıp kapayıncaya değin bir bakıyorum ki iş bitmiş. Düş gibi... Anlıyor musun ne demek istediğimi?"

Fransız kızlarla arası yok. Nefret ediyor onlardan. "Ya para peşindeler ya da evlilik. Hepsi fahişe aslında. Bir bakireyle uğraşmayı yeğlerim," diyor. "Biraz yanılsama sunarlar insana, karşı koyarlar en azından." Yine de terastan aşağı baktığımızda henüz düzmediği tek bir fahişe yok görünürde. Barda dururken tek tek gösterir onları bana; anatomik analiz, iyi ve kötü yanları. "Hepsi frijit bunların," diyor. Sonra kamış için ölen bütün o güzel ve sulu bakireleri düşünerek ellerini ovuşturuyor.

Hayallerinin arasında kendini toparlıyor birden, heyecanla koluma sarılıp iskemlelerden birine oturmak üzere olan balina

gibi bir kadını gösteriyor. "İşte, Danimarkalı kancığım!" diye homurdanıyor. "Kıçı gördün mü? *Danimarka.* Doymak bilmiyor! Yalvarır bana. Gel buraya... Bak şuna, iyice bak! Şu kıça bakar mısın? Devasa. Üstüme çıktığında kollarımı zor doluyorum kıçına. Bütün dünyayı örtüyor. İçinde sürünen küçük bir böcek gibi hissediyorum kendimi. Ona neden takıldım bilmiyorum - kıçı yüzünden olmalı. Benzersiz bir kıç. Ve içindeki kıvrımlar! Asla unutulmaz öyle bir kıç. Doğru... Sapına kadar doğru. Diğerleri, biraz sıkabilirler insanı ya da bir anlık bir yanılsama sunarlar ama böyle bir kıçı olan kadını aklından silemezsin... Bir anıtla yatağa girmek gibi."

Danimarkalı kancık onu havaya sokmuş gibi. Miskinliğini atmış üzerinden. Gözleri faltaşı gibi açık. Ve sürekli daldan dala atlıyor. O siktirici otelden çıkmak istiyor, gürültüden rahatsız. Zihnini meşgul etmek için bir kitap yazmayı düşünüyor ama kahrolası işi izin vermiyor. "Tüketiyor insanı koduğumun işi! Montparnasse hakkında yazmak istemiyorum... Hayatımı, düşüncelerimi yazmak istiyorum, bağırsaklarımı boşaltmak istiyorum... Bak, şuradaki fahişeyi görüyor musun? Uzun zaman önce becerdim onu. Les Halles civarında oturuyordu. Matrak bir kancık. Yatağın kenarına oturup elbisesini yukarı sıyırırdı. Öyle yaptın mı hiç? Fena olmuyor. Ben onu düzerken arkasına yaslanıp şapkasıyla oynardı. Boşaldığımda da sıkılmış bir ses tonuyla "Bitirdin mi?" diye sorardı. Onun için hiçbir şey fark etmiyormuş gibi. Etmiyor da gerçekten, bunu çok iyi biliyorum... Ama o soğuk tavrı beni çileden çıkarırdı... Hoşuma giderdi hatta... Yıkanmaya giderken şarkı söylerdi. Otelden çıkarken bile şarkı söylemeyi sürdürürdü. *Au revoir* filan da yok! Şapkasını sallayıp şarkısını mırıldanırdı. Fahişe dediğin böyle olmalı! Bakiremden bile iyiydi bence. Hiç umursamayan bir kadını düzmenin keyfi başka oluyor. Kanını kaynatıyor insanın..." Biraz düşündükten sonra, "Bir şeyler hissedebilse nasıl olur kim bilir?" diye soruyor.

"Dinle," diyor, "yarın benimle kulübe gelmeni istiyorum... Danslı bir parti var."

"Yarın gelemem, Joe. Carl'a yardım etmem gerekiyor, söz verdim..."

"Unut gitsin piçi! Bana bir iyilik yapmanı istiyorum." Ellerini ovuşturuyor yine, "Elimde bir kancık var... İzinli olduğum bir gece benimle kalmaya söz verdi. Ama ondan emin değilim henüz. Bir annesi var, anlıyor musun? İki paralık bir ressam, ne zaman görsem kafamı şişiriyor. Annenin kızını kıskandığını sanıyorum. Önce ona takılsam hayır demeyecek galiba. Bilirsin bu işleri. Neyse, anneye belki sen takılmak istersin... Fena değil aslında... Kızını görmemiş olsaydım ben düşünürdüm doğrusu. Kızı genç ve güzel; taze, anlatabiliyor muyum? Güzel ve temiz kokuyor..."

"Bak, Joe, başka birini bulman gerek..."

"Yapma, Tanrı aşkına! Ne hissettiğini biliyorum. Küçük bir kıyak alt tarafı. Kocakarıdan kurtulmanın bir yolunu bulmalıyım, başka çarem yok. Önce sarhoş olup anneyi becermeyi düşündüm. Ama kızın bundan hoşnut kalacağını hiç sanmıyorum. Duygusal bir tip zaten. Minnesota'dan geliyorlar yanılmıyorsam ya da öyle bir yerden. Neyse, yarın gelip beni uyandır, olur mu? Yoksa kalkamayacağım yine. Hem başka bir oda bulmama yardım edersin. Benim bu işlerde ne kadar aciz olduğumu bilirsin. Sessiz bir sokakta bir oda bul bana, buraya yakın olsun... Burada veresiye içebiliyorum. Bana yardım edeceğine söz ver. Arada sırada yemek ısmarlarım sana. Uğra bana, bu aptal kancıklarla konuşmaktan sıkılıyorum. Seninle Havelock Ellis hakkında konuşmak istiyorum. Tanrım, kitap üç haftadır bende, henüz kapağını bile açmadım. Çürüyor insan burada. İnanır mısın, Louvre'a bile gitmedim daha. Tiyatroya da gitmedim. Değer mi sence? Değişiklik olur en azından. Sen ne yaparsın bütün gün? Sıkılmaz mısın? Cinselliği nasıl hallediyorsun? Dinle... Buraya gel! Kaçma henüz... Çok yalnız hissediyorum kendimi. Sana bir

şey söyleyeyim mi, bir yıl daha bu şekilde devam edersem aklımı kaçırabilirim. Bu koduğumun ülkesinden gitmem gerek. Hiçbir şey yok benim için burada. Amerika'nın şu sıralar çok boktan olduğunu biliyorum ama yine de... İnsan ibneleşiyor burada... Bütün gün kıçlarının üzerine oturup işleriyle hava atan bir sürü boktan, ciğeri beş para etmez herif var ortalıkta. Başarısız hepsi - bu yüzden geliyorlar buraya. Yahu, Joe, sen hiç mi memleket hasreti çekmiyorsun? Matrak bir tipsin... Burayı seviyorsun sanki. Ne buluyorsun burada Tanrı aşkına? Söyle bana. Kendimi düşünmekten bir vazgeçebilsem. Ruhum karmakarışık... Düğümlenmiş gibi... Bak, canını sıktığımı biliyorum ama biriyle konuşmak zorundayım. Şu yukarıdakilerle konuşmak mümkün değil... O orospu çocuklarının nasıl olduklarını bilirsin... Hepsinin köşelerinin üzerinde adları yazılı. Ve Carl, şu küçük piç, bu kadar mı bencil olunur kardeşim? Ben sürekli kendimden söz ederim ama bencil değilim. Arada fark var. Ben nevrozluyum galiba. Kendimi düşünmeden edemiyorum. Kendimi önemsediğimden değil... Başka bir şey düşünemiyorum, bu kadar basit. Bir kadına âşık olsam biraz yararı olurdu herhalde. Ama ilgimi çeken bir kadın bulamıyorum. Başımın belada olduğunun farkındasın, değil mi? Ne yapmamı öğütlersin? Benim yerimde olsan sen ne yapardın? Bak, seni daha fazla tutmak istemiyorum ama yarın beni uyandır olur mu? Saat bir buçukta, tamam mı? Ayakkabılarımı boyarsan sana fazladan birkaç frank veririm. Şey, varsa temiz bir gömlek getirebilir misin bana? Lanet işte taşaklarımı patlattığım halde kendime yeni bir gömlek alamıyorum. Zenci muamelesi yapıyorlar burada bize. Neyse, siktir et! Ben yürüyeceğim biraz... Bağırsaklarımdaki pisliği atmam gerek. Unutma, *yarın*!"

Zengin kancıkla yazışmalar altı aydır sürüyor, adı Irene. Son zamanlarda bu işi hızlandırmak için her gün Carl'a uğruyorum

çünkü Irene'e kalsa sonsuza dek sürecek böyle. Son birkaç gün içinde yazılan mektupların haddi hesabı yok; son yolladığımız mektup neredeyse kırk sayfa uzunluğundaydı ve üç ayrı dilde yazılmıştı. Bir potpuriydi, son mektup -eski romanların sonlarından alıntılar, pazar eklerinden kesitler, Llona ve Tania'ya yazılmış mektupların tekrar yapılandırılmış versiyonları, Rabelais ve Petronius'tan alınma, başka alfabelerde yazılmış bölümler- kısaca söylemek gerekirse, tüketmiştik kendimizi. Irene sonunda kabuğundan çıkmaya razı oldu. Carl'a otelde görüşmeyi kabul ettiğini bildiren bir mektup yolladı. Carl altına ediyor korkudan. Tanımadığın bir kadına mektup yazmak başka, ziyaretine gidip onunla sevişmek başka. Son anda titremeye başlayınca yerini almak zorunda kalacağım korkusuna kapılıyorum. Kadının otelinin önünde taksiden indiğimizde zangır zangır titrediği için Carl'ı önce bir blok yürütmek zorunda kalıyorum. Midesine iki Pernod indirdi bile, etkilenmiş görünmüyor ama. Otelin görüntüsü bile onu ezmeye yetiyor; devasa lobisinde boş bakışlı İngiliz kadınların saatlerce oturduğu şu iddialı otellerden biri. Resepsiyonist geldiğini haber vermek için telefon ederken kaçar korkusuyla Carl'ın yanından ayrılmıyorum. Irene odasında, onu bekliyor. Dar asansöre binerken son kez umutsuzca bakıyor bana, bir köpeğin boynuna tasma geçirilmeden önceki sessiz yakarışı. Van Norden'i düşünüyorum döner kapıdan çıkarken...

Otele dönüp telefon etmesini bekliyorum. Topu topu bir saat vakti var, işe gitmeden önce telefon edip durumu bildireceğine söz verdi. Irene'e gönderdiğimiz mektupların karbon kopyalarına göz atıyorum. Durumu tarafsız olarak değerlendirmeye çalışıyorum ama beni aşıyor. Irene'in mektupları bizimkilerden çok daha güzel - samimiler, ona şüphe yok. Şimdi işe girişmiş olmalılar; Carl'ın korkudan altına edip etmediğini merak ediyorum.

Telefon çalıyor. Carl. Sesi tuhaf, çatlak, korkuyor ama mutluluktan da uçuyor gibi. Büroda onun yerini doldurmamı istiyor. "Ne istersen söyle orospu çocuklarına! Ölüm döşeğinde de..."

"Dinle, Carl... Durum ne?"

"Alo! Henry Miller siz misiniz?" Bir kadın sesi. Irene. Bana merhaba diyor. Sesinin tınısı harikulade telefonda... Harikulade. Müthiş bir panik duygusu yaşıyorum bir an için. Ne diyeceğimi bilemiyorum. Aslında, "Dinle, Irene, senin çok güzel bir kadın olduğunu düşünüyorum... Harikulade bir kadın olduğunu düşünüyorum," demek istiyorum. Doğru bir şey söylemek istiyorum ona, ne kadar aptalca olursa olsun çünkü sesini duyduktan sonra her şey değişti ama düşüncelerimi toparlayamadan Carl ahizeyi elinden alıyor: "Senden hoşlanıyor, Joe. Ona uzun uzun senden bahsettim..." diyor.

Büroda Van Norden ile birlikte çalışıyorum. Mola zamanı geldiğinde kenara çekiyor beni. Kasvetli, çökmüş bir hali var.

"Küçük piç ölüm döşeğinde öyle mi? Nedir işin aslı?"

"Şu zengin kancığı görmeye gitti galiba," diye cevap veriyorum sükunetle.

"Ne? Ziyaretine mi gitti?" Kuduruyor öfkeden. "Nerede oturuyor bu kadın? Adı ne?" Bilmiyormuş gibi yapıyorum. "Dinle" diyor, "sen iyi birisin. Neden beni de bu işe dahil etmiyorsun?"

Yatışsın diye Carl'dan ayrıntıları öğrenir öğrenmez onu bilgilendireceğime dair söz veriyorum. Ben de sabırsızlanıyorum Carl'ı görmek için.

Ertesi gün öğleye doğru kapısını çalıyorum. Kalkmış çoktan, sakalını sabunluyor. Yüzündeki ifadeden bir şey çıkaramıyorum. Bana doğruyu anlatıp anlatmayacağından bile emin değilim. Açık pencereden güneş sızıyor içeri, kuşlar şakıyor ama yine de nedendir bilmiyorum, oda her zamankinden daha çıplak ve yoksul görünüyor. Yerlere tıraş sabunu damlamış, askıda hiçbir zaman değiştirilmeyen iki kirli havlu asılı. Bir şekilde Carl da değişmemiş, kafamı asıl karıştıran bu. Bu sabah bütün dünya

değişmiş olmalı, daha iyi ya da daha kötü ama değişmiş, hem de radikal bir biçimde. Fakat Carl oturmuş yüzünü sabunluyor her zamanki gibi, hiçbir fark göremiyorum.

"Otur... Yatağa oturabilirsin," diyor. "Her şeyi anlatacağım... Ama önce biraz bekle." Yüzünü bir müddet daha sabunladıktan sonra usturayı bilemeye koyuluyor. Suyla ilgili bir şeyler bile söylüyor... Yine sıcak su yok gibi bir şey.

"Dinle, Carl, diken üzerindeyim. Bana başka zaman işkence et istersen ama şimdi şu kadarını söyle en azından... İyi miydi, kötü müydü?

Elinde tıraş fırçasıyla aynaya sırtını dönüp tuhaf tuhaf gülümsüyor. "Bekle. Her şeyi anlatacağım..."

"Bu da çuvalladın demektir."

"Hayır," diyor sözcüğü uzatarak, "çuvallamadım ama iyi geçtiği anlamına da gelmiyor... Bu arada büroda bir aksilik çıktı mı? Ne dedin onlara?"

Zorlamanın yararı yok besbelli. Havaya girdiği zaman anlatacak. Önce değil. Sırtüstü uzanıyorum yatağa, ağzımı bıçak açmıyor. Tıraşını olmaya devam ediyor.

Birden, durup dururken, konuşmaya başlıyor - kopuk kopuk önce, sonra giderek daha açık, daha kesin, daha istekli. Kolay değil, çaba gerektiriyor; ama her şeyi anlatmaya kararlı, vicdanını rahatlatmak üzereymiş gibi davranıyor. Asansörle yukarı çıkarken attığı bakışı bile hatırlatıyor bana. Uzun uzun duruyor bunun üzerinde; her şeyin o son anda kapsandığını, geriye dönüp bir şeyleri değiştirecek olsa o asansöre asla ayak basmayacağını anlatmak ister gibi.

Sabahlıkla karşılamıştı kadın onu. Şifonyerin üzerinde bir şişe şampanya duruyordu. Oda hayli loş, kadının sesi ise çok hoştu. Odayla ilgili bütün ayrıntıları anlatıyor bana; şampanya-

yı, garsonun şişeyi nasıl açtığını, patlama sesini, karşılamak için ona doğru geldiği sırada kadının sabahlığından gelen hışırtıyı - duymak istediklerim dışında her şeyi.

Saat sekize geliyordu kadının odasına çıktığında. Sekiz buçukta işi düşünmeye başlamış, huzuru kaçmıştı. "Saat dokuza geliyordu seni aradığımda, değil mi?" diye soruyor.

"Evet, dokuz sularıydı."

"Huzursuzdum, anlıyor musun?"

"Onu anladım. Devam et..."

İnanıp inanmamakta kararsızım, özellikle uydurduğumuz onca mektuptan sonra. Onu doğru duyup duymadığımdan bile emin değilim çünkü inanılmaz şeyler anlatıyor. Yine de doğru olduğunu düşünüyorum çünkü onu tanıyorum. Sonra telefondaki sesini hatırlıyorum, korkuyla coşkunun o tuhaf karışımını. Ama nerede şimdi coşkusu, neden daha coşkulu değil? Gülümsüyor sürekli, karnını iyice doyurmuş pembe bir tahtakurusu gibi gülümseyip duruyor. "Seni aradığımda dokuza geliyordu, değil mi?" diye soruyor yine. Bıkkınlık içinde başımı sallıyorum. Evet, dokuzdu. Dokuz olduğundan emin çünkü saatini çıkardığını hatırlıyor. Neyse, tekrar saatine baktığında on olmuştu. Saat onda hatun memeleri elinde divana uzanmıştı. Böyle aktarıyor bana - damla damla. Saat on birde her şey kararlaştırılmıştı, uzaklara kaçacaklardı, Borneo'ya. Kocasının canı cehenneme! Hiçbir zaman sevmemişti zaten kocasını. Kocası yaşlı ve tutkusuz olmasaydı o ilk mektubu yazmazdı zaten. Sonra Carl'a, "Ama sevgilim, benden usanmayacağını nereden biliyorsun?" diye sormuştu.

Bunu duyunca makaraları koyveriyorum. Elimde değil, gülünç.

"Peki, sen ne dedin?"

"Ne dememi bekliyordun? 'Senden usanmak mümkün mü?' dedim tabii ki."

Ve daha sonra olanları anlatıyor; eğilip göğüslerini nasıl öptüğünü, bir süre ateşli bir biçimde onları yaladıktan sonra tekrar korsesinin ya da ne diyorlarsa onun içine soktuğunu. Ondan sonra birer bardak şampanya daha.

Gece yarısına doğru komi bira ve sandviç getirmiş - havyarlı sandviç. Bütün bu süre zarfında, dediğine göre, ölüyormuş işemek için. Bir kez sertleşmiş ama sönmüş. Mesanesi patlamak üzereymiş ama küçük piçin teki olduğu için, durumun hassasiyet gerektirdiğini düşünmüş.

Bir buçukta hatun bir taksi kiralayıp Bois'da dolanmak istemiş. Carl'ın kafasında tek bir şey varmış - işemek. "Seni seviyorum... Sana tapıyorum," demiş kadına. "Her yere giderim seninle - İstanbul'a, Singapur'a, Honolulu'ya. Ama artık çıkmam gerek... Geç oldu."

O kirli küçük odasında anlatıyor bütün bunları bana; güneş akıyor içeri, kuşlar cıvıl cıvıl. Kadının güzel olup olmadığını bile öğrenemedim henüz. Dangalak kendi de bilmiyor. Çok güzel olduğunu sanmıyor. Oda loşmuş, şampanya içmişmiş, gerginmiş.

"Ama bir fikrin olmalı - eğer bütün bunları uydurmuyorsan tabii ki!"

"Bir dakika," diyor. "Bekle... Bir düşüneyim! Hayır, güzel değildi. Ondan eminim. Alnında kırlaşmış bir tutam saç vardı... Bunu hatırlıyorum. Ama o kadarla kalsa iyi - nerdeyse unutmuşum, görüyor musun? Hayır, kolları - çok inceydiler... İnce ve narin." Volta atmaya başlıyor odada. Duruyor birden. "On yaş daha genç olsaydı keşke!" diye haykırıyor. "On yaş daha genç olsaydı saçının kırlaşmış olmasını önemsemezdim... Hatta narin kollarını bile. Ama fazla yaşlı. Böyle bir kancıkla her geçen yıl ağırlığını hissettirir. Bir yıl sonra bir yaş daha büyük olmayacak - on yaş daha büyük olacak. İki yıl sonra yirmi yaş daha büyük.

Ve ben her yıl biraz daha gençleşeceğim - beş yıl boyunca, en azından..."

"İyi de nasıl bitti?" diye kesiyorum sözünü.

"Mesele de burada zaten... Bitmedi. Salı günü beş sularında onu tekrar göreceğim, söz verdim. Bu kötü oldu, anlıyor musun? Yüzünde kırışıklıklar var ve gün ışığında çok daha belirgin olacaklar. Salı günü onu düzmemi istiyor herhalde. Gündüz düzüşmesi - öyle bir kancıkla yapılacak iş değil. Üstelik öyle bir otelde. Boş gecemde yapmayı yeğlerim. Salılarım boş değil. Bu kadarla da kalmıyor. O zamana kadar ona mektup yazacağımı da söyledim. Nasıl mektup yazarım şimdi? Söyleyecek bir şeyim yok ki... Lanet olsun! On yaş daha genç olsaydı. Onunla Borneo'ya ya da nereye isterse oraya gitsem mi acaba, ne dersin? Nasıl vakit geçirilir ki zengin bir kancıkla? Hayatımda elime tüfek almadım. Silahtan korkarım ben. Hem sürekli onu düzmemi isteyecektir... Habire av ve düzüşme... Yapamam!"

"Sandığın kadar kötü olmaz belki de. Sana kravat falan satın alır..."

"Belki sen de bizimle gelirsin ha? Senden uzun uzun bahsettim ona..."

"Yoksul olduğumu söyledin mi? Bazı şeylere ihtiyacım olduğunu falan?"

"Her şeyi biliyor. Allah kahretsin, şöyle on yaş kadar daha genç olsaydı her şey ne güzel olacaktı. Kırk yaşına basmak üzere olduğunu söyledi. Bu da elli ya da altmış demektir. İnsanın annesini düzmesi gibi bir şey... Olmaz... Mümkün değil."

"Ama kendine göre bazı hoşlukları da olmalı... Göğüslerini öptüğünü söylemiştin."

"Göğüs öpmek mi? Nedir ki göğüs öpmek? Hem karanlıktı diyorum sana."

Pantolonunu giyerken düğmelerinden biri yere düşüyor. “Şuna bak, dağılmak üzere lanet takım. Yedi yıldır aynı takımı giyiyorum... Parasını da ödemedim. Bir zamanlar iyi bir takımdı, şimdi iğrenç. O kancık elbise de alır bana, ne istersem alır muhtemelen. Beni rahatsız eden de bu, kadın parası yemek. Hayatımda yapmadım. Bu *sana* göre bir iş daha çok. Yalnız yaşamayı yeğlerim ben. Bu odanın nesi var? Onun odasından çok daha iyi bence. Nefret ediyorum onun lüks otelinden. Öyle otellere karşıyım. Söyledim de ona. Nerede yaşadığı umurunda değilmiş... İstersem gelip odamda da yaşarmış benimle. Sandıkları, şapka kutuları ve bütün diğer ıvır zıvırıyla buraya yerleştiğini düşünsene? Çok fazla eşyası var - bir sürü kıyafet, bir sürü şişe. Klinikten farksız odası. Parmağı azıcık çizilse yandık. Ayrıca masaj yaptırması gerek, saçına perma yaptırması gerek, şunu yiyemez, bunu yiyemez. Bak, Joe, biraz daha genç olsaydı sorun kalmazdı. Genç bir kancıkta birçok şeyi göz ardı edebilir insan. Genç bir kancık aptal da olsa olur. Aptallar daha iyidir hatta. Ama yaşlı bir kancık, ister dünyanın en zeki kadını olsun, ister dünyanın en çekici kadını, fark etmez. Genç kancık yatırımdır; yaşlı kancık zarar. Seni hediyelerle şımartmaktan başka bir şey gelmez elinden. Ama bu kollarını etlendirmez, yarığını sulandırmaz. Irene fena sayılmaz aslında. Ondan hoşlanırdın bana kalırsa. Senin için farklı tabii. Onu düzmek zorunda değilsin. Ondan hoşlanabilirdin. Bütün o elbiseler, şişeler filan biraz canını sıkabilirdi ama hoş görebilirdin. Sıkılmazdın, bu kadarını söyleyebilirim. İlginç bile denebilir. Ama işi bitmiş. Göğüsleri idare eder aslında ama kolları! Bir gün sizi tanıştıracağımı söyledim ona. Çok bahsettim senden... Konuşacak başka şey bulamadım. Sen ondan hoşlanırsın belki, özellikle giyinik olduğunda. Bilmiyorum...”

“Kadın zengin dedin, değil mi? Ondan hoşlanırım! Kaç yaşında olduğu da beni hiç ilgilendirmiyor, kocakarının teki olmasın yeter ki...”

"Kocakarı değil! Ne diyorsun sen? Gayet hoş, inan bana. Güzel konuşuyor. Güzel de görünüyor... Ama kolları..."

"Pekâlâ, madem sen istemiyorsun, *ben* düzerim onu. Söyle ona. Damdan düşer gibi değil ama. Bu tür kadınları yavaş yavaş işlemek gerekir. Beni ona götür, kendiliğinden gelişir zaten. Göklere çıkar beni. Kıskanıyorsun sansın... Belki de birlikte düzeriz... Birlikte pahalı restoranlara gidip yemek yeriz... Ava gider, güzel elbiseler giyeriz. Borneo'ya mı gitmek istiyor, tamam, varız. Ben de bilmem avlanmayı ama bunun önemi yok. Umurunda mı kadının? Tek istediği düzülmek. Kollarından söz edip duruyorsun. Sürekli kollarına bakmak zorunda değilsin ya? Şu yatak örtüsünün haline bak! Şu aynaya bak! Sen buna hayat mı diyorsun? Hassasiyetlerini sürdürüp hayatını bir böcek gibi mi yaşamak istiyorsun? Otel faturanı ödemekten bile acizsin... Hem de çalıştığın halde. Hayat değil bu. Yetmiş yaşında olsa bile umurumda değil - bundan iyidir..."

"Bak, Joe, sen düz onu benim için... O zaman her şey lokum gibi olacak. Belki ben de düzerim arada sırada... Boş gecemde. Dört günden beridir doğru dürüst sıçmadım. Kıçıma üzüm tıkanmış gibi hissediyorum..."

"Kabızsın, o kadar."

"Saçım da dökülüyor... Ve dişçiye gitmem gerek. Berbat durumdayım. Senin ne kadar iyi biri olduğundan bahsettim ona... Bunu benim için yaparsın, değil mi? Sen fazla hassas değilsin, değil mi? Borneo'ya gidersek basurumdan da kurtulurum. Başka bir şey çıkar belki de... Daha kötüsü... Sıtma mesela... Ya da kolera. Allah kahretsin, kabızım, pantolonumun düğmeleri dökülüyor, hayatımı bir gazete için çalışarak harcıyorum - böyle yaşamaktansa vahim bir hastalıktan ölmeyi yeğlerim. Bir hafta için olsa bile zengin olup vahim bir hastalık yüzünden hastaneye yatmak isterdim; odanda çiçekler, gelen telgrafların haddi hesabı yok, hemşireler etrafında pervane. İyi bakarlar zenginlere. Pa-

muklarla yıkar, saçlarını tararlar. Lanet olsun, biliyorum bütün bunları. Belki talihim döner, ölmem. Hayatımın sonuna kadar sakat kalırım... Felç olur, tekerlekli sandalyeye mahkum olurum belki. Ama yine de iyi bakılırım... Param bitse bile. Yatalaksan -*gerçek* bir yatalak- açlıktan ölmene izin vermezler. Yatacak temiz bir yatağın olur... Ve her gün havluları değiştirirler. Ama bu halinle kimse iplemez seni, hele bir işin de varsa. İşi var diye insanın mutlu olması gerektiğini düşünüyorlar. Hangisini yeğlerdin - hayatının sonuna kadar yatalak yaşamayı mı yoksa bir işinin olmasını mı... Ya da zengin bir kancıkla evli olmayı mı? Sen zengin bir kancıkla evli olmayı yeğlerdin, bunu görebiliyorum. Tek düşündüğün yemek. Ama onunla evlenip artık kaldıramadığını bir düşünsene, bazen olur, işte o zaman kadının insafına kalırdın. Süs köpeği gibi onun avucundan yerdin yemeğini. Hoşuna giderdi, değil mi? Sen böyle şeyleri düşünmezsin belki. Ben her şeyi düşünürüm! Giyeceğim takım elbiseleri, gideceğim yerleri, yiyeceğim yemekleri de düşünürüm tabii ki ama başka şeyleri de düşünürüm. Önemli olan da budur. Çükümü kaldıramadıktan sonra o güzelim kravatları ve takım elbiseleri ne yapayım? İhanet etmek istesen edemezsin - çünkü topuklarından hiç ayrılmayacaktır. Hayır, en iyisi onunla evlenip hemen ölümcül bir hastalık kapmak. Frengi olmasın ama. Kolera diyelim ya da karahumma. Bir mucize gerçekleşir de hayatın bağışlanırsa ömrünün geri kalanını yatalak olarak sürdürebileceğin bir hastalık. O zaman onu düzmek gibi bir derdin kalmaz muhtemelen. Sana birinci sınıf bir tekerlekli sandalye de alır eminim, lastik tekerlekler, vites filan. Ellerini kullanabiliyor bile olabilirsin, yazabilecek kadar en azından. Ya da bir sekreter tutabilirsin aslında. Tabii, en iyisi bu - bir yazar için en iyi çözüm. Kolu bacağı ne yapayım? Yazmak için kol ve bacak gerekmez insana. Güvence gerek... Huzur gerek... Himaye gerek. Şu tekerlekli sandalyelerle geçit törenlerine katılan gaziler var mesela - yazık ki yazar de-

ğiller. Savaşa gittiğinde bacaklarını kaybedeceğinden bir emin olabilse insan... Bunun garantisini verseler yarın bir savaş başlatalım derim. Madalya filan umurumda olmazdı - madalyalar onların olsun. Tek istediğim bir tekerlekli sandalye ile günde üç öğün yemek. O zaman okuyacak bir şey verirdim onlara, o zaman görürlerdi işte orospu çocukları."

Ertesi gün, saat bir buçukta Van Norden'e uğruyorum. Boş günü, boş gecesi daha doğrusu. Taşınmasına yardım etmemi istediğini söylemiş Carl'a.

Alışılmadık bir bunalımın eşiğinde buluyorum onu. Sabaha kadar gözünü kırpmamış dediğine göre. Kafasında onu yiyip bitiren bir şey var. Çok sürmüyor ne olduğunu öğrenmek; bana açılmak için sabırsızlıkla gelmemi beklemiş meğer.

"O pezevenk," diye başlıyor, Carl'ı kastederek; "birinci sınıf bir palavracı. Her şeyi en küçük ayrıntısına varıncaya değin anlattı bana. O denli ayrıntılı anlattı ki palavra sıktığından eminim... Yine de aklımdan çıkaramıyorum ama. Benim kafam nasıl işler bilirsin!"

Anlatmaya ara verip Carl'ın bana hikâyenin tamamını aktarıp aktarmadığını soruyor. Carl'ın bana bir şey, ona ise başka bir şey söylediğinden emin. Anlattığı hikâyeyi özellikle onu delirtmek için uydurduğunu düşünüyor. Uydurmuş olması o kadar da umurunda değil aslında. Onu asıl rahatsız eden Carl'ın belleğine yerleştirdiği "imgeler." Hikâye uyduruk olsa da imgeler gerçek. Ayrıca, ortada zengin bir kancık olduğu ve Carl'ın onu ziyaret ettiği inkar edilemez. Aralarında ne geçtiği o kadar önemli değil; Carl'ın kadını becerdiğini varsayıyor zaten. Ama onu asıl çıldırtan, her şeyin Carl'ın anlattığı biçimde *gerçekleşmiş* olma ihtimali.

"Bana hatunu altı-yedi kez düzdüğünü söylüyor," diyor, "onun gibi küçük bir piçten de bu beklenir zaten. Palavra sıktı-

ğını biliyorum ama kadının taksi kiraladığını, Bois'ya gittikleri-ni, kocasının satın aldığı kürkü battaniye olarak kullandıklarını söylemesi yenir yutulur gibi değil. Şoförün saygılı bir biçimde nasıl beklediğini sana da anlatmıştır herhalde... Baksana, bütün o süre zarfında motorun nasıl mırladığını söyledi mi sana da? Tanrım, harikulade bir ayrıntı. Tam onun düşüneceği türden... Hikâyeyi psikolojik olarak doğru kılan ayrıntılardan... Aklından çıkmıyor insanın. Ve öyle ustaca, öyle doğal anlatıyor ki... Bunu daha önceden mi tasarladı yoksa o anda mı uydurdu acaba? Öyle sevimli bir yalancı ki kayıtsız kalamıyorsun... Mektup yazıyor sanki, şu geceleri oturup düzdüğü saksı çiçekleri var ya hani. Nasıl böyle mektuplar yazabildiğini anlamakta güçlük çekiyorum... Ardındaki zihniyeti anlayamıyorum... Bir tür otuzbir bana kalırsa... Sen ne düşünüyorsun?"

Ama ağzımı açıp fikrimi söylememe ya da yüzüne gülmeme izin vermeden konuşmasını sürdürüyor Van Norden.

"Bak, sana her şeyi anlatmıştır herhalde... Balkonda durup onu ay ışığında nasıl öptüğünü anlattı mı? Tekrarlayınca kulağa hayli sıradan geliyor ama o piç anlatınca farklı... Kadını kollarına alırken görebiliyorum küçük piçi ve kafasında ona bir mektup yazmaya başladı bile, şu çatılara ve Fransız yazarlardan çaldığı diğer hoşluklara dair bir saksı çiçeği. Herifin özgün bir şey söylediğine tanık olmadım henüz, en azından bunu biliyorum. Son zamanlarda kimleri okuduğunu takip etmenin de yararı oluyor tabii ki... Kolay değil çünkü çok ketum orospu çocuğu. Bak, onunla otele gittiğini bilmesem kadının varlığından şüphe ederdim. Onun gibi bir piç kendine de mektup yazabilir. Yine de acayip şanslı orospu çocuğu... Öyle ufak tefek, öyle kırılgan, öyle romantik görünüşlü ki kadınlar görür görmez bitiyorlar ona... Himayelerine almak istiyorlar... Acıyorlar herhalde. Ve bazı kancıklar kendilerine saksı çiçekleri gönderilmesinden hoşlanırlar... Kendilerini önemli hissediyorlar böylece... Ama bu kadın hayli

zekiymiş, öyle diyor. Sen bilirsin... Yazdığı mektupları gördün. Onun gibi bir kadın bu küçük piçte ne bulmuştur sence? Öyle bir kadının o mektuplara tav olacağını tahayyül edemiyorum... Onu *gördüğünde* ne hissetmiştir sence?"

"Ama bütün bunların önemi yok aslında. Asıl varmak istediğim nokta anlatış biçimi. Olayları nasıl işlediğini bilirsin... Neyse, şu meze niyetine sunduğu balkon sahnesinden sonra içeri girmişler ve kadının pijamasının düğmelerini çözmüş dediğine göre. Ne gülüyorsun? Bu da mı palavra?"

"Hayır, hayır! Bana da anlattı aynı şeyleri. Devam et..."

"Ondan sonra," burada kendi kendine şöyle bir gülümsüyor Van Norden, "ondan sonra, kadının koltuğa oturup bacaklarını nasıl havaya kaldırdığını anlattı... Altına bir şey giymemiş... Ve küçük piç yere oturup bakmış, harikulade göründüğünü söylemiş... Kadının bir Matisse tablosuna benzediğini söyledi mi sana da? Bir dakika... Ne söylediğini tam olarak hatırlamak istiyorum. Bir odalıkla ilgili çok hoş bir deyim kullandı orada... Odalık da neyin nesi, Tanrı aşkına? Fransızca söyledi, bu yüzden hatırlamakta zorlanıyorum... Ama güzel laftı. Tam ona yakışır türden bir şey. Kadın da özgün olduğunu sanmıştır... Şair filan olduğunu düşünüyordur herhalde. Ama dinle, bütün bunların önemi yok... Hayal gücünü hesaba katıyorum küçük piçin. Beni asıl çıldırtan daha sonra olanlar. Sabaha kadar belleğime yerleştirdiği bu sahnelerle boğuşarak yatakta kıvranıp durdum. Aklımdan silemiyorum. Her şey o kadar gerçek gibi geliyor ki bana, palavra sıktığını öğrenirsem gırtlağını sıkacağım orospu çocuğunun. Kimsenin böyle palavralar sıkmaya hakkı yoktur. Ruh hastası değilse tabii ki..."

"Neyse, varmak istediğim, dediğine göre dizlerinin üstüne çöküp iki sıska parmağıyla hatunun yarığını açtığı an aslında. Bunu hatırlıyor musun? Kadın bacaklarını koltuğun kolluğunun üzerine atmış otururken bizim küçük piç birden esinlenmiş

hani. Bütün bunlar hatunu halihazırda iki kez düzdükten sonra oluyor... Matisse konuşmasını yaptıktan sonra. Dizlerinin üzerine çöküyor -*iyi dinle bunu*!- ve iki parmağıyla... Parmaklarının ucuyla, dikkatini çekerim... Minik taç yapraklarını aralıyor... *Fışş-fışş*... Aynen böyle. Islağımsı bir ses... Duyulmayacak neredeyse. *Fışş-fışş*! Tanrım, sabaha kadar kulaklarımdan gitmedi. Sonra da -yeterince anlatmamış gibi- başını kovana gömdüğünü söylüyor. Ve bunu yaptığında kadın da bacaklarını başına dolamadıysa ben neyim... *Bitirdi* beni resmen! Düşün! Güzel ve hassas bir kadının bacaklarını *boynuna* doladığını tahayyül etmeye çalış. Bir fesatlık var bu hikâyede. O kadar inanılmaz ki inandırıcı. Sadece şampanyadan, Bois'daki taksi gezisinden, hatta balkondaki sahneden bahsetmiş olsaydı üzerinde durmazdım. Ama bu o kadar inanılmaz ki, yalan olmaktan çıkıyor. Böyle bir şeyi bir kitapta falan okuduğunu sanmıyorum, bir parça gerçeklik içermese böylesini uyduramaz bence. Onun gibi küçük bir piçten her şey beklenir, biliyor musun? Belki de kadını hiç düzmedi, kadın onu parmaklamasına izin verdi sadece... Bu zengin kancıkların ne isteyecekleri belli olmaz..."

Nihayet yataktan çıkıp sakal tıraşını olmaya başladığında saat öğleyi geçiyor. Düşüncelerini başka konulara çekmeyi başarıyorum sonunda, esas olarak taşınma meselesine. Oda hizmetçisi hazır olup olmadığına bakmak için odaya giriyor - odanın öğlene kadar boşaltılmış olması gerek. Hizmetçi içeri girdiğinde Van Norden pantolonunu giyiyor. Özür dilememesi ya da kadına sırtını dönmemesi biraz şaşırtıyor beni. Umursamazca düğmelerini iliklerken kadına emirler yağdırdığını görüp kıs kıs gülmeye başlıyorum. "Boş ver onu," diyor Van Norden kadına nefret dolu bir bakış atarak, "koca bir inekten farkı yok. İstersen kıçına çimdik atabilirsin, bir şey demez." Sonra kadına dönüp İngilizce, "Buraya gel, kancık, şunun üzerine koy elini!" diyor. Kendimi daha fazla tutamayıp katıla katıla gülmeye başlıyorum, neye

güldüğümü bilmese de hizmetçiye de bulaşıyor kahkaham. Hizmetçi duvarlarda asılı duran fotoğrafları indirmeye koyuluyor; çoğu, Van Norden'in kendi fotoğrafları. "*Sen*," diyor Van Norden, "buraya gel! İşte, benden sana bir hatıra!" ve duvardaki fotoğraflardan birini çekip indiriyor, "ben gittikten sonra kıçını silersin bununla." Sonra da bana dönüp, "Gördün mü," diyor, "aptal kancığın teki. Fransızca söylemiş olsaydım da bir bok anlamazdı." Hizmetçi ağzı bir karış açık duruyor öylece, Van Norden'in keçileri kaçırdığından son derece emin. "Hey!" diye bağırıyor Van Norden kadın sağırmış gibi. "Hey, *sen*! Evet, sen! Böyle..." Fotoğrafı, kendi fotoğrafını alıp kıçını siler gibi yapıyor. "*Comme ça*! Çaktın mı? Resim çizerek anlatmak lazım buna," diyor altdudağını tiksintiyle öne doğru uzatarak.

Kadın eşyalarını kocaman bavullara yerleştirirken Van Norden çaresizlik içinde izliyor. "Al, şunu da koy," diyor eline diş fırçasıyla duş torbasını tutuşturarak. Eşyalarının yarısı yerlerde. Bavullar tıka basa dolduktan sonra tablolarını, kitaplarını ve yarı dolu şişelerini koyacak yer kalmıyor. "Otur iki dakika," diyor bana. "Acelemiz yok. Planlı hareket etmek zorundayız. Sen gelmeseydin hayatta çıkamazdım buradan. Ne kadar aciz olduğumu görüyor musun? Ampulleri sökmem gerektiğini hatırlat bana, olur mu? Ampuller bana ait. Şu çöp sepeti de bana ait. Domuz gibi yaşamanı bekliyor orospu çocukları." Hizmetçi sicim getirmek için aşağı iniyor... "Bak şimdi... Üç kuruş olsa bile benden sicimin parasını almaya çalışacak. Pantolonunun düğmesini bile karşılıksız dikmez bunlar. Hepsi hırsız!" Raflardan birinden bir şişe Calvados alıp başıyla ötekine işaret ediyor. "Bunları taşımanın anlamı yok. Bitirelim. *Hizmetçiye* ikram etme sakın! Tuvalet kâğıdımı bile bırakmam ona. Gitmeden önce burayı mahvetmek geliyor içimden. Baksana... Yere işeyebilirsin istersen. Çalışma masasının çekmecesine sıçabilsem ne iyi olurdu."

Kendinden ve her şeyden o kadar iğrenmiş ki duygularını nasıl dışa vuracağını bilemiyor. Elinde şişeyle yatağa gidip yorganı çektikten sonra şilteye Calvados döküyor. Onunla da yetinmeyip ayakkabısının topuğunu sürtüyor. Yazık ki çamurlu değil topuğu. Sonunda çarşafı alıp ayakkabılarını siliyor. "Bu biraz meşgul eder onları," diye mırıldanıyor intikam duygusuyla. Şişeden sıkı bir yudum aldıktan sonra başını geriye atıp gargara yapıyor, iyice gargara yaptıktan sonra ağzındakini aynaya püskürtüyor. "Alın bakalım, sizi aşağılık orospu çocukları! Ben gittikten sonra silersiniz!" Kendi kendine mırıldanarak odada volta atmaya başlıyor. Yerde gördüğü yırtık çorapları alıp güzelce parçalıyor. Tablolar da sinirine dokunuyor, birini kaptığı gibi -bir zamanlar tanıdığı bir lezbiyen tarafından yapılmış portresi- ayağını içinden geçiriyor. "Kancık! Benden ne istemeye cüret etti tahmin et? İşim bittikten sonra kancıklarımı ona havale etmemi istedi. Onu tanıttığım yazının parasını bile vermedi bana. İşine gerçekten hayranlık duyduğumu sanıyordu. Onu şu Minnesota kancığıyla tanıştırmasaydım bu resmi de asla alamazdım. Deliriyordu Minnesota kancığım için... Peşimizde dolanıp duruyordu kancık gibi... Kurtulamıyorduk karıdan! Hayatımı zehir etmişti. Gelip basacak korkusuyla buraya kancık atamaz olmuştum. Yukarı bir hırsız gibi çıkıp odaya girer girmez kapıyı kilitliyordum... O ve şu Georgia kancığı - delirttiler beni. Biri sürekli ateşli, diğeri hep aç. Aç kadın düzmekten nefret ederim. Her sokup çıkardığında onu beslediğin duygusuna kapılırsın... Tanrım, bu bana bir şeyi hatırlattı... Şu mavi merhemi nereye koydum? Mühim. Hiç am biti kaptın mı? Belsoğukluğundan beterdir. Nereden kaptığımı da bilmiyorum. Şu son haftada buraya getirdiğim kadınların haddi hesabı yok. Matrak da bir yandan çünkü hepsi mis gibi kokuyordu. Ama bu işler nasıldır bilirsin..."

Hizmetçi eşyalarını kaldırıma dizmiş. Patron yüzünü ekşitmiş bizi seyrediyor. Her şey taksiye yüklendikten sonra sadece

birimize yer kalıyor içerde. Yola çıkmamızla Van Norden'in tencere ve tavalarını gazetelere sarmaya başlaması bir oluyor; yeni tuttuğu odada yemek pişirmek kesinlikle yasak. Otelin önüne yanaştığımızda Van Norden'in bütün eşyası taksinin içine dağılmış durumda - biz yanaşırken madam kapıdan kafasını çıkarmış olmasaydı o kadar da kötü sayılmazdı. "Tanrım!" diye haykırıyor madam, "nedir bu kargaşa? Anlamı ne? Van Norden'in gözü o denli korkmuş ki, "*C'est moi... c'est moi, madame*!" demekten başka bir şey gelmiyor aklına. Ve bana dönüp fısıldıyor: "Kart tavuk! Yüzünü gördün mü? Hayatı zehir edecek bana."

Otel hırpani bir pasajın hemen arkasında dikdörtgen biçiminde bir bina, modern cezaevlerini andırıyor. Büro seramik kaplı duvarların parlak yansımalarına rağmen loş ve kasvetli. Pencerelere kuş kafesleri asılmış, duvarlarda müşterilere modası geçmiş bir dille şunu yapmamaları, bunu unutmamaları için yalvaran küçük plakalar var. Tertemiz neredeyse ama yoksulluk ve kasvet akıyor. Koltukların ayakları telle bağlanmış; nahoş bir biçimde elektrikli sandalyeyi hatırlatıyor insana. Van Norden'in kalacağı oda beşinci katta. Basamakları tırmanırken Van Norden Maupassant'ın da bir zamanlar bu otelde kaldığını söylüyor. Ve aynı solukta holde tuhaf bir koku olduğunu ekliyor. Beşinci katın pencerelerinden birkaçı eksik; bir an durup avlunun karşı tarafındaki kiracılara bakıyoruz. Akşam yemeği saati yaklaşıyor, kiracılar hayatlarını dürüst bir biçimde kazanmanın yılgınlığı ve kasveti içinde odalarına çıkıyor. Pencerelerin çoğu sonuna kadar açık: esneyen ağızları andıran iğrenç odalar. Odalarda bulunanlar ya esniyor ya da kaşınıyor zaten. Amaçsız bir biçimde volta atıp duruyorlar; delilerden farkları yok.

57 numaralı odaya gitmek için hole sapıyoruz ve birden önümüzde saçı keçeleşmiş manyak bakışlı bir kocakarı beliriyor. Şaşkınlık içinde kalakalıyoruz. Hareket etme ya da mantıklı bir laf söyleme gücünden yoksun, bir dakika boyunca öylece duruyoruz üçümüz de. Kocakarının arkasında mutfak masasını gö-

rebiliyorum, çıplak bir bebek var üzerinde; sıska, tüyleri yolunmuş bir tavuktan daha büyük değil. Sonunda kocakarı yanındaki kirli su dolu kovayı alıp öne doğru bir hamle yapıyor. Yana çekilip yol veriyoruz, kapı kocakarının arkasından kapanırken bebek yaygarayı koparıyor. 56 numaralı odanın önündeyiz ve 56 numara ile 57 numara arasında kocakarının kovasını boşalttığı tuvalet var.

Basamakları çıkmaya başladığımızdan beri sesi soluğu kesildi Van Norden'in. Görünüşü dokunaklı ama. 57 numaranın kapısını açtığında aklımı kaçırdığım duygusuna kapılıyorum bir an için. Girişin hemen karşısında yeşil tülle örtülmüş, tavandan kırk beş derecelik açıyla sarkan devasa bir aynanın altında içi kitap dolu bir bebek arabası var. Van Norden gülümsemiyor bile; onun yerine doğru bebek arabasına gidip içindeki kitaplara göz atıyor, kütüphaneye girdikten sonra hiç düşünmeden en yakın rafa gidip biraz göz atan birinden farkı yok. Köşede duran iki bisiklet gidonunu fark etmesem o kadar da saçma görünmeyecek gözüme belki. Kendilerinden son derece memnun ve huzurlu duruyor gidonlar; kestirilemeyecek kadar uzun bir süredir aynı yerde pinekliyorlarmış gibi; içinden hiçbir zaman çıkamadığımız bir düşte verdiğimiz bir poz sanki her şey; en ufak bir hareketle, göz kırpmasıyla bile paramparça olacak bir düş söz konusu. Ama benim için daha da dikkat çekici olan, birden bir gece önce görmüş olduğum düşü anımsamam. Van Norden'i şimdi gidonların durduğu köşeyi andıran bir köşede gördüm düşümde; ama düşte gidonların durduğu yerde çömelmiş bir kadın vardı, bacaklarını toplamış. Van Norden kadının önünde duruyor, gözlerinde bir şeyi çok istediği zaman beliren o keskin, arzulu bakış. Olayın geçtiği sokak bulanık - sadece iki duvarın oluşturduğu açı belirgin, bir de kadının sinmiş biçimi. Van Norden'in kendine özgü o hızlı ve hayvansı tarzıyla kadının üzerine gittiğini görüyorum, gözünü karartmış, emeline kavuşmaya kararlı ve şu anlama ge-

len bir bakış yüzünde: "Bittikten sonra beni öldür istersen ama bırak da sokayım... Sokmalıyım!" Ve işte, kadının üzerine eğiliyor, başları duvara vuruyor ama önündeki öyle bir kalkmış ki sokması mümkün değil. Birden, takınmayı çok iyi bildiği o tiksinme edasıyla doğrulup giysilerini düzeltiyor. Tam dışarı çıkmak üzereyken kamışının kaldırımda durduğunu fark ediyor. Testereyle kesilmiş bir süpürge sapı kadar büyük neredeyse. Onu kaldırımdan kayıtsızca alıp kolunun altına sıkıştırıyor. Uzaklaşırken süpürge sapının ucundan iki koca soğan sarktığını fark ediyorum, lale soğanları bunlar. Ve kendi kendine, "Saksı çiçekleri... Saksı çiçekleri," diye söylendiğini duyuyorum.

Komi geliyor, soluk soluğa, ter içinde. Van Norden boş boş bakıyor çocuğa. Şimdi de Madam giriyor içeri, doğru Van Norden'in yanına gidiyor, elindeki kitabı aldığı gibi bebek arabasına fırlatıyor, sonra tek kelime etmeden bebek arabasını iterek dışarı çıkarıyor.

"Tımarhaneden farkı yok buranın," diyor Van Norden kederli bir gülümsemeyle. O kadar soluk, tanımlanamaz bir gülümseme ki düşteymişim duygusuna kapılıyorum yine; sonunda bir dev aynası bulunan uzun bir holdeyiz sanki ve bu holde, hüznünü soluk bir fener gibi sallayan Van Norden yürüyor, sendeliyor daha doğrusu; orada burada bir kapı açılıyor, bir el uzanıp onu içeri çekiyor ya da bir tekmeyle kapı dışarı ediliyor ve hol boyunca ilerledikçe kasveti de artıyor; asfaltın ıslak ve kaygan olduğu gecelerde dişlerinin arasında fener tutan motosikletçiler gibi taşıyor kederini üzerinde. Birinden çıkıp ötekine giriyor karanlık odaların, oturduğu iskemleler altında dağılıyor, bavulunu açtığında içinden sadece diş fırçası çıkıyor. Her odada karşısına dikilip öfkesini çiğnediği bir ayna ve fazla çiğnemekten, homurdanıp küfretmekten çenesi yerinden oynamış, fena halde sarkıyor; sakalını sıvazladığında çenesinden birkaç parça ufalanıyor;

o kadar iğreniyor ki kendinden çenesini ayaklarının altına alıp eziyor, topuklarıyla parçalıyor.

Bu arada eşyalar içeri taşınıyor ve her şey daha da çılgın bir boyut kazanıyor; Van Norden spor aletini yatağın başlığına takıp Sandow egzersizlerini yapmaya başladığında özellikle. "Sevdim burayı," diyor komiye gülümseyerek. Ceketini ve yeleğini çıkarıyor. Komi şaşkınlıkla seyrediyor onu; bir elinde bavul var, ötekinde duş torbası. Ben bekleme odasında yeşil tülle örtülmüş aynayı tutuyorum. İşlevsel görünen tek bir eşya bile yok ortalıkta. Bekleme odasının kendisi bir boka yaramaz zaten, bir ahırın bekleme odası olur ancak. Comédie-Française'ye ya da Palais-Royal'e girdiğimde de böyle hissederim; ıvır zıvır, gizli kapılar, kollar, büstler, cilalanmış döşemeler, şamdanlar, zırh kuşanmış adamlar, gözsüz heykeller ve camdan kutuların içinde aşk mektupları, çılgın bir dünya. Bir şeyler oluyor ama hiçbir anlamı yok; bavulda yer yok diye yarım şişe Calvados'u kafaya dikmek gibi.

Basamakları tırmanırken, daha önce de dediğim gibi, bir zamanlar Maupassant'ın da burada yaşadığını söylemişti Van Norden. Bu rastlantı onu etkilemiş sanki. Maupassant'ın şöhretini borçlu olduğu o tüyler ürpertici öyküleri yarattığı odanın bu olduğuna inanmak hoşuna gidiyor. "Domuzlar gibi yaşıyorlardı, zavallı orospu çocukları," diyor. Yuvarlak masada oturuyoruz, telle tutturulmuş iki eski ve rahat koltukta; yatak hemen arkamızda, öyle yakın ki ayaklarımızı uzatabiliyoruz. Van Norden kirli çamaşırlarını masanın üzerine döküyor; ayaklarımızı kirli çorapların ve gömleklerin arasına gömüp keyifle sigara tüttürüyoruz. Odanın sefaleti iyi gelmiş Van Norden'e, burada olmaktan hoşnut. Işığı açmak için ayağa kalktığımda yemeğe çıkmadan önce biraz iskambil oynamayı teklif ediyor. Pencerenin önüne oturup kirli çamaşırların arasında birkaç el remi oynuyoruz. Van Norden piposunu kaldırıp altdudağının içine bir parça tütün

yerleştirmiş. Arada sırada tükürüyor pencereden, iri ve sağlıklı tütün suyu tükürükleri patlıyor kaldırımda. Huzurlu görünüyor şimdi.

"Böyle bir yerde yaşamayı," diyor, "aklından bile geçirmezsin Amerika'da. Serserilik günlerimde bile bundan daha iyi odalarda kalırdım ama burada doğal nedense - okuduğun kitaplar gibi. Bir gün Amerika'ya dönersem bir kabusu unutur gibi unutacağım bütün bunları. Eski hayatıma bıraktığım yerden devam ederim herhalde... Eğer dönersem. Bazen yatağa uzanıp geçmişi düşlüyorum ve o kadar gerçek geliyor ki nerede olduğumu idrak etmek için şöyle bir silkinmem gerekiyor. Özellikle yanımda bir kadın varsa; kadınlar beni her şeyden daha çok ateşliyor. Onlardan tek istediğim de bu - kendimi unutmak. Bazen kendimi bu hayallere öyle kaptırırım ki kancığın adını ya da onu nereden kaldırdığımı hatırlamam. Matrak değil mi? Sabah uyandığında yanında sıcak ve dinç bir beden bulmak güzel bir duygu. Temiz bir duygu. Ruhani... Aşk teranesiyle canını sıkmaya başlamaları çok sürmez. Bu kancıklar aşktan neden bu kadar çok söz ediyor, söyler misin? İyi bir sikiş yetmiyor anlaşılan... Ruhunu istiyorlar adamın..."

Şimdi bu ruh sözcüğü ki Van Norden tiratlarında ağzından düşürmez, önceleri tuhaf bir etki bırakıyordu üzerimde. Ne zaman ağzından ruh sözcüğü çıksa isteri krizine kapılıyordum; sahte para gibiydi bir şekilde, hemen ardından ağzının köşesinden tütün suyu akmasına neden olan bir tükürük salladığı için özellikle. Yüzüne karşı gülmekten çekinmediğim için Van Norden sözcüğü ne zaman dillendirse bana kıkırdamama yetecek kadar süre tanıdıktan sonra hiçbir şey olmamış gibi monologunu sürdürür, sözcüğü her seferinde daha şefkatli bir vurguyla sık sık tekrarlayarak. Ruhuydu kadınların asıl elde etmek istediği - bunu açık ve kesin bir şekilde ifade ederdi. Defalarca bahsetti bundan ama korkularından söz eden bir paranoyak gibi her

seferinde ilk defaymış gibi anlatır. Bir bakıma delinin teki Van Norden, bundan eminim. Tek korkusu yalnız kalmak ve bu korku o kadar derin ve istikrarlı ki; kadının üzerindeyken, kendini ona kaynakladığı zaman bile kendi için yarattığı hapishaneden kaçamıyor. "Her şeyi denedim," diye izah ediyor bana. "Bazen sayı bile sayarım ya da felsefi bir sorunsal üzerine kafa patlatırım ama işe yaramaz. İki benliğim var sanki ve biri sürekli ötekini izliyor. Bazen kendime o kadar kızarım ki canıma kıymak gelir içimden... ve bir şekilde, her orgazm olduğumda yaptığım bu aslında. Bir saniyeliğine de olsa kendimi yok ediyorum. Bir benliğim yok o zaman... Hiçbir şey yok... Kancık bile. Günah çıkartmak gibi. Ciddiyim, şaka etmiyorum. Birkaç saniye boyunca ruhani bir dalga yayıyorsun... Sürüp gidecek belki. Kim bilir? Yatağında bir kadın, duş torbası ve akan suyun sesi... Bütün bu küçük ayrıntılardır kendinin bilincine varmanın ve umutsuzca yalnız hissetmenin nedeni ve bir anlık özgürlük uğruna tüm o aşk teranelerini dinlemek zorunda kalırsın... Delirtiyor bazen... Hemen kapı dışarı etmek istiyorum onları... Ediyorum da arada ama gelmelerine engel değil. Hatta hoşlarına gidiyor. Onları umursamadığın sürece üzerine düşerler. Hasta bir yanları var kadınların... Yürekte mazoşist hepsi."

"Bir kadında aradığın nedir öyleyse?" diye soruyorum.

Ellerini ovuşturuyor, altdudağı sarkıyor. Büyük bir hayal kırıklığı okunuyor yüzünde. Sonunda birkaç kopuk cümle kurmayı başarsa da arkasında baskın bir nafilelik duygusu yattığını hissedebiliyorsun. "Bir kadına teslim olabilmek istiyorum ama benden üstün olması gerek. Amı yetmez, aklı da olmalı. Ona ihtiyacım olduğuna inandırabilmeli beni, onsuz yaşayamayacağıma. Böyle bir kancık bul bana, ne olur? Bulursan işimi veririm sana. Başıma ne geleceği umurumda bile olmaz: ne iş isterim ne arkadaş ne de kitap mitap. Yeter ki dünyada benden daha önemli bir şeylerin var olduğuna inandırsın beni. Tanrım, nefret edi-

yorum kendimden! Ama bu alçak kancıklardan daha çok nefret ediyorum çünkü birinde bile iş yok."

"Kendimi beğendiğimi düşünüyorsun," diye devam ediyor, "bu da beni aslında ne kadar az tanıdığının kanıtı. Harika biri olduğumu biliyorum... İçimde sıra dışı bir şeyler olmasa bu tür sorunlar yaşamazdım ama beni yiyip bitiren kendimi ifade edememek. Herkes am budalası olduğumu düşünüyor. Bu kadar sığ bu insanlar, her gün terasta oturup psikolojik geviş getiren kibirli budalalar... Fena değil ha, psikolojik geviş? Benim için not et. Bir sonraki yazımda kullanırım... Bu arada Stekel okudun mu hiç? İyi mi sence? Tipik psikolojik vakalardan ibaret gibi geldi bana. Psikanaliste gidecek cesareti bir bulabilsem... İyi bir psikanaliste. Arkadaşın Boris gibi keçisakallı, fraklı dalaverecinin tekine değil. Nasıl tahammül ediyorsun bu tiplere? Sıkıntıdan patlamıyor musun? Herkesle konuşuyorsun gördüğüm kadarıyla. Umurunda bile değil. Haklısın belki. Bu kadar müşkülpesent olmasaydım keşke. Ama şu Dôme civarında takılan iğrenç Yahudiler yok mu, Tanrım, tüylerimi diken diken ediyorlar. Ders kitabı gibiler. Her gün seninle konuşabilsem biraz rahatlardım belki. İyi bir dinleyicisin. Beni iplemediğini biliyorum ama sabırlısın ve irdelemek istediğin teorilerin falan yok. Her şeyi sonradan o defterine yazıyorsun herhalde. Bana bak, benim hakkımda ne yazdığın umurumda bile değil ama am budalası gibi sunma beni - fazlasıyla basit olur. Bir gün kendim hakkında bir kitap yazacağım, düşüncelerim hakkında. İç gözleme dayalı bir çözümlemeden söz etmiyorum... Kendimi ameliyat masasına yatırıp bağırsaklarımı sergileyeceğim... Her şeyi. Var mı bugüne kadar bunu yapan? Ne sırıtıp duruyorsun? Saf mıyım sence?"

Sırıtıyorum çünkü yazacağı kitaptan söz ettiğinde tutarsızlaşıyor. "Kitabım" demesi yeterli, dünya anında Van Norden ve Ortakları'nın kişisel boyutlarına indirgeniyor. Kitabın tamamen özgün, mükemmel olması gerek. Bu da yazmaya başlamasını

olanaksız kılan nedenlerden biri. Kafasında bir fikir çakar çakmaz sorgulamaya başlıyor. Dostoyevski'nin aynı fikri bir yerde kullandığını hatırlıyor ya da Hamsun'un veya başka birinin. "Onlardan daha iyi olmak istediğimi söylemiyorum ama farklı olmak istiyorum," diye izah ediyor. Oturup yazacağı yerde, özel alanlarına girmeyeceğinden emin olmak için yazar üstüne yazar okuyor bu yüzden ve okudukça küçümsüyor onları. Hiçbiri tatmin edici değil; hiçbiri kendi için hedeflediği mükemmeliyet seviyesine ulaşmıyor. Henüz küçük bir bölüm bile yazmadığını unutup onları küçük gören konuşmalar yapıyor; sanki arkasında kendi yazdığı, herkesin bildiği, başlıklarını telaffuz etmeye gerek bile görmediği bir raf dolusu kitap varmış gibi. Bu konuda alenen yalan söylememiş olsa da şahsi felsefesini, eleştirilerini ve elemlerini duyurmak için görüştüğü çevrede bu rahatlıkla sarf edilen sözlerin ardında sağlam bir yapıt olduğu varsayılıyor şüphesiz. Şiir okuma ya da daha iyisi, şiirleri hakkında ne düşündüklerini öğrenme bahanesiyle odasına attığı genç ve saf bakireler arasında özellikle. En ufak bir suçluluk ya da utanç duygusuna kapılmadan üzerine birkaç dize karalanmış bir kâğıt parçası tutuşturur ellerine -yeni bir şiirin teması, onun sözleriyle- ve ciddiyetini hiç bozmadan fikirlerini açıkça söylemelerini ister. Genellikle fikir sahibi olmadıklarından, dizelerin anlamsızlığı karşısında şaşkınlığa düşmüşken Van Norden fırsatı değerlendirip onlara sanat üzerine görüşlerini açmaya başlar; ki duruma uygun düşecek biçimde o an üretmiştir. Bu rolde o kadar ustalaştı ki, Ezra Pound'un kantolarından yatağa bir gamdan diğerine geçen bir müzisyenin rahatlığı ve doğallığıyla geçiyor artık; hatta geçemezse akort bozukluğu söz konusu ki, "safdil" diye nitelendirdiği ahmaklarla bazen geliyor başına. Tabii yapısı itibariyle bu vahim hatalardan gönülsüzce söz eder ama bu türden bir hatayı itiraf etmeye karar verdiği zaman da son derece dürüsttür; beceriksizliğinin üzerinde durmaktan sapıkça bir zevk

aldığı söylenebilir hatta. On yıldır düzmeye çalıştığı bir kadın var örneğin - önce Amerika'da sonra burada, Paris'te. Candan ve arkadaşça bir ilişki sürdürdüğü, karşı cinsten tek insan. Birbirlerinden hoşlanmakla kalmıyor, birbirlerini anlıyorlar da. Önceleri bu yaratığı düzerse sorununun çözüleceğini düşünmüştüm. Başarılı bir birliktelik için gerekli tüm unsurlar mevcuttu. Temel olan hariç. Bessie neredeyse onun kadar sıra dışıydı. Bir erkeğe yemekten sonra tatlısını vermesiyle kendisini vermesi arasında bir fark yoktu ona göre. Genellikle erkeği kendisi seçer, teklifi kendi yapardı. Çirkin sayılmazdı, ancak güzel olduğu söylenemezdi. Vücudu biçimliydi, o da yabana atılacak şey değildir - ve teşneydi, dedikleri gibi.

Öyle canciğerlerdi ki, Van Norden merakını körüklemek (ve tekniğiyle etkilemek) umuduyla kızı seanslarından önce dolaba gizlerdi bazen. Seans bittikten sonra Bessie dolaptan çıkardı ve ikisi meseleyi öylesine tartışırlardı; yani "teknik" dışında her şeye tam bir kayıtsızlıkla. Bessie'nin en sevdiği sözcüklerden biriydi teknik, bana katılma ayrıcalığı tanınan tartışmalarda öyleydi en azından. "Nesi var tekniğimin?" diye sorardı Van Norden. Bessie yanıtlardı: "Kabasın. Benimle yatmak istiyorsan daha incelikli olmalısın."

O denli mükemmel bir uyum içindeydiler ki dediğim gibi, bazen saat bir buçukta Van Norden'e uğradığımda Bessie'yi yatağın yanında otururken bulurdum; yorgan kenara fırlatılmış, Van Norden onu kamışını okşamaya davet ediyor... "Birkaç ipeksi dokunuş sadece," diyor, "yataktan kalkacak cesareti bulabilmem için." Ya da ağzına alması için yalvarıyor, o da işe yaramayınca kamışını kendi kavrayıp yemek çanı gibi sallıyor. Katılıyorlar gülmekten. "Asla düzemeyeceğim kancığı," diyor Van Norden. "Saygı duymuyor bana. Ona açılmamın bedeli bu." Sonra çabucak şöyle bir şey ekliyor: "Sana dün gösterdiğim sarışın hakkında ne düşünüyorsun?" Bessie'ye soruyor bunu elbette ve Bessie

dudak bükerek gülüyor, beğenisini aşağılıyor. "Hadi ama, bu numaraları çekme bana," diyor Van Norden. Sonra şakayla karışık, belki de bininci kez, "Baksana Bessie," diyor, "hemen şurada bir versene bana? Sadece bir kere... Olmaz mı?" Ve bu safhadan da geçildikten sonra aynı tonla ekliyor: "Peki, *ona* ver. *Ona* da mı vermezsin?"

Bessie'nin sorunu kendini düzülecek kadın olarak görmemesi ya da görmeyi reddetmesiydi. Tutkudan yepyeni bir dünyaymış gibi söz ederdi. Her şeye tutkulu bir yaklaşımı vardı, düzüşmek gibi önemsiz bir şeye bile. Ruhunu katması gerekiyordu.

"Ben de tutkuya kapılıyorum bazen," diyor Van Norden.

"Ya *sen*," diyor Bessie. "Kaşarlanmış zamparanın tekisin. Tutkunun anlamını bile bilmezsin, çükünün kalkmasını tutku sanıyorsun."

"Pekâlâ, tutku değil belki... Ama çükünü kaldırmadan da tutku hissedemez insan, değil mi?"

Van Norden'in Bessie ve her allahın günü odasına sürüklediği diğer kadınlarla yaşadıkları zihnimi meşgul ediyor restorana yürürken. Monologlarına o kadar alıştım ki sesinin kesildiğini fark ettiğimde hayallerime ara vermeksizin gerekli lafları edebiliyorum. Bir düet bu, üstelik çoğunda olduğu gibi, kişinin sadece kendi sesinin başlama işaretini beklediği bir düet. Van Norden bu gece izinli ve ona eşlik etmeye söz verdim, bu yüzden de konuşmalarına karşı duyarsızlaştırdım kendimi. Gece bitmeden tükenmiş olacağımı biliyorum; şansım yaver giderse, yani bir bahaneyle birkaç frank koparmayı başarabilirsem tuvalete gittiği an tüyeceğim ama tüymeye meyilli olduğumu biliyor ve bundan gocunacağı yerde franklarına sahip çıkarak olasılığa karşı önlemini alıyor. Sigara satın almak için para istesem benimle gelmekte ısrar ediyor. Yalnız kalamıyor, bir an için bile. Kendine bir kadın bulmayı başardığında bile, o zaman bile ödü patlıyor

kadınla yalnız kalmaktan. Mümkün olsa işini görürken odada oturmamı isteyecek benden. Sakal tıraşı olurken oturmamı istediği gibi.

İzinli olduğu gecelerde genellikle en az elli frank olur Van Norden'in cebinde ama bu, karşılaştığı tanıdıklardan birkaç frank sızdırmaya çalışmasına mani olmaz. "Selam" der, "yirmi frank versene bana... İhtiyacım var." Aynı anda panikteymiş gibi görünme yeteneğine sahip. Reddedildiğinde kabalaşır. "Pekâlâ, bir içki ısmarla öyleyse." İçkisini içtikten sonra biraz daha kibarca dener şansını, "Pekâlâ, beş frank ver öyleyse... *İki* frank ver..." Heyecan arayışıyla bir bardan bir bara gideriz ve her gittiğimiz barda birini çarpar.

Coupole'da gazeteden bir ayyaşa rastlıyoruz. Üst katta çalışanlardan. Büroda bir kaza olduğundan söz ediyor. Düzeltmenlerden biri asansör boşluğundan aşağı düşmüş. Hayatından umut kesilmiş.

Van Norden derinden sarsılıyor önce ama düşenin Peckover olduğunu öğrenince rahatlıyor sanki. "Zavallı orospu çocuğu," diyor, "öldü ve kurtuldu. Takma dişlerini daha geçen gün yaptırmıştı..."

Takma diş bahsiyle gözyaşlarına boğuluyor üst katta çalışan adam. Hıçkıra hıçkıra kazayla bağlantılı bir ayrıntıyı aktarıyor. Çok üzmüş bu küçük ayrıntı onu, felaketin kendisinden bile çok. Anlaşılan, Peckover asansör boşluğundan düştükten sonra, yardım ulaşmadan önce, bacakları ve kaburgaları kırılmış olmasına rağmen emekleyip el yordamıyla takma dişlerini aramıştı. Ambulansta bile takma dişlerini sayıklamış. Acıklı olduğu kadar gülünç. Üst katta çalışan adam olanları anlatırken gülmekle ağlamak arasında gidip geliyordu. Hassas bir andı çünkü onun gibi bir ayyaş karşısında yanlış adım atarsanız şişeyi kafanıza yiyebilirsiniz. Peckover ile asla yakın olmamışlardı, hatta onun çalıştığı bölüme bir kez bile ayak basmamıştı: Üst katta çalı-

şanlarla alt katta çalışanlar arasında görünmez bir duvar vardı. Ama şimdi, ölümün temasını hissettikten sonra, dostluk gösterisi sergilemeye çalışıyordu. Düzgün biri olduğunu kanıtlamak için ağlayacaktı ağlayabilse. Peckover'i iyi tanıyan ve onun ciğeri beş para etmez herifin teki olduğunu bilen Joe ve benim için birkaç damla gözyaşı bile fazlaydı, adamın sarhoş duygusallığı sinirimize dokunmaya başlamıştı. Bunu söylemek istiyorduk ama onun gibi biriyle açık konuşamazsın; bir çelenk satın alıp cenazeye gitmeni ve acı çekiyormuş gibi görünmeni bekler. Ve duyarlılıkla kaleme aldığı anma yazısı için onu kutlamanı... O duyarlı küçük anma yazısını aylarca cebinde taşıyacak, yaptıkları için kendini öve öve bitiremeyecekti. Joe ve ben tek kelime etmesek de aynı şeyleri hissediyorduk. Orada öylece durmuş, yoğun ve suskun bir nefretle dinliyorduk adamı. Sıvışma fırsatı bulur bulmaz sıvıştık; elinde Pernod ile barda kendi kendine homurdanıyordu çıktığımızda.

Ondan uzaklaşır uzaklaşmaz deli danalar gibi gülmeye başladık. Takma dişler! Zavallı adam hakkında ne dersek diyelim -ki iyi şeyler de söyledik hakkında- bir şekilde takma dişlere dönüyorduk mutlaka. Kimileri öyle gülünçtür ki ölüm bile saçma sapanlıklarını silemez. Sonları korkunç olmuşsa daha da saçma sapan görünürler insana. Sonu süsleyip daha saygın bir hale getirmenin yararı yok - gidişlerinde trajik bir şey saptamak yalancılık ve riyakarlık gerektirir. Sahte bir tavır takınmak zorunda olmadığımızdan dilediğimiz gibi gülebilirdik biz. Bütün gece güldük, üst katta çalışanlara duyduğumuz nefreti kustuk; hiç şüphe yok ki Peckover'in iyi biri, ölümünün ise büyük talihsizlik olduğuna inanmaya çalışan ve kendilerini fazlasıyla önemseyen bütün o dangalaklara duyduğumuz nefreti. Peckover ile ilgili bir sürü gülünç anı geliyordu aklımıza - bir noktalı virgül kaçırdığı için yediği bütün o fırçalar. Lanet noktalı virgüller ve sürekli karıştırdığı ondalık kesirler yüzünden hayatı zehir etmişlerdi

adama. Bir keresinde nefesi alkol kokarak işe geldiği için kovulmasına ramak kalmıştı. Onu hor görüyorlardı çünkü sürekli mutsuz görünürdü, egzaması vardı, saçları kepekliydi. Bir hiçti onların gözünde, ama şimdi ölmüştü. Kocaman bir çelenk alınmasına katkıda bulunmak için sıraya girecek, adını ölüm ilanları sütununa büyük puntolarla yazacaklardı. Ve onu her fırsatta öveceklerdi: *büyük* adam bile ilan ederlerdi ellerinden gelse. Ama ne yazık ki Peckover söz konusu olduğunda, hayal gücü bile yetersiz kalıyordu. O, bir hiçti ve ölmüş olması bu gerçeği değiştirmiyordu.

"İyi bir tarafı da var bunun," diyor Van Norden. "Onun işine konabilirsin. Hem biraz şansın varsa sen de asansör boşluğundan düşüp boynunu kırarsın belki. Cenazene güzel bir çelenk göndeririz, söz."

Gün ağarırken Dôme'un terasına oturuyoruz. Bahtsız Peckover'i çoktan unuttuk. Bal Nègre'deki serüvenden sonra Joe'nun zihni ebedi meşguliyetine dönüyor: Am. Bu saatlerde, gece vardiyası bitmek üzereyken huzursuzluğu doruğa çıkıyor. O gece yanından geçen kadınları, isterse yatabileceği ama artık iyice bıktığı eski kırıklarını düşünüyor. Kaçınılmaz olarak aklına Georgia kancığı geliyor - bu aralar peşinde, odasına yerleşmek için yalvarıyor, kendine bir iş buluncaya değin hiç olmazsa. "Arada sırada ona takmak fena olmuyor," diyor, "ama onunla birlikte yaşayamam... Öteki kancıklarla aramı bozacak." Onu en çok rahatsız eden hatunun sıskalığı. "Bir iskeletle yatağa girmekten farksız," diyor. "Geçen gece aldım içeri, acıdım. Ve kaçık kancık ne yapmış tahmin et? Tıraşlamış. Sinekkaydı... Tek bir kıl bile yok. Çalısını tıraş etmiş bir kadınla beraber oldun mu hiç? Tiksindirici değil mi? Komik ayrıca. Delice. Am gibi değil artık: ölü

bir istiridyeden farkı yok." Merakına yenik düşüp el fenerini almak için nasıl yataktan kalktığını anlatıyor bana. "İyice açtırıp feneri üzerine tuttum. Görmeliydin halimi... Komikti gerçekten. Kendimi o kadar kaptırdım ki onu unuttum. Ömrümde bu kadar ciddi bakmamıştım bir ama. İlk kez görüyormuşum gibi. Bu da aslında büyütülecek bir şey olmadığını kanıtladı, hele tıraşlıysa. Onu asıl gizemli kılan kıllar. Heykelleri görünce bu yüzden bir şey hissetmezsin. Yalnız bir keresinde bir heykelde gerçek bir am görmüştüm - Rodin'in bir heykelinde. Gör mutlaka... Bacakları sonuna kadar açık... Başı olduğunu sanmıyorum. Bir am heykeli işte. Tanrım, korkunçtu. İşin özü şu: hepsi aynı. Onları giyinikken görüp binbir türlü şey hayal eder, bir kişilik yakıştırırsın. Sahip olmadıkları bir kişilik elbette. Bacaklarının arasındaki yarık için deli olursun - aslında pek de bakmazsın, içine girmektir tek istediğin. Kamışınla düşünmeye başlarsın. Bir yanılsama! Bir hiç için sapıtırsın... Kıllı ya da kılsız bir yarık için. Beni incelemeye itecek kadar büyülemiş olmasının bir anłamı yok. On dakika falan inceledim. Öyle uzaktan baktığında tuhaf düşünceler geliyor insanın aklına. Cinselliğin bütün o gizemi filan derken aslında bir bok olmadığını keşfediyorsun: boşluk. İçinde bir ağız armonikası bulsan ne matrak olurdu, değil mi? Takvim ya da? Ama yok bir şey, boş. İğrenç. Delirecektim neredeyse. Dinle, sonra ne yaptım biliyor musun? Onu çabucak düzüp sırtımı döndüm. Evet, bir kitap alıp okumaya başladım. Bir kitaptan yararlanabilir insan, kötü bir kitaptan bile... Ama anıcık zaman kaybından başka bir şey değil, inan bana..."

Tiradını tamamlamak üzereyken fahişenin teki bize göz süzüyor. Geçiş yapma ihtiyacı bile duymadan şöyle diyor çabucak: "Bunu becermek ister misin, fiyatı yüksek değil... İkimizi birden alır." Ve yanıt beklemeden kalkıp yanına gidiyor. Birkaç dakika

sonra dönüyor. "Her şey ayarlandı," diyor. "Biranı bitir. Karnı aç. Bu saatte yapacak başka şey yok... On beş frank karşılığında ikimizi de düzecek. Benim odama gideriz... Tasarruf etmiş oluruz."

Otele giderken kız titriyor, bir yerde mola verip ona bir kahve söylememiz gerekiyor. Hayli narin bir tip, çirkin de sayılmaz. Van Norden'i tanıdığı anlaşılıyor, on beş franktan fazlasını koparamayacağını biliyor. "Senin hiç paran yok," diye fısıldıyor Van Norden bana kızdan gizli. Cebimde metelik olmadığı için ne yapmaya çalıştığını anlamıyorum ama sonra söylüyor. "Tanrı aşkına, parasız olduğumuzu unutma. Yukarı çıktığımızda sakın yumuşama. Fazladan birkaç frank isteyecektir - tanıyorum bu kancığı! İsteseydim on frank için ikna ederdim. Şımartmanın alemi yok..."

"Tehlikeli bir tip," diyor kız bana Fransızca; aptal görünüşüne rağmen Van Norden'in söylediklerinin altında ne yattığını sökmüş anlaşılan.

"Hayır, aksine çok uysaldır," diyorum.

Başını sallayarak gülüyor. "İyi tanırım onun gibilerini." Sonra da yürek paralayıcı hikâyesini anlatmaya başlıyor; hastane, birikmiş kira borcu ve kasabasında bıraktığı bebeği. Dozunu kaçırmıyor ama. Kulaklarımızın tıkalı olduğunu biliyor ama acısı içinde, taş gibi, başka düşüncelere yer yok. Merhamet dilenmiyor - içindeki o büyük ağırlığı bir yerden bir yere kaydırıyor sadece. Hoşlanıyorum ondan. Hastalık taşımıyordur umarım...

Odaya gittiğimizde hazırlanmaya başlıyor. "Bir parça ekmek var mı acaba?" diye soruyor bidenin üzerine çömelirken. Van Norden gülüyor bunu duyunca. "Al, bunu iç," diyor kıza bir şişe fırlatarak. Kız bir şey içmek istemiyor; midem tamtakır, diyor.

"Yemem ben bu numaraları," diyor Van Norden. "Kendini acındırmaya çalışıyor, izin verme. Başka bir şeyden söz etmesini yeğlerdim yine de. Karşında aç bir kancık olduğunu bilmek ateşini söndürüyor insanın, gel de sertleş şimdi."

Haklı! Arzunun zerresi yok ikimizde de. Kıza gelince, şu anda en son hissettiği şey arzu herhalde. Ama on beş frank söz konusu ve bu konuda bir şey yapmak gerek. Savaştan farkı yok: başladıktan sonra kimse barıştan başka bir şey düşünmez, bir an önce bitmesi istenir. Ama yine de kimse silahları bırakıp, "ben usandım... Benden bu kadar," diyemez. Hayır, artık umursanmayan on beş frank gibi bir para söz konusu, zaten kimse alamayacak o parayı sonunda; ama olayı başlatan asıl neden on beş frank sanki, insan kendi sesini dinleyip sorgulayacağına duruma teslim olur ve katliama devam eder, korku hissettiği ölçüde kahramanlık taslar; dibi düşünceye kadar, silahlar susuncaya kadar, sedyecilerin yerlerden topladığı parçalanmış kahramanların göğüslerine madalyalar takılıncaya kadar. Ondan sonra on beş frangı düşünmek için bir ömür kalır insana. Kolun ya da bacağın olmasa da ömrünün sonuna kadar herkesin çoktan unuttuğu on beş frank hakkında düş görerek teselli edebilirsin kendini.

Gerçekten de tam bir savaş durumu - kafamdan silip atamıyorum. Kızın içime bir arzu kıvılcımı üflemek için uğraşışı, günün birinde böyle tuzağa düşüp cepheye gidecek olsam ne kadar kötü bir asker olacağımı düşündürüyor bana. Kendi payıma, kıçımı kurtarmak için her şeyimi teslim edeceğimi biliyorum, şerefim de dahil. Dayanma gücüm yok, o kadar. Kız on beş frangı almaya kararlı, savaşmak istemesem de beni savaştıracak. İçinde savaşma isteği olmayan birini savaştıramazsın ama. Asla kahramanlık yaptıramayacağımız korkaklar var içimizde, ucunda ölüm olsa bile. Çok şey biliyoruz belki de. İçinde bulunduğu anda yaşamayan insanlar var; ya biraz geridedirler ya da ilerde. Benim aklım barış anlaşmasında. Bütün bu sorunları başlatanın on beş frank olduğunu unutamıyorum. On beş frank! On beş frank nedir ki benim için, hele benim değilse?

Van Norden'in yaklaşımı daha normal. On beş frank onun da umurunda değil; durumun kendisi ilgilendiriyor onu şimdi. Bir

erkeklik gösterisine gerek var - onun erkekliği söz konusu olan. İş tutsak da tutmasak da on beş frankla tokalaştık. Başka bir şey söz konusu - erkeklik değil sadece belki de, irade. Siperlerdeki askerlere döndük yine; hayata devam etmek için bir neden gelmez akıllarına çünkü şimdi kaçsalar sonra yakalanacaklardır ama yine de devam ederler. Bir karafatmanın ruhuna sahip olup bunu kendilerine itiraf etseler bile ellerine geçen silahlarla ya da bıçaklarla ya da tırnaklarıyla yine de doğrayacak, öldürecek, durup nedenini sorgulayıncaya değin milyonlarca insanı katledecekler.

Van Norden'in kızı sıkıştırmasını izlerken çarkları diş sıyırmış bir makineyi seyrettiğim duygusuna kapılıyorum. Kendi haline bırakılsa sonsuza kadar bu şekilde devam edecek; gıcırdayıp diş sıyırarak, hiçbir şey gerçekleştirmeden. Bir el uzanıp motoru kapatıncaya dek. Ufacık bir tutku kıvılcımından yoksun bir çift keçiden farkları yok, sadece on beş frank için böyle gıcırdayıp durmaları insanlık dışı merakım hariç bütün duygularımı silip süpürüyor. Kız yatağın kenarına uzanmış, Van Norden bacaklarını açıp satir gibi eğilmiş kızın üzerine. Van Norden'in arkasındaki iskemlede oturmuş, soğuk ve bilimsel bir tarafsızlıkla onları seyrediyorum; sabaha kadar bile sürse umurumda değil. Anlamsız manşetleriyle milyonlarca gazete fırlatan şu makinelerden birini seyretmekten farkı yok. Makine daha anlamlı bütün deliliğine rağmen, insanları ve onları yaratan eylemi seyretmekten çok daha ilginç. Van Norden ile kız beni hiç ilgilendirmiyorlar; şurada oturup dünyadaki bütün sevişmeleri izleyebilsem ilgim zerre kadar artmaz. Yağan yağmur ya da patlayan bir volkanla bu fenomen arasındaki farkı algılayamayabilirim. Tutku kıvılcımı olmaksızın insani anlamı yok gösterinin. Makineyi izlemek yeğdir. Ve bu ikisi çarkları diş sıyırmış iki makineden farksız. Bir insan eli gerek onları düzeltmek için. Bir tamirci.

Van Norden'in arkasında diz çöküp makineyi daha yakından inceliyorum. Kız başını yana çevirip umutsuz bir bakış atıyor. "Yararı yok," diyor. "İmkânsız." Bu sözleri işiten Van Norden yaşlı bir teke gibi yenilenmiş bir enerjiyle işe koyuluyor. Öyle dik kafalı ki vazgeçmektense boynuzlarını kırmaya niyetli. Şimdi de kıçını gıdıkladığım için kızıyor bana.

"Tanrı aşkına, Joe, vazgeç artık! Öldüreceksin zavallıyı."

"Rahat bırak beni," diye homurdanıyor. "Biraz önce giriyordum neredeyse."

Duruşu ve bunu söyleyişindeki kararlılığı aklıma, ikinci kez, düşümü getiriyor. Ama bu kez kayıtsızlıkla koltuğunun altına sıkıştırdığı süpürge sapı o yürürken gitmiş ve sonsuza dek yitmiş gibi görünüyor. İlk düşün devamı gibi - aynı Van Norden ama bu kez asıl hedefinden yoksun. Savaştan dönmüş bir kahramandan farkı yok, düşlerinin gerçekliğini yaşayan zavallı sakat bir piç. Nereye otursa altındaki iskemle dağılıyor; hangi kapıdan girse boş bir odayla karşılaşıyor; ne yese kötü bir tat kalıyor ağzında. Her şey eskisi gibi; öğeler aynı, düşün gerçekten farkı yok. Gel gör ki uykuya yatmış, uyandığında da bedeninin çalındığını keşfetmiş. Her gün milyonlarca gazete fırlatan o makineden farkı yok; ön sayfa felaketlerden, ayaklanmalardan, cinayetlerden, patlamalardan, çarpışmalardan geçilmiyor ama o bir şey hissetmiyor. Birileri şalteri indirmezse ölümün ne demek olduğunu asla öğrenemeyecek; bedenin çalınmışsa ölemezsin. Bir kancığın üzerine eğilip sonsuza dek yaşlı bir teke gibi gidip gelirsin; cepheye gidip paramparça olabilirsin; insan eli devreye girmeden hiçbir şey o tutku kıvılcımını yaratamaz. Birinin makineye elini sokup sıyırmış dişliyi tamir etmesi gerek. Karşılık beklemeden yapmalı biri bunu, on beş frangı düşünmeden; göğsüne madalya takılsa kamburlaşacak denli ince gövdeli biri. Ve birilerinin oltayı geri çekmeyi düşünmeden yem atması gerekiyor aç kancığa. Yoksa hiç bitmeyecek bu gösteri. Çıkış yolu görünmüyor bu karmaşadan...

Bir hafta boyunca patronun kıçını yaladıktan sonra -işler böyle yürüyor burada- Peckover'in işini kapmayı başardım. Yere çarptıktan birkaç saat sonra ölmüştü gerçekten zavallı adam. Ve tahmin ettiğim gibi, dört dörtlük bir cenaze töreni düzenlenmişti onun için; görkemli bir ayin, devasa bir çelenk filan. Cenazeden sonra sıkı bir ziyafet çekti üst kattakiler, *bistro*'da. Peckover da orada olup bir şeyler atıştırabilse, üst kattakilerle oturup adının sık sık telaffuz edilişinin tadını çıkarabilseydi ne iyi olurdu.

Her şeyden önce, ta en baştan, hiçbir şikâyetim olmadığını söylemeliyim. Hayatının sonuna kadar mastürbasyon izni verilen bir tımarhanede olmaktan farksız. Dünya burnumun dibine geliyor, bütün yapmam gereken felaketlerin imlâsını düzeltmek. Parmak daldırmadıkları çanak yok bu üst kat uyanıklarının; hiçbir mutluluk, hiçbir acı gözlerinden kaçmıyor. Hayatın katı gerçeklerinin içinde yaşıyorlar; gerçekliğinin, doğru deyişle. Bataklık gerçekliği; onlar da vıraklamaktan başka yapacak işleri olmayan kurbağaları bataklığın. Onlar vırakladıkça hayat daha gerçek oluyor. Avukatlar, rahipler, doktorlar, siyasetçiler, gazeteciler–hayatın nabzını tutan bütün ördekler. Sürekli bir felaket ortamı. Harikulade. Barometre hiç değişmemiş, bayraklàr hep yarıya indirilmiş gibi. Cennet fikrinin insan bilincinde filizlenmesine şaşmamak gerek, bütün dayanakları alınsa da serpilmeye devam ediyor. Her şeyin rasgele fırlatıldığı bu bataklıktan başka bir dünya da olmalı. Neye benzediğini tasavvur etmek güç insanların düşünü kurdukları cennetin. Bir kurbağa cenneti, şüphesiz. Miyazma, pislik, nilüfer çiçekleri, durgun sular. Bir nilüfer çiçeğinin üzerine otur ve vırakla sabahtan akşama kadar. Böyle olsa gerek.

Olağanüstü iyileştirici bir etkisi var düzeltmelerini yaptığım bütün bu felaketlerin. Tam bir bağışıklık durumu hayal edin, memnuniyet verici bir hayat, mikrobik bir ortamda güvenli bir

yaşam. Hiçbir şey etkilemiyor beni; ne deprem, ne patlama, ne ayaklanma, ne açlık, ne savaş, ne devrim. Her türlü hastalığa, felakete, acıya ve sefalete karşı aşılıyım. Yıkılmaz bir kalenin içinde yaşıyorum sanki. Kendime ait küçük bölmemde otururken dünyanın yaydığı bütün zehirler geçiyor elimin altından. Tırnaklarım bile kirlenmiyor. Kusursuz bir bağışıklık. Bir laboratuvar teknisyeninden bile daha iyi durumum çünkü kötü kokular yok burada, yanık kurşun kokusu dışında. Dünya havaya uçabilir - ben yine de virgül ya da noktalı virgül koymak için bölmemde olacağım. Birkaç kuruş mesai ücreti bile çıkarabilirim bu işten, böyle bir olayda mesai olur mutlaka. Dünya havaya uçtuktan sonra düzeltmenler bütün virgül, noktalı virgül, tire, köşeli parantez, parantez, nokta, yıldız ve ünlemleri çabucak toplayıp editörün masasının üzerindeki küçük kutuya koyacaklar. Böylece her şey yoluna girecek...

Arkadaşlarımdan hiçbiri memnuniyetime anlam veremiyor. Onlar sürekli homurdanıyor; ihtirasları var, gururlarını ve garezlerini sergilemek istiyorlar. İyi bir düzeltmenin ihtirası, gururu, garezi olmaz oysa. İyi bir düzeltmen yüce Tanrı gibidir biraz, dünyadadır ama dünyaya ait değildir. Pazar günleri dışında. Pazar günleri boş günüdür. Pazar günleri bölmesinden çıkıp inananlara kıçını gösterir. Haftanın bir günü dünyanın acılarına ve elemine kulak kabartır; bu, bütün bir hafta yeter ona zaten. Haftanın geri kalanında kışın derin bataklığındadır; mutlaktır o, uçsuz bucaksız boşluktan sadece kolundaki aşı iziyle ayrılan kusursuz bir mutlak.

Bir düzeltmen için en büyük felaket işinden olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktır. Molalarda bir araya geldiğimizde bizi titreten soru şu: İşimden olursam ne yaparım? Padokta çalışan adam için, ki işi bok süpürmektedir, atların olmadığı bir dünyadan daha dehşetli bir şey yoktur. Ona sıcak bok parçaları sü-

pürerek yaşamanın insanca olmadığını söylemek budalalıktan başka bir şey değildir. Geçimini onunla sağlıyorsa, mutluluğu ona bağlıysa, boku bile sevmeyi öğrenir insan.

Gururlu, onurlu, azimli bir insan olsaydım merdivenin en alt basamağı gibi görünecek bu hayatı memnuniyetle karşılıyorum; yatalak birinin ölümü karşıladığı gibi. Olumsuz bir gerçeklik bu, aynı ölüm gibi - ölümün acısından ve dehşetinden uzak bir cennet. Yeraltına ait bu dünyada önemli olan tek şey imlâ ve noktalama işaretleri. Felaketin türü önemli değil, imlâsı doğru olsun yeter ki. Her şey aynı düzeyde; gece kıyafetlerinde son moda, yeni bir savaş gemisi, bulaşıcı hastalık, dinamit, astronomik bir buluş, banka soygunu, tren kazası, borsanın yükselişi, infaz, suikast, daha neler neler. Düzeltmenin gözünden hiçbir şey kaçmaz ama kurşun geçirmez yeleğini de hiçbir şey delemez. Madam Scheer (eskiden Bayan Esteve) Hindu Agha Mir'e yazdığı mektupta yaptığı işten çok memnun kaldığını yazıyor. "Haziran'ın 6'sında evlendim, size çok teşekkür ediyorum. Mutluyuz ve sayenizde mutluluğumuzun sonsuza dek süreceğini umuyoruz. Sizi ödüllendirmek istediğim için adınıza para havalesi çıkarıyorum." Hindu Agha Mir isabetli ve açıklanamaz bir biçimde geleceğinizi ve bütün düşüncelerinizi görür. Size yol gösterir, endişelerinizden ve sıkıntılarınızdan kurtulmanızı sağlar, falan filan. *MacMahon Bulvarı, 20 numara, Paris. Arayın ya da mektup yazın.*

Bütün düşüncelerinizi harikulade bir biçimde okur! Bundan, istisnasız en saçma sapandan en mahreme uzanan bir düşünce yelpazesini kapsadığını çıkarıyorum ben. Çok fazla zamanı olsa gerek bu Agha Mir'in. Yoksa sadece para havalesi çıkaranların düşünceleri üzerine mi yoğunlaşıyor? Aynı baskıda "evren o kadar genişliyor ki patlayabilir!" gibi bir başlığa rastlıyorum, altında da bir baş ağrısı fotoğrafı var. Sonra inciler hakkında bir yazı, Tecla imzalı. İstiridye ikisini de üretir, diye bilgilendiriyor bütün ilgilenenleri. Hem "yabani" ya da Doğu incisini, hem de "kültür"

incisini. Aynı gün, Trier Katedrali'nde, Almanlar İsa'nın ceketini sergiliyorlar; kırk iki yıldan beri ilk kez naftalinden çıkarılacak. Pantolon ve yelek hakkında bir şey denmemiş. Salzburg'da, yine aynı günde, bir adamın midesinde iki fare doğmuş, ister inanın ister inanmayın. Ünlü bir aktrisin bacak bacak üstüne atmış bir fotoğrafı: Hyde Park'ta soluklanıyor, altında da ünlü bir ressamın onun hakkında söyledikleri: "Bayan Coolidge, kocası Amerikan Başkanı olmasaydı da En Ünlü 12 Amerikalı listesine girecek kadar çekici ve karakterli, itiraf ediyorum." Viyanalı Bay Humhal ile yapılan söyleşiden şu bölümü seçtim... "Söyleşiyi bitirmeden önce eklemek isterim ki," demiş Bay Humhal, "kusursuz kesim ve dikiş yeterli değildir; iyi terziliğin kanıtı takım elbisenin duruşundadır. İyi bir takım bedene oturmalı ama yürürken ya da otururken çizgisini korumalıdır." Ve ne zaman bir kömür madeninde patlama olsa *–İngiltere'de* bir kömür madeninde- Kral ve Kraliçe'nin taziyelerini derhal, *telgrafla* göndermeyi asla ihmal etmedikleri dikkat çekici. Ve önemli koşuları hiç kaçırmıyorlar ama geçen gün, elimdeki baskıya göre, yanılmıyorsam Derby'de, Kral ve Kraliçe çok şiddetli bir yağmura hazırlıksız yakalanmışlar. Daha yürek paralayıcı bir haber de şöyle: "İtalya'da suçlamaların Kilise'ye yönelik olmadığı söylenmekte, yine de kilisenin en hassas organlarına yönelik olduğu şüphe götürmez. Papa'nın şahsına değilse bile, yüreğine ve gözlerine karşı."

Bütün dünyayı dolaşmak zorunda kaldım böyle rahat ve uygun bir girinti bulabilmek için. İnanılır gibi değil. Amerika'da, insana şevk ve cesaret aşılamak için kıçına tıktıkları bütün o havai fişeklerle, benim yapımda bir adam için ideal meşguliyetin imlâ hataları aramak olduğunu nasıl tahmin edebilirdim? Orada günün birinde Amerikan Başkanı olmaktan başka bir şey düşünmez insan. Amerika'da herkes Başkan olma potansiyeline sahiptir. Burada farklı. Burada herkes potansiyel bir hiç. Bir şey

ya da biri olabilmişsen bu bir kazadır, bir mucize. Doğduğun kasabadan ayrılma olasılığı binde birdir. Bacaklarını kaybetme ya da kör olma olasılığı da binde birdir. Kendini general ya da amiral olarak bulmanı sağlayan bir mucize gerçekleşmediği sürece.

Ama hayatın insana burada bu kadar tatlı gelmesinin asıl nedeni olasılıkların aleyhte olması. Umut eksikliği. Günü gününe. Ne dün var ne de yarın. Barometre asla düşmez, bayrak hep yarıya iniktir. Kolunun üzerine bir parça krep koyarsın, düğme deliğine bir parça kurdele bağlarsın, kendine bir çift hafif ve tercihen alüminyum takma bacak satın alırsın. Bu da ağız tadıyla aperatifini alıp hayvanat bahçesindeki hayvanları seyretmene ya da bulvarlarda taze leş arayışıyla bir aşağı bir yukarı dolanan akbabalarla fingirdemene engel değildir. Zaman geçer. Yabancıysan ve pasaportun geçerliyse hastalığın sana bulaşma tehlikesi yoktur. En iyisi düzeltme yapmaktır, mümkünse. Böylelikle her şey yolunda gider. Yani sabahın üçünde evine yürürken bisikletli polislere rastlarsan onlara parmak şaklatabilirsin. Sabahları, pazar yeri cıvıl cıvılken kendine tanesi elli kuruşa Belçika yumurtası satın alabilirsin. Düzeltmen öğleden önce kalkmaz genellikle. Sinemaya yakın bir otel odası tutmak yerinde olur çünkü uykuya düşkünsen zil sesi seni matineden önce uyandıracaktır. Sinemaya yakın bir otel bulamazsan mezarlığa yakın bir otel bul, aynı kapıya çıkar. Ve her şeyden önce, asla umutsuzluğa kapılma. Asla.

Carl ve Van Norden'e her gece bıkmadan yineleyip durduğum şey de bu. Umuttan yoksun bir dünyada yaşıyoruz ama sakın umutsuzluğa kapılmayın. Yeni bir din buldum sanki kendime, her gece Hazreti Meryem'e adak adıyorum. Gazetenin editörlüğüne ya da Amerikan başkanlığına getirilsem kazancımın ne olacağını kestiremiyorum. Çıkmaz bir sokaktayım, her şey sakin ve rahat. Elimde gazetenin yeni baskısıyla etrafımdaki müziği

dinliyorum; insan seslerinin vızıltısını, dizgi makinelerinin homurtusunu; binlerce gümüş bilezik merdaneden geçiyor sanki, arada sırada ayaklarımızın arasından bir fare seğirtiyor ya da çevik bacaklarıyla bir karafatma iniyor duvardan aşağı, ihtiyatla. Günün olayları burnumun dibine getiriliyor, sessizce, dikkat çekmeden; arada sırada bir elin, bir benliğin, bir faninin varlığına işaret eden öylesine söylenmiş bir cümle belki. Tören alayı sakince geçiyor, kabristanın kapısından giren bir kafile gibi. Tashih masasının altındaki gazete o kadar kalın ki yumuşak bir halıyı andırıyor. Van Norden'in masasının altındaki gazete tütün suyuyla lekelenmiş. Saat on bire doğru fıstık satıcısı geliyor, Amerikalı bir Ermeni, hayatından memnun bir başka geri zekâlı.

Arada sırada Mona'dan yarınki gemide olacağını söyleyen bir telgraf geliyor. "Mektup yolda," diye de ekliyor her seferinde. Dokuz aydır sürüyor bu, ama adına yolcu listesinde rastlamadım henüz, kominin gümüş bir tepside getireceği o mektubu ise hâlâ bekliyorum. O cephede de umudumu yitirdim artık. Eğer gelirse beni aşağıda bulabilir, helanın hemen arkasında. İlk işi hijyenik olmadığını söylemek olacaktır, eminim. Avrupa'ya gelen Amerikalı kadınların ilk dikkatini çeken bu oluyor - hijyen eksikliği. Modern bir tesisatı olmayan bir cenneti tahayyül bile edemiyorlar. Yatakta bir tahtakurusu bulsalar hemen Ticaret Odası'na mektup yazmaya kalkışıyorlar. Burada hayatımdan memnun olduğumu nasıl anlatacağım ona? Dejenere olduğumu söyleyecek. İyi tanırım ben onu. Bahçeli bir stüdyo aramak isteyecek ve küvetli tabii ki. Romantik bir biçimde deneyimlemek istiyor yoksulluğu. Bilirim ben onu. Ama bu sefer hazırlıklıyım.

Yine de güneşin pırıl pırıl parladığı öyle günler oluyor ki, işlek caddelerden uzaklaşıp hasretle onu düşünüyorum. Zaman zaman da, keyifsiz memnuniyetime rağmen, başka türlü bir hayatın hayallerini kuruyor, yanımda genç ve huzursuz bir yara-

tık bulundurmanın ne yararı olacağını düşünüyorum. Kaldı ki neye benzediğini, ona sarılmanın duygusunu bile doğru dürüst anımsayamıyorum artık. Geçmişe ait her şey denize dökülmüş gibi; anılarım var ama imgeler canlılıklarını yitirmiş; zaman tarafından kemirilmiş bataklık mumyaları gibi soluk ve dağınıklar. New York'taki yaşantımı düşündüğümde bulanık bölümler geliyor gözümün önüne, bakır pasıyla kaplı, kabus gibi. Benim zavallı varlığım bir yerde sona ermiş sanki; tam olarak nerede, kestiremiyorum. Amerikalı değilim artık, Avrupalı ya da Parisli hiç değilim. Hiçbir şeye bağlı değilim; sorumluluk yok, nefret yok, endişe yok, önyargı yok, tutku yok. Tarafsızım.

Üçümüz işten çıktıktan sonra eve yürürken sadece hayatın kıyısında kalmış insanların duyabilecekleri bir heyecanla dünyanın halinden konuşuruz. Bu heyecanın zaman öldürmek, bürodan Montparnasse'a yürümek için gerekli üç çeyrek saati katletmek için duyulması gece yatağa girerken çok tuhaf gelir bana bazen. Şunun ya da bunun geliştirilmesi için olağanüstü parlak fikirler üretiriz ama onları hayata geçirebilecek bir araç olmaz. Yarın ellerimizin üzerinde yürümemiz emredilse hiç karşı koymadan itaat edeceğiz, asıl tuhaf olan bu. Gazetenin her zamanki gibi çıkmayı sürdüreceğini ve maaşlarımızı aksamadan alacağımızı varsayarsak tabii ki. Hiçbir şeyin önemi kalmaz yoksa. Hiçbir şeyin. Doğuluyuz biz artık. Her gün bir avuç pirinçle susturulan beyaz yakalı hamallarız. Geçen gün okuduğum bir makaleye göre, bir Amerikalının kafatasının belirleyici özelliklerinden biri kafa gerisinde epaktal kemik ya da *os Incae* olmasıymış. Bu kemiğin varlığı, diye devam etmiş bilim adamı, genellikle cenin safhasında sonlanan çapraz kafa gerisi birleşiminin sürme inadıdır. Bu da geç gelişmenin ve buna bağlı olarak da alt ırkın göstergesidir. "Amerikan yerlisinin kafatasının kübik kapasitesi," diye devam etmiş, "beyaz ırkın kapasitesinin altında, siyah ırkın kapasitesinin üzerindedir. İki cinsiyet de göz önünde

bulundurulursa günümüz Parislisinin kafatası kapasitesi 1.448 santimetre küp, zencilerin 1.344 santimetre küp, Amerikan yerlisinin ise 1.376 santimetre küptür." Ben bundan hiçbir sonuç çıkaramıyorum çünkü Amerikalıyım ama Kızılderili değilim. Ama bazı şeyleri bu biçimde açıklamak son derece sevimli, bir kemik yardımıyla örneğin, *os Incae* ile. Başka hiçbir ırkta rastlanmayan 1.920 santimetre küplük olağanüstü bir kapasite gösteren Kızılderili kafataslarına rastlandığını itiraf etmek teorisini hiç sarsmıyor bilim adamının. Her iki cinsiyetten Parislilerin normal bir kafatası kapasitesine sahip olduklarını memnuniyetle müşahede ediyorum. Onların kafa gerisi birleşimleri o kadar inatçı değil anlaşılan. Aperatiflerin keyfini çıkarmayı bilirler, ayrıca evlerinin boyasız olmasını dert etmezler. Onların kafatasında olağandışı bir şey yok, kafatası göstergeleri açısından. Bu denli mükemmel bir seviyeye getirdikleri yaşama sanatının başka bir açıklaması olsa gerek.

Monsieur Paul'da -karşı kaldırımdaki *bistro*- arka taraftaki oda gazetecilere ayrılmış, veresiye yiyebiliyoruz. Yerlere talaş dökülmüş, dört mevsim sineği eksik olmayan gayet hoş bir yer. Gazetecilere ayrılmış derken sadece bize ait olduğunu söylemek istemedim; aksine, Monsieur Paul'ün devamlı müşterilerini oluşturan fahişeler ve pezevenklerle yeme ayrıcalığına sahibiz. Üst kattaki çocukların arayıp da bulamadıkları türden bir düzenleme çünkü sürekli kıç arayışındalar, kendilerine çıtır bir Fransız sevgili bulanlar bile arada sırada fahişelere takılıyorlar. Önemli olan belsoğukluğu kapmamak; bazen bulaşıcı bir hastalık büroyu sarmış gibi bir hava oluyor buralarda, hepsinin aynı kadına yazılmasıyla da açıklanabilir belki. Neyse, mesleklerinin küçük zorluklarına karşın, onlarınkine kıyasla lüks bir hayat yaşadıkları rahatlıkla söylenebilecek pezevenklerin yanına oturmak zorunda kaldıklarında yüzlerinde beliren mutsuzluk ifadesini görmek hayli memnuniyet verici doğrusu.

Bisikletiyle Havas haberlerini dağıtan uzun boylu, sarışın tipi düşünüyorum şimdi. Hep biraz geç kalır yemeğe, terden ıslanmış, yüzü kir içinde. Çok hoş ve tuhaf bir girişi var mekana, herkesi iki parmağıyla selamladıktan sonra dosdoğru tuvaletle mutfağın arasındaki lavaboya seğirtir. Yüzünü silerken yemeklere çabucak bir göz atar; tezgahın üzerinde ağız sulandırıcı bir parça biftek görmüşse alıp koklar veya kepçeyi büyük tencereye daldırıp çorbanın tadına bakar. Burnunu yerden kaldırmayan has bir tazıdan farkı yok. Ön hazırlıklarını tamamladıktan, çişini yapıp burnunu sesli bir şekilde sümkürdükten sonra kayıtsızca fahişesinin yanına gider, dudaklarına sesli bir öpücük kondurup kalçasını okşar. Fahişesi her zaman derli toplu ve tertemizdir - sabahın üçünde, işini bitirdikten sonra bile. Türk hamamından henüz çıkmış gibidir hep. Bu denli sağlıklı insanlara bakmak, sergiledikleri huzur ve sevecenliğe, iştaha tanık olmak çok keyifli. Akşam yemeği sözünü ettiğim, kızın işe başlamadan önce atıştırdığı mezeler. Birazdan sarışın aslanından ayrılıp bulvarda bir bara girecek ve hazmı kolaylaştırıcı bir içki söyleyecek. İşi yorucu, bıktırıcı, tüketici olsa bile asla belli etmez. Adamı kurt gibi aç geldiğinde kollarını boynuna dayayıp arzuyla öper - gözlerini, burnunu, yanaklarını, saçını, ensesini... mümkün olsa kıçını bile öpecek herkesin önünde. Müteşekkir erkeğine, bu çok açık. Ücretli kölelerden değil. Yemek boyunca kahkahası eksik olmaz. Dünyada tasası yok sanırsın. Ve arada sırada, sevgisini belli etmek için sıkı bir tokat aşk eder erkeğinin yanağına, bir düzeltmeni fırıldak gibi döndürecek sıkı bir şamar.

Kendilerinden ve iştahla kaşıkladıkları yemeklerinden başka hiçbir şeyin farkında değiller. Ne mükemmel bir memnuniyet, ne uyum, ne anlayış; Van Norden'i çıldırtıyor onları seyretmek. Özellikle kız koca adamın fermuarına el atıp okşadığında, ki adam da genellikle kızın memesini usulca sıkarak karşılık verir.

Hemen hemen aynı saatlerde gelen bir başka çift var, evli çiftlerden hiç farkları yok. Bazen ağız dalaşına girip herkesin önünde kirli çamaşırlarını ortaya döküyorlar; kendilerine ve herkese rahatsızlık verdikten sonra, bütün o tehditlerden, küfürlerden, aşağılamalardan ve suçlamalardan sonra barışıp kumrular gibi birbirlerine sokuluyorlar. Lucienne -adam kadına öyle hitap ediyor- sert ve soğuk mizaçlı, gümüşi bir sarışın. Kafası bozulduğunda öfkeyle çiğnediği dolgun bir altdudağı ve karşısındakini terleten cinsten soğuk, soluk porselen mavisi gözleri var. Ama hoş bir tip Lucienne, tartışma başladığında sergilediği yırtıcı tavra rağmen. Çantası her zaman para dolu, dikkatli harcar parasını, adamın kötü alışkanlıklarını frenlemeye çalıştığı için daha çok. Adamın karakteri zayıf; Lucienne'in tiratlarını ciddiye alırsak tabii ki. Lucienne'in işini bitirmesini beklerken elli frank harcaması işten bile değil mesela. Garson siparişi almaya geldiğinde adamın iştahı olmuyor. "Ah, yine aç değilsin demek!" diye kükrüyor Lucienne. "Faubourg Montmartre'da bekledin beni herhalde. Ben senin için köle gibi çalışırken iyi vakit geçirmişsindir umarım. *Konuşsana, geri zekâlı, neredeydin?*"

Lucienne böyle parlayıp burnundan soluduğunda adam ona ürkek ürkek bakıyor, sonra izlenecek en iyi yolun sessizlik olduğuna karar vermiş gibi başını öne eğip peçetesiyle oynuyor. Ama kadının fazlasıyla aşina olduğu bu küçük jest ki artık suçlu olduğundan emin olduğu için gizlice memnuniyet duymaktadır, Lucienne'in öfkesini artırmaktan başka işe yaramıyor. *"Konuşsana geri zekâlı!"* diye bağırıyor. Bunun üzerine adam ince, titrek bir sesle beklerken karnının çok acıktığını, sandviç yiyip bira içmek için bara bir uğradığını söylüyor. İştahını tıkamaya yettiğini ekliyor - şu anda yemek yemenin kafasındaki en son şey olduğu besbelli değilmiş gibi sıkıntıyla söylüyor bunu. "Ama," -sesini daha inandırıcı bir biçimde kullanmaya çalışıyor- "hep seni bekliyordum," diyor bir çırpıda.

"Yalancı!" diye bağırıyor Lucienne. "Yalancı! Yazık ki ben de yalancının tekiyim... *İyi bir yalancıyım ben.* Küçük yalanlarınla hasta ediyorsun beni. Şöyle usturuplu bir yalan söylesene?"

Adam başını öne eğiyor yine, farkında olmadan masanın üzerinden birkaç ekmek kırıntısı alıp ağzına atıyor. "Yapma bunu! Yoruyorsun beni. Ne kadar da aptalsın. Yalancı! Görürsün sen! Söyleyeceklerim bitmedi daha. Ben de yalancıyım ama geri zekâlı değilim."

Kısa bir süre sonra, nasılsa, yan yana oturuyorlar, el ele ve Lucienne yavaşça mırıldanıyor: "Ah, küçük tavşanım benim, senden ayrılmak o kadar zor ki şimdi. Gel buraya, öp beni! Ne yapacaksın bu akşam? Doğruyu söyle bana bir tanem... Huysuzluğumdan ötürü özür dilerim." Çekinerek öpüyor onu adam; uzun, pembe kulaklı bir tavşandan farkı yok; lahana yaprağı kemirir gibi bir öpücük konduruyor yanağına. Parlak ve yuvarlak gözleri bir yandan da kadının yanında açık duran çantaya yöneliyor, okşar gibi. Onunla vedalaşmayı sabırsızlıkla bekliyor; ondan uzaklaşıp Faubourg Montmartre'da sakin bir kafeye sığınmak için sabırsızlanıyor.

Yuvarlak gözleri ve ürkek tavşan bakışlarıyla iyi tanıyorum o küçük şeytanı. Pirinçten levhaları, sabaha kadar göz kırpan ışıkları ve kaldırımlarda lağım gibi akan cinselliğiyle Faubourg Montmartre'ın ne denli şeytani bir sokak olduğunu da biliyorum. Lafayette'den o sokağa yürümek tek kelimeyle onur kırıcıdır; fahişeler çamsakızı gibi yapışırlar adama ve karınca gibi yerler; dil dökerek, yaltaklanarak, yakararak, yalvararak; Almanca, İngilizce, İspanyolca denerler şanslarını, patlak ayakkabılarını ve yırtık yüreklerini gösterirler ve kıskaçlarından kurtulduktan, vızıltılar ve cızırtılar kesildikten çok sonra bile, parfüm kokusu kalır burun deliklerinde - etkisi sadece yirmi santimetre uzaklıktan garantili *Parfum de Danse*. Faubourg Montmartre ile Lafayette arasındaki o kısa bölümde ömrünü geçirebilir insan.

Bütün barlar cıvıl cıvıl, zarlar hilelidir; kasiyerler taburelerine akbabalar gibi tünemiş, ellerinden geçen paralarda iğrenç bir insan kokusu. Burada tedavülde olan kan parasının karşılığı yoktur Fransız Bankası'nda; insan teriyle parlayan, orman yangını gibi elden ele geçip ardında duman ve yanık kokusu bırakan paralar. Gece Faubourg Montmartre'dan soluk soluğa kalmadan ya da terlemeden, dudaklarında bir dua veya küfür biçimlenmeden geçen erkeğin taşakları yoktur bence; varsa da hadım edilmelidir.

Küçük ürkek tavşanın Lucienne'ini beklerken elli frangı harcadığını varsayalım? Diyelim ki karnı gerçekten acıktı, bir bara girdi ve bir sandviç yiyip bira içti. Veya bara başkasının sürtüğüyle muhabbet etmek için girmiş olsun. Her gece aynı şeyi yapmaktan o da usanmıştır herhalde. Yaptığı iş onu da çökertiyor, sıkıntıdan öldürüyordur. Pezevenklerin insanlık dışı yaratıklar oldukları düşüncesinde değilsiniz umarım? Pezevenklerin de kendi dertleri ve sıkıntıları olduğundan hiç şüpheniz olmasın. Belki de her gece bir çift beyaz köpekle köşede dikilip çiş etmelerini seyretmektir yüreğinde yatan. Belki de kapıyı açtığında Lucienne'ini mahmur gözlerle *Paris-Soir* okurken görmektir dileği. Lucienne'inin üzerine eğilip başka bir adamın nefesini koklamak o kadar harikulade değildir belki. Cebinde üç kuruş ve sokak köşesine işeyen iki beyaz köpekle dolanmak o morarmış dudakların tadına bakmaktan iyidir belki. Bahse girerim ki Lucienne ona sıkı sıkı sarıldığında ve sadece onun sunmayı bildiği aşk paketini beklediğinde, adam heyecan duymak, Lucienne'in bacaklarının arasından geçen bir tabur erkeği aklından silmek için binlerce şeytanla savaşıyordur. Belki de kadının vücudunu alıp yeni bir alıştırmaya girişmesi sırf tutku ve meraktan değildir; karanlıkta bir savaştır bu belki, tek başına kapıya dayanmış düşmana karşı koymaktır; Lucienne'inin üzerinden geçmiş, onu çiğnemiş, içinde Rudolph Valentino'nun bile söndüremeyeceği

bir ateş yakmış bir orduya karşı tek kolla verilen bir savaş. Lucienne gibi bir kızın soğuk ve hesapçı, fazlasıyla mekanik ya da telaşlı ya da şu ya da bu olduğu için ayıplandığını, karalandığını, küçümsendiğini duyduğumda, dur hele be adam, diye geçiririm içimden, o kadar da acele etme! Tören alayının arkalarında bir yerde bulunduğunu unutma; bütün bir ordunun onun ırzına geçtiğini, kirletildiğini, harcandığını unutma. Beni dinle be adam, diyorum kendi kendime, sakın ola ki pezevengi Faubourg Montmartre'da yiyor diye verdiğin elli frangı çok görme. *Onun* parası bu, *onun* pezevengi. Kan parası. Hiçbir zaman tedavülden kaldırılamayacak bir para çünkü Fransız Bankası'nda karşılığı yok, olamaz da.

Bölmemde oturmuş Havas haberlerine göz atar ya da Chicago, Londra ve Montreal'dan gelen telgrafları çözmeye çalışırken böyle şeyler geçer aklımdan. Kauçuk ve ipek piyasalarının ve Winnipeg buğdayının arasına Faubourg Montmartre'ın cızırtısı ve vızıltısı sızıverir. Hisse senetleri düştüğünde, sabit seyir durakladığında ve kırılgan kâğıtların değeri yükseldiğinde, buğday piyasası çöktüğünde ve boğalar kükremeye başladığında; her felaket, her ilan, her spor haberi ve seyahat yazısı, her geminin varışı, her dedikodu haberi düzeltilip asıldıktan ve gümüş kelepçelerden geçirildikten sonra ön sayfanın yerine çakıldığını duyuyor, kurbağaların sarhoş çatapatlar misali dans etmeye başladıklarını görüyorum ve Lucienne geliyor gözümün önüne, kanatlarını açmış süzülüyor bulvarda, ağır ağır ilerleyen trafiğin üzerinde asılı duran gümüşi bir akbaba; pembe-beyaz bir karın, inatçı küçük bir kafa. And Dağları'ndan tuhaf bir kuş. Bazen eve yalnız dönerken peşine takılıp karanlık sokaklar boyunca onu izliyorum; Louvre, Pont Des Arts, çarşı, ara sokaklar, uyku mahmurluğu, uyuşuk beyazlık, Luxembourg'un mazgalları, çapraşık ağaç dalları, horultular ve iniltiler, yeşil levhalar, tıngırtı ve şıngırtı, yıldızların köşeleri, parıltılar, rıhtımlar, kanatlarının

ucuyla değdiği beyaz çizgili tente; onu izliyorum bütün bunların içinden.

Titrek bir şafağın mavisinde ölgün ve buruşuk görünüyor fıstık kabukları; Montparnasse kumsalında nilüferler boyunlarını büküp ölüyorlar. Deniz çekilip de çamurda sadece birkaç frengili denizkızı kaldığında kasırgaya maruz kalmış bir atış poligonuna döner Dôme. Her şey kanalizasyona usulca damlamaktadır, gerisingeri. Kusmukların temizlenmesi için gerekli bir saat boyunca ölümü çağrıştıran bir sessizlik hakimdir. Ağaçların feryadı kopar sonra. Bulvarın bir ucundan diğerine bir kara sevda şarkısı yükselir. Borsanın kapandığını duyuran zil gibi. Bütün umutlar süpürülür. İdrar torbasını son bir kez daha boşaltma zamanı gelmiştir. Bir cüzzamlı gibi sokulur sonra gün yanına...

Gece vardiyasında çalışıyorsan dikkat etmen gereken şeylerden biri düzenini bozmamaktır; kuşlar çığırmaya başlamadan önce yatmamışsan hiç yatma daha iyi. Bu sabah, yapacak başka bir şeyim olmadığı için, Botanik Parkı'nı ziyaret ettim. Chapultepec'ten harikulade pelikanlar, insana aptal gözlerle bakan rengarenk yelpazeli tavus kuşları var orada. Yağmur yağmaya başladı sonra birden.

Montparnasse'a dönmek için otobüse bindim, karşımdaki koltuğa kendine çekidüzen vermeye hazırlanırmış gibi ilişmiş, dimdik ve kaskatı Fransız kadın dikkatimi çekti. Koltuğun ucuna oturmuştu, harikulade kuyruğuna zarar vermekten çekinir gibi. Birden şöyle bir sallansa ve gerisinden devasa, uzun, ipek tüylü, rengarenk bir yelpaze açılsa ne güzel olurdu diye geçirdim içimden.

Bir şeyler atıştırmak için girdiğim Bulvar Cafe'de karnı şiş bir kadın bana durumundan bahsediyor. Onunla bir otel odasına gidip birkaç saat geçirmemi istiyor. Hamile bir kadından ilk kez böyle bir teklif alıyorum: Denemeyi geçiriyorum da aklım-

dan. Bebeğin doğar doğmaz yetkililer tarafından alınacağını ve mesleğine döneceğini söylüyor. Şapka imal ediyormuş. İlgimin azalmakta olduğunu fark edince elimi tutup karnının üzerine koyuyor. İçinde bir şeylerin kımıldadığını hissediyorum. İştahım kapanıyor.

Cinsel çeşni açısından Paris gibi bir yer daha görmedim. Bir kadın ön dişini ya da gözünü ya da kolunu ya da bacağını kaybetmeye görsün, hemen sokağa düşer. Amerika'da sakatlığı dışında sunabilecek şeyi olmayan bir fahişe, açlıktan ölür. Burası farklı. Eksik bir diş, çürümüş bir burun veya düşük bir rahim; kadının doğal çirkinliğini artıran herhangi bir talihsizlik, yemeğe tat veren bir baharat gibi algılanır Paris'te, erkeğin yorgun arzusunu kabartacak bir tahrik unsuru. Tabii ki büyük kentlere özgü dünyadan söz ediyorum, son hayatiyet damlası makine tarafından emilmiş kadınlardan ve erkeklerden–çağdaş kalkınmanın kurbanlarından. Ressamın üzerine ten giydirmekte zorlandığı kemik yığınları ve yaka düğmeleri bunlar işte.

Ancak daha sonra, akşama doğru, kendimi Séze Sokak'taki sanat galerisinde, Matisse'in erkeklerinin ve kadınlarının arasında bulduğumda dönebiliyorum insanların dünyasına. Duvarları alev almış o büyük holün girişinde dünyanın alışılagelmiş grisi parçalanıp hayatın rengi şarkı ve şiirle üzerime sıçradığında yaşadığım şoku atlatmak için şöyle bir duraksıyorum. Kendimi o denli doğal ve bütün bir dünyada buluyorum ki kayboluyorum. Hayatın ağına takılmışım gibi hissediyorum; duruşumu aldığım noktanın, durumun ve davranışın odağında. Bir keresinde tomurcuklanan bir koruya saptığımda kaybolduğum gibi; Balbec'in devasa dünyasının yemek odasında otururken mevcudiyetini ışık ve temasın darbesiyle belli eden ölü doğanın ardındaki derin gerçeği görmüştüm ilk defa. Matisse'in yarattığı dünyanın eşiğinde dururken Proust'a -ancak sesin ve duyguların simyasına hassas olanların başarabileceği biçimde- hayatın

olumsuz gerçekliğini sanatın özlü ve önemli hatlarına çevirme olanağı tanıyan aydınlanmanın gücünü hissettim yeniden; sadece Proust gibi sesin ve duyguların simyasına hassas olanlara özgüdür bu çarpık hayat görüşü. Yüreklerindekileri, midelerine ışık girmesine izin verenler ifade edebilir sadece. Devasa avizelerden yansıyan, kan olup akan parlak ışığın pencerenin dış tarafındaki donuk sarıya tekdüze biçimde vuran dalgaların uçlarını nasıl lekelediğini son derece canlı anımsıyorum şu anda. Kumsalda yelkenlilerin direkleriyle bacalar birbirine geçiyor; isli bir gölge gibi dalgaların üzerinde kayan Albertine'in endamı, protoplazmik gerçekliğin gizemli özüne karışıp gölgeyi düş ve ölümün habercisiyle birleştiriyor. Gün son bulup acı yerden buhar gibi yükselirken basan hüzün denizin ve göğün uçsuz bucaksız manzarasını parçalıyor. Çarşafın üzerinde balmumundan iki huzursuz el ve damarları boyunca doğumunun efsanesini tekrarlayıp duran bir deniz kabuğunun yivli fısıltısı.

Matisse'in her şiirinde ölüme karşı koyan insan bedeninden bir parçanın tarihi gizlidir. Tenin tüm akışı, saçtan tırnağa, soluk alıp vermenin mucizesini ortaya koyar; ruhun gözü, daha büyük bir gerçekliğin susuzluğuyla, tenin gözeneklerini görebilen aç ağızlara çevirmiştir sanki. Her hayalde yolculuğun kokusu ve sesi vardır. Dalganın yükselişini, fışkıran suyun serinliğini hissetmeden düşlerinin bir köşesine bile bakamazsın. Matisse kararlı mavi gözleriyle dümende durmuş zamanın portföyüne bakıyor. Hangi uzak köşelere ulaşmadı ki uzağı gören o alaycı bakış. Burnunun devasa kemerinin doğrultusunda neler görmedi ki–Pasifik'e doğru alçalan Cordilleras, parşömen üzerine Diaspora tarihi, kumsalın fısıltısını yankılayan panjurlar, uyum ışıkları saçan taçyapraklar, matbaa makinesinin altına kıvrılmış bukalemunlar, kum çöllerinde solgun saraylar, acının gizli kromozomundan ateş gibi yayılan müzik, toprağı gübreleyen delikli mercanlar, ıstırabın parlak dölünü kusan karınlar...

İnsan bedeninin hayatın yadsınamaz gerçekleriyle zincirlendiği çirkin iskeleyi fırçasının bir darbesiyle ortadan kaldıran bir bilgedir Matisse. Bugün, insan biçimini nerede eriteceğini bilen, kanın ahengini ve fısıltısını yakalayabilmek için düz çizgiden feragat edebilen, içindeki ışığı alıp renk tayfını taşırabilen biri varsa, o da Matisse'dir. Küçük ayrıntılardan, karmaşadan, hayat komedisinden o gizli biçimi söküp çıkarmayı bilir; uzayın soyut pigmentinde duyurur yaptığı keşifleri. Formül aramaya, fikirleri çarmıha germeye, yaratmaktan başka bir dürtüye gerek yok. Dünya çürümeye yüz tutsa da özden ayrılmayan, çürüme hızlandıkça kendini daha da sıkı bağlayıp olduğu yerde kalan biri var.

Bir böcekbilimcinin düşünü giderek daha çok andırıyor dünya. Dünya yörüngesinden sapıyor, eksenleri kaymış; çelik mavisi dalgalar halinde kar geliyor kuzeyden. Yeni bir buzul çağı başlıyor, çapraz dikişler kapanıyor, Amerika'nın göbeğinde dünya cenini ölüyor ve ölü bir meme başına dönüşüyor. Deltalar yavaş yavaş kururken nehir yatakları cam gibi pürüzsüz. Yeni bir gün doğuyor, metalurjik bir gün, toprağın parlak sarı maden filizleriyle tıngırdayacağı bir gün. Termometrenin ibresi inerken dünyanın biçimi bulanıklaşıyor; geçişim var hâlâ ve orada burada bir deyiş; ama dış yüzeydeki damarların hepsi varisli, dış yüzeyde ışık dalgaları bükülüyor ve güneş kanıyor, çatlak bir makat misali.

Dağılmak üzere olan bu tekerleğin tam göbeğinde Matisse. Ve onu oluşturan her şey yok oluncaya kadar tekerlek dönmeye devam edecek. Dünyanın büyük bir bölümünün, İran, Hindistan ve Çin'in üzerinden döndü şimdiye kadar zaten ve bir mıknatıs gibi Kürdistan, Belucistan, Timbuktu, Somali, Angola ve Tiera Del Fuego'nun mikroskobik parçacıklarını üzerine yapıştırdı. Vücutları binlerce gözle örtülmüş, bakır taşı ve yeşimle donatılmış odalıklar, balina sperminde yıkanmış ıtırlı gözler. Esen rüzgârla pelte gibi serinleyen göğüsler, Himalayalar'ın

buz mavisi damarlarında kanat çırpıp çiftleşmeye gelen beyaz güvercinler.

Bilim adamlarının gerçeklik dünyasını kapladığı duvar kâğıdı paçavraya dönmüş. Büyük bir geneleve çevirdikleri hayatın süse ihtiyacı yok; kanalizasyonlar çalışsın yeter ki. Güzelliğin, bizi Amerika'da taşaklarımızdan kavrayan o kurnaz güzelliğin sonu geldi artık. Yeni gerçekliği kavrayabilmek için lağımları sökmek, sanatın dışkısını sağlayan idrar ve üreme kanallarını açmak gerek. Günün kokusu permanganat ve formaldehit. Boğulmuş ceninlerle tıkanmış lağımlar.

Eski yatak odaları gibi harikuladedir yine de Matisse'in dünyası. Ne bir rulman vardır görünürde ne bir piston ne de İngiliz anahtarı. Şarap ve çiftleşmenin pastoral günlerinde Bois'ya akan o bildik dünyayı görürsünüz. Işık kadar sağlam ve hafif hayatlar süren, gözenekleri canlı, nefes alıp veren bu yaratıkların arasında gezinmek yatıştırıyor insanı, yeniliyor. Madeleine Bulvarı'nda gezinirken fahişenin biri sürtünerek yanımdan geçtiğinde, ona şöyle bir bakmak beni titrettiğinde keskin bir biçimde hissederim bunu. Egzotik ya da sağlıklı göründüklerinden mi? Hayır, güzel bir kadına nadiren rastlanır Madeleine Bulvarı'nda. Ama Matisse'de, fırçasının arayışında, en gizli arzuların billurlaşması için sadece bir kadının varlığını gereksinen bir dünyanın titrek parlaklığını bulursunuz. Sigara kâğıdı, rom, akrobat ve at yarışı reklamlarının yer aldığı, ağaçların yapraklarının duvar ve çatıların üzerine abandığı bir umumi tuvaletin önünde kendini sunan bir kadınla karşılaşmak, bildiğimiz dünyanın sınırlarının bittiği yerde başlayan bir deneyimdir. Bazı akşamlar mezarlık duvarlarının önünden geçerken Matisse'in odalıklarından birinin ağaca bağlı hayaletine rastlarım, dolaşmış saçlarında otlar ve yapraklarla. Birkaç adım ötede, Baudelaire'in hesaplanamayacak kadar eski bir zamandan kalma mumya gibi sarılmış hayaleti yatar, gazını tüketmiş bir dünyaya ait. El ele tutuşmuş, kasıkları canlı in-

sanlar var kafelerin karanlık köşelerinde; önlüğünün cebi bozuk parayla dolu garson karısını kucaklayıp yarmak için mesainin bitimini bekliyor sabırla. Dünya parçalanırken bile Matisse'in Paris'i parlak, soluk kesici orgazmlarla sarsılır; ekşi sperm kokusu hakimdir havaya, ağaçlar saç misali dolaşmıştır birbirine. Tekerlek, tepe aşağı yuvarlanır eğri ekseninin üzerinde; fren yok, rulman yok, lastik yok. Tekerlek dağılmak üzere ama devirde düşüş yok...

Aylardır görmediğim Boris'ten bir mektup aldım durup dururken. Tuhaf bir mektup, tam olarak anladığımı söyleyemeyeceğim. "Aramızda geçenler -benim açımdan en azından- şöyle: sen beni değiştirdin, hayatımı değiştirdin, yani hâlâ hayatta olduğum tek noktada; ölümümde. Duygu akımıyla başka bir dalışa geçtim. Yaşadığımı hissettim bir kez daha. Başkalarıyla olduğu gibi, anılarda değil; hayatta."

Böyle başlıyor. Ne bir selam ne tarih ne de adres. Boş bir defterden koparılmış çizgili bir sayfaya ince, gösterişli bir el yazısıyla yazılmış. "Bu yüzden hoşuna gitse de gitmese de -aslında benden nefret ettiğini düşünüyorum- bana çok yakınsın. Seninle nasıl öldüğümü biliyorum: ölürken görüyorum kendimi yine: *Ölüyorum*. Önemli bu. Ölü olmaktan öte. Seni görmekten korkmamın da nedeni bu belki; bana bir oyun oynayıp ölmüş olabilirsin. Her şey o kadar hızlı gerçekleşiyor ki bu günlerde!"

Tekrar tekrar okuyorum, satır satır, yer yer durup düşünerek. Uçuk buluyorum; hayata, ölüme ve her şeyin çok hızlı geliştiğine dair bütün o sözler. Hiçbir şeyin gerçekleştiği filan yok bana kalırsa, gazetelerin ön sayfalarındaki olağan felaketleri saymazsak. Son altı aydır tek başına yaşıyor Boris, ucuz bir otel odasında - Cronstadt ile telepatik iletişim halinde muhtemelen. Cephenin gerilediğinden, sektörün boşaldığından filan söz ediyor; siper kazıp üstlerine rapor yazmaya hazırlanıyor sanırsınız. Bu mektubu kaleme almak için oturduğunda üzerinde redingotu vardı muhtemelen, ellerini de birileri eve bırakmaya geldiğin-

de yaptığı gibi birkaç kez ovuşturmuştur belki. "İntihar etmeni istememin nedeni..." diye devam ediyor. Bunu okuyunca katıla katıla gülmeye başlıyorum. Villa Borghese'de ya da Cronstadt'ın evinde -güvertesi müsait her yerde aslında- elini redingotunun kuyruk yırtmacına sokup bu hayat ve ölüm zırvalığına dair gönlünce konuşarak bir aşağı bir yukarı dolanırdı eskiden. İtiraf etmeliyim ki tek kelimesini bile anlamazdım; iyi bir gösteriydi ama ve bir Hristiyan olarak içi hayvanat bahçesinden farksız olan kafatasında neler olup bittiğini merak ediyordum doğal olarak. Kafasına üşüşen bütün o fikirlerden bitap düşüp divana uzanırdı bazen. Ayakları Platon ve Spinoza'sını bulundurduğu kitap rafına değerdi - onlardan neden yararlanmadığımı bir türlü anlayamıyordu. Neden bahsettikleri hakkında hiçbir zaman fikir sahibi olamadıysam da, Boris'in onları hayli ilginç kıldığını itiraf etmeliyim. Bazen kitaplardan birini alıp göz atar, onlara atfettiği o tuhaf fikirleri arar, ama zayıf, ince bir bağdan fazlasını kuramazdım. Yalnız kaldığımızda kendine özgü bir dil konuşurdu Boris ama Cronstadt'ı dinlediğimde harikulade fikirlerini ondan çaldığını düşündüm. Bir tür yüksek matematik üzerinden konuşulurdu ikisi arasında. Kanlı canlı hiçbir şeyin bahsi geçmezdi; tuhaf, tinsel, tüyler ürpertici soyutlukta bir konuşma. Ölüm meselesine girdiklerinde somutlaşırdı biraz: Sapsız balta ya da satır olamayacağına göre. Çok büyük haz alırdım bu toplantılardan. Hayatımda ilk defa ölümü büyüleyici bulmaya başlamıştım–ruhsuz bir acı içeren bütün o saçma ölümler. Arada sırada bu kadar hayat dolu olduğum için kutlarlardı beni, ama utandıracak biçimde. On dokuzuncu yüzyılda yaşıyormuşum gibi hissederdim kendimi; ataç bir kalıntı, romantik bir dilim, duygulu bir *Pithecanthropus erectus*. Hele o Boris, bayılırdı bana dokunmaya; gönlünce ölebilsin diye benim hayat dolu olmamı isterdi. Bana nasıl baktığını ve dokunduğunu görseniz

sokaklarda gezinen milyonlarca insanın ölü ineklerden farksız olduklarını düşünürdünüz. Ama mektup... mektuba dönelim...

"Moldorf'un Tanrı'ya dönüştüğü o gece Cronstadt'ın evinde intihar etmeni istememin nedeni, kendimi sana çok yakın hissetmemdi. Hiçbir zaman hissedemeyeceğim kadar yakın belki. Bir gün ellerimde öleceğinden korkuyor, bu yüzden dehşete kapılıyordum. Senin hakkındaki fikrimle kalacaktım, o fikri destekleyecek dayanaklardan yoksun halde. Bu yüzden asla bağışlamayacağım seni."

Böyle bir şey söylediğini gözünüzün önüne getirebilirsiniz belki! Bana sorarsanız, hakkımdaki fikrinin ne olduğu açık değil ya da sadece bir fikir olduğu açık, beslenme gereksinimi duymaksızın canlı kalabilen bir fikir. Pek önem vermezdi Boris bu beslenme meselesine. Fikirleriyle beslemeye çalışırdı beni. Fikirden ibaretti her şey. Yine de, daireyi kiraya vermeye karar verdiğinde tuvalete yeni bir lavabo koymayı ihmal etmezdi. Neyse, onun yüzünden ölmemi istemiyordu. "Ömrümün sonuna kadar hayatı temsil etmelisin benim için," diye yazmış. "Hakkındaki fikrimi ancak böyle yaşatabilirsin. Gördüğün gibi, benim için o denli hayati bir anlam taşıyorsun ki seni üzerimden hiçbir zaman atamayacağım. Böyle bir isteğim de yok zaten. Ben ölü olduğumdan sen her gün biraz daha hayat dolu olasın istiyorum. Bu yüzden, başkalarına senden söz ederken utanıyorum biraz. İnsanın kendinden bu denli samimi söz etmesi kolay değil."

Beni görmek için sabırsızlandığını ya da ne yaptığımı merak ettiğini sanırsınız–ama hayır, bu ölüm ve hayat bahsi dışında somut ya da kişisel tek bir cümle yok; siperlerden yazılmış bu küçük pusula sadece, savaşın sürmekte olduğunu cümle aleme duyurmak için bir çekimlik zehirli gaz. Bazen çatlakları, sinir hastalarını, nevrozluları, psikopatları neden cezbettiğimi düşünürüm - özellikle de Yahudileri. Sağlıklı bir Hristiyan'da Yahudi zihnini heyecanlandıran, bir somun siyah ekmek gibi ağız sulan-

dıran bir şey olmalı. Boris ve Cronstadt'a göre kendini Tanrı'ya dönüştüren Moldorf'u ele alalım örneğin. Gerçekten nefret ederdi benden, küçük yılan–ama uzak da duramazdı. Düzenli olarak küçük hakaret dozunu almaya gelirdi, uyarıcı etkisi yapıyordu onda. Doğru, hoşgörülüydüm önceleri; onu dinlemem için para ödüyordu bana zaten. Fazla anlayış gösteremesem de harçlık ve yemek söz konusu olduğunda sessiz kalıp dinlemeyi bilirim. Ancak, bir süre sonra, mazoşistin teki olduğunu anlayıp yüzüne karşı gülmeye başladım. Kamçı etkisi yaptı onda, ıstırabı yenilenmiş bir canlılıkla dışa fışkırmaya başladı. Tania'yı korumayı kendine görev edinmeseydi ilişkimiz pürüzsüz devam edecekti belki de. Ama Tania Yahudi'ydi, bu da ahlaki bir sorun yaratıyordu. Matmazel Claude'a takılmamı istiyordu ki kadına gerçekten tutkun olduğumu itiraf etmeliyim. Matmazel Claude'la yatmam için arada sırada bana para bile veriyordu Moldorf. İflah olmaz bir şehvet düşkünü olduğumu anlayıncaya değin böyle sürdü.

Tania'dan söz ettim çünkü Rusya'dan yeni döndü - birkaç gün önce. Sylvester Rusya'da kalmış kendine iş bulabilmek için. Edebiyatı tamamen bırakmış. Yeni Ütopya'ya adamış kendini. Tania onunla Rusya'ya, tercihen Kırım'a gidip yeni bir hayata başlamamı istiyor. Olasılıkları tartışarak güzel bir içki alemi yaptık geçen gün Carl'ın odasında. Orada hayatımı nasıl kazanacağımı bilmek istedim - düzeltmenlik yapabilir miydim mesela? Tania o konuda endişe etmememi söyledi - dürüst ve samimi olduğum sürece bana iş bulabilirdi. Dürüst görünmeye çalıştım ama acıklı görünmeyi başarabildim ancak. Acıklı yüzler görmek istemiyorlar Rusya'da; neşeli, heyecanlı, gayretli, iyimser olmanı istiyorlar. Amerika gibi geliyor kulağa. Heyecanım doğuştan eksik benim. Ona belli etmedim elbette ama yalnız kalmak için can atıyordum; kendi kabuğuma çekilmek, düzeltme yapıp savaş patlayıncaya kadar kabuğumda kalmak. Rusya ile ilgili bütün o hokus-pokus rahatsız ediyordu beni biraz. Tania o kadar

heyecanlanmıştı ki birkaç şişe kırmızı şarabı devirdik. Carl bir karafatma gibi sıçrayıp duruyordu. Rusya fikriyle kendinden geçmesine yetecek kadar Yahudilik vardı içinde. Bizi evlendirmekten başka çare yoktu - hemen. "Takın yüzükleri!" dedi, "kaybedecek neyiniz var?" Sonra ayaküstü sevişmeye yetecek zaman bulalım diye halletmesi gereken küçük bir işi olduğunu söyleyip çıktı. Bal gibi istemesine rağmen Tania, bu Rusya meselesini kafasından çıkaramadığından bize tanınan zamanı başımın etini yiyerek ziyan etti, bu da keyfimi epey kaçırdı doğrusu. Neyse, yemeği ve büroya gitmeyi düşünmek zorundaydık; Edgar-Quinet Bulvarı'nda, mezarlıktan bir taş atımı mesafede bir taksi çevirip doluştuk içine. Üstü açık bir taksiyle Paris'te dolaşmak için güzel bir saatti ve damarlarımızda dolaşan şarabın katkısı göz ardı edilemezdi. Carl karşımıza oturmuştu, yüzü pancar gibi. Avrupa'nın öte yakasında süreceği o muhteşem hayatın hayaliyle mutluydu zavallı orospu çocuğu. Aynı zamanda da biraz hüzünlü–belli oluyordu. Ben Paris'ten ayrılmayı ne kadar istiyorsam, o da o kadar istiyordu. Paris, bana ya da başka birine davrandığından daha iyi davranmamıştı ona aslına bakarsanız; ama burada kalıp zorluklara göğüs germişsen o zaman yapışır yakana Paris asıl; seni elinden kaçırmaktansa ölmeyi yeğleyen kara sevdalı bir kancık gibi yapışır taşaklarına. Carl da aynı duyguyu taşıyordu, görebiliyordum. Seine Nehri'nin üzerinden geçerken kocaman ve aptal bir gülümseme vardı dudaklarında, düşteymiş gibi binalara ve anıtlara bakıyordu. Benim için de düşten farksızdı: Elim Tania'nın göğsündeydi, var gücümle memelerini sıkıyordum; köprülerin altından akan suyun, mavnaların ve Notre-Dame'ın farkındaydım; bir kartpostal. Sarhoş halimle, işte böyle sikerler adamı, diye geçiriyordum içimden; ama kurnazdım da bu konuda, kafamın içinde dönüp duran bütün bu şeylerden ne Rusya ne de dünyanın başka bir yeri için vazgeçemeyeceğimi adım gibi biliyordum. Harikulade bir gece, diye geçiriyordum

içimden, birazdan karnımızı doyurmaya gideceğiz, nefis bir de şarap söyleriz ve Rusya hikâyesinin sonu olur. Tania gibi hayatla dopdolu kadınlar akıllarına bir şey koydular mı, senin başına neler geleceğini filan düşünmezlerdi. Hadlerini aşmayagörsünler hele, taksinin içinde pantolonunu indirmeleri işten bile değildir. Harikaydı ama trafiğin içinden akmak, yüzlerimize dudak boyası bulaşmış, içimizde lağım gibi çağıldayan şarap; özellikle de sonundaki kiliseyi ancak çevreleyecek genişlikteki Laffitte Sokağı'na geldiğimizde. Onun hemen üzerinde Sacré-Cœur: bir tür egzotik mimari karmaşası, sarhoşluğunun içine işleyip seni çaresizlik içinde geçmişinde yüzer halde bırakan bir Fransız icadı. Cin gibi uyanık tutan ama sinirleri germeyen akıcı bir düşün içinde.

Tania'nın sahneye dönüşü, iş güvencesi, Rusya hakkında dönen sarhoş muhabbetler, geceleri eve yürüyüşler, Paris'te yaz; hayat biraz düzelmişti sanki. Boris'in mektubunu saçma sapan bulmamın nedeni buydu belki de. Hemen her gün saat beş sularında Tania'yla buluşuyordum, onun deyimiyle bir Porto içmek üzere. Beni daha önce hiç görmediğim yerlere götürmesine izin veriyordum, Champs-Elysées civarındaki şık barlara, caz ve bebek mırıldanmalarının maun doğramalara sindiği mekanlara. Bu peltemsi, budalaca ezgiler tuvalete gittiğinde bile peşinden geliyordu; havalandırma deliklerinden kabinlere dolup hayatı sabun köpüğüne çeviriyordu. Sylvester uzakta olduğundan kendini daha özgür hissettiği için -ya da başka bir nedenden ötürü- bir melekten farksızdı Tania. "Gitmeden önce çok kötü davrandın bana," dedi bir gün. "Neden öyle davrandın? Ben sana acı verecek bir şey yapmadım ki." Duygusallaşmaya başlamıştık; loş ışıklar ve mekanın özüne işlemiş o maun müzik. Benim işe gitme saatim yaklaşıyordu ve henüz yemek yememiştik. Koçanlar önümüzde duruyordu -altı frank, dört elli, yedi frank, iki elli- onları mekanik bir tavırla sayıyor, bir yandan da barmenlik mi

yapsam diye geçiriyordum içimden. Büyük bir coşkuyla bana Rusya'dan söz ederken tamamen ilgisiz şeyler geçirirdim aklımdan genellikle; ayakkabı boyacısı veya tuvalet sorumlusu olmak gibi, özellikle gittiğimiz yerlerin rahatlığından dolayı sanırım; o denli rahattılar ki bir gün ayık, belki de beli bükülmüş yaşlı bir adam olacağımı düşünemiyordum bile... Hayır, gelecekte zamanın, ne kadar sıradan olursa olsun hep böyle ortamlarda geçeceğini sanıyordum; kafamın içinde aynı ezgiler, bardak tıngırtıları ve biçimli kıçların ardında hayatın iğrenç kokusunu unutturan yarım metre genişliğindeki parfüm bulutları eşliğinde, aşağıdaki tuvalette bile.

Asıl tuhaf olan onunla böyle şık barlara gitmenin beni şımartmamasıydı. Kolay değildi ondan ayrılmak elbette. Onu büronun yakınındaki kilisenin bahçesine sokardım, karanlıkta birbirimize son bir kez sarılırdık ve kulağıma "Tanrım, ben şimdi ne yapacağım?" diye fısıldardı. Onunla sabah akşam sevişebilmem için işten ayrılmamı istiyordu; Rusya filan da umurunda değildi artık, yeter ki birlikte olalım. Ama ondan ayrılır ayrılmaz aklım başıma geliyordu. Döner kapıyı itip içeri girdiğimde başka bir müziğin sesini duyardım; o kadar mırıl mırıl değil ama güzel yine de. Ve başka bir parfüm bulutu, yarım metre genişliğinde olmasa da; makinelerden geliyormuş izlenimi uyandıran bir tür ter ve silhat kokusu. Genellikle çakırkeyif olduğum için yüksekten düşmekten farksızdı. İlk işim tuvalete gitmek olurdu–biraz güç toplamamı sağlardı bu. Daha serindi orası ya da akan suyun sesi öyle bir izlenim uyandırıyordu. Soğuk bir duş gibiydi her seferinde o tuvalet. Gerçekti. İçeri girmeden önce bir dizi soyunuk Fransızın yanından geçmek zorundaydın. Ihh! İğrenç kokarlardı! İyi para alıyorlardı üstelik. Ama oradaydılar işte, soyunuk, kimi paçalı donla, kimi sakallı, çoğu solgun, damarlarında kurşun tozu dolanan sıska fareler. Tuvalete girdikten sonra boş düşüncelerinin envanterini çıkarmak mümkündü. Duvarlar graf-

fiti ve yazıdan geçilmezdi, hepsi eğlendirici ve müstehcen, kolay anlaşılır, hoş ve cana yakın şeyler. Bazı noktalara ulaşabilmek için merdiven kullanmak zorunda kalmışlardı; psikolojik açıdan değerlendirilirse değmiş olmalı. Bazen, orada durmuş işerken, Champs-Elysées'de harikulade tuvaletlere girip çıkarken gördüğüm şık hatunlar bu tuvaleti görseler ne hissederler acaba, diye geçiririm içimden. Burada bir kıçın nasıl değerlendirildiğini bilseler kuyruklarını yine o kadar yukarıda taşırlar mıydı? Onların dünyasında her şey tül ve kadifedir eminim–ya da güzel kokular bırakarak yanınızdan sürtünerek geçtiklerinde uyandırdıkları izlenim böyleydi. İçlerinden bazılarının o kadar da hanımefendi oldukları söylenemezdi zaten; sırf mesleklerinin reklamını yapmak için dolanırlardı, bir aşağı bir yukarı. Belki yalnızken, özel odalarının mahremiyetinde kendi kendilerine konuştuklarında onların da dudaklarından tuhaf sözcükler dökülüyordu çünkü o dünyada da, bütün dünyalarda olduğu gibi, olup bitenin büyük kısmı alay ve pislikten ibaretti; iğrenç bir çöp bidonu, ama bidonlarına bir kapak örtebilecek kadar şanslıydılar.

Dediğim gibi, Tania ile geçirdiğim öğleden sonraları kötü bir etki bırakmıyordu üzerimde. Arada sırada fazla içtiğimde gırtlağıma parmak atmak zorunda kaldığım oluyordu gerçi; aklın başında değilse zordur düzeltmenlik yapmak. Bir virgülün eksikliğini saptamak Nietzsche'nin felsefesini özetlemekten bile fazla dikkat gerektirir. İnsan sarhoşken zeki olabilir ama zekâya yer yoktur düzeltme departmanında. Tarihler, kesirler, noktalı virgüller–bunlardır önemli olan. Ve zihin tutuşmuşken bunları saptamak zor olur. Birkaç kez ciddi hata yapmışlığım var; patronun kıçını yalamasaydım kovulmuştum çoktan. Yukarıdaki kodamanlardan birinden bir mektup bile aldım bir sefer, o güne dek görmediğim biri, konumu o kadar yüksekti; sıra dışı zekâma dair birkaç alaycı cümleden sonra haddimi bilmemi ve kurallara uymamı yoksa hayatımı cehenneme çevirebileceğini

ima ediyordu. Samimiyetle söylüyorum, ödüm bokuma karıştı. O günden sonra sohbetlerimizde çok heceli sözcükler kullanmaktan kaçındım; gece boyunca ağzımı bile açmadığım oldu. Üstün zekâlı geri zekâlıyı oynuyordum ki buydu bizden istenen. Arada sırada, patrona yalakalık babında yanına gidip bir sözcüğün ne anlama geldiğini soruyordum. Hoşuna gidiyordu. Sözlükten farkı yoktu adamın. Paydosta ne kadar bira içmiş olursa olsun -gösteriyi o yönettiği için kendi kafasına göre paydos alabiliyordu- bir tarih ya da tanım konusunda adamı alt etmek mümkün değildi. Bu iş için yaratılmıştı. Benim tek üzüntüm çok fazla şey biliyor olmamdı. Aldığım bütün önlemlere rağmen arada sırada sızıyordu dışarı. İşe koltuğumun altında bir kitapla gelmişsem patronumuz olacak herif bunu fark eder, iyi bir kitapsa bana diş bilerdi. Adama hiçbir zaman ters gitmedim ama, boynuma tasma takılmasına razı olacak kadar memnundum yaptığım işten. Yine de ortak yanlarınız yoksa sohbet zor oluyordu; tek heceli sözcükler kullansan dahi kendine ihanet ediyordun illa. Anlattığı hikâyelerin beni zerre kadar ilgilendirmediğini bal gibi biliyordu patron; yine de, nasıl izah ederseniz edin, beni düşlerimden koparıp kafamın içini tarih ve olaylarla doldurmaktan haz duyuyordu. Kendine göre intikam alıyordu herhalde.

Dolayısıyla nevroz başladı bende. Temiz havaya çıkar çıkmaz taşkınlaşıyordum. Konunun hiç önemi yoktu, sabahın ilk saatlerinde Montparnasse'a doğru yürürken kontrolden çıkıyor, sapkın bilinç altımı dışavurmak için konuştukça konuşuyordum. Hiçbirimizin bilmediği şeyler hakkında konuşmayı seviyordum en çok. Bir tür delilik geliştirmiştim, *echolalia* deniyor sanırım, anlamsız sözlerin üst üste tekrar edilmesi. Gece boyunca yaptığım düzeltmelerden arda kalan sözcükler dans ediyordu dilimin ucunda. *Dalmaçya*–o harikulade şaşaalı belde hakkında bir ilan tashih etmiştim. Pekâlâ, *Dalmaçya*. Trene binersin ve sabah vakti gözeneklerin terliyor, üzümler patlıyordur. Büyük bulvardan

Kardinal Mazarin'in sarayına varana değin kafa ütüleyebilirim Dalmaçya diye, hatta daha ötesine canım isterse. Haritada yerini bulamam, nerede olduğunu öğrenmek de istemiyorum, ama sabahın üçü, damarlarında kurşun dolanıyor, giysiler terden sırılsıklam, makine gürültüsü, patronunu desteklemek zorunda kaldığın bütün o bira sohbetleri - bütün bunlardan sonra coğrafya, kılık kıyafet, mimari gibi küçük şeyler anlamını yitiriyor. Gecenin tiz gonglarının sustuğu saatlere aittir Dalmaçya; Louvre o saatlerde öyle harikulade ve saçmadır ki ağlamak gelir için den durduk yere, sırf o denli sessiz ve boş olduğu için, gazetenin ön sayfasından ve yukarda zarları yuvarlayan o heriflerden tamamen farklı olduğu için. Zonklayan sinirlerimin üzerinde soğuk bir ustura gibi yatan Dalmaçya ile en güzel yolculuk duygularını tadabiliyordum. Ve matrak olan dünyanın her tarafına gitmeme rağmen Amerika'nın hiç aklıma gelmeyişiydi; yitik kıtadan bile daha uzaktı çünkü yitik kıtayla gizemli bir bağ kurabiliyordum; oysa Amerika söz konusu olduğunda hiçbir şey hissetmiyordum. Doğru, arada sırada Mona'yı düşünüyordum ama, birini belli bir zaman ve mekân ortamında düşünür gibi değil; soyut, kopuk, geçmişi kirleten devasa bir bulutu düşünür gibi. Onu uzun uzun düşünme izni veremezdim kendime yoksa köprüden atabilirdim kendimi. Tuhaf. Onsuz yaşamaya alışmıştım, memnundum hayatımdan; ama bir dakikalığına bile onu düşünmek memnuniyetimi paçavraya çeviriyor, sefil geçmişimin batağına itiyordu beni.

Yedi yıl boyunca aklımda tek bir şeyle dolanmıştım–O. Benim ona gösterdiğim sadakati Tanrıya gösteren bir Hıristiyan olsaydı bugün hepimiz İsa'ydık. Gece gündüz düşündüm onu, aldatırken bile. Ve şimdi, bazen, her şeyin ortasında, her şeyden bağımsız olduğumu düşündüğüm bir anda, birden, bir köşeden dönerken belki, küçük bir meydan çıkar karşıma; birkaç ağaç ve bir bank, durup tartıştığımız ıssız bir yer, kıskançlık ve nefret kusulan sahneler. Hep ıssız bir yer, l'Estrapade Meydanı örne-

ğin, Cami'nin o loş ve kederli sokakları ya da açık bir mezarı andıran Breteuil Bulvarı; akşamın onunda o kadar sessiz, o kadar ölüdür ki sırf insanlığa dair bir dram sahnesi yaratabilmek için intihar ya da cinayet fikirlerine kapılabilir insan. Onun gittiğini, sonsuza dek gittiğini idrak ettiğimde büyük bir boşluk açılıyor ve derin bir karanlığa düşüyormuş gibi oluyorum. Gözyaşlarından bile kötü bu, acıdan ve hüzünden bile daha derin: Şeytan'ın fırlatıldığı bir cehennem. Çıkış yok, ışık yok, insan sesi ya da teması yok.

Geceleri sokaklarda yürürken bir gün yine yanımda olup olmayacağını binlerce kere düşünmüşümdür: binalara ve anıtlara açlık ve umutsuzlukla ihsan ettiğim bütün o bakışlar binaların ve anıtların bir parçası olmuştur artık; düşüncelerimle, ıstırabımla dolup taşmıştır. Düşlerim ve özlemlerimle dolup taşan bu karanlık ve kederli sokaklarda yan yana yürüdüğümüzde onun hiçbir şeyin farkında olmadığını, hiçbir şey hissetmediğini anımsamadan edemiyorum şimdi; başka sokaklardan farkı yoktu onun için, biraz daha pis belki ama o kadar. Bir köşede yere düşen tokasını almak ya da botlarının bağcıklarını bağlamak için eğildiğimi hatırlamayacak ve ayağının durduğu yeri belleğime kazıdığımı, bütün katedraller yıkılıp Latin Medeniyeti sonsuza dek silindikten sonra bile orada olacağını bilmeyecek.

Bir gece Lhomond Sokağı'nda olağanüstü bir keder ve yalnızlık duygusuyla yürürken kimi şeyler birden müthiş bir berraklıkla aydınlandı. Bu sokakları defalarca yalnız ve kederli yürüdüğüm için mi, yoksa bir gece Lucien-Herr Meydanı'nda dururken söylediği bir cümle yüzünden mi, bilmiyorum. "Neden bana mektuplarında anlattığın Paris'i göstermiyorsun?" demişti. Şunu biliyorum; bu sözleri hatırlayınca birden ona keşfettiğim Paris'i, benim Paris'imi göstermenin imkânsız olduğunu kavramıştım; mahalleleri belirsiz, varlığını sadece yalnızlığıma,

ona duyduğum özleme borçlu olan bir Paris. Devasa bir Paris! Bir ömür gerek onu tekrar keşfedebilmek için. Bu Paris ki anahtarı sadece bendeydi, günlük tur yapar gibi gezdirilemezdi; yaşanacak bir Paris'ti bu, her günü binlerce farklı işkence biçimiyle yaşanacak bir Paris. İçinde kanser gibi durmadan yayılan, sonunda seni yiyip bitiren bir Paris.

Mouffetard Caddesi'nde bu düşüncelerle yürürken geçmişten bir başka şey anımsadım birden; benden sayfalarını çevirmemi istediği ama kapağı çok ağır olduğu için açılmasını olanaksız bulduğum Paris rehberine dair. Hiçbir neden olmaksızın -aklım kutsal sokaklarına yaklaşmakta olduğum Salavin'le meşguldü- hiçbir neden olmaksızın, diyordum, her gün önünden geçtiğim plaketten esinlenerek ani bir kararla Orfila Pansiyon'a girip Strindberg'in kaldığı odayı görmeyi rica ettiğim günü anımsadım. Sahip olduğum her şeyi kaybetmenin, sokaklarda açlık ve polis korkusu içinde yürümenin ne olduğunu bilmekle birlikte, korkunç denebilecek bir şey gelmemişti başıma o güne dek. Tek bir arkadaş bile bulamamıştım henüz, ki üzücü olmaktan çok şaşırtıcıydı çünkü o güne kadar gittiğim her yerde çok kolay olmuştu arkadaşlık kurmak. Ama dediğim gibi, korkunç denebilecek hiçbir şey gelmemişti başıma. Arkadaşsız da yaşayabilir insan, sevgisiz, hatta parasız bile. İnsan Paris'te sadece keder ve ıstırapla yaşayabilir, bunu keşfetmiştim. Acı bir perhiz gerçi, kimileri için en iyisi belki de. Her neyse, tükenmemiştim henüz. Felaketle cilveleşiyordum sadece. Ne kadar marazi olursa olsun başkalarının hayatını dikizleyecek, bir kitabın ön ve arka kapağının arasında olduğu sürece tadına doyulmayacak kadar uzak ve meçhul görünen aşkın ölü özüyle ilgilenecek zamanım vardı. O odayı terk ederken dudaklarımda beliren alaycı gülümsemenin farkındaydım; kendi kendime "Henüz değil, Orfila Pansiyon!" dedim sanki.

O günden bu yana her kaçığın Paris'te er ya da geç keşfettiği bir şeyi keşfettim; cehennem azabı çekecek olanlar kendilerine uygun cehennemi ısmarlayamıyordu.

Mona'nın Strindberg'i okumaktan bu kadar büyük haz duymasının nedenini şimdi biraz daha iyi anlıyorum galiba. *Harikulade* bir sayfa okuduktan sonra başını kaldırıp, gülmekten gözlerinde birikmiş yaşlarla, "Sen de onun kadar delisin... Cezalandırılmak *istiyorsun*!" deyişi geliyor gözümün önüne. Sadistin tam kendine göre bir mazoşist bulduğunu keşfetmesi ne büyük mutluluk olmalı! Dişlerinin keskinliğini sınamak için kendi etini ısırmak gibi. O günlerde, onu ilk tanıdığım günlerde Strindberg'le dolup taşıyordu. İçine dalmaya bayıldığı yüzlerden oluşmuş karnaval, kadınla erkek arasındaki bitmek tükenmek bilmez düello, kuzeyli ayyaş budalaların beğenisini kazanmasını sağlayan örümceksi gaddarlığı; bunlardı bizi bir araya getiren. Bir ölüm dansında birleştik ve anafora o denli hızlı kapıldım ki tekrar yüzeye çıktığımda dünyayı tanıyamadım. Kendimi özgür bulduğumda müzik kesilmişti. Karnaval bitmiş, bir güzel soyulmuştum...

O akşamüstü Orfila Pansiyon'dan ayrıldıktan sonra kütüphaneye gittim ve Ganj Nehri'nde yıkanıp burçlar üzerine biraz kafa yorduktan sonra Strindberg'in acımasızca betimlediği cehennemin anlamı üzerine düşünmeye başladım. Uzun uzun kafa patlattıktan sonra her şey giderek berraklaşmaya başladı zihnimde; yolculuğunun gizemi, şairin yeryüzü üzerindeki uçuşu ve sonra, yitik bir dramı tekrar oynaması emredilmişçesine balinanın karnında geçirdiği süre, kendini özgür kılmak, geçmişten tertemiz sıyrılmak için verdiği kanlı savaş; dünyanın bağırsaklarına o kahramanca iniş, yabancı bir kıyıda yığılıp kalmış parlak ve kanlı bir güneş tanrısı. Onun ve diğerlerinin (Dante, Rabelais, Van Gogh...) Paris'e yaptıkları hac yolculuğu giz olmaktan çıkmıştı benim için. O anda Paris'in zavallıları, sanrılıları ve aşk

manyaklarını cezbetmesinin nedenini kavradım. İnsanın neden burada, tekerleğin tam göbeğinde, en saçma, en olmayacak teorileri hiç yadırgamadan kabullenebildiğini anladım. İnsan gençliğinde okuduğu kitapları burada bir kez daha okuyup gizemlerine yeni anlamlar atfeder; kırlaşmış her saç teli için yeni bir tane. Çıldırmış olduğunun bilincinde yürürsün Paris sokaklarında çünkü bu soğuk, kayıtsız yüzlerin senin gardiyanlarına ait olduğu apaçıktır. Burada bütün sınırlar silinir, dünya aslında nasıl bir mezbaha olduğunu sergiler. Tekdüzelik sonsuzluğa uzanır, ambar kapakları sıkı sıkıya kapatılır, kanlı satır parlarken mantık şahlanır. Hava serin ve durgun, bir kıyamet dili konuşuluyor. Çıkış levhası yok görünürde; tek konu ölüm. Sonuna idam sehpası kurulmuş bir çıkmaz sokak.

Ölümsüz bir kent, Paris! Roma'dan daha ölümsüz, Ninova'dan daha görkemli. İnsanın kör ve sendeleyen bir budala gibi sürüne sürüne geri döndüğü dünyanın kasıkları, ta kendisi. Ve okyanusların ölü merkezine sürüklenmiş bir mantar gibi yüzer insan çamurun ve deniz kalıntılarının arasında; huzursuz, umutsuz, geçmekte olan Kolomb'lara aldırmaksızın. Medeniyetlerin beşiği dünyanın kokuşmuş pisliğidir, iğrenç rahimlerin et ve kemikten oluşmuş paketlerini emanet ettikleri bir ölüler mahzeni.

Sokaklardı benim sığınağım. Sokakların cazibesini anlamak için onlara sığınmak zorunda kalmalı insan; esintiyle bir oraya bir buraya sürüklenen bir saman çöpü gibi hissetmeli kendini. Bir kış günü sokakta satılık bir köpek görüp ağlamaklı olursun. Karşı kaldırımda, bir kabristan kadar iç açıcı, kendine "Tavşan Mezarlığı Oteli" diyen sefil görünümlü bir baraka görürsün. Gel de gülme, gel de katıla katıla gülme. Her yerde oteller vardır; tavşanlar, köpekler, bitler, imparatorlar, bakanlar, rehinciler ve at kasapları için oteller olduğunu fark edersin. Ve hemen hemen her yerde bir tane "Gelecek Oteli" vardır mutlaka ki insanı isterinin eşiğine getirmeye yeter. Ne kadar çok Gelecek Oteli var! Mişli geçmiş oteli

yok mesela, istem kipi yok, bağlaç yok. Her şey solmuş, dehşet verici, neşeyle titriyor, gelecekle dolu, apse misali. Geleceğin kösnül egzamasıyla sarhoş, Violet Meydanı'na doğru yalpalıyorum; bütün renkler leylak ve barudi, eşikler o kadar alçak ki ancak cüceler ve cinler girebilir bunlardan içeri; Zola'nın soluk kafatasının üzerinde bacalar saf kömür geğiriyor, Sandviçlerin Madonnası lahana kulaklarıyla gaz tanklarının fokurtusunu dinliyor ve harikulade şişko kurbağalar çömelmiş yol kenarına.

Neden Thermopyles Geçidi'ni anımsıyorum birden? Çünkü o gün kadının teki köpeğine mezbahanın kıyamet dilinde konuştu ve küçük kancık ebe olacak o şişko sürtüğün ne dediğini anladı. Bu da benim canımı feci sıktı! Brancion Sokağı'ndaki satılık yavrulardan bile fazla sıktı canımı çünkü köpekler değildi içimde acıma duygusu uyandıran; o devasa demir parmaklıklardı asıl, kendimle gerçek hayatım arasında duruyormuş izlenimi veren o paslı ve sivri demirler. Vaugirard At Mezbahası yakınında bulunan Périchaux adındaki o küçük ve hoş ara sokakta kan lekelerine rastladım yer yer. Strindberg'in delirdiği zaman Orfila Pansiyon'un hemen önündeki kaldırımda kehanet ve şer alametleri gördüğü gibi; kanla lekelenmiş bu çamurlu ara sokakta amaçsızca gezinirken geçmişimden kopan parçalar gözümün önünden film şeridi gibi geçiyor, alaycı bir biçimde uğursuzluk kehanetinde bulunuyordu. Kendi kanımın aktığını gördüm; çamurlu yolun, kendimi bildim bileli, kuşkusuz başından beri, kendi kanımla lekelendiğini gördüm. Küçük ve iğrenç bir mumya gibi fırlatılır insan dünyaya; yollar kanla kayganlaşmıştır ve kimse neden böyle olması gerektiğini bilmez. Herkes kendi yolunda yürüyor dünya tıka basa nimet doluyken, durup meyveleri toplayacak zaman yok. Kafile çıkış tabelasına doğru itiş kakış ilerlerken öyle bir panik yaşanır ki zayıf ve çaresiz olanlar çamurda ezilir, çığlıkları duyulmaz.

İnsanlardan oluşan dünyam yok olmuştu, tek bir dostum bile yoktu. Bir başınaydım dünyada, sokaklardı dostlarım. Sefalet,

özlem, pişmanlık, düş kırıklığı ve boşa giden çabalardan oluşmuş acı bir dille konuşurdu bana sokaklar. Mona'nın hasta ve açlıktan ölmek üzere olduğunu öğrendikten sonra bir gece Broca Sokağı viyadüğünün altından geçerken birden bana, buranın sefaleti ve kasvetinde sarılıp, belki de gelecekle ilgili sezgilerinden ürkerek, onu asla, ne pahasına olursa olsun terk etmeyeceğime dair söz vermemi istediğini hatırladım. Ve sadece birkaç gün sonra St. Lazare Garı'nın platformunda durmuş gardan ayrılan treni seyrediyordum, onu benden alıp götüren treni; pencereden sarkmıştı Mona, New York'ta ayrıldığımızda sarktığı gibi; dudaklarında aynı hüzünlü, gizemli gülümseme; çok şey ifade etmeye çalışan ama aslında boş bir gülüşle burulmuş bir maskeden başka bir şey olmayan o son dakika bakışı. Daha birkaç gün önce bana umutsuzca tutunmuşken birden bir şey olmuştu, benim bugün bile tam olarak anlayamadığım bir şey; kendi isteğiyle trene binmiş, beni allak bullak eden o hüzünlü, esrarengiz gülümsemeyle bakmıştı yine; adil değildi, samimi değildi, bütün ruhumla kuşku duymamı sağlıyordu. Şimdi de ben viyadüğün altında durmuş ona uzanmaya çalışıyorum, ona tutunmaya çalışıyorum umutsuzca ve o yersiz gülümseme benim yüzümde şimdi, kederimin üzerine geçirdiğim maske. Burada durup boş boş gülümseyebilirim ve dualarım ne kadar ateşli, özlemim ne kadar umutsuz olursa olsun, bir okyanus var artık aramızda; o orada açlıktan ölürken ben burada yüzümden akan sıcak yaşlarla bir sokaktan diğerine yürüyor olacağım.

Böyle bir acımasızlık sinmiştir sokaklara; birden adsız bir korkuya tepki gösterdiğimizde duvarlardan bize bakıp ödümüzü patlatan *odur*; mide bulandırıcı bir panik duygusu istila eder ruhumuzu birden; sokak fenerlerinin direklerine o tüyler ürpertici çarpıklığı veren *odur*; bazı evlerin gizli suçların gardiyanlarını, karanlık pencerelerin çok şey görmüş boş göz çukurlarını andırmasının nedeni de *odur*. İşte böyle bir şey sokaklardaki çehreler-

de karşılaştığım ve başımın üzerinde "Şeytan Çıkmazı" tabelasını görünce tabanları yağlamama neden olan. Cami'nin girişinde "Pazartesi ve Perşembe *verem*, Çarşamba ve Cuma *frengi*" yazısını gördüğümde beni iliklerime kadar titreten şey böyle bir şey. Her metro istasyonunda insanı "Frengiye karşı korunuyor musunuz?" sorusuyla gülerek karşılayan yüzler var. Tüm duvarların üzerine yengeç dönencesine girmek üzere olduğumuzu müjdeleyen pırıl pırıl zehirli yengeç afişleri yapıştırılmış. Nereye gidersen git, neye dokunursan dokun; kanser ve frengi. Gökyüzünde yazılı; alevlenip dans ediyor, uğursuz bir işaret misali. Ruhumuzu kemiriyor ve artık ölü bir cisimden fazlası değiliz, ay gibi.

İskemleyi kıçımın altından yine çektiklerinde temmuzun dördüydü sanırım. Uyarı filan yok. Okyanusun öte yakasındaki bok heriflerden biri kısıtlamaya gitmeye karar vermişti; düzeltmen ve zavallı daktilografların sayısını azaltarak gidiş dönüş uçak parasını ve Ritz'de tuttuğu kral dairesinin kirasını ancak çıkartabiliyordu. O güne kadar aldığım küçük borçları dizgicilere ödedikten ve veresiye hesabımın kapanmaması için gazetenin karşısındaki bara da birkaç kuruş bıraktıktan sonra elime geçen paradan geriye pek bir şey kalmamıştı. Otel sahibine taşınacağımı söylemek zorundaydım; nedenini söylemedim ama, topu topu iki yüz franklık alacağını düşünürse uykuları kaçardı.

"İşini kaybedersen ne yaparsın?" Kulaklarımda sürekli çınlıyordu bu cümle. *Gelip çatmıştı işte! Son koz da oynanmış!* Sokaklara dönmekten, yürümekten, park banklarında oturup zaman öldürmekten başka çarem yoktu. Yüzüm hayli bildikti artık Montparnasse'ta; bir süre için gazetede çalışmaya devam ediyor ayağına yatabilirdim. Bir kahvaltı ya da öğle yemeği koparmama yardımcı olurdu en azından. Mevsim yazdı, akın akın turist geliyordu. Onları dolandırmak için binbir türlü şey tasarlıyordum kafamda. "İşini kaybedersen..?" Açlıktan ölmeyecektim, o kesindi. Hiçbir şey yapmayıp sadece yemek konusuna yoğunlaşsam dağılmamış olurdum. Bir-iki hafta daha her gün Mösyö Paul'e gidip sıkı bir akşam yemeği yiyebilirdim; nereden bilecekti çalışıp çalışmadığımı? Yemektir önemli olan. Gerisi Tanrı'ya kalmış!

Para kazanma fırsatları aradım doğal olarak. Ve bir sürü yeni tanıdık edindim - o güne kadar ısrarla uzak durduğum can sıkıcı tipler, nefret ettiğim ayyaşlar, tuzu kuru sanatçılar. Şu Guggenheim tipleri. Günün on iki saati bir terasta oturursan çok zor değildir arkadaş edinmek. Montparnasse'ın bütün ayyaşlarını tanırsın örneğin. Onlara sunabileceğin tek şey kulakların da olsa sülük gibi yapışırlar.

İşimi kaybettikten sonra yeni bir soru ortaya atıldı Carl ve Van Norden tarafından: "Ya aniden karın gelirse buraya?" Canım, ne olur? Doyurulacak bir karın daha, hepsi bu. Sefalet ortağı. O soluk kesici görünümünü yitirmemişse kârlı da çıkardım bu ortaklıktan: dünya güzel bir kadının aç kalmasına seyirci kalmaz. Tania'nın fazla bir şey yapmasını beklemiyordum bu hususta; Sylvester'a para yolluyordu o. Önceleri benimle odasını paylaşır diye düşünmüştüm ama namusuna laf gelmesini istemiyordu; ayrıca, patronunu memnun etmesi gerekiyordu.

Sıkıntıya düşmüşsen Yahudilere gidersin. Bir anda üç tane Yahudi oldu elimde. Merhametli insanlar. Bir tanesi adını gazetede görme isteğiyle yanıp tutuşan emekliye ayrılmış bir kürk tüccarıydı; günlük çıkan bir New York Yahudi gazetesi için onun adına bir dizi makale yazmamı istedi benden. Dôme ve Coupole civarında seçkin Yahudiler arayarak dolanmaya başlamıştım. Seçtiğim ilk seçkin Yahudi ünlü bir matematikçi çıktı; tek kelime İngilizce bilmiyordu. Peçeteler üzerine çizdiği şemalardan yola çıkarak onun için şok teorisi üzerine bir makale yazmak zorunda kaldım; astral cisimlerin devinimlerini betimlerken bir yandan da Einstein'ın zaman kavramını yerle bir etmeye çalışıyordum. Sadece yirmi beş frank karşılığında. Makalelerimi gazetede gördüğümde onları okuyamıyordum; ama etkileyici görünüyorlardı, özellikle altında kürk tüccarının adı yazıyorsa.

Başkalarının namına çok yazı yazdım o dönemde. Edgar-Quinet Bulvarı'nda yeni bir genelev açıldığında yazdığım broşür-

lere karşılık kıyak da yaptılar bana. Bir şişe şampanya ve Mısır tarzında döşenmiş odalarından birinde beleş bir sikiş. Müşteri götürürsem komisyonumu alacaktım, eskiden Kepi'nin yaptığı gibi. Bir gece Van Norden'i götürdüm; yukarda iyi vakit geçirerek bana biraz para kazandıracaktı. Ama Madam gazeteci olduğunu duyunca ondan para almayı şiddetle reddetti; bir şişe şarap ve beleş bir sikişe tav oldum yine. Hiç kâr etmedim. Nasıl bir yer olduğunu belirtmeden öyküyü anlatmayı beceremediği için Van Norden'in yazısını da yazmak zorunda kaldım üstelik. Her şey ters gidiyordu. Bir kulağımın arkası kalmıştı, anlayacağınız.

Aldığım en kötü iş sağır ve dilsiz bir profesör için yazmaya giriştiğim tez oldu. Sakat çocukların bakımı üzerine bir inceleme. Koltuk değnekleri, iş tezgâhları, temiz hava teorileri uçuşuyordu kafamda; aralıklı bir çalışmayla altı hafta sürdü lanet şeyi yazmak, yetmezmiş gibi tashihini de yapmak zorunda kaldım. Fransızcaydı, öyle Fransızcayı hayatımda ne gördüm ne duydum. Ama her sabah kahvaltı etmemi sağlıyordu. Amerikan kahvaltısı: portakal suyu, yulaf, krema, kahve, yumurta. Paris günlerimde sıkı kahvaltı ettiğim tek dönemdi; yeri gelmişken Rockaway Beach'in sakat çocuklarına ve muhtaçlara yardım eli uzatan bütün hayır kurumlarına teşekkürü borç bilirim.

Sonra bir gün bir fotoğrafçı denk geldi. Münihli bir soysuz için Paris'in batakhanelerinden oluşan bir koleksiyon hazırlıyordu. Pantolonumu indirip poz verir miydim, onu sordu, başka pozlar da. Zaman zaman küçük kitabevlerinin vitrinlerindeki pornografik kartpostallarda rastlanan sıska cüceleri düşündüm; komilere, haberci çocuklara filan benzerler. Lune Sokağı ya da kentin başka bir çöplüğünde yaşayan esrarengiz hayaletler. Yüzümün reklamını bu seçkin grubun arasında yapma fikri bana pek cazip gelmedi doğrusu. Ama fotoğrafların özel bir koleksiyon için çekildiğine dair teminat alınca kabul ettim, Münih'e gideceklerdi zaten. Evinden uzakta olunca böyle özgürlükler tanır

insan kendine, özellikle günlük ekmeğini çıkarmak gibi yüce bir görev söz konusuysa. Aslına bakarsanız New York'ta da iş seçtiğim söylenemezdi. Çaresizlikten kendi mahallemde dilenmek zorunda kaldığım geceler hatırlıyorum.

Turistik pavyonlardan ziyade daha cana yakın yerlere gidiyorduk, işe koyulmadan önce birkaç el iskambil oynayabileceğimiz yerlere. İyi vakit geçirmeyi biliyordu fotoğrafçı. Avucunun içi gibi biliyordu kenti, özellikle duvarları. Goethe'den söz ederdi bana sık sık, Goethe'den ve Hohenstaufen hanedanından, Veba'nın hüküm sürdüğü dönemde gerçekleştirilen Yahudi katliamlarından. İlginç ve tuhaf bir şekilde her seferinde yaptığı şeylerle ilintiliydi konular. Senaryo fikirleri de vardı, şaşırtıcı fikirler ama kimsede onları hayata geçirecek cesaret yoktu. Bar kapısı gibi ortadan ikiye ayrılmış bir at görüntüsü, esinlenip Dante'den ya da Leonardo Da Vinci'den konuşmaya başlamasına neden olurdu birden; Vilette'deki mezbahadan bir taksiye atlayıp onu büyüleyen bir kafatası ya da mumyayı göstermek için beni apar topar Trocadéro Müzesi'ne götürmüşlüğü vardı. Beşinci, on üçüncü, on dokuzuncu ve yirminci bölgeleri karış karış gezmiştik. En sevdiğimiz yerler Nationale, Peupliers, Contrescarpe, Paul-Verlaine gibi küçük ve kasvetli meydanlardı. Bu yerlerin çoğu bildikti zaten benim için ama onun ender bulunur sohbeti eşliğinde hepsini yeni bir gözle görme olanağı buldum. Bugün Château-des-Rentiers Caddesi'nde gezinecek olsam, on üçüncü bölgedeki hastane yataklarından gelen iğrenç kokuyu solurken burun deliklerimin memnuniyetle biraz daha açılacağından eminim; keskin sidik ve formaldehit kokuları arasında vebanın ölüler mahzeninde yaptığımız hayali gezintilerin de kokuları olacaktır mutlaka.

Onun aracılığıyla spiritüel meselelerle bozmuş Kruger adında bir ressam-heykeltıraş tanıdım. Her nedense benden pek hoşlanmıştı Kruger; "ezoterik" fikirlerini dinlemeye istekli oldu-

ğumu keşfettikten sonra ondan kaçma olanağım da kalmamıştı. "Ezoterik" sözcüğünün ilahi irin etkisi yaptığı insanlar vardır. "Sabit" sözcüğünün *Büyülü Dağ*'daki Herr Peeperkorn'un üzerindeki etkisi gibi. Kruger bir şekilde yolunu şaşırmış azizlerden biriydi; kanunu merhamet ve dürüstlük olan ama denk gelse vicdan azabı duymaksızın adama dişlerini yutturacak bir mazoşist, ters herifin teki. Başka bir düzleme sıçrayabilecek kadar olgunlaştığımı düşünüyordu, "daha *yüksek* bir düzleme," kendi deyimiyle. Onun tasarladığı her düzleme sıçramaya hazırdım, yeter ki orada daha az yenip içilmesin. Bu arada başımın etini yiyordu: "ruh akışı," "ablasyon," Upanişad, Plotinus, Krişnamurti, "karma," "nirvana bilinci" - Batı'dan vebanın soluğu gibi esen bütün o saçmalıklar. Bazen transa geçip önceki hayatlarından bahsederdi, hayal ettiği şekliyle, en azından. Ya da düşlerini aktarırdı, ki benim görebildiğim kadarıyla, son derece renksiz, yavan, bir Freud'cunun bile ilgisini çekmeyecek türdendiler; ama ona sorarsanız düşlerinin derinliklerinde çözmesine yardımcı olmam gereken ezoterik mucizeler gizliydi. Havı yıpranmış bir ceket gibi ters yüz ediyordu adam kendini.

Ufak ufak güvenini kazanıp kendimi sevdirmeyi başardım. Onu öyle bir hale getirdim ki sokakta peşimden koşup bana birkaç frank borç verip veremeyeceğini sorar oldu. Daha yüksek bir düzleme geçmem için beni ayakta tutmaya çalışıyordu herhalde. Ağaçta olgunlaşmakta olan bir armut gibi davranıyordum. Arada sırada hastalık belirtileri gösterip topraktan beslenme ihtiyacı duyduğumu itiraf ediyordum–Sphinx'e ya da zayıf anlarında, tensel gereksinimi şiddetlendiğinde gittiğini bildiğim St. Apolline Sokağı'na bir ziyaret örneğin.

Ressam olarak sıfırdı; heykeltıraş olarak ise sıfır bile sayılmazdı. Evini her zaman çok temiz ve tertipli tutardı, bunu söyleyebilirim. Tutumluluğuna da diyecek yoktu. Hiçbir şey ziyan edilmezdi, etin sarıldığı kâğıt bile. Cuma akşamları sanatçı

dostlarını dairesine davet ederdi; içki ve güzel sandviçler eksik olmazdı, bir şeyler artmışsa ertesi gün ben gidip temizlerdim.

Bal Bullier'in hemen arkasında zaman zaman uğradığım bir stüdyo vardı - Mark Swift'in stüdyosu. Dâhi denmese de tuhaf olduğu kesindi bu sert İrlandalının. Model olarak yıllardan beridir birlikte olduğu Yahudi kadını kullanıyordu; sıkılmıştı artık kadından, başından atmak için bahane arıyordu. Ama kadının beraberinde getirdiği drahomayı yiyip bitirdiği için tazminat ödemeden nasıl yakayı sıyıracağını bilemiyordu. En basit yolu kadına düşmanca davranıp hayatını cehenneme çevirmekti, belki o zaman katlanmaktansa açlık çekmeyi yeğleyip giderdi.

Son derece hoş bir kadındı aslında metresi; onun hakkında söylenebilecek en kötü şey biçimini yitirdiği olabilirdi, *bir de* adamı madden besleme gücünü. Kendisi de ressamdı ve resimden anladıklarını iddia edenlere bakılırsa, adamdan çok daha yetenekliydi. Adam hayatını cehenneme çevirmek için elinden geleni yapsa da kadın adildi; kimselerin adamın büyük bir ressam olmadığını söylemesine izin vermezdi. Karakterinin berbat olmasının nedeni dehasıydı aslında, öyle derdi kadın. Kadının tek bir tablosunu asılı göremezdiniz duvarda–sadece adamınkiler. Kadınınkiler mutfakta bir köşeye istiflenmişti. Bir keresinde, ben oradayken, biri kadının tablolarını görmek istedi. Sonuç acı verici oldu. "Şu biçimi görüyor musun," dedi Swift, koca ayağıyla tablolardan birini işaret ederek. "Şu kapının eşiğinde duran adam işemeye gitmek üzere. Dönüşte yolunu bulamayacak çünkü kafası ters... Şuradaki çıplak kadını ele alalım... yarığını resmetmeye başlayıncaya kadar fena gitmiyordu. Aklından ne geçtiğini bilmiyorum ama o kadar büyük yaptı ki fırçası içine düştü ve bir daha bulunamadı."

Çıplak bir kadının nasıl resmedildiğini göstermek istercesine yeni bitirdiği devasa tabloyu sırtlayıp getirdi. *Kadının* resmi, esinini suçluluk duygusundan almış harikulade bir intikam ese-

ri. Bir kaçığın yapıtı–haince, bayağı, kötücül, dahiyane. Anahtar deliğinden gözetlemiş, farkında olmadan burnunu karıştırırken ya da kıçını kaşırken yakalamış izlenimi uyanıyordu insanda. Havasız bir odada at kılından divanın üzerine oturmuştu, tek bir penceresi bile olmayan devasa bir odada; beyin epifizinin dış lobu da olabilirdi o oda. Kadının hemen arkasında balkona çıkan dolambaçlı merdiven vardı; safra yeşili bir halıyla kaplıydı merdiven - öyle bir yeşil ancak osurulmuş bir dünyadan çıkabilirdi. En dikkat çekici yeri kalçalarıydı kadının, yanlardan taşmış ve sivilceli; sıkı bir osuruk salmak için divandan hafifçe kalkmış gibiydi. Yüzü yüceltilmişti; yumuşak ve bakiremsi, duru. Karnı şişti ama gaz dolu; bir aybaşı denizinde yüzüyordu sanki; bir meleğin donuk, tatlı suretinde koca bir cenin.

Adamı sevmemek elde değildi yine de. Resim yapmaktan başka bir şey düşünmüyor, yorulmak bilmeden çalışıyordu. Tilki kadar da kurnazdı. Fillmore'un dostluğunu kazanma fikrini o sokmuştu aklıma; dışişleri bakanlığında çalışan ve kendini bir şekilde Kruger ile Swift'in grubunda bulan genç bir adamdı Fillmore. "Sana yardım etmesine izin ver," demişti Swift. "Parasıyla ne yapacağını bilemiyor."

İnsan bütün parasını har vurup harman savurarak kendisi için harcadığında, "parasıyla ne yapacağını bilemiyor," derler. Kendi payıma, paradan daha iyi yararlanmanın yolunu bilmiyorum. Bu tür insanlar için cömert ya da cimri sıfatlarını kullanamazsınız. Parayı tedavüle sokarlar - budur önemli olan. Fransa'daki günlerinin sayılı olduğunu biliyordu Fillmore; onları iyi geçirmeye kararlıydı. Ve insan bir arkadaşla birlikte daha iyi eğlendiği için istediği türden bir arkadaşlığa bol bol zamanı olan benim gibi biriyle yakınlık kurması gayet doğaldı. İnsanlar onu can sıkıcı bulurdu, öyleydi de; ama yemek yemeğe ihtiyacın varsa can sıkıntısından çok daha ağır şeylere bile katlanırsın. Hem, sürekli kendinden ve Anatole France ya da Joseph Conrad gibi

hayranlık duyduğu yazarlardan söz etmesini hesaba katmazsanız, gecemi farklı şekillerde ilginç kılardı. Dans etmeyi, güzel şaraplar içmeyi ve kadınları seviyordu. Byron ve Victor Hugo'yu da seviyormuş, varsın sevsin; üniversiteden mezun olalı birkaç yıl olmuştu henüz, zamanla geçerdi. Bana asıl hitap eden özelliği maceraperestliğiydi.

Kruger'in beni misafir ettiği süre içinde cereyan eden bir olay bizi birbirimize daha da yakınlaştırmıştı. Fillmore'un Amerika'dan gelirken tanıştığı Collins adında bir denizcinin Paris'e gelmesinden hemen sonra gerçekleşmişti. Üçümüz akşam yemeğine gitmeden önce Rotonde'un terasında otururduk genellikle. Hep Pernod ile başlanırdı, Collins'i neşelendiren ve anladığım kadarıyla daha sonra içilecek şarap ve biralara giriş niteliği taşıyan bir içki. Bir dük gibi yaşadım Collins'in Paris'te kaldığı süre zarfında; bıldırcın, keklik, o güne kadar adlarını bile duymadığım şaraplar ve tatlılar. Bir ay daha öyle beslenseydim Baden-Baden'e, Vichy'ye ya da Aix-les-Bains'e gitmem gerekebilirdi. O ara Kruger'in stüdyosunda kalıyordum. Başına bela olmaya başlamıştım çünkü sabahın üçünden önce dönmüyor, öğleden önce yataktan kalkmıyordum. Kruger açıkça bir şey söylemese de sergilediği tavırla iyice serserileştiğimi ima ediyordu.

Bir gün hastalandım. Yiyeceklerin bolluğu bana dokunmaya başlamıştı. Neyim olduğunu bilmiyordum ama yataktan kalkamıyordum. Yaşama gücümü ve onunla birlikte sahip olduğum bütün cesareti yitirmiştim. Kruger ilgilenmek zorunda kaldı benimle, çorba filan yaptı. Zor bir dönemdi onun için, stüdyoda önemli bir sergi açmanın arifesindeydi üstelik; yardım almayı umduğu varlıklı sanat meraklılarına özel bir gösteri. Stüdyodaki karyolada yatıyordum; beni yatırabileceği başka odası yoktu.

Sergi gününün sabahı canı son derece sıkkın uyandı. Ayağa kalkabilecek gücüm olsaydı eminim çeneme bir tane yerleştirip beni kapı dışarı ederdi. Ama bitkindim, bir kedi kadar güçsüz-

düm. Misafiri geldiğinde mutfağa kilitleme niyetiyle yataktan kalkmam için yüreklendirmeye çalıştı beni. Hayatını güçleştirdiğimin farkındaydım. Gözlerinin önünde biri ölürken tablolar ve heykeller karşısında fazla heyecan duyamaz insan. Ben de heyecan duymuyordum. Bu yüzden, vicdan azabı çekmeme rağmen, ambulans çağırıp beni Amerikan Hastanesi'ne göndermeyi önerdiğinde fazla istekli davranmadım. Orada ölmek istiyordum, rahatça, o stüdyoda. Yatağımdan kalkıp ölmek için daha iyi bir yer bulmaya çalışmak istemiyordum. Umurumda değildi nerede öldüğüm, yeter ki yataktan kalkmayayım.

Bu şekilde konuştuğumu duyunca dehşete kapıldı Kruger. Misafirleri geldiğinde stüdyoda ölü bir adam olması hasta bir adam olmasından daha beterdi. Bu da umutlarının suya düşmesi demekti; çok umutlu olduğu söylenemezdi zaten. Bütün bunları söylemiyordu tabii ki ama ıstırabından asıl endişesinin bu olduğunu anlıyordum. Ben de inadına işi yokuşa sürüyordum. Hastaneyi aramasına izin vermedim. Doktor çağırmasına izin vermedim. Hiçbir şeye izin vermedim.

O kadar öfkelendi ki bütün itirazlarıma rağmen beni zorla giydirmeye başladı. Karşı koyamayacak kadar güçsüzdüm. Sadece "seni orospu çocuğu!" diye mırıldanabildim. Hava sıcaktı ama bir sokak köpeği gibi titriyordum. Beni tamamen giydirdikten sonra üzerime bir palto örtüp telefon etmek için dışarı çıktı. "Gitmeyeceğim! Gitmeyeceğim!" deyip duruyordum ama kapıyı çarptığı gibi çıktı. Birkaç dakika sonra döndü ve tek kelime etmeden stüdyoyu düzenlemeye koyuldu. Son hazırlıklar. Kısa bir süre sonra kapı çalındı. Fillmore gelmişti. Collins aşağıda bekliyordu.

İkisi, Fillmore ve Kruger, koltukaltlarımdan tuttukları gibi ayağa kaldırdılar beni. Sürükleyerek asansöre götürdüklerinde Kruger yumuşamıştı biraz. "Senin iyiliğin için," dedi. "Hem bana da haksızlık. Yıllardan beridir nasıl bir savaş verdiğimi biliyorsun. Beni de düşün biraz." Ağlayacaktı neredeyse.

Bütün perişanlığıma ve sefaletime rağmen gülümsedim bunu duyunca. Benden hayli yaşlıydı ve kötü bir yazar, sapına kadar berbat bir sanatçı olmasına rağmen bir fırsatı hak ediyordu–hayatında bir kez en azından.

"Seni suçlamıyorum," dedim. "Bilirim bu işlerin nasıl olduğunu."

"Seni severim, biliyorsun," diye karşılık verdi. "İyileşince gelirsin yine... istediğin kadar kalırsın."

"Elbette, biliyorum... ölmek niyetinde değilim henüz," diyebildim.

Collins'i aşağıda görünce moralim biraz düzeldi yine. Canlı, sağlıklı, coşkulu, alicenap biri varsa o da Collins idi. Beni bir bebeği kaldırır gibi kaldırıp taksinin koltuğuna oturttu–usulca, ki Kruger'in itip kakmalarından sonra müteşekkir hissettim kendimi. Otele vardığımızda -Collins'in kaldığı otele- ben bürodaki divana uzanırken otel sahibiyle biraz tartışıldı. Collins'in adama... küçük bir buhran... birkaç gün sonra kendine gelir... dediğini duyabiliyordum. Adamın eline gıcır gıcır bir banknot sıkıştırdıktan sonra çevik bir biçimde yanıma gelip, "Hadi, sık dişini! Ölmek üzere olduğunu sanmasın!" dedi. Beni tuttuğu gibi ayağa kaldırdı, kolunu belime dolayıp asansöre götürdü.

Ölmek üzere olduğunu sanmasın sakın! Yakışık almazdı tabii ki başkalarının elinde ölmek. Ailesinin kucağında ölmeli insan, gizlilik içinde. Collins'in sözleri yüreklendiriciydi. Her şey kötü bir şaka gibi görünmeye başladı gözüme. Odaya girdikten sonra kapıyı kapatıp beni yatırdı. "Sakın ölme, lanet olası!" dedi şefkatle. "Beni zor durumda bırakırsın... Hem neyin var senin, Tanrı aşkına? İyi yaşamak falan mı dokundu? Başını dik tut! Bir-iki gün sonra kalın biftekler yiyeceksin. Hasta mı sanıyorsun kendini! Frengi kap da gör bakalım hastalık neymiş! O zaman anlarsın dünyanın kaç bucak olduğunu..." Sonra, mizahi bir

biçimde, Yangtze Kiang yolculuğunu anlatmaya başladı; dişleri çürüyüp, saçları döküldüğü zamanı. İçinde bulunduğum bitap durumda anlattığı öykünün olağanüstü iyileştirici bir etkisi oldu üzerimde. Kendimi tamamen unuttum. Taşaklı adamdı Collins. Belki de beni düşünerek abartıyordu biraz ama onu eleştirel bir kulakla dinlemiyordum zaten. Nehrin kirli, sarı ağzını gördüm; Hankow'dan yükselen ışıkları, sarı yüzlerden oluşmuş denizleri, koyaklardan fırlayan düz kayıkları, ejderin kükürtlü soluğuyla alevlenen dik inişleri. Ne öykü ama! Güverteden atılan çöpleri toplamak için geminin etrafında dolanan hamallar, Hankow'un ışıklarına son bir kez bakmak için ölüm döşeğinden doğrulan Tom Slattery, karanlık bir odada uzanıp damarlarına zehir basan harikulade Asya-Avrupa melezi, mavi ceketlerin ve sarı yüzlerin tekdüzeliği; milyonlarcası, açlıktan ölmüş, hastalıktan kırılmış; fare ve köpekle besleniyorlar, kök yiyorlar, ot yiyorlar, çocuklarını yiyorlar. Bu adamın bedeninin bir zamanlar çıbanlarla kaplı olduğunu, herkesin ondan bir cüzzamlıdan kaçar gibi kaçtığını tasavvur etmek imkânsızdı; sesi o kadar yumuşak ve huzur vericiydi ki çektiği acılar sanki ruhunu arıtmıştı. İçkisine uzanırken yüzü daha da yumuşuyor, sözcükleri beni kucaklıyordu. Ve Çin asılı duruyordu tepemizde, Yazgı'nın kendisiymiş gibi. Çürümeye yüz tutmuş bir Çin, unufak olup toza karışmış devasa bir dinozor; sonuna dek görkeminden, gizeminden, tüyler ürpertici efsanelerinin acımasızlığından bir şey yitirmeksizin.

Takip edemiyordum artık öyküsünü, aklım geçmişe takılmıştı; ilk kestane fişeği paketime ve kestane fişeklerinin üzerine küçük bir parça koyup daha iyi yansınlar diye üflediğim kav parçasına sahip olduğum Dört Temmuz bayramına; kavın kokusu parmaklarından günlerce gitmez, tuhaf düşler görmene neden olurdu. Sokaklar siyah ve altın renginde simgelerle dolu yaldızlı kâğıtlarla kaplanır, kestane fişeklerinden geçilmezdi; birbirlerine ince, insan beyni renginde iplerle bağlanmış paketler dolusu

kestane fişeği. Barut ve kav kokusu gün boyu burnundan gitmez, yaldızlı kâğıtların altın tozu parmaklarına yapışırdı. Çin'i asla düşünmezsin ama oradadır yine de, parmaklarının ucunda, burnunu kaşındırır insanın ve çok daha sonra, kestane fişeğinin kokusunu neredeyse unutmuşken bir gün uyanırsın, altından bir yaprak boğmaktadır seni ve o keskin kav kokusu gelir burnuna, o parlak kırmızı yaldızlı kâğıtlar hiç bilmediğin bir halkın ve toprağın özlemini yakar içinde; kanındadır ama, kanındadır gizemli bir biçimde, zaman ve mekân kavramı gibi; yaşlandıkça daha çok döndüğün, beyninle boş yere kavramaya çalıştığın kısa ömürlü, sabit bir değer. Çünkü bilgelik ve gizemdir Çin, hiçbir zaman iki elle tutamazsın. Parmaklarına bulaşmasına izin vermelisin, damarlarına işlemesine, usulca.

Collins, Le Havre'a döndükten birkaç hafta sonra bizi ısrarla davet edince Fillmore ile hafta sonunu orada geçirmek üzere trene bindik bir sabah. Fransa'ya geldiğimden beri ilk kez Paris'in dışına çıkıyordum. Keyfimiz yerindeydi, sahil boyunca Anjou içtik. Collins buluşacağımız barın adını vermişti bize; Jimmie'nin Barı, Le Havre'da kime sorsan bilirdi.

Garın önünde bekleyen üstü açık faytona atladık ve hoş bir tırısla yola koyulduk; yarım şişe Anjou kalmıştı, onu da yolda devirdik. Neşeli, güneşli bir görünümü vardı Le Havre'ın; nefis bir gündü, içime New York özlemi düşüren bir tuz kokusu vardı havada. Tekne ve yelkenliden geçilmiyordu; büyük, açık meydanlar ve sadece kasabalarda rastlanan yüksek tavanlı kafeler. Görür görmez kanınız ısınıyordu Le Havre'a; açık kollarla karşılıyordu kent sizi.

Bara varmadan Collins'i caddede ters istikamette koşarken gördük, gara gidiyordu şüphesiz, geç kalmıştı her zamanki gibi.

Fillmore önce birer Pernod içmeyi önerdi; birbirimizin sırtını sıvazlıyor, gülüyor, yere tükürüyorduk; güneşten ve tuzlu havadan sarhoş olmuştuk bile. Pernod içip içmemekte kararsız kaldı önce Collins. Hafif bir belsoğukluğu kapmıştı. Ciddi değildi–çok hafif. Cebindeki şişeyi gösterdi bize - "Vénétienne" yazıyordu üzerinde yanlış hatırlamıyorsam. Denizcilerin belsoğukluğu için kullandığı ilaç.

Jimmy'nin Barı'na geçmeden önce bir şeyler yemek için bir restorana oturduk. Kirişleri duman bulutları ile kaplı devasa bir yerdi ve masalar silme yemek doluydu. Collins'in önerdiği şaraptan içtik bol bol. Sonra terasta kahve ve likör. Baron De Charlus'dan söz açtı Collins, tam onun hoşuna giden türde bir adamdı bize dediğine göre. Bir yıla yakın bir süredir içki kaçakçılığından kazandığı parayı yiyordu Le Havre'de. Zevkleri basitti–yemek, içki, kadın ve kitap. Ve özel bir banyo! Banyo önemliydi.

Jimmy'nin Barı'na vardığımızda Baron De Charlus'dan söz ediyorduk hâlâ. Hava kararmış, bar dolmaya başlamıştı. Jimmie oradaydı, yüzü pancar gibi, yanında da eşi, gözleri pırıl pırıl ışıyan balıketi bir Fransız. Gayet sıcak karşıladılar bizi. Önümüze Pernod'lar kondu yine, gramofon çığırıyordu, aynı anda İngilizce, Fransızca, Almanca, Norveççe ve İspanyolca konuşmalar duyabiliyordun; Jimmie ile karısı, ikisi de son derece kıvrak ve şık, sık sık birbirlerine sarılıp öpüşüyor, kadeh tokuşturuyorlardı–öyle neşeli bir zırıltı ve boşboğazlık hakimdi ki soyunup savaş dansı yapmak geliyordu insanın içinden. Bardaki kadınlar sinek gibi üşüşmüşlerdi başımıza. Collins'in arkadaşı olduğumuza göre paralıydık. Üzerimizdeki paçavraların önemi yoktu; bütün İngilizler böyle giyinirdi. Metelik yoktu cebimde ama şeref konuğu olduğum için bir anlam taşımıyordu. Yine de sağımda ve solumda onlara içki ısmarlamamı bekleyen iki güzel fahişeyle biraz çekindiğimi hissediyordum. Ne olacaksa olsun dedim ken-

di kendime. Hangi içkilerin bar sahibinin ikramı olduğunu takip etmek imkânsız bir hal almıştı artık. Cebimde metelik olmasa da beyefendi gibi davranacaktım.

Yvette–Jimmie'nin karısı, son derece cömert ve arkadaşça davrandı bize karşı. Bizim şerefimize yiyecek bir şeyler hazırlatıyordu. Biraz sürecekti ama. Fazla sarhoş olmamalıydık henüz, yemeklerin tadına varmamızı istiyordu. Gramofon sonuna kadar açıktı, Fillmore harikulade bir melezle dans ediyordu. Vücudunun güzelim hatlarını sergileyen, kadifeden daracık bir elbise vardı melezin üzerinde. Collins sokulup kulağıma, "İstersen Madam bu akşam onu da yemeğe davet edecek," dedi yanımdaki kadını kastederek. Eski bir fahişeydi, kentin dışında bir yerde harikulade bir evi vardı. Bir açık deniz kaptanının metresi olarak yaşıyordu artık. Adam seferdeydi, korkacak bir şey yoktu. "Senden hoşlanırsa onunla kalmanı teklif edecek," diye ekledi.

Bu kadarı bana yeterdi. Hemen Marcelle'e dönüp onunla flörte başladım. Barın köşesinde durmuş, dans edermiş gibi yaparak birbirimizi arzulu bir biçimde okşuyorduk. Jimmy bana göz kırpıp başını sallayarak onay verdi. Şehvetli kancığın tekiydi Marcelle, hoştu da. Yanındaki kızı hemen ikilettiğini fark ettim; uzun ve samimi bir sohbet gelişti aramızda ama yemeğin hazır olduğu duyurusuyla yarım kaldı maalesef.

Yirmi kişi kadardık masada; Marcelle ile bendeniz, Jimmy ile karısının karşısına oturmuştuk. Şampanya patlatıldı, ardından sarhoş söylevleri çekildi; bu süre zarfında Marcelle'le masanın altında birbirimizi okşuyorduk. Kalkıp bir şeyler söyleme sırası bana geldiğinde peçetemi önümde tutmak zorunda kaldım. Hem acı hem de heyecan vericiydi. Konuşmamı kısa tuttum çünkü Marcelle o sırada taşaklarımı gıdıklıyordu.

Neredeyse gece yarısına kadar sürdü yemek. Marcelle ile tepedeki o harikulade evinde bir gece geçirmek için sabırsızlanıyordum. Kaderde yokmuş ama. Collins bize etrafı gezdirmek

istiyordu, onu reddedemezdim. "Takma kafanı," dedi. "Dönmezden evvel ona doymuş olacaksın. Biz dönünceye kadar burada beklemesini söyle."

Marcelle pek hoşnut kalmadı bu işten ama ona birlikte geçirebileceğimiz birkaç günümüz olduğunu söyleyince keyfi yerine geldi. Dışarı çıktığımızda Fillmore büyük bir ciddiyetle kolumuzdan tutup bir şey itiraf etmek istediğini söyledi. Solgun ve endişeli görünüyordu.

"Pekâlâ, nedir?" dedi Collins neşeyle. "Çıkar baklayı ağzından!"

Öyle bir kerede çıkaramayacaktı Fillmore ağzından baklayı. Eveledi, geveledi ve sonunda söyledi, "Biraz önce tuvalete gittiğimde bir şey fark ettim..."

"Sana da bulaştı öyleyse!" dedi Collins bir zafer edasıyla, ardından da cebindeki "Vénétienne" şişesini çıkardı. "Doktora gitme," diye ekledi haince. "İliğini sömürür aç gözlü orospu çocukları. İçkiyi de kesme. Hikâye. Günde iki kez bundan iç... içmeden önce iyice çalkala ama. Ve endişeden daha kötüsü yoktur, anlıyor musun? Hadi, döndüğümüzde bir permanganat iğnesi yaparım sana."

Ve yürüdük geceye, müzik sesinin ve sarhoş naralarının duyulduğu limana doğru; Collins yumuşak sesiyle aralıksız konuşuyor, daldan dala atlıyordu; bir oğlana aşık olmuş, oğlanın ailesi durumu öğrenince sıyrılıncaya kadar akla karayı seçmişti. Oradan Baron De Charlus'a geçti yine, sonra da nehirde kaybolan Kurtz'a. En sevdiği tema. Collins'in edebiyatı sürekli arka planda tutarak konuşması hoşuma gidiyordu; Rolls Royce'undan hiç inmeyen bir milyoner misali. Gerçekle fikir arasında bir geçiş ortamı yoktu onun için. Voltaire Rıhtımı'ndaki randevuevlerinden birine girdiğimizde Kurtz'la birlikte nehirde kürek çekmeye devam ediyordu, ancak kızlar yanına oturup ağzını öpücüklere

boğduğunda konuşmayı kesti. Sonra, nerede olduğunu birden fark etmiş gibi, randevuevini işleten mamaya dönüp özellikle o randevuevini ziyaret etmek için Paris'ten gelen iki arkadaşının dokunaklı öyküsünü anlatmaya koyuldu. Yarım düzine kadar kız vardı odada, hepsi çıplak ve seyrine doyum olmayan kızlardı. Üçümüz mamayla muhabbet etmeye çalışırken serçeler gibi hoplayıp zıplıyorlardı ortalıkta. Sonunda kadın rahatımıza bakmamızı söyleyip izin istedi. Bayılmıştım kadına, o kadar tatlı ve cana yakın, o kadar müşfik ve anaçtı ki. Ve nasıl da kibar! Biraz daha genç olsaydı ona asılırdım. Kimse, dedikleri gibi bir 'günah yuvasında' olduğumuzu iddia edemezdi.

Neyse, bir saate yakın kaldık orada, sadece ben evin sunduğu olanaklardan yararlanabilecek durumdaydım, Collins ile Fillmore aşağıda kalıp kızlarla sohbet ettiler. Aşağı indiğimde ikisini de yatağa uzanmış buldum; kızlar etraflarında yarım çember oluşturmuş, meleksi sesleriyle *Roses in Picardy* şarkısından bir bölüm söylüyorlardı. Hüzünlenmiştik ayrılırken–bilhassa Fillmore. Collins bizi kara iznine çıkmış sarhoş denizcilerle dolu bir bara götürdü, oturduk ve eşcinsel curcunanın tadını çıkardık. Oradan çıktığımızda kapı eşiklerinde başka mamaların omuzlarında şallarla oturup yelpazelenerek geçenleri içeri davet ettikleri kırmızı fener mahallesinden geçmemiz gerekti. Hepsi ne güzel, ne müşfik kadınlardı; bir kreşin kapısında bekçilik yaptıklarını sanırdınız. Denizcilerden oluşmuş küçük gruplar bağıra çağıra randevuevlerine giriyordu. Cinsellik fışkırıyordu her yerden; kenti temelinden sarsan taşkın bir dalga. Her şeyin arapsaçını andırdığı limanın sonuna doğru yürüdük; bütün o gemiler, trol tekneleri, yelkenliler, mavnalar şiddetli bir fırtınayla karaya vurmuş izlenimi uyandırıyordu insanda.

Kırk sekiz saat içinde başımızdan o kadar çok şey geçmişti ki bir aydan daha uzun süredir Le Havre'daymışız gibi hissediyor-

duk kendimizi. Pazartesi sabahı erkenden ayrılmak niyetindeydik. Fillmore'un işinde olması gerekiyordu. Pazar gününü kafayı çekerek geçirdik, belsoğukluğunun canı cehenneme. O akşamüstü Collins Idaho'daki çiftliğine çekilmeyi düşündüğünü açıkladı bize; sekiz yıldır oraya, evine uğramamıştı, Uzak Doğu'ya gitmeden önce dağlara bakmak istiyordu. Bir genelevde oturmuş, kızlardan birinin aşağı inmesini bekliyorduk. Collins kıza biraz kokain vaat etmişti. Le Havre'dan sıkıldığını söyledi Collins. Çok fazla akbaba dolanıyordu etrafında. Ayrıca, Jimmy'nin karısı ona âşık olmuştu; kıskançlık krizleriyle Collins'in hayatını tehlikeye sokuyor, neredeyse her gece kavga çıkarıyordu. Biz geldikten sonra biraz uysallaşmıştı ama çok uzun sürmeyecekti, bundan emindi. Parasız kaldığında zaman zaman bara gelen Rus kızı kıskanıyordu en çok. Kız gerçek bir baş belasıydı. Bütün bunlar yetmezmiş gibi bize geçen gün sözünü ettiği oğlana tutulmuştu. "Oğlanlar çok çektirir insana," dedi. "Hele bu, o kadar güzel ki! Bir o kadar da acımasız!" Gülmeden edemedik. İnanılır gibi değildi. Collins ciddiydi ama.

Gece yarısına doğru Fillmore ile odamıza çekildik; barın üstünde bir oda vermişlerdi bize. Hava boğucuydu, yaprak kımıldamıyordu. Açık pencerelerden aşağıdan gelen bağrışmaları ve hiç susmayan gramofonun sesini duyabiliyorduk. Fırtına patladı birden–ani bir sağanak. Gök gürültüsünün ve pencere camlarını döven rüzgârın uğultusunun arasında aşağıda kopan başka bir fırtınanın gürültüsü de geldi kulaklarımıza. Çok yakında ve son derece tehlikeli bir fırtına; tiz kadın çığlıkları, kırılan şişeler, devrilen masalar ve yere düşen bir insanın o kendine özgü, mide bulandırıcı gümbürtüsü.

Saat altıya doğru Collins girdi kapıdan. Yüzü bandajlı, tek kolu askıdaydı. Kocaman bir gülümseme vardı suratında.

"Size söylediğim gibi," dedi. "Yvette sapıttı dün gece. Gürültüyü duydunuz mu?"

Çabucak giyinip Jimmy'ye veda etmek için aşağı indik. Bar harabeye dönmüş, sağlam tek şişe ya da iskemle kalmamıştı. Ayna ve vitrin camı tuzla buz olmuştu. Jimmy kendine bir *egg-nog* hazırlamakla meşguldü. Biz yattıktan sonra Rus kız gelmiş, Yvette bahane bile beklemeden kıza hakaret etmiş, yerin dibine sokmuş. Saç saça baş başa kavga etmişler ve o sırada azman bir İsveçli araya girip Rus kıza sıkı bir tokat yerleştirmiş - kızın aklı başına gelsin diye. Bunun üzerine Collins koca ayıya iki kişinin arasına ne hakla girdiğini sormuş. Yanıt olarak onu barın öteki ucuna gönderen bir yumruk yemiş çenesine. Yvette, "Oh, canıma değsin!" diye bağırdıktan sonra bunu fırsat bilip kızın kafasına şişeyi geçirmiş. İşte o zaman kopmuştu curcuna; kadınlar isterik çığlıklar atarak eski hesapları görmek için birbirlerinin saçına yapışmışlardı. Güzel bir bar dalaşı gibisi yoktur... birinin sırtına bıçak saplamak ya da masanın altında yatarken kafasında şişe kırmak işten bile değildir. Arı kovanında bulmuş kendini zavallı İsveçli; mekandaki herkes ondan nefret ediyor, en çok da diğer gemiciler. Adamın iyi bir sopa yediğini görmeye can atıyormuş herkes. Kapıları kilitleyip masaları kenara çekerek barın önünde ikisinin kapışabileceği kadar yer açmışlar. Ve kapışmışlar da! Dövüş bittiğinde İsveçli hastanelik olmuş. Collins hayli şanslı çıkmıştı bu işten - incinmiş bir bilek, birkaç kırık parmak, kanlı bir burun ve morarmış bir göz. Birkaç sıyrık, onun deyimiyle. Ama o İsveçli ile aynı gemiye düşerse onu öldürecekti. Hesap kapanmamıştı henüz. Bizi temin etti bu konuda.

Ama bununla da gelmemiş gecenin sonu. Yvette başka bir bara gidip kafayı çekmiş. Hakarete uğradığından bu işi kökünden halletmeye karar vermiş. Bir taksi çağırıp şoföre arabayı denize bakan yüksek bir kayalığın kenarına sürmesini emretmiş. Öldürecekmiş kendini. Ama o kadar sarhoşmuş ki taksiden indiğinde ağlamaya ve soyunmaya başlamış. Öyle getirmiş taksi şoförü onu eve, yarı çıplak ve Jimmy onu o halde görünce

o kadar kızmış ki ustura kayışını kaptığı gibi bir güzel dövmüş, kancığın da hoşuna gitmiş. "Biraz daha vur!" diye yalvarmış Jimmy'nin bacaklarına sarılarak. Jimmy'nin içi kaldırmamış ama. "İğrenç, yaşlı domuzun tekisin!" dedikten sonra karnına sıkı bir tekme yerleştirip soluğunu kesmiş, cinsel zırvalamalarına da son vermiş.

Gitme zamanı gelmişti. Kent farklı görünüyordu sabahın ilk ışıklarında. Trenin perona girmesini beklerken son konuştuğumuz şey Idaho oldu. Amerikalıydık üçümüz de. Farklı yerlerden geliyorduk ama ortak bir yanımız vardı–birçok yanımız demeliyim aslında. Duygusallaşıyorduk, ayrılık saati geldiğinde bütün Amerikalıların duygusallaştığı gibi. İneklerden, koyunlardan, geniş meralardan, erkeklerin erkek gibi oldukları yerlerden söz ederek iyice saçmalamaya başlamıştık. O anda perona tren yerine bir gemi yanaşsaydı her şeye veda edip gözümüzü bile kırpmadan binip Amerika'ya dönebilirdik. Ama sonradan öğrendiğime göre, Collins Amerika'yı bir daha göremeyecekti ve Fillmore... evet, Fillmore da cezasını çekmek zorunda kaldı, o zamanlar hiçbirimizin aklına gelmeyecek bir biçimde hem de. Amerika'yı uzakta tutmak en iyisiydi; arka planda, zayıf anlarında baktığın bir kartpostal gibi. Böylece her zaman orada beklediğini hayal edebilirdin; değişmemiş, bozulmamış, ineklerin ve koyunların otladığı ve erkek, kadın ve hayvan gözetmeksizin ortalıkta canlı adına ne varsa her şeyi düzmeye hazır yufka yürekli adamların yaşadığı geniş meralar. Yok aslında Amerika. Soyut bir fikre verdiğimiz bir ad, o kadar...

Fahişe gibidir Paris. Uzaktan bakınca soluğunuzu keser, kollarınıza almak için sabırsızlanırsınız. Beş dakika sonra da aldatılmış hisseder, kendinizden iğrenirsiniz.

Cebimde parayla döndüm Paris'e - trene binerken Collins'in cebime sokuşturduğu birkaç yüz frankla. Kendime bir oda tutup bir hafta boyunca karnımı doyurabilirdim. Bu kadar çok parayı bir arada görmeyeli birkaç yıl oluyordu. Coşkulu hissediyordum, önümde yeni bir hayat açılıyormuş gibi. Parayı çarçur etmek niyetinde de değildim; Château Sokağı'nda bir fırının üzerindeki otelde ucuz bir oda baktım kendime, Eugene göstermişti orayı bana bir keresinde. Vanves Sokağı'na çok yakındı, birkaç metre ilerde Montparnasse'a giden rayların üzerinden geçen köprü vardı. Bildik bir muhit.

Ayda yüz franga bir oda tutabilecektim, hiçbir lüksü yoktu tabii, penceresi bile. Odama gitmek için önce kör bir adamın odasının önünden geçmek zorunda olmasaydım bir süreliğine tutardım belki de. Her gece kör adamın yatağının önünden geçme fikri son derece can sıkıcı göründü. Başka bir otel aramaya karar verdim. Cels Sokağı'na gittim, mezarlığın hemen arkası; avlu boyunca balkonların sıralandığı bir sıçan yuvası buldum orada. Balkonlardan kuş kafesleri bile sarkıtılmıştı. Görüntüsü hoştu belki ama hastane avlularını çağrıştırdı bana. Ayrıca otel sahibinin birkaç tahtası eksik gibiydi. Bir gece beklemeye karar verdim, sonra sessiz bir ara sokakta güzel bir oda bulurdum kendime.

Akşam yemeğine on beş frank harcadım, harcamayı planladığımın iki katı. O kadar canımı sıktı ki dışarıda yağmur yağmasına rağmen kendime kahve içme izni vermedim. Hayır, biraz yürüyecek ve makul bir saatte yatacaktım. Elimdeki paraya tutunmaya çalışmak beni perişan ediyordu zaten. Hayatımda hiç yapmamıştım bunu; yaratılışıma tersti.

Yağmur bardaktan boşanırcasına yağmaya başladı sonra. Sevinmiştim. Bir kafeye girip ayaklarımı biraz dinlendirmek için bir bahane. Yatmak için çok erkendi henüz. Adımlarımı sıklaştırıp Raspail Bulvarı'na doğru yürüdüm. Kadının teki yağmurun altında yanıma yanaşıp yolumu kesti birden. Saatin kaç olduğunu bilmek istiyordu. Saatimin olmadığını söyledim ona. Sonra patladı: "Ah, sayın efendim, İngilizce biliyor musunuz acaba?" Başımı salladım. Yağmur iyice şiddetlenmişti. "Beni bir kafeye götürme yüceliğini gösterebilir misiniz? Yağmur yağıyor ve bir yerde oturmaya yetecek kadar param yok. Beni mazur görürseniz, canım efendim, o kadar müşfik bir yüzünüz var ki... sizi görür görmez İngiliz olduğunuzu anladım." Ve gülümsedi; tuhaf, yarı kaçık bir gülümseme. "Bana biraz öğüt verebilirsiniz belki, canım efendim. Kimim kimsem yok... Tanrım, parasız kalmak ne kadar korkunç..."

Bütün o 'sayın efendim'ler, 'canım efendim'ler isteri krizinin eşiğine getirmişti beni. Bir yandan acıyor, bir yandan da katıla katıla gülmek istiyordum. Güldüm de. Yüzüne karşı bastım kahkahayı. Sonra o da güldü; acayip, tiz, ahenksiz, beklenmedik bir isteri kahkahası. Kolundan tuttum, en yakın kafeye daldık. İçeri girerken kıkırdıyordu hâlâ. "Canım efendim," diye başladı yine, "size gerçeği söylemediğimi düşünüyor olabilirsiniz. İyi bir kızım ben... İyi bir aileden geliyorum. Ne var ki" -ve bu noktada o ölgün, kırık gülümseme belirdi yine dudaklarında- "ne var ki kendime oturacak bir yer bulamayacak kadar bahtsızım." Bunu duyunca gülmeye başladım yine. Elimde değildi–kurduğu cümleler, o tuhaf aksan, başındaki tuhaf bone, çılgın kahkahası...

"Nerelisin sen?" diye sordum sözünü keserek.

"İngilizim," dedi. "Aslında Polonya'da doğdum ama babam İrlandalı."

"Bu da seni İngiliz mi yapıyor?"

"Evet," dedi ve kıkırdamaya başladı yine, utanarak, cilveli.

"Beni götüreceğin küçük ve güzel bir otel biliyorsundur?" dedim; onunla kalmak istediğimden değil ama onu alışılagelmiş ön hazırlıklardan kurtarmak için.

"Ah, canım efendim," dedi, çok büyük bir suç işlemişim gibi, "bunu kastetmediğinizden eminim! O tür kızlardan değilim ben. Latife ediyorsunuz, görebiliyorum. Ne kadar iyisiniz... yüzünüz o kadar müşfik ki. Bir Fransızla asla sizinle konuştuğum gibi konuşmazdım. Hemen hakaret ederler insana... "

Bir süre bu şekilde konuşmaya devam etti. Onu başımdan savmak istiyordum ama yalnız kalmak istemiyordu. Korkuyordu, vizesi bitmişti. Onu oteline kadar geçirme nezaketini gösteremez miydim? Belki on-on beş frank kadar "borç" verebilirdim, otel sahibini susturmaya yetecek kadar. Kaldığını söylediği otele yürüyüp eline elli franklık bir banknot sıkıştırdım. Ya çok zekiydi ya da çok masum -emin olamazsın bazen- ama her koşulda beklememi söyledi, paramı bozmak için kafeye gidecekti. Zahmet etmemesini söyledim ona. Bunun üzerine elimi zorla alıp dudaklarına götürdü. Mahvoldum. Cebimdeki parayı son kuruşuna kadar vermek geldi içimden. İçime işledi o delice davranış. Sırf bu heyecanı tatmak için arada sırada zengin olmaya değerdi. Her şeye rağmen kendime hakim olmayı başardım. Elli frank! Yağmurlu bir gecede daha fazlasını sokağa atmanın anlamı yoktu. Uzaklaşırken başında takmayı beceremediği o kaçık boneyle el salladı bana. İki eski dosttan farkımız yoktu. Afallamıştım, başım dönüyordu. "Canım efendim... ne kadar müşfik bir yüzünüz var... ne kadar iyisiniz..." Bir aziz gibi hissettim kendimi.

İçin böyle kabarmışken kolay değildir yatıp uyumak. Böyle beklenmedik iyilik patlamalarının kefaretini ödemek zorunda hissedersin. Jungle'ın oradan geçerken dans pistine ilişti gözüm; sırtları açık, gerdanları incilerle bezeli kadınlar kıçlarını sallıyorlardı bana. Dosdoğru bara gidip bir bardak şampanya söyledim. Müzik kesildiğinde harikulade bir sarışın -Norveçli tipi vardı- gelip yanımdaki tabureye oturdu. Dışarıdan göründüğü kadar kalabalık ve neşeli değildi içerisi. Beş-altı çift topu topu, hepsi aynı anda pistteydiler herhalde. Bir şampanya daha söyledim cesaret toplamak için.

Sarışınla dansa kalktığımda bizden başka kimse yoktu pistte. Başka zaman olsa utanırdım; ama şampanya, hatunun bana yaslanışı, loş ışıklar ve cebimdeki birkaç yüz frangın güvencesiyle pek rahattım... Bir dans daha ettik, özel bir gösteri, sonra da oturup konuşmaya başladık. Ağlamaya başladı birden—hep böyle başlardı. Fazla içmiş olabileceğini düşünüp üzerine düşmedim. Bu arada hatunu paslayabileceğim başka bir enayi var mı diye etrafıma bakınıyordum. Bizden başka kimsecikler kalmamıştı.

Tuzağa düşmek üzere olduğunu hissettiğinde yapılacak tek şey tüymektir—hemen. Yoksa kaybolursun. Başka bir yere gidip bir kez daha vestiyer parası vermemek için kaldım. Hep böyle saçma sapan bir şeydir kaçmanı engelleyen.

Ağlamasının nedeni, çok geçmeden keşfettim ki, çocuğunu daha yeni toprağa vermiş olmasıydı. Norveçli filan değildi, Fransız'dı, ebe üstelik. Hoş bir ebe, eklemeliyim, yüzünden yaşlar süzülürken bile. Bir içki içmenin yararı olup olmayacağını sorunca bir viski söyleyip göz açıp kapayıncaya kadar dikti. "Bir tane daha ister misin?" diye önerdim kibarca. İstiyordu galiba, çok kötü hissediyordu kendini, son derece karamsar. Bir paket de Camel sigarası fena olmazdı. "Hayır, bir dakika," dedi, "Pall Mall'ı yeğleyeceğim galiba." Hangisini istersen, diye geçirdim içimden, yeter ki ağlamayı kes, Tanrı aşkına, fena halde canımı

sıkıyor. Bir dans daha etmek için tutup ayağa kaldırdım. Ayağa kalkınca başka biri oldu sanki. Keder insanın şehvet duygularını artırıyordu belki de, bilemiyorum. Başka bir yere gitmeye dair bir şeyler fısıldadım kulağına. "Nereye?" diye sordu istekle. "Oturup konuşabileceğimiz sessiz bir yere," dedim.

Tuvalete gidip paramı saydım. Yüz franklık banknotları saat cebime sıkıştırıp elli franklık banknotu ve bozuklukları pantolonumun cebinde bıraktım. Konuyu açmaya kararlı bir biçimde bara döndüm.

İşimi kolaylaştırdı çünkü konuyu kendi açtı. Zor durumdaydı. Sadece çocuğunu kaybettiği için değil, annesi hastaydı, çok hasta; aynı evde yaşıyorlardı, doktora para vermek, ilaç almak filan gerekiyordu. Söylediklerinin tek kelimesine bile inanmamıştım tabii ki. Kendime bir otel bulmak zorunda olduğum için benimle gelmesini, geceyi benimle geçirmesini önerdim. Biraz tasarruf ederim diye düşünmüştüm. Kabul etmedi ama. Evine gitmekte ısrar etti, kendine ait bir dairede yaşadığını söyledi - annesine bakmak zorundaydı. Onun evinde kalmanın daha da ekonomik olacağına karar verip tamam dedim, hemen gidelim. Gitmeden önce durumu netleştirmek niyetindeydim, son anda bir tatsızlıkla karşılaşmak istemiyordum. Cebimde kaç para olduğunu söylediğimde bayılacak sandım. "Bu ne cüret!" dedi. Bundan büyük hakaret olamazdı. Olay çıkaracak sandım... Yılmadım ama. "İyi öyleyse, ben gideyim izninle," dedim alçak sesle. "Bir hata yaptım herhalde."

"Ona hiç şüphe yok!" diye haykırdı ama koluma yapışmayı da ihmal etmedi. "Bak canım... biraz mantıklı ol!" Bunu duyunca kendime güvenim tazelendi. Ona fazladan birkaç kuruş vaat edersem her şeyin yoluna gireceğini biliyordum artık. "Pekâlâ," dedim yılgınlıkla, "seni memnun edeceğim, görürsün."

"Yalan mıydı söylediğin?"

"Evet," dedim, "yalan söyledim..."

Ben daha şapkamı giymeden taksi çağırmıştı bile. Adres olarak Clichy Bulvarı'nı verdi. Taksi parası oda ücretinden daha fazla tutacak, diye geçirdim içimden. Neyse, işin başındaydık henüz... görecektik. Konunun nasıl açıldığını hatırlamıyordum artık ama Henry Bordeaux'dan söz etmeye başladı. Henry Bordeaux'yu bilmeyen bir fahişe tanımadım henüz! Ama bu gerçekten heyecanlıydı; tutkulu ve harikulade bir dille konuşmaya girişti, o kadar ki ona kaç para vereceğimi tekrar düşünmeye başladım. Bir ara, *"zaman artık tükendiğinde!"* dediğini duyar gibi oldum. Bana öyle geldi en azından. İçinde bulunduğum durumda böyle bir cümle nereden baksan yüz frank ederdi. Cümlenin ona ait olup olmadığını merak ettim, Henry Bordeaux'dan mı araktı yoksa? Fark etmezdi. Montmartre'ı tırmanmaya başlamak için biçilmiş kaftandı o cümle. "İyi akşamlar, anne," diyordum kendi kendime, "kızın ve ben seninle ilgileneceğiz–zaman artık tükendiğinde!" Bana karnesini göstereceğini de söylemişti, unutmamıştım.

Kapıyı kapatır kapatmaz titremeye başladı. Şaşkındı. Ellerini ovuşturuyor, Sarah Bernhardt pozları veriyordu; yarı çıplaktı da, arada sırada durup soyunmamı, şunu ya da bunu yapmamı söylüyordu. Sonunda tamamen soyunup elinde kombinezonuyla kimonosunu aramaya koyuldu. Yakalayıp sıkıştırdım. Bıraktığımda acı çekiyormuş gibi bir ifade vardı yüzünde. "Tanrım! Tanrım! Aşağı inip anneme bir göz atmalıyım!" diye söylendi öfkeyle. "Sen banyo yapabilirsin istersen hayatım. Ben birkaç dakika sonra dönerim." Kapıda bir kez daha sarıldım ona. Üstümde şortum vardı sadece, feci sertleşmiştim. Bütün bu gerginlik ve heyecan, ıstırap ve dümen beni daha da tahrik etmişti sanki. Belki de pezevengini yatıştırmak için iniyordu aşağıya. Sıra dışı bir şeylerin gerçekleşmek üzere olduğu duygusuna kapıldım, sabahleyin gazetede okuyacağım bir dram. Daireye çabucak bir

göz attım. İki oda ve bir banyo, fena da döşenmemişti hani. Biraz rüküş belki. Karnesi duvardaydı–"pekiyi," yazıyordu, hepsinde yazdığı gibi. Şifonyerin üzerinde çocuğunun fotoğrafı duruyordu, harikulade bukleleri olan küçük bir kız çocuğu. Banyo yapmak için musluğu açıp küvete su dolmasını beklemeye başladım. Ya bir şeyler olur da küvette yakalanırsam... Hiç hoşuma gitmedi bu fikir. Bir ileri bir geri dolanmaya başladım odada, dakikalar geçtikçe gerginliğim artıyordu.

Daha da kederli bir halde döndü. "Ölecek... ölecek!" dedi ve ağlamaya başladı. Çekip gitmeme ramak kalmıştı. Annesi alt katta, belki de tam altımızda ölmekte olan bir kadının üzerine nasıl çıkılır? Kısmen acıdığımdan kısmen de istediğimi elde etme kararlılığıyla sarıldım ona. Öylece dururken vaat ettiğim parayı istediğini fısıldadı. Annesi için. Allah kahretsin, birkaç frank yüzünden pazarlık edecek halim yoktu. Giysilerimi koyduğum iskemleye gidip saat cebinden yüz franklık bir banknot çıkardım, ona sırtımı dönmeyi ihmal etmemiştim ama. İşi sağlama bağlamak için pantolonumu yatacağımı bildiğim yatağın yanına koydum. Yüz frank tam olarak tatmin etmemişti onu ama karşı koyuş biçiminden aslında yeterli olduğunu anladım. Sonra, beni şaşırtan bir canlılıkla, kimonosunu çıkarıp yatağa sıçradı. Onu kollarıma alıp kendime çeker çekmez uzanıp ışığı söndürdü. Tutkuyla sarıldı ve inledi, yatağa giren bütün Fransız kaltakların inlediği gibi. Müthiş tahrik ediyordu beni çıkardığı sesler; şu ışık söndürme numarası da yeniydi benim için... gerçek bir sevişme havası veriyordu. Ona hâlâ güvenmiyordum ama, ilk fırsatta uzanıp pantolonumun yerinde olup olmadığını kontrol ettim.

Geceyi birlikte geçireceğimizi düşünüyordum. Yatak çok rahattı, sıradan otel yataklarından çok daha rahat–çarşaflar da temizdi, fark etmiştim. Bir de bu kadar kıvranıp durmasa! Aylardan beri ilk kez bir erkekle birlikte oluyordu sanki. İşi uzatmak

istiyordum. Yüz frangımın karşılığını almaya kararlıydım. Ama o çılgın yatak dilinde sarf ettiği sözcükler hızla işliyordu kanıma. Elimden geldiğince uzatmaya çalıştım ama inlemesi ve soluması imkânsız kıldı; "Daha hızlı, hayatım! Daha hızlı! Çok güzel! Ah, ah! Daha hızlı, bir tanem, daha hızlı!" Sayı saymaya çalıştım ama itfaiye sireninden farksızdı resmen. "Daha hızlı aşkım!" ve bu sefer öyle bir inledi ki patlattım! Yıldızların çınladığını duydum, yüz frank gitmişti, unuttuğum elli frank da cabası; ışığı yaktı ve girdiği çabuklukla yataktan fırladı bu kez. Yaşlı bir domuz gibi homurdanıp cıyaklıyordu. Arkama yaslanıp bir sigara tüttürdüm. Pantolonuma bakıyordum bir yandan da üzüntüyle; kırış kırış olmuştu. Bir dakika sonra döndü, iyice sinirimi bozmaya başlayan o endişeli ses tonuyla rahatıma bakmamı söyledi. "Ben aşağı inip anneme bir göz atacağım," dedi. "Sen rahatına bak, şekerim. Birazdan dönerim."

Bir çeyrek saat sonra iyice huzursuz oldum. İçeri gidip masanın üzerinde duran mektubu okudum. Kayda değer bir şey yoktu - bir aşk mektubu. Banyoya girip raflardaki bütün şişeleri inceledim; güzel görünmek ve hoş kokmak için bir kadına lazım olan her şey vardı o raflarda. Döndüğünde bana elli franklık bir muamele çekmesini umuyordum hâlâ. Dönmek bilmiyordu ama. Korkuya kapıldım. Gerçekten de biri ölüyordu belki aşağıda. Giyinmeye başladım farkında olmadan, kendimi koruma içgüdüsüyle belki de. Kemeri bağladığım sırada yüz frangı çantasına sokuşu geldi aklıma. Anın heyecanıyla elbise dolabının üst rafına koymuştu çantasını. Duruşunu hatırladım–ayak parmaklarının üzerinde yükselip üst rafa uzanışını. Elbise dolabını açıp el yordamıyla çantayı aramak bir saniyemi aldı. Oradaydı. Telaşla açtım, yüz frangım ipek ceplerden birinin içinde mışıl mışıl uyuyordu. Çantayı tekrar yerine koydum, ceketimi ve ayakkabılarımı giydim, sonra da sahanlığa gidip aşağıya kulak verdim. Çıt yoktu. Elbise dolabına döndüm, çantayı açıp yüz frangımı ve

bütün bozuklukları aldım. Sonra kapıyı usulca kapatıp parmak uçlarıma basarak aşağı indim. Sokağa çıktıktan sonra bacaklarımda derman kalmayıncaya kadar yürüdüm. Bacaklarımı dinlendirip bir şeyler atıştırmak için Café Boudon'a girdim. Fahişeler yemek yerken uyuyakalmış şişman bir adamı mıncıklayarak eğleniyorlardı. Basbayağı uyuyordu adam; horluyordu hatta ama çenesi mekanik olarak çiğnemeye devam ediyordu. Yıkılıyordu ortalık - "herkes güverteye!" haykırışları, sonra kasıtlı çatal bıçak sesleri. Adam bir an için gözlerini açıp aptal aptal kırpıştırdı; sonra başı göğsüne düştü yine. Yüz frangı dikkatle saat cebime yerleştirip bozuklukları saydım. Etrafımda kopan şamata artmıştı. Kadının karnesinde "pekiyi" ibaresini görüp görmediğimden tam olarak emin olamıyordum. Bu canımı sıkıyordu. Annesi umurumda değildi. Gebermiş olduğunu umuyordum hatta. Söyledikleri doğruysa inanılır gibi değildi. *Daha hızlı, aşkım... daha hızlı, daha hızlı!* Ve öteki kaçık, "canım efendim" ve "ne kadar müşfik bir yüzünüz var efendim" teraneleriyle... Gerçekten o otelde mi kalıyordu acaba?

Fillmore bir süre orada yaşamam için beni yanına çağırdığında yaz bitmek üzereydi. Dupleix Meydanı civarında, süvari barakalarına bakan bir stüdyoda yaşıyordu. Le Havre'e yaptığımız o küçük yolculuktan bu yana sık görüşmüştük. Fillmore olmasaydı bugün ne halde olurdum kim bilir–ölmüş olurdum muhtemelen.

"Şu küçük kancık Jackie olmasaydı bu teklifi daha önceden yapacaktım," dedi. "Bir türlü kurtulamadım ondan."

Gülümsemeden edemedim. Tipik Fillmore. Evsiz kancıkları cezbetmekte üzerine yoktu. Neyse, Jackie kendi isteğiyle gitmişti sonunda.

Yağmur mevsimi başlamak üzereydi; insanın iliklerine kadar işleyen nem ve bitmek tükenmek bilmeyen yağmurlar. İğrençtir Paris'in kışı! İnsanın ruhunu kemirir; Labrador sahili kadar ıssız hissedersin kendini. Evdeki tek ısınma aracının küçük bir soba olduğunu fark edince keyfim biraz kaçtı doğrusu. Yine de rahatım yerinde sayılırdı. Manzaram ise mükemmeldi.

Fillmore sabahları beni sarsarak uyandırdıktan sonra yastığımın üzerine on frank bırakıyordu. O kapıdan çıkar çıkmaz uykuya dönüyordum. Bazen öğlene kadar yataktan çıkmıyordum. Kitabı bitirmek dışında acil bir işim yoktu, kimsenin basmayı kabul etmeyeceğini bildiğimden dert etmiyordum zaten. Fillmore beğeniyordu yine de. Akşamları koltuğunun altında bir şişeyle eve döndüğünde ilk işi masaya gidip kaç sayfa yazdığıma bakmak oluyordu. Önceleri hoşuma gitmişti bu hayranlık gösterisi;

ama daha sonra, yaratıcılığım kurudukça, su gibi akması gereken sayfaların arayışı içinde orayı burayı karıştırdığını görmek iyice sinirime dokunmaya başladı. Gösterecek bir şeyim olmadığı zamanlarda yanına sığınmış bir kancık gibi hissetmeye başlamıştım. Jackie hakkında söyledikleri geliyordu aklıma–"onu arada sırada düzmeme izin verseydi sorun kalmayacaktı." Kadın olsaydım seve seve düzdürürdüm kendimi arada sırada; beklediği sayfaları sunmaktan çok daha kolay olurdu.

Beni rahat ettirmek için elinden geleni yapıyordu yine de. Yemeği ve şarabı eksik etmiyor, arada sırada onunla dans salonuna gitmem için ısrar ediyordu. Odessa Sokak'ta bir zenci barına gitmeyi seviyordu, bazen bizimle eve de gelen çok güzel bir melez vardı orada. Onu rahatsız eden tek şey içmeyi seven Fransız bir kız bulamamaktı. Hepsi fazlasıyla ayıktı onun için. Bir kadını stüdyoya getirdiğinde iş tutmadan önce uzun uzun içmekten hoşlanırdı. Kadının sanatçı olduğunu sanmasından da hoşlanırdı. Evi kiraladığı adam ressam olduğu için hayli kolaydı öyle bir izlenim uyandırmak; kilerde bulduğu tabloları duvara asar, bitmemişlerden birini de şövalenin üzerine yerleştirirdi. Gerçeküstü tablolardı hepsi, yarattıkları etki olumsuzdu genellikle. Resim söz konusu olduğunda bir fahişe, bir kapıcı ve bir milletvekili arasında fazla zevk ayrılığı yoktur. Mark Swift portremi yapmak için sık sık uğramaya başladığında pek rahatladı Fillmore. Büyük hayranlık duyuyordu Swift'e. Onun bir dahi olduğunu düşünüyordu. Yaptığı her şeyde aşırılık olmakla birlikte, bir adamı ya da nesneyi resmettiğinde ne olduğunu anlıyordunuz.

Swift'in isteği üzerine sakal bıraktım. Kafatasımın biçimi sakal gerektiriyordu, dediğine göre. Arkamda Eyfel Kulesi'yle pencerenin önünde oturmak zorundaydım çünkü Eyfel Kulesi'ni istiyordu arka planda. Daktiloyu da. Kruger de o saatlerde uğrama alışkanlığı edinmişti; Swift'in resimden zerre kadar anlamadığını iddia ediyordu. Oran bozukluğuna tahammülü yoktu

Kruger'ın. Doğa kanunlarına inanıyordu sorgulamadan. Swift'in umurunda bile değildi doğa kanunları; derdi kafasındakini resmetmekti. Neyse, Swift'in üzerinde çalıştığı portrem duruyordu şövalede; her şey orantısız olduğu halde bir milletvekili bile resmin bir erkek başı, sakallı bir adam olduğunu anlayabilirdi. Kapıcı kadına gelince, büyük ilgi duymaya başlamıştı resme; aradaki benzerliği şaşırtıcı buluyordu. Arka planda Eyfel Kulesi fikrini de çok tutmuştu.

Bir ay kadar her şey güzelce yuvarlanıp gitti. Mahalleyi seviyordum, özellikle geceleri, bütün o sefalet ve hüzün kendini hissettirmeye başladıktan sonra. Alacakaranlıkta son derece büyüleyici ve durgun görünen küçük meydan karanlık çöktüğünde kasvetli, fesat bir görünüm kazanırdı. Önünde -genellikle yağmurun altında- birbirlerine ateşli bir biçimde sarılmış bir çiftin hiç eksik olmadığı, barakaların bir yanını kapatan uzun ve yüksek duvar vardı bir kere. Sokak lambasının loş ışığının altında bir hapishane duvarına sığınmış iki âşık hayli kasvet verici bir görüntüydü; sığınabilecekleri son yere sığınmışlar gibi. Duvarların gerisinde olup bitenler de pek iç açıcı sayılmazdı. Yağmurlu günlerde pencerede durur, aşağıdaki koşuşturmayı başka bir gezegeni seyreder gibi seyrederdim. Anlamakta güçlük çekiyordum. Her şey program dahilinde gerçekleşiyordu, bir delinin yaptığı program dahilinde ama. Çamurun içinde bata çıka yürüyorlardı, borular ötüyordu, atlar taarruza geçiyordu–dört duvarın arasında yaşanıyordu her şey. Yalandan savaş. İnsan öldürmeye, postal cilalamaya, kaşağı kullanmaya zerre kadar ilgi duymayan bir sürü kurşun asker. Baştan sona saçmalık, ama böyle yürüyordu işler. Yapacak bir şeyleri olmadığında daha da saçma görünüyorlardı; kaşınıyorlar, elleri ceplerinde yürüyorlar, gökyüzüne bakıyorlar ve karşılarına bir subay çıktığında topuklarını çarpıp selam veriyorlardı. Tımarhaneydi bana kalırsa. Atlar bile saçma sapandı. Bazen topları dışarı sürükleyip sokağa

çıkar, patır patır yürümeye başlarlardı ve herkes ağızları bir karış açık onları seyreder, güzel üniformalarına hayranlık duyardı. Bana hep geri çekilmekte olan bir kolorduyu hatırlatırlardı; pejmürde, bakımsız, yılgın bir havaları vardı. Üniformaları dökülüyordu üzerlerinden, birey olarak sahip oldukları hayranlık uyandırıcı canlılıklarını yitirmişlerdi.

Bununla birlikte güneş çıktığında işler değişiyordu. Gözlerinde umut ışığı beliriyor, yaylanarak yürüyor, arada sırada heyecan emareleri gösteriyorlardı. Hayatları biraz renkleniyor, ortalık Fransızlara özgü o kuru gürültü ve telaşa boğuluyordu. Köşedeki kafede içkilerini yudumlarken neşeyle sohbet ediyorlardı. Subaylar bile daha insani, daha Fransız görünüyordu o zaman. Güneş çıktığında Paris'in herhangi bir yeri harikulade görünebilir; hele tentesi açık bir kafe, kaldırımda birkaç masa ve bardaklarda renkli içkiler varsa; işte o zaman insan gibi görünür insanlar. Ve öyledir–güneş parladığında dünyanın en güzel insanları Fransızlar! Son derece zeki, uyuşuk ve gamsız! Böyle insanları koyun gibi barakalara tıkmak, eğitime tabi tutmak, er, çavuş, yarbay, bilmem ne diye rütbelendirmek günahtır.

Dediğim gibi, her şey yolunda gidiyordu. Arada sırada Carl bana iş çıkarıyordu, yazmaktan nefret ettiği seyahat yazıları. Yazı başına sadece elli frank ödüyorlardı ama kolaydı; eski sayılara başvurup eski yazıları yenilemek yeterliydi. Sadece tuvalette ya da bekleme odasında zaman öldürürken okunuyorlardı zaten. Sıfatları cilalamaktı önemli olan–gerisi tarih ve istatistik meselesiydi. Önemli bir yazıysa müdür altına kendi imzasını atıyordu; lisan bilmeyen alık herifin tekiydi, hata bulmakta üstüne yoktu ama. İyi yazıldığını düşündüğü bir paragrafa rastladığında, "İşte böyle yazmanı istiyorum," derdi. "Harikulade. Kitabında kullanmak istersen iznim var." Bu harikulade paragrafları ansiklopedilerden ya da rehberlerden araklıyorduk bazen. Carl bazılarını kitabına koydu - gerçeküstü bir yapıdaydılar.

Bir gece, yürüyüş dönüşü, kapıyı açıyorum ve bir kadın fırlıyor yatak odasından. "Yazar sensin demek!" diye haykırıyor ve izlenimini doğrulamak için sakalımı inceliyor. "Ne korkunç bir sakal!" diyor. "Hepiniz aklınızı kaçırmışsınız bence." Fillmore elinde battaniyeyle kadının peşinde dolanıp duruyor. "O bir prenses," diyor, ender bulunur bir havyarın tadına bakmışçasına dudaklarını şaplatarak. İkisi de çıkmak üzere giyinmişler; battaniyeyle ne halt ettiklerini anlayamıyorum. Çözüyorum sonra, Fillmore ona kirli çamaşır torbasını göstermiş olmalı. Yeni bir kadın bulduğunda mutlaka yapar bunu, özellikle kadın Fransız ise. Torbanın üzerine Çinli İngilizcesiyle "no tickee, ne shirtee!" işlenmiş; fiş yoksa gömlek de yok anlamında. Bu düsturu eve ilk kez gelen kadınlara açıklamak gibi bir tutkusu var Fillmore'un. Ama bu hatun Fransız değil–hemen söyledi. Rus, üstelik prenses.

Heyecan içinde Fillmore, coşkulu; yeni bir oyuncak bulmuş bir çocuktan farkı yok. "Beş dil biliyor!" diyor, bu başarıdan bariz bir biçimde etkilenmiş gibi görünerek.

"Hayır, *dört*!" diye düzeltiyor prenses derhal.

"Canım, dört olsun... Neyse, feci zeki bir kız. Konuşurken duymalısın."

Prenses asabi görünüyor biraz, bacağını kaşıyor, burnunu ovuşturuyor. "Yatağını neden şimdi yapmak istiyor?" diye soruyor öfkeyle. "Beni yatağa böyle atacağını sanıyorsa aldanıyor. Çocuktan farkı yok. Ayıp ediyor. Onu bir restorana götürdüm, zenci gibi dans etmeye başladı." Nasıl dans ettiğini göstermek için kıçını sallıyor. "Ve çok konuşuyor. Yüksek sesle. Üstelik de boş konuşuyor." Odanın içinde rüzgâr gibi eserek tablolara ve kitaplara bakıyor; kendinden emin ama aralıksız kaşınıyor. Arada sırada bir savaş gemisi gibi dönüp bordadan ateş açıyor. Fillmore bir elinde şişe ötekinde bardak onu izliyor. "Peşimde dolanıp durma!" diye haykırıyor Prenses. "Hem bundan başka içecek bir

şey yok mu? Bir şişe şampanya da mı alamıyorsun? Bir bardak şampanyaya ihtiyacım var. Sinirlerim berbat!"

Fillmore kulağıma bir şeyler fısıldamaya çalışıyor. "Aktris... film yıldızı... herifin teki bunu terk etmiş, atlatamamış henüz... Serseme çevireceğim onu, gör bak..."

"Ben gideyim öyleyse," diyorum ve prenses giriyor araya. "Ne fısıldaşıp duruyorsunuz?" diye bağırıyor ayağını yere vurarak. "Bunun kabalık olduğunu bilmiyor musunuz? Ve *sen*, beni dışarı çıkarmayacak mıydın sen? Sarhoş olmalıyım bu gece, daha önce de söyledim sana."

"Evet, evet," diyor Fillmore, "birazdan gidiyoruz. Bir içki daha içmek istiyorum, hepsi bu."

"Domuzdan farkın yok!" diye bağırıyor Prenses. "Ama tatlı çocuksun. Yalnız çok bağırarak konuşuyorsun. Görgü kurallarından bihabersin." Bana dönüyor. "Uslu duracağı konusunda ona güvenebilir miyim sence? Sarhoş olmak istiyorum ama rezil olmak istemiyorum. Sonra buraya dönerim belki. Seninle konuşmak istiyorum. Sen daha zeki birine benziyorsun."

Kapıdan çıkarken elimi samimiyetle sıkıp bir akşam yemeğe gelme sözü veriyor, "ayık olduğum bir gece," diye de ekliyor.

"Harika!" diyorum. "Bir prenses daha getir yanında–ya da bir kontes, hiç olmazsa. Çarşaflar cumartesi günleri değiştirilir."

Sabah üç sularında Fillmore giriyor içeri, yalpalayarak... yalnız. Feci sarhoş, değnekli bir kör gibi gürültü yapıyor bastonuyla. Tak, tak, tak... "Doğru yatmaya gidiyorum," diyor yanımdan geçerken. "Yarın anlatırım sana her şeyi." Odasına gidip yorganı açıyor. "Ne kadın! Ne kadın!" diye söylendiğini duyuyorum. Birden kalkıp içeri giriyor yine, başında şapkası, elinde çatlak bastonu. "Biliyordum böyle bir şey olacağını. Kadın çatlak!"

Bir süre mutfak dolaplarını karıştırdıktan sonra bir şişe Anjou ile dönüyor. Ona eşlik etmek zorunda kalıyorum.

Her şey iş çıkışı bir içki içmek için Rond-Point des Champs Elysées'ye uğramasıyla başlamış anladığım kadarıyla. Teras o saatte akbaba kaynıyormuş her zamanki gibi. Prenses önünde bir sürü fincanla yan tarafta tek başına oturuyormuş; Fillmore içeri girip onunla göz göze geldiğinde tek başına sarhoş olmakla meşgulmüş. "Sarhoşum," diye kıkırdamış Fillmore'a, "oturmaz mısın?" Sonra, dünyanın en doğal şeyiymiş gibi, bir film yönetmenine dair bir hikâye anlatmaya başlamış; yönetmen onu terk etmiş, bunun üzerine o da kendini Seine Nehri'ne atmış filan. Kendini hangi köprüden attığını artık bilmiyormuş, sudan çıkarıldığında müthiş bir kalabalık biriktiğini hatırlıyormuş sadece. Ayrıca, kendini hangi köprüden attığının ne önemi varmış, neden böyle sorular soruyormuş ki? İsterik bir biçimde gülmeye başlamış, sonra birden kalkmak istemiş. Dansa gitmek geliyormuş içinden. Fillmore'un tereddüt ettiğini görünce çantasını açıp bir yüz franklık çıkarmış ama yüz frangın yeterli olmayacağına karar vermiş. "Hiç paran var mı?" diye sormuş. Hayır, demiş Fillmore, yanımda fazla para yok ama evde çek defterim var. Çek defterini almak için eve gazlamışlar ve Fillmore ona *"No tickee, no shirtee!"* meselesini açıklarken ben girmişim içeri.

Yolda Poisson d'Or'a girip bir şeyler atıştırmışlar, hatun birkaç votka devirmiş. Evinde gibiymiş orada, herkes *Prenses, Prenses* diye fısıldayarak elini öpüyormuş. Sarhoşluğuna rağmen saygınlığını takınmayı başarabilmiş Prenses. Dans ederken, "Kıçını öyle sallayıp durma!" diyormuş sürekli Fillmore'a.

Stüdyoya getirdiğinde kadını yatağa atmakmış Fillmore'un niyeti. Ama zekâsını ve tuhaflığını hesaba katarak büyük olayı ertelemeye karar vermiş. Bir prensesle daha tanışıp ikisini birlikte oraya getirme hayalleri bile kurmuş. Bu yüzden geceye hay-

li neşeli ve birkaç yüz frank harcamaya hazır halde başlamış. Bir prenses her gün çıkmıyor insanın karşısına ne de olsa.

Bu sefer başka bir yere sürüklemiş Prenses onu, çok iyi tanındığı ve çeki kolaylıkla bozdurabilecekleri bir yere. Herkes fraklıymış orada, garson onları masalarına götürürken eğilip kadının elini öpme saçmalığı da yinelenmiş bu arada.

Dansın ortasında Prenses aniden terk etmiş pisti, gözlerinde yaşlarla. "Ne oldu?" diye sormuş Fillmore, "Ne yaptım yine?" Ve içgüdüsel olarak elini kıçına atmış, belki hâlâ sallıyordur diye. "Yok bir şey," demiş Prenses. "Sen hiçbir şey yapmadın. Gel, iyi bir çocuksun sen," ve Fillmore'u elinden tuttuğu gibi piste götürüp deli gibi dans etmeye başlamış. "Neyin var senin Tanrı aşkına?" diye fısıldamış Fillmore kulağına. "Yok bir şeyim," demiş Prenses. "Birini gördüm, hepsi bu." Ve birden, ani bir öfkeyle, "neden sarhoş ettin beni?" diye haykırmış. "Alkolün beni delirttiğini bilmiyor musun?"

"Çek yanında mı?" diye sormuş sonra. "Çıkmalıyız buradan." Şef garsonu çağırıp Rusça bir şeyler fısıldamış. "Çek sağlam mı?" diye sormuş garson gittikten sonra. Sonra, birden, "vestiyerin önünde bekle beni, birine telefon etmem gerek," deyip gitmiş.

Garson çeki bozup hesabın üzerini getirdikten sonra Fillmore sallana sallana vestiyere inip Prenses'i beklemeye başlamış. Bir aşağı bir yukarı gezinmiş, şarkılar mırıldanmış, ıslık çalmış, havyar beklentisiyle dudaklarını şaplatmış. Beş dakika. On dakika. Islık üstüne ıslık. Yirmi dakika geçip de Prenses görünmeyince endişelenmeye başlamış. Vestiyer görevlisine sorduğunda Prenses'in çok önce ayrıldığı cevabını almış. Bunu duyunca dışarı fırlamış. Yüzünde kocaman bir gülümsemeyle üniformalı bir zenci bekliyormuş kapının önünde. Zenciye kadının ne tarafa gittiğini bilip bilmediğini sormuş. Zenci gülümsedikten sonra, "Sadece Coupole lafını duydum efendim, bütün bildiğim bu!" demiş.

Coupole'un alt katında bulmuş onu; önünde bir kokteyl, yüzünde hülyalı bir ifadeyle. Gülümsemiş Fillmore'u gördüğünde.

"Yakışıyor mu sana böyle kaçıp gitmek," demiş Fillmore. "Benden hoşlanmadığını söyleyebilirdin..."

Öfkelenmiş Prenses bunu duyunca, abartılı tavırlar sergilemiş. Taşkınlığın ardından da sızlanıp ağlamaya başlamış. "Deliyim ben," diye zırlamış. "Sen de delisin. Seninle yatmamı istiyorsun ve ben seninle yatmak istemiyorum." Sonra da sevgilisinden bahsetmeye başlamış, dans pistinde gördüğü film yönetmeninden. Onun yüzünden kaçmış kulüpten. Onun yüzünden atlamış Seine'e. Ne kadar deli olduğuna dair kafa ütüledikten sonra bir fikir çakmış birden beyninde. "Brictop'a gidelim!" Birini tanıyormuş orada... bir keresinde ona iş bulmayı vaat etmiş birini. Yardımcı olacağından eminmiş.

"Kaça patlar?" diye sormuş Fillmore ihtiyatla.

Pahalıya patlarmış, bunu hemen söylemiş Fillmore'a. "Ama bak, beni Brictop'a götürürsen seninle eve döneceğime söz veririm." Beş-altı yüz franga patlayacağını ekleyecek kadar da açık sözlüymüş. "Ama değerim. Ne kadın olduğumu bilmiyorsun henüz. Paris'te benim gibi bir kadın daha yoktur..."

"Sana öyle geliyor!" demiş Fillmore. Yanki kanı yüzeye çıkıyormuş yavaş yavaş. "Ama bana hiç de öyle gelmiyor. Sana değmez. Kaçık orospunun tekisin. Zavallı bir Fransız kızına elli frank vermeyi yeğlerim; karşılığında bir şey verirler hiç olmazsa."

Fransız kızlardan söz etmesi fena halde tepesini attırmış Prenses'in. "Onlardan söz etme bana! Nefret ediyorum onlardan! Aptallar... çirkinler... çıkarcılar. Sakın söz etme bana onlardan!"

Birden yatışmış yine. Yeni bir yol denemeye karar vermiş. "Sevgilim," diye fısıldamış. "beni çıplakken görsen delirirsin. *Harikuladeyimdir.*" Ve göğüslerini avuçlamış Fillmore'a bakarak.

Fillmore'un kılı bile kıpırdamamış ama. "Kancığın tekisin!" demiş buz gibi bir ses tonuyla. "Sana birkaç yüz frank harcamak dert değil ama kaçıksın. Yüzünü bile yıkamamışsın. Nefesin kokuyor. Prenses olup olmaman umurumda değil... Bu kibirli Rus havalarını hiç çekemem. Sokaklara in de öyle pazarla kendini. O küçük Fransız kızlarından farkın yok. Onlar kadar iyi değilsin de. Metelik harcamam senin için. Amerika'ya gitsen iyi edersin– senin gibi sülükler için en iyi yer orasıdır..."

Prenses bu konuşmadan hiç alınmamış, "Benden biraz korktuğunu düşünüyorum," demiş.

"Korkmak mı? *Senden* mi?"

"Küçük bir çocuksun sen," demiş Prenses. "Görgüsüzsün. Beni daha iyi tanıdıktan sonra böyle konuşmayacaksın... Neden kibar olmaya çalışmıyorsun? Bu gece benimle gelmek istemiyorsan sen bilirsin. Yarın beşle yedi arası Rond-Point'te olacağım. Senden hoşlanıyorum."

"Ne yarın ne de başka zaman Rond-Point'e gitmek gibi bir niyetim yok! Seni bir daha görmek istemiyorum... Asla. İşim bitti seninle. Gidip tatlı bir Fransız kızı bulacağım kendime. Canın cehenneme!"

Yılgın bir gülümseme belirmiş Prenses'in dudaklarında. "Şimdi öyle diyorsun. Ama bekle! Benimle yatıncaya kadar bekle. Vücudumun ne kadar güzel olduğunu bilmiyorsun henüz. Fransız kızların sevişmeyi bildiklerini sanıyorsun... Bekle! Deli olacaksın benim için. Hoşlanıyorum senden. Ama medeni değilsin. Çocuksun. Çok konuşuyorsun..."

"Delisin sen," demiş Fillmore. "Dünyada senden başka kadın kalmasa bile âşık olmazdım sana. Evine git ve yüzünü yıka." İçkilerin parasını bile ödemeden çıkmış.

Yine de birkaç gün sonra Prenses eve yerleşti. Gerçek bir Prenses, bundan oldukça eminiz. Belsoğukluğu kapmış ama.

Neyse, hayat sıkıcı olmaktan çok uzak buralarda. Fillmore bronşit; Prenses, dediğim gibi, belsoğukluğu kapmış; benim de basurum azdı. Biraz önce karşıdaki Rus bakkala altı adet boş şişe verip depoziti aldım. Bir damlası bile geçmedi gırtlağımdan o biraların. Et yok, şarap yok, kadın yok. Meyve ve parafin yağı var sadece, öküzotu pastili ve adrenalin merhemi. Şöyle adam gibi, rahat bir koltuk bile yok lanet yerde. Şu anda, Prenses'i seyrederken paşalar gibi yastıkların arasında oturuyorum. Paşa! Prenses'in adını anımsatıyor bana: Macha. O kadar da soylu gelmiyor kulağa. *Canlı Cenaze*'yi hatırlatıyor.

Önceleri birlikte yaşamamızın can sıkıcı olacağını düşünmüştüm; hiç de öyle değil ama. Prenses'in eve yerleştiğini gördüğümde kendime yeni bir yer arama zamanının geldiğini sanmıştım. Ama Fillmore kendi ayaklarının üzerinde durabilecek hale gelinceye kadar Prenses'in kalacağını söyledi bana. Onun gibi bir kadın söz konusu olduğunda bunun ne anlama geldiğini çıkaramıyorum. Bütün hayatını baş aşağı geçirmiş görebildiğim kadarıyla. Rusya'dan devrim yüzünden ayrılmak zorunda kaldığını söylüyor ama devrim olmasa başka bir şey olurdu. Büyük bir aktris olduğu kanısında; söylediklerine asla karşı çıkmıyoruz çünkü zaman kaybı. Fillmore eğlenceli buluyor onu. Sabah işe giderken on frank onun yastığına, on frank da benim yastığıma bırakıyor; gece üçümüz sokağın başındaki Rus lokantasına gidiyoruz. Ruslardan geçilmiyor mahalle, Macha veresiye alışveriş yapabileceği birini buldu bile. Günde on frank bir Prenses için yeterli değil elbette; arada sırada havyar istiyor, şampanya istiyor, filmlerde tekrar rol alabilmek için yeni kıyafetlere ihtiyacı var. Zaman öldürmekten başka işi yok şimdilik. Yağ bağlıyor.

Bu sabah ödüm patladı. Yüzümü yıkadıktan sonra onun havlusunu aldım yanlışlıkla. Havlusunu doğru kancaya asma konusunda eğitemedik bir türlü. Bu yüzden azarladığımda şöyle yanıt

verdi: "Hayatım, bundan kör olunsaydı ben çoktan kör olmuştum."

Ortak kullandığımız tuvalet meselesi var sonra. Tuvaletin oturağıyla ilgili olarak babacan bir tavırla konuşmaya çalıştım. "Adam sen de!" dedi. "O kadar korkuyorsan kafeye giderim." Buna gerek olmadığını anlatmaya çalıştım. Gereken önlemleri almak yeterliydi. "Cık cık!" dedi, "oturmam öyleyse... ayakta işerim."

Macha geldiğinden beri her şey çarpık burada. Önce adet gördüğü için yanımıza yanaşmadı. Sekiz gün sürdü. Numara yaptığından kuşkulanmaya başlamıştık. Ama hayır, numara yapmıyordu. Bir gün, ortalığı toplamaya çalışırken tabaka halinde pamuk buldum yatağının altında, kan lekesi vardı üzerinde. Her şeyi yatağın altına atıyordu: portakal kabukları, tampon, mantar, boş şişe, makas, kullanılmış prezervatif, kitap, yastık... Yatağını yatmadan önce yapıyor ancak. Çoğunlukla yatağa uzanıp Rus gazeteleri okuyor. "Hayatım," diyor bana, "gazetelerimi almak zorunda kalmasam hiç çıkmayacağım yataktan." Kesinlikle! Rus gazetelerinden geçilmiyor ortalık. Tuvalet kâğıdı yok ama, Rus gazetelerinden başka hiçbir şey yok kıçını silebileceğin.

Neyse, Macha'nın tuhaflıklarından söz açmışken; adet dönemi sona erdikten, iyice dinlendikten ve bel bölgesi epeyce yağ bağladıktan sonra yine yanımıza yanaşmadı. Sadece kadınlardan hoşlandığını iddia ediyordu. Bir erkekle birlikte olabilmek için yeterince tahrik olması gerekiyordu. Onu erkekli ve köpekli gösteriler sergilenen müstehcen yerlere götürmemizi talep etti. Daha da iyisi Leda ve kuğu teması olurdu, kanat çırpma sesleri onu müthiş heyecanlandırıyordu.

Bir gece, onu sınamak için, önerdiği bir yere götürmüştük. Konuyu madama açma fırsatı bulamadan yan masada oturan sarhoş bir İngiliz bizimle sohbete girdi. İki kez yukarı çıkmıştı bile ama bir kez daha çıkmak istiyordu. Cebinde sadece yirmi

frank kalmıştı, Fransızca bilmediği için gözünü diktiği Fransız kızla pazarlık etmesine yardımcı olmamızı istiyordu. Siyahiydi kız; Martinikli, güçlü bir fahişe, harikulade, panter kılıklı. Çok da uysal. Fillmore İngilizi kalan parası karşılığında kabul etsin diye adamın hemen ardından kendisinin yazılacağına dair kıza söz verdi. Prenses her şeyi izliyor, konuşmaları dinliyordu ama sonra tadı kaçtı. Alınmıştı. "Biraz heyecan aradığını söylüyordun, beni seyredebilirsin istersen!" dedi Fillmore ona. Ama Fillmore'u seyretmek istemiyordu Prenses - bir lezbiyeni seyretmek istiyordu. "Yahu, en kötü günümde bir lezbiyeni aratmam... daha iyiyimdir hatta," dedi Fillmore. Neyse, kızlardan birini çağırıp yanına oturtarak yatıştırabildik ancak Prenses'i... Fillmore siyahi fahişeyle döndüğünde Prenses'in gözlerinden dumanlar çıkıyordu. Fillmore'un ona bakış biçiminden hatunun müthiş bir muamele çektiğini anladım, benim de şehvet duygularım kabardı. Fillmore nasıl hissettiğimi, bütün gece oturup etrafa bakınmanın nasıl bir işkence olduğunu sezmiş olmalı çünkü birden yüz frank çıkarıp önüme koydu; "Düzüşmeye hepimizden daha çok ihtiyacın olsa gerek. Al şunu, kendine bir kız seç." Bu davranışı o güne kadar benim için yaptığı diğer her şeyden daha önemliydi - ki neler neler yapmıştı benim için. Verildiği gibi gönül rahatlığıyla parayı alıp siyahi hatuna yeni bir düzüş için hazırlanmasını işaret ettim. Bu da Prenses'i iyice delirtti. Mekanda o siyahi hatundan başka işimizi görecek biri olup olmadığını bilmek istedi. HAYIR dedim kısaca. Yoktu da–haremin kraliçesiydi siyahi hatun. Ona şöyle bir bakmak yetiyordu sertleşmem için. Gözleri bir sperm denizinde yüzüyordu sanki. Gördüğü ilgiden sarhoş olmuştu. Düz yürüyemiyordu artık–bana öyle gelmişti en azından. Dar merdivenden yukarı çıkarken elimi apışarasına daldırmadan edemedim, o şekilde tırmandık merdiveni; arada sırada arkasını dönüp bana o cana yakın gülümsemesiyle gülümsüyor, fazla gıdıklandığında kıçını hafifçe sallıyordu.

Güzel bir geceydi her şeye rağmen. Herkes mutluydu. Macha'nın bile neşesi yerine gelmişti. Ertesi gece, şampanyayla havyarını yedikten ve bize hayatının farklı bir bölümünü anlattıktan sonra Fillmore onu sıkıştırmaya başlamıştı. Sonunda ödülünü alacak gibiydi. Direnmeyi bırakmıştı artık Prenses. Yatağa uzanıp bacaklarını açmış, Fillmore'un onu okşamasına izin veriyordu; sonra Fillmore üzerine çıktı ve Prenses Fillmore'a gayet kayıtsızca belsoğukluğu kaptığını söyledi. Kütük gibi yuvarlandı üzerinden Fillmore. Mutfağa gidip özel durumlarda kullandığı siyah sabunu aramaya koyuldu. Birkaç dakika sonra elinde havluyla yatağımın yanında durmuş, "Var mı böyle bir şey? Ağzına sıçtığımın prensesi belsoğukluğu kapmış," diye söyleniyordu. Hayli korkmuş görünüyordu. Bu arada yatakta elma yiyen Prenses Rus gazetelerini istiyordu. Gülünçtü bu olanlar ona göre. "Daha kötü şeyler vardır hayatta," dedi yataktan bize. Bir süre sonra Fillmore da olanları gülünç buldu, bir şişe Anjou açarak kendine bir bardak doldurup kafaya dikti. Sabahın biri olmuştu, oturup benimle biraz sohbet etti. Böyle bir şeyin onu durduramayacağını söyledi. Ama dikkatli olmak zorundaydı... Le Havre'da kaptığı belsoğukluğu tamamen geçmemişti zaten. Nasıl kaptığını hatırlayamıyordu artık. Sarhoş olduğunda yıkanmayı ihmal ediyordu bazen. Durum çok kötü değildi ama ilerde başına ne işler açacağı bilinmezdi. Kimsenin prostatını ovuşturmasını istemiyordu. Hayır, bu hiç hoş olmazdı. İlk belsoğukluğunu üniversitede kapmıştı. Kızdan ona mı yoksa ondan kıza mı geçtiğinden emin değildi; kampüste o kadar çok şey olup bitiyordu ki kime inanacağını bilemiyordun. Hazırlık sınıfındaki kızların neredeyse tamamı bir şekilde hamile kalmıştı. Cehalet... profesörler bile cahildi. Profesörlerden biri kendini hadım ettirmişti rivayete göre.

Neyse, ertesi gün riske girmeye karar verdi–prezervatifle. Patlamadığı sürece fazla bir risk söz konusu değildi. Kendine şu

uzun, balık ağı şeklinde olanlardan aldı–en sağlamı dediğine göre. Ama o da işe yaramadı. Prenses fazlasıyla dardı. "Tanrım, benimki de öyle aşırı büyük filan değildir," dedi Fillmore. "Gel de çık işin içinden. Belsoğukluğu kaptığına göre biri girmiş olmalı içine. Kim girdiyse kamışı çok küçükmüş."

Üst üste gelen bu başarısızlıklardan sonra hepten vazgeçti Fillmore. Şimdi iki kardeş gibi beraber yatıp ensest düşleri görüyorlar. Şöyle diyor Macha kendine özgü felsefe anlayışıyla: "Rusya'da bir erkeğin bir kadına dokunmadan onunla yatması olağandır. Hiç irdelemeden haftalarca sürdürebilirler bunu. Ama sonra, pat! Bir kere kadına dokunmaya görsün hele... pat! pat! Ondan sonra... pat, pat, pat!"

Macha'yı forma sokmak için elden gelen yapılıyor şimdi. Belsoğukluğunu geçirmenin onu biraz rahatlatacağını düşünüyor Fillmore. Tuhaf bir fikir. Bu yüzden Macha'ya bir duş torbası, permanganat, şırınga ve Aligre Meydanı'ndaki kürtajcı Macar doktorun önerdiği birkaç şey daha satın aldı. Fillmore'un patronu bir keresinde on altı yaşında bir kızı hamile bırakmış, kız da onu bu Macar doktorla tanıştırmış ki anladığım kadarıyla daha sonra kamışında harikulade bir frengi çıbanı çıkınca bir kez daha gitmiş herif Macar doktora. Paris'te ilişkiler böyle gelişir, üreme ve idrar yolları üzerinden. Neyse, gözetimimiz altında kendine dikkat ediyor Macha. Ama geçen gün açmazda bulduk kendimizi. Fitili içine soktu, sonra da ipini bulamadı. "Tanrım!" diye bağırıyordu, "Nerede şu ip? Tanrım! İpi bulamıyorum."

"Yatağın altına baktın mı?" dedi Fillmore.

Sonunda yatıştı. Sadece birkaç dakika için ama. Sonra yine başladı: "Tanrım! Kanamam var yine. Daha yeni aybaşı oldum. Şu aldığın ucuz şampanya yüzündendir mutlaka. Tanrım, kanamadan ölmemi mi istiyorsun?" Üzerinde kimono ve bacakları-

nın arasında havluyla giriyor odaya, her zamanki gibi saygınlığını korumaya çalışarak. "Benim bütün hayatım böyle," diyor. "Nevrasteni var bende. Bütün gün koşuşturup duruyor, geceleri de sarhoş oluyorum. Masum bir kızdım Paris'e ilk geldiğimde. Sadece Villon ve Baudelaire okurdum. Ama o zamanlar bankada 300.000 İsviçre frangım vardı ve deli gibi eğleniyordum çünkü Rusya'da çok sert bir eğitim görmüştüm. Şimdikinden çok daha güzeldim üstelik, erkekler ayaklarıma kapanırdı." Belinde biriken yağ tabakasını sıkıyor. "Geldiğimde böyle bir göbeğim olduğunu sanmayın... İçtiğim bütün o zehirlerden sonra oldu bu... Fransızların bayıldığı o korkunç aperatiflerin sonucu... Sonra filminde oynamamı isteyen o yönetmenle tanıştım. Ömründe gördüğü en harikulade yaratık olduğumu söyledi; her gece yalvarırdı onunla yatmam için. Aptal bakirenin tekiydim, bir gece bana tecavüz etmesine izin verdim. Büyük bir aktris olmak istiyordum, adamın zehir dolu olduğunu nereden bileyim? Belsoğukluğu bulaştırdı bana... Şimdi ona iade etmek istiyorum. Seine Nehri'ne atlayarak intihara kalkışmamın nedeni de o adam... Ne gülüyorsunuz? İnanmıyor musunuz intihara kalkıştığıma? Gazeteleri gösterebilirim size... Fotoğrafım çıktı bütün gazetelerde. Bir gün Rus gazetelerini gösteririm size... Çok güzel yazmışlar hakkımda... Ama sevgilim, önce yeni bir elbiseye ihtiyacım olduğunu biliyorsun. Bu adamı üzerimdeki paçavralarla dize getiremem. Hem terzime hâlâ 12.000 frank borcum var..."

Oradan şu uzun miras bahsine geçiyor. Genç bir avukatı varmış, Fransız, hayli çekingen bir adam, servetini geri almaya çalışıyormuş anladığım kadarıyla. Arada sırada hesaba mahsuben Prenses'e birkaç yüz frank veriyormuş. "Cimrinin tekiydi, bütün Fransızlar gibi," diyor. "Ve o kadar güzeldim ki gözlerini benden alamazdı. Sürekli onunla yatmam için yalvarırdı. Bir gün ısrar etmesinden öyle usandım ki sırf sesini kessin diye tamam dedim; arada sırada verdiği birkaç yüz franktan da olmak istemiyordum

doğrusu." Duraksayıp isterik bir kahkaha atıyor. "Hayatım," diyor sonra, "onun başına gelenler sözcüklerle ifade edilemeyecek kadar gülünç. Bir gün telefon etti. 'Seni hemen görmeliyim... çok önemli!' Doktor raporunu gösterdi bana–belsoğukluğu! Yüzüne güldüm. Nereden bilebilirdim ki belsoğukluğundan kurtulamadığımı? 'Beni düzmek istedin, ben de izin verdim!' dedim. Böylelikle sesi kesildi. Böyledir işte hayat... Hiçbir şeyden şüphe etmezsin, sonra birden, pat, pat, pat! Öyle salaktı ki yeniden âşık oldu bana. Sabahlara kadar içip sevişerek Montparnasse'ta sürtmeyeyim diye yalvarırdı. Benimle evlenmek istiyordu ama bunlar ailesinin kulağına gitti ve onu Çin Hindi'ne yolladılar..."

Sonra bir lezbiyenle yaşadığı maceraya atlıyor Macha. "Ay, çok matrak, bir gece kaldırdı beni bu, Fétiche'teydim, her zamanki gibi sarhoşum tabii. Beni sabaha kadar bir kulüpten diğerine sürükleyip masanın altından sürekli okşadı, dayanamaz hale gelinceye kadar. Sonra dairesine gittik. İki yüz frank karşılığında beni yalamasına izin verdim. Onunla yaşamamı istiyordu ama ben her gece yalanmak istemiyordum... Zayıf düşüyor insan. Bu arada lezbiyenlerden eskisi kadar hoşlanmadığımı belirteyim. Canımı yaksa da erkeklerle düzüşmeyi yeğlerim yine. Çok heyecanlandığımda kendimi tutamam... üç, dört, beş kez... arka arkaya! Pat, pat, pat! Sonra kanama başlıyor, o da hiç iyi değil çünkü kansızlık var bende. İşte bu yüzden arada sırada kendimi bir lezbiyene yalatmam gerekiyor..."

Soğuklar bastırınca Prenses ortalıktan kayboldu. Stüdyodaki o küçük sobayla zordu işimiz; yatak odası buzdolabından farksızdı, mutfak da daha sıcak sayılmazdı. Sobanın hemen yanındaki boş alanda ısınabiliyordun ancak. Macha kendini hadım ettirmiş bir heykeltıraş buldu. Gitmeden önce bahsetmişti bize adamdan. Birkaç gün sonra dönmeye kalkıştı ama Fillmore onu dinlemek bile istemedi. Heykeltıraşın sabaha kadar onu öpüp uyutmadığından şikâyetçiydi. Duş almak için sıcak su da yokmuş ayrıca. "O kazık herifi istemiyorum artık yanımda... sinir bozucu. İbne olsaydın keşke, kalırdım seninle..."

Macha gittikten sonra geceler farklı bir karaktere büründü. Genellikle sobanın yanına oturup sıcak içkiler içiyor, Amerika'daki hayatı tartışıyorduk. Bir daha asla oraya dönmeyecekmişiz gibi konuşuyorduk. Bir New York haritası asmıştı duvara Fillmore. Paris ile New York'u kıyaslayarak sabahı ederdik bazen. Whitman mutlaka girerdi bu sohbetlere bir şekilde, Amerika'nın kısa tarihinde çıkardığı o tek ve yalnız adam. Amerikan panoraması Whitman ile hayat bulur; geçmişi ve geleceği, doğumu ve ölümü. Amerikan değerlerinin tümünü yansıtmıştır Whitman, ekleyecek bir şey kalmamıştır. Gelecek makinelere ait, robotlara. Bedenin ve Ruhun şairiydi Whitman. İlk ve son şair. Bugün çözümlenemez neredeyse, çözülemeyen kaba hiyerogliflerle kaplı bir anıt. Adını burada, Paris'te zikretmek tuhaf. Onun ölümsüzleştirdiği ruhun karşılığı yok Avrupa dillerinde. Avrupa sanata doymuş, toprağı ölü kemiklerle dolu, müzeler çalıntı ha-

zinelerden geçilmiyor; ama özgür, sağlıklı bir ruhla tanışmamış Avrupa; İNSAN ile de denebilir. Goethe neredeyse becerecekti ama Whitman ile kıyaslanınca ukala dümbeleğinin tekidir Goethe. Saygın bir yurttaştı Goethe, araştırmacı, can sıkıcı; Alman markasıyla damgalanmıştı, çift kartalla. Goethe'nin dinginliği, o sakin ve tanrısal havaları, Burjuva bir Alman tanrısının uyuşukluğudur işte, o kadar. Goethe bir şeyin sonu, Whitman ise başlangıcıdır.

Bu tür bir tartışmadan sonra üzerime bir şeyler geçirip yürüyüşe çıkardım bazen; bir kazağa sarınıp Fillmore'un baharlık pardösüsünün üzerine pelerinimi geçirirdim. Güçlü bir ruhtan başka hiçbir şeyin kafa tutamadığı pis, nemli bir soğuk. Amerika'nın aşırılıklar ülkesi olduğu söylenir ve termometrenin görülmemiş derecelere indiği de doğrudur; ama Paris kışının soğuğuna rastlayamazsınız Amerika'da; psikolojik, insanın dışını olduğu kadar içini de üşüten bir soğuk. Hiç don yapmaz ama buzlar erimez. İnsanlar mahremiyetlerini yüksek duvarlarla, kilitler ve panjurlarla, sivri dilli, aksi ve pasaklı kapıcılarla korumayı öğrendikleri gibi; diri iklimin soğuğuna ve sıcağına karşı korunmayı da öğrenmişlerdir. Hazırlıklıdırlar; anahtar sözcük korunmadır burada. Korunma ve güvence. Rahat rahat çürüsünler diye. Soğuk bir günde Paris'in enlem derecesini öğrenmek için haritaya bakmaya gerek kalmaz. Bir Kuzey kentidir Paris, kafatası ve kemik dolu bir bataklığın üzerine inşa edilmiş bir ileri karakol. Bulvarlarda soğuk, elektrikli, yapay bir ısı olur. *Her şey yolunda* der Dupont kafelerinin müdavimlerini kangrenli kadavralar gibi gösteren mor ışıklar. *Her şey yolunda!* Geceleri mor ışıkların altında bir ileri bir geri dolanan perişan dilencilerin beslendiği düstur. Işıkların olduğu yerler daha sıcaktır. O tuzu kuru, şişman orospu çocuklarının içkilerini, dumanı tüten kahvelerini içişini seyrederek de ısınabilir insan. Işıkların olduğu yerlerin kaldırımlarında kirli çamaşırları ve iğrenç so-

luklarıyla havyansı bir sıcaklık yayarak yürüyen insanlar vardır. Sekiz on blok boyunca bir neşe yanılsaması oluşur, sonra geceye girersin yine; kasvetli, iğrenç, çorba kasesindeki donmuş yağı andıran geceye. Yüzlerce bakımsız konut, bütün pencereler kapalı, dükkânların kepenkleri inik. En ufak bir sıcaklık parıltısına rastlanmayan kilometrelerce uzunlukta taştan hapishaneler; kediler ve köpekler, kanaryalarla birlikte içerde. Karafatma ve tahtakuruları da güzelce muhafaza ediliyor. *Her şey yolunda.* Meteliksizsen birkaç eski gazete alır, katedralin basamaklarına serip yatarsın. Kapıların hepsi kilitlidir, insanı rahatsız edecek rüzgârlar esmez oralarda. Daha da iyisi metro kapılarının önüdür; yalnızlık da çekmezsin. Yağmurlu bir günde bakın onlara, şilte gibi kaskatı yatarlar öylece–kadınlar, erkekler, bitler, hepsi bir arada; bacaksız da yürüyebilen balgam ve mikroplara karşı gazetelerle korurlar kendilerini. Köprü altlarında, dükkân sundurmalarının altlarında bakın onlara. Mücevher misali üst üste dizilmiş temiz meyve ve sebzelerle kıyaslanınca ne kadar da iğrenç görünürler. Yağlı kancalardan sarkan ölü atlar, inekler ve koyunlar bile onlardan daha davetkâr durur; yarın yenecekler hiç olmazsa, bağırsakları bile işe yarayacak. Ama yağmurun altında yatan şu sefil dilenciler, onların hayrı ne bize? Beş dakikalığına içimizi kanatırlar, o kadar.

İki bin yıllık Hıristiyanlık sonrasında yağmurda sokaklarda yürümekten kaynaklanan düşünceler bunlar. En azından kuşlara iyi bakılıyor şimdi, kedilere ve köpeklere de. Ne zaman kapıcının dairesinin önünden geçsem, bakışının etkisini bütün gücüyle hissetsem dünyanın bütün kuşlarını boğma isteği duyarım delicesine. Her taş yüreğin dibinde birkaç damla sevgi bulunur–kuşları beslemeye yetecek kadar.

Yine de fikirlerle hayat arasındaki tutarsızlık çıkmıyor aklımdan. Sabit bir kayma söz konusu, her ne kadar ikisinin de üzerini cafcaflı örtülerle örtmeye çalışsak da. Olmuyor ama.

Bunlar eyleme dönüşmeli; cinsellik, dirimsellik içermiyorlarsa, eylem de yoktur. Fikirler zihnin boşluğunda yaşamamalı sadece; ciğer fikirleri, böbrek fikirleri, yarık fikirleri... Sırf bir fikrin hatırı için Kopernik mevcut evreni parçalamaya, Kolomb Sargasso Denizi'nde batmaya razı olurdu. Bir fikrin estetiğidir saksı çiçeklerini doğuran ve saksılar pencere kenarına konur. Ama yağmur ya da güneş yoksa pencere kenarına saksı çiçeği koymanın ne anlamı var?

Altınla ilgili çok zengin fikirleri var Fillmore'un. Altın "efsanesi" ile ilgili, onun deyişiyle. Efsaneleri severim, altın fikrini de ama bu konuda saplantılı değilim ve altından da olsa, saksı çiçeklerinin yararını göremiyorum. Fransızlar altınlarını yeraltındaki su geçirmez kasalara istifliyormuş, Fillmore'un dediğine göre; kasaların ve koridorların arasında işleyen küçük bir lokomotif bile varmış. Bu fikir mest ediyor beni. Altının 17.25 santigratta uyukladığı derin bir sessizlik düşünün. Fransız Bankası'nın altında yatan bütün o altını saymak için 46 gün 37 saat çalışan bir ordu bile kâfi gelmezmiş Fillmore'a göre ve takma dişlerden, bileziklerden, alyanslardan filan oluşan bir rezerv varmış. Seksen gün yetecek kadar erzak ve altını güçlü patlayıcıların sarsıntısından korumak için bir de göl mevcutmuş. Altın, diyor, giderek ortalıktan kayboluyor ve bir efsaneye dönüşüyor, bu da düşük ayar altının sonu demek. Mükemmel! Fikirde, giyimde, ahlakta altın ayarı tutturamadığımızda ne olacak dünyanın hali, diye geçiriyorum içimden. *Sevgide altın ayar!*

Bugüne kadar edebiyatta altın ayarını tutturmaya çalıştım ben. Duyguları yeniden canlandırmaya, insan davranışını fikir stratosferinde, yani hezeyanın pençesinde sergilemeye çalıştım. Sokrat öncesi, yarı keçi yarı Titan bir varlığı resmetmeye çalıştım. Özetle, dünyanın göbeğindeki taşın üzerine bir dünya inşa etmeye çabaladım, çarmıha çakılmış soyut bir fikrin üzerine değil. Orada burada ihmal edilmiş anıtlara, susuz vahalara,

Cervantes'in gözünden kaçmış yel değirmenlerine, yokuş yukarı akan nehirlere, gövdelerinde boylamasına dizilmiş beş-altı göğsü olan kadınlara rastlamış olabilirsiniz. (Gauguin'e yazdığı mektupta şöyle demişti Strindberg: "Hiçbir botanikçinin keşfedemeyeceği ağaçlar, Cuvier'nin aklından bile geçiremeyeceği hayvanlar ve sadece sizin yaratabileceğiniz insanlar gördüm.")

Rembrandt formunda olduğunda altın külçelerini, erzağını ve portatif yatağını alıp yeraltına inerdi. Yeraltı dünyasına ait bir gece sözcüğüdür altın: düş ve efsane barındırır içinde. Simyaya dönüyoruz yine, şişirilmiş simgelerimizi üreten o yapay İskenderiye bilgeliğine. Gerçek bilgi ilmin pintileri tarafından bodrumlara gizleniyor. Ellerinde mıknatıslarla havada daireler çizecekleri gün yakındır; değerli maden bulabilmek için bir çift aparatla yerin beş bin metre altına inip -tercihen soğuk enlemde- dünyanın bağırsakları ve ölülerin gölgeleriyle telepatik iletişim kurmaları gerekecek. Altına hücum sona erdi. Bolluk buraya kadar. Biraz şarkı söyleyip oynamayı, burçlar kuşağını yorumlayıp iç organlarını incelemeyi öğrenmelisin. Dünyanın ceplerine istiflenen bütün o altını yerin altından tekrar çıkarmak gerekecek. Ama aletler mükemmel hale getirilmeli önce; bütün bu simgecilik insanın bağırsaklarından tekrar dışa atılmalı. Önce aletler mükemmelleşmeli. İlkin daha iyi uçaklar icat edilmeli, gürültünün *nereden* geldiği saptanmalı ki insan kıçının altında bir patlama duyduğunda aklını kaçırmasın. Ondan sonra stratosferin soğuk katmanlarına uyum sağlamak, havanın soğukkanlı balıklarına dönüşmek gerek. Saygı yok. Merhamet yok. Özlem yok. Pişmanlık yok. İsteri yok. Hepsinden daha önemlisi Phillippe Datz'in dediği gibi–"CESARETİ YİTİRMEK YOK!"

Trinité Meydanı'nda içilen frenküzümlü vermutun esiniyle gelen düşünceler bunlar. Cumartesi akşamı, tutukluk yapan bir kitap var elimde. İlahi bir sümüğün içinde yüzüyor her şey. Buruk bir tat bırakıyor içki ağzımda; Büyük Batı Medeniyeti'nin

tortusu azizlerin ayak tırnakları gibi çürümekte şimdi. Kadınlar gelip geçiyor, kıçlarını sallıyorlar önümde; çanlar çalıyor, otobüsler kaldırımlara çıkıp öpüşüyor. Patron şeytani bir sevinçle kasayı gıdıklarken garson kirli bir bezle masayı siliyor. Saçma bir ifade yüzümde, zil zurna, görüş bulanık. Isırıyorum önümden geçen kıçları. Karşıdaki çan kulesindeki kambur, balyozla saldırıya geçiyor ve serçeler tehlikeyi sezip havalanıyor. Kitabı açıyorum–Nietzsche'nin "Almancada bugüne dek yazılmış en iyi kitap" diye nitelediği kitap bu ve şöyle diyor:

"İNSAN DAHA AKILLI VE DAHA ANLAYIŞLI OLACAKTIR; DAHA İYİ, DAHA MUTLU, DAHA AZİMLİ OLMAYACAKTIR AMA; YA DA DÖNEM DÖNEM BÖYLE OLACAKTIR. TANRI'NIN İNSANLIKTAN HOŞNUT OLMADIĞI VE EVRENİN YENİLENMESİ İÇİN HER ŞEYİ BİR KEZ DAHA YOK EDECEĞİ DÖNEMİN YAKLAŞTIĞINI DÜŞÜNÜYORUM. HER ŞEYİN BUNA GÖRE AYARLANDIĞINDAN, UZAK GELECEKTEKİ BU YENİLENME DÖNEMİNİN GÜN VE SAATİNİN BELİRLENMİŞ OLDUĞUNDAN EMİNİM. AMA O ZAMANA DAHA ÇOK VAR VE BİZ DAHA BİNLERCE YIL BU SEVGİLİ, KADİM TOPRAKLARDA TÜRLÜ ZEVKİN TADINA BAKMAYA DEVAM EDEBİLİRİZ."

Mükemmel! Yüz yıl önce dünyanın tükendiğini fark edebilecek kadar ileri görüşlü biri varmış. *Batı Medeniyeti*!–hapishane duvarlarının ardında huzursuz bir biçimde bir ileri bir geri gezinen o tecrit edilmiş erkek ve kadınları görünce zayıf bedenlerindeki *dram* potansiyelini fark edip dehşete kapılıyorum. Küçük, insani kıvılcımlar bulabilirsiniz o gri duvarların ardında ama yangın, asla. Bunlar erkek ve kadın mı diye soruyorum kendime. Yoksa gölge mi? Görünmez iplerden sarkan kuklaların gölgeleri mi bunlar? Özgür iradeyle hareket ediyorlar ama gidecek yerleri yok. Sadece bir alanda özgürler, o alanda istedikleri yere gidebilirler ama kanatlanmayı öğrenmemişler henüz. Kanatlanmış

tek bir düş bile yok daha. Dünyayı terk edecek kadar hafif, *neşeli* tek bir insan bile çıkmamış! Bir süre için muhteşem kanatlarını açan kartalların hepsi sonunda yere çakıldılar. Kanat çırpışları ve süzülüşleriyle başımızı döndürdüler. Ey geleceğin kartalları, yerde kalın! Cennetler denetlendi, hepsi bomboş. Yerin altı da boş, kemik ve gölge dolu. Yerde kalıp birkaç yüz bin yıl daha yüzün!

Şimdi de sabahın üçü, çıplak döşemede perende atan iki fahişe var burada. Fillmore elinde kupasıyla çırılçıplak dolanıyor evin içinde, göbeği davul gibi gerilmiş, fistül kadar sert. Öğlenin üçünden beri devirdiği bütün Pernod, şampanya, Anjou ve konyaklar kanalizasyon misali çağıldıyor bağırsaklarında. Kızlar kulaklarını müzik dolabına yaslar gibi göbeğine yaslıyorlar. Ağzını düğme kancasıyla açıp içine bir sülük atmalı. Kanalizasyon çağıldadığında çan kulesinden havalanan yarasaların sesini duyuyorum ve düş sanata doğru kayıyor.

Kızlar soyunuk; kıçlarına kıymık batmasın diye döşemeyi inceliyoruz. Yüksek topuklular ayaklarında hâlâ. Ama kıç! Kıç sarkmış, kırışmış, zımparalanmış; bilardo topu ya da cüzzamlının kafatası kadar pürüzsüz, sert ve parlak. Duvarda Mona'nın resmi; yeşil mürekkeple yazılmış Cracow ibaresiyle aynı hat üzerinde kuzeydoğuya bakıyor. Solunda Dordogne var, kırmızı kalemle daire içine alınmış. Birden önümde parlak, cilalı bir bilardo topunun üzerine oyulmuş karanlık, kıllı bir çatlak görüyorum; bacaklar makas gibi tutuyorlar beni. O karanlık, dikilmemiş yaraya bir bakışımla derin bir çatlak açılıyor beynimde. Özenle ya da farkında olmadan tasnif edilmiş, etiketlenmiş, belgelenmiş, dosyalanmış, mühürlenmiş ve pullanmış bütün imge ve anılar kaldırımdaki bir yarıktan çıkan karıncalar misali çıkıyorlar ortaya; dünya duruyor, zaman duruyor; düşlerimin bağlantıları kopmuş, çözülmüş ve görkemli bir şizofreni atağıyla bağırsaklarım fırlıyor dışarı - beni Mutlak'la yüz yüze getiren bir tahliye işlemi. Picasso'nun sere serpe uzanmış muhteşem ana-

larını görüyorum yine, söylenceleri labirentin derinliklerinde gizli, göğüsleri örümceklerle kaplı. Ve Molly Bloom kirli bir döşekte ebediyen yatıyor. Tuvalet kapısında kırmızı tebeşirle çizilmiş kamış resimleri ve elemin diyapazonunu çınlatan Meryem Ana. Çılgın, isterik bir kahkaha kulaklarımda, tetanos dolu bir oda ve bir zamanlar siyah olan şey parlıyor şimdi, fosfor misali. Çılgın, çılgın, denetlenmesi mümkün olmayan kahkahalar ve o çatlak da gülüyor bana, yosunlu bıyıkları altından gülüyor; bilardo topunun parlak, cilalı yüzeyini kırıştıran bir kahkaha. İnsanlığın anası, yüce fahişe; damarlarında cin. Bütün fahişelerin anası, bizi logaritmik mezarında yuvarlayan örümcek, doyumsuz insan, kahkahası beni deşen canavar. O çökük kraterin içine bakıyorum, dünya iz bırakmadan kaybolmuş; çan sesleri duyuyorum, Stanislas Meydanı'nda cüppelerinin altı ekşi tereyağı kokan iki rahibe; yağmur yağdığından asla basılamayan manifesto; plastik cerrahiyi ilerletme adına süregelen savaş, adsız kahramanların mezarlarını süslemek için dünyanın bir ucundan diğerine uçan Galler Prensi. Çan kulesinden uçan her yarasa kayıp bir dava, her çığlık lanetlilerin siperlerinden bir inilti radyoda. O karanlık, açık yaradan, nefretin yalağından; fikirler müziğinin donuk yağ ile bastırıldığı kara kütleli kentler beşiğinden ve boğazlanmış ütopyalardan bir palyaço doğar, güzelin ve çirkinin arasında, ışık ve kargaşanın. Bir palyaço; aşağı ve yana bakınca şeytan ve yukarı bakınca tombul bir melek, kanatlı bir sümüklüböcek.

Eşitlik simgesi görüyorum o çatlaktan içeri baktığımda, dengede bir dünya - sıfıra indirgenmiş, geriye bir şeyi kalmamış bir dünya. Van Norden'in üzerine el feneri tuttuğu sıfır değil, zamansız hayal kırıklığına uğrayan insanın boş yarığı da değil; bir Arap sıfırı daha ziyade, sonsuz matematik dünyalar doğuran bir simge. Yıldızları, havadan ve incecik kaslardan daha hafif makineleri ve onları üreten patlayıcıları dengede tutan dayanak

noktası. Çatlağın gözlerine kadar girmek istiyorum; şaşılaştırmak istiyorum onları, o canım, çılgın, metalurjik gözleri. Gözler şaşı olduğunda Dostoyevski'nin sözlerini duyacağım yine, sayfalar dolusu söz yuvarlanıp akacak; ince gözlemlerle dolu, sefaletin bütün çağrışımlarıyla bir org notası gibi yükselen delice bir bakış içe, ta ki yıldızların verimli tohumlarını taşıyan parlak, köreltici, yakıcı ışıktan başka bir şey kalmayana değin geriye. Kökleri kıyımda yatan sanatın hikâyesi.

Fahişenin faraşa dönmüş yarığının içine baktığımda o dünyayı altımda hissediyorum; yalpalayan ve parçalanan bir dünya; cüzzamlının kafatası gibi işi bitmiş, parlak bir dünya. Bu dünya hakkında bütün düşündüklerini söyleme cesaretini gösterecek kişi ayağını basacak yarım metre karelik toprak bulamayacaktır. Ne zaman adam gibi bir adam çıksa, dünya biner sırtına ve kırar belini. Çiçeklenmeyi engelleyen çok sayıda çürük sütun, fazlasıyla cerahatli bir insanlık mevcut. Bu muazzam bina bir yalan, temelinde titrek bir korku yatıyor, devasa boyutlarda. Yüzyılların belli aralıklarında yeni bir ırk yaratmak adına dünyayı baş aşağı çevirmekten kaçınmayacak umutsuz ve tutkulu biri çıksa bile, sevgisi nefrete dönüştürülüp baş belası ilan edilir. Zaman zaman patlayan, bizi yaralayan ve içimizi dağlayan, bizden iniltiler, gözyaşları ve beddualar koparan sayfalar okuyorsak, bilin ki bu sayfalar sırtı duvara dayalı, tek savunması sözcükler olan biri tarafından yazılmıştır; sözcükler dünyanın yalancı ve ezici ağırlığından, yüreksizlerin kişilik mucizesini çökertmek için yarattığı işkence aletleri ve çarklardan her zaman daha güçlüdür. Günün birinde biri yüreğini sonuna kadar açma, gerçekten kendine ait olan deneyimleri, kendi gerçeğini ortaya koyma cesaretini gösterebilse dünyanın parçalanacağını ve hiçbir tanrının bu parçaları, atomları, dünyayı oluşturan ölümsüz elementleri birleştiremeyeceğini düşünüyorum.

Esrimenin, Tanrı'yla bütünleşmenin anlamını bilen son ruhun ortaya çıkmasından bu yana geçen dört yüz yılda sanat, düşünce ve eylem adamlarının sayısında sürekli düşüş oldu. Dünya iflas etti: kuru bir osuruk bile sallayamaz. Umutsuz ve tutkulu biri mevcut hükümetlere, kanunlara, ilkelere, ideallere, fikirlere, totemlere ve tabulara saygı duyabilir mi? Bugün "çatlak" ya da "delik" dediğimiz şeyin gizemini okumanın ne anlama geldiğini bilen, "müstehcen" damgası vurduğumuz olaylara dair ufak da olsa bir gizem duygusu besleyen biri çıkacak olsa dünya parçalanır. Kaçık medeniyetimizi bir kratere çeviren de bu müstehcenlik korkusundan, kuru ve boktan bakış açımızdan başka bir şey değil. Yaratıcı canların ve ırkın analarının bacaklarının arasında taşıdığı, giderek genişleyen bir hiçlik girdabı. Tutkulu, umutsuz bir can belirip denekleri ağlattığında cinselliğin elektrikli telini nereye yerleştireceğini bildiği içindir; kayıtsızlığın sert dış kabuğunun altında çirkin bir kesik, hiçbir zaman iyileşmeyecek bir yara olduğunu bildiği için. Ve bacakların arasına yerleştirir elektrikli teli; belden aşağı vurur, mideyi kavurur. Lastik eldiven giymenin yararı olmaz; sükunet ve akılla ele alınabilecek her şey dış kabuğun altına aittir - açık yaraya, o iltihaplı, müstehcen korkuya. En yumuşak parçalara bağlar dinamoyu; kanlı irin aksın yeter ki, o bile kâfidir. Kuru, düzülmüş krater müstehcendir. Uyuşukluk her şeyden daha müstehcendir. En kanlı yeminden daha büyük günah varsa o da atalettir. Açık bir yara kalmışsa, kurbağalardan, yarasalardan ve ceninlerden başka bir şey üretmese bile, akıtılması gerekir.

Her şey harcanmış ya da harcanmamış olan anın içinde gizlidir. Sağlık ve huzur yaylası değil, okyanus dalgalarıyla bir inip bir kalkan kadife vücutlu bir kadındır dünya; yaprak ve çiçeklerden yapılma bir tacın altında kıvır kıvır. Yıldızların yaydığı mor ışık bulutlarının arasında bütün çıplaklığı ve şehvetiyle yatar. Cömert göğüslerinden parlak kalçalarına kadar ateşli bir heye-

can içindedir her yanı. Bedeni tartan, ani bir nöbetle felç eden, gökyüzündeki örümcek ağlarını sarsan bir tantanayla dolanır mevsimlerin ve yılların arasında; merkezi yörüngesine çöker volkanik sarsıntılarla. Dişi bir geyik gibidir bazen; tuzağa yakalanmış, gümbür gümbür çarpan yüreğiyle köpeklerin havlamasını bekleyen dişi bir geyik. Aşk, nefret, umutsuzluk, merhamet, öfke, tiksinti–gezegenlerin zinaları yanında nedir ki bunlar? Gece sayısız patlayan güneşlerini sunduğunda nedir savaş, nedir hastalık, nedir zulüm ve dehşet? Takım yıldızların anısı değilse nedir uykuda çiğnediğimiz bu saman tozu?

Mona coşku krizlerinden birine girdiğinde "sen harikulade bir insansın," derdi bana ve her ne kadar Mona beni burada ölüme terk edip ayağımın altına uğuldayan bir boşluk çukuru yerleştirmiş olsa da, ruhumun derinliğinde yatan sözcükler ileri atılıp altımdaki gölgeleri aydınlatıyor. Kalabalıkta kaybolmuş biriyim ben, vızıltılı ışıklardan midesi bulanan, çevresindeki her şeyin maskaralığa indirgendiğini gören bir sıfır. Kükürtle tutuşmuş kadınlar ve erkekler geçti yanımdan, cehennemin kapılarını açan kalsiyum üniformalı kapıcılar; gökdelenlerin altında küçülmüş, makinenin sivri demirli ağzı tarafından çiğnenip fırlatılmış koltuk dernekleriyle yürüyen şöhret. Uzun binaların arasından nehrin serinliğine doğru yürüdüm ve iskeletlerin kaburga kemikleri arasından ışığın roket gibi fırladığını gördüm. Gerçekten harikulade biriysem dediği gibi, üzerimdeki bu salya sümük aptallık da neyin nesi o zaman? Bedeni ve ruhu olan bir insanım ben de, çelik kasada korunmayan bir yüreğim var. Coşkulu anlarım oldu, yakıcı kıvılcımlarla şarkılar söyledim. Ekvatora dair şarkılar, kırmızı tüylü bacaklarına ve solup kaybolan adalara dair. Kimse duymadı ama. Pasifik'in bir yanından sıkılan mermi uzaya düşer çünkü dünya yuvarlaktır ve güvercinler baş aşağı uçarlar. Bana masanın karşı tarafından kedere dönmüş gözlerle baktığını gördüm; içine doğru yayılan hüzün bel kemiğine dayamıştı burnunu; merhamet çalkanışı sıvıya dö-

nüştürmüştü iliğini. Ölü Deniz'de yüzen bir ceset kadar hafifti. Parmakları acıdan kanıyor, kan salyaya dönüşüyordu. Islak şafakla birlikte çanlar çalmaya başladı, sinirlerimin telleri üzerinde aralıksız tınlayan çan sesleri; dilleri yüreğimde gümbür gümbür atıp kuvvetli bir kötülükle tangırdadı. Tuhaf böyle çalması çanların ama daha da tuhaf olan patlamak üzere olan beden; sevda sözcükleri şilteyi kemiren, geceye dönüşmüş şu kadın ve karanlıkta içime işleyen solucansı sözleri. Yürüyordum ekvator boyunca, yeşil çeneli sırtlanın iğrenç kahkahasını duydum, ipek kuyruklu çakalı ve benekli leoparı gördüm; Cennet Bahçesi'nde unutulmuşlardı hepsi. Sonra Mona'nın hüznü zırhlı bir geminin baş tarafı gibi genişledi, batışının ağırlığı taştı kulaklarımdan. Çamur suyu, seken safirler çalkalanıyor parlak sinir hücrelerinin arasında; tayf birleşmiş ve borda tirizi batmakta. Aslan pençesi kadar yumuşaktı top arabalarının dönüş sesi; kustuklarını, salyalarının aktığını gördüm: gök kubbe çöktü ve tüm yıldızlar karardı. Kara okyanus kanıyor, derin düşüncelere dalmış yıldızlar henüz yutulmuş et parçaları soluyorlar başlarının üzerinde kuşlar dönerken; havan, tokmak ve adaletin örtülü gözleriyle birlikte terazi düşüyor sanrılanmış gökyüzünden aşağı. İlintili olan her şey sanal ayaklarla ölü bir yörüngenin enlemleri üzerinde yürüyor; boş oyuklardan görülen her şey yeşeren çim gibi çıkıyor dışarı. Sonsuzluğun simgesi hiçlikten türüyor; durmaksızın yükselen sarmalların altında boş delik yavaşça aşağı iniyor. Toprak ve su rakamları birbirine ekliyor, kanla yazılmış, çelikten ve granitten daha sert bir şiir. Sonsuz gece boyunca bilinmeyen bir evrene doğru dönüyor dünya...

Bugün dudaklarımda coşkulu sövgülerle güzel bir uykudan uyandım, dilimde saçmalıklarla; sürekli *"Fay ce que vouldras!... fay ce que vouldras!"* Ne yaparsan yap, yeter ki mutluluk getirsin. Ne yaparsan yap, yeter ki esrime getirsin. O kadar çok şey üşüşüyor ki aklıma bunları söylerken: simgeler, neşeli simgeler, korkunç simgeler, delirtici simgeler, kurtla kuzu, örümcek,

yengeç, açılmış kanatlarıyla frengi ve kapalı ama kilitli olmayan rahmin kapısı - hep açık, hazır, mezar gibi. Şehvet, suç, kutsallık: ilahlarımın hayatları, ilahlarımın başarısızlıkları, artlarında bıraktıkları sözcükler, yarım bıraktıkları sözcükler, peşlerinden sürükledikleri iyilikler ve kötülükler, hüzün, fikir ayrılıkları, kinler, doğurdukları düşmanlıklar. Ama hepsinden öte *esrime*!

Eski ilahlarıma dair bazı şeyler gözlerimden yaşlar dökülmesine neden oluyor; engeller, kargaşa, şiddet, en çok da uyandırdıkları nefret. Sakatlıklarını düşündüğümde, seçtikleri korkunç biçemleri, eserlerinin azamet ve sıkıcılığını, içlerinde yuvarlandıkları karmaşa ve şaşkınlığı, etraflarına yığdıkları engelleri; bütün bunları düşündüğümde yüreğim kanatlanıyor. Kendi boklarına batmışlardı hepsi. Fazla ayrıntılı düşünen herkes gibi. O kadar doğru ki bu, içimden şöyle haykırmak geliyor: "Bana ayrıntılı düşünen birini göster, sana büyük bir adam göstereyim!" Onların "ayrıntılı düşünce" diye nitelendirdikleri şey tam benlik: mücadelenin işareti, bütün yapı taşlarıyla mücadelenin kendisi; uyumsuz insanın havası ve ortamı. Ve bana kendini mükemmel ifade eden birini göster, size onun büyük bir adam olmadığını söylerim, ilgi duymadığımı... Tiksindirici niteliklerin eksikliğini çekerim ben. Sanatçının, üstü kapalı olarak, var olan değerleri yıkma amacını saptadığını, etrafındaki karmaşadan kendine göre bir düzen yaratmak, ortaya çıkan heyecanla ölüler belki dirilir diye didişme ve tahrik saçmak zorunda olduğunu söylerken, sevinçle büyük ve kusurlu olana koştuğumu anlatmaya çalışıyorum aslında; onların karmaşası besindir benim için, kekelemeleri müziktir kulağıma. Araların ardından küçük ihlallerin silindiğini görüyorum o harikulade şişkin sayfalardan; korkakların, yalancıların, hırsızların, barbarların, iftiracıların ayak izlerinin silindiğini. Lirik gırtlaklarının şişmiş kaslarında görüyorum verdikleri savaşı, çarkı bir tur çevirebilmek, hızı düşürmemek için. Gündelik can sıkıntısının ve zorlamaların, zayıf ve bitkinlerin ışıltılı kötülüklerinin ardında, hayatın bezdirici

gücünün simgesi duruyor; kim ki, iradeyle donanmış olduğu için düzen getirmeye, uyumsuzluk ve tartışma yaratmaya kalkışır, o kişi tekrar tekrar idam sehpasına yollanmalıdır. Davranışlarının soyluluğunun ardında her şeyin gülünç olduğu kuruntusu gizlidir - asil olmakla kalmaz, saçmadır da.

Bir zamanlar insan olmanın saptanabilecek en yüksek amaç olduğuna inanırdım ama şimdi beni mahvetmeye yönelik olduğunu anlıyorum. Bugün insan olmadığımı, topluluk ve hükümetlere ait olmadığımı, siyasi görüşler ve ilkelerle hiç ilgilenmediğimi söylemekten gurur duyuyorum. İnsanlığın gıcırdayan çarkıyla bir işim yok–dünyaya aidim ben! Bunu söylerken başım yastıkta ve şakaklarımdan boynuzlar çıktığını hissedebiliyorum. Bütün çatlak atalarım dans ediyorlar yatağımın etrafında; beni avutmaya, yüreklendirmeye, yılan dilleriyle kamçılamaya çalışıyorlar; gülümseyip seyrediyorlar beni, sinsi kafataslarıyla. *İnsanlık dışıyım*! Çılgın, sanrılı bir gülümsemeyle söylüyorum bunu, gökten timsah yağıncaya kadar da söylemeye devam edeceğim. O sırıtkan, yan yan bakan sinsi kurukafalar var sözcüklerimin arkasında; kimi ölü, uzun zamandır sırıtıyor; kimi kazıklı hummaya tutulmuş gibi, sırıtırmış gibi yaparak sırıtıyor; olup bitenin öncesi ve sonrasında. Hepsinden daha berrak biçimde kendi kafatasımı görüyorum, rüzgârda dans eden iskeleti, çürük dilden çıkan yılanları ve dışkıyla kirletilmiş şişkin esrime sayfalarını. Ve kendi pisliğimi, kendi dışkımı, kendi deliliğimi, kendi esrimemi katıyorum tenin gizli yeraltı kasalarından akan büyük ırmağa. Bu gereksiz, istenmeyen, sarhoş kusmuk, dünyanın tarihini içeren o tükenmek bilmez kanala girenlerin zihinlerinde sonsuza dek akacak. İnsan ırkıyla yan yana başka bir türün ırkı varlığını sürdürür, insanlık dışı olanların ırkıdır bu; bilinmeyen dürtülerle insanlığın cansız kitlelerini alıp aşıladıkları coşku ve mayayla o ıslak hamuru ekmeğe, ekmeği şaraba, şarabı şarkıya dönüştüren sanatçıların ırkı. Ölü gübre ve değersiz cüruftan bulaşıcı bir şarkı üretir onlar. Her şeyi yağmalarken görüyorum

bu öteki ırkın fertlerini; her şeyi baş aşağı çeviriyorlar, ayakları hep kan ve gözyaşı içinde, elleri hep boş. Hep ötede olana, ulaşılmaz olan Tanrı'ya doğru uzanıyorlar; bağırsaklarını kemiren canavarı susturmak için kılıçtan geçiriyorlar her şeyi. Kavrama çabasıyla, ulaşılmaza ulaşma çabasıyla saçlarını yolduklarında görüyorum bunu; çıldırmış canavarlar gibi böğürüp her şeyi parçaladıklarında görüyorum ki haklılar, yok başka izlenecek yol. Bu ırka mensup olanlar dillerinde zırvalarla yüksek bir yere çıkıp bağırsaklarını deşse yeridir. Doğrudur ve haklıdır çünkü buna mecburdurlar! Bu ürkütücü görüntü kadar sarsıcı, korkunç, delice, heyecan verici ve zehirli olmayan hiçbir şey sanat sayılamaz. Gerisi sahtedir. Gerisi insanidir. Gerisi canlılara ve cansızlığa aittir.

Stavrogin'i düşündüğümde örneğin, yüksek bir yerde durmuş bize yırtık bağırsaklarını fırlatan kutsal bir canavar geliyor gözümün önüne. *Ecinniler*'de yer sarsılır: hayalperest birinin başına gelen bir felaket değil, insanlığın büyük bir bölümünün gömüldüğü, sonsuza dek yok olduğu bir musibettir bu. Stavrogin Dostoyevski'ydi, Dostoyevski ise insanı felç eden ya da zirvelere yönlendiren bütün çelişkilerin toplamı. Giremeyeceği kadar aşağılık bir dünya, tırmanamayacağı yükseklikte bir yer yoktu. Bütün yelpazeyi kapsadı, uçurumun dibinden uzaydaki yıldızlara kadar. Yazık ki onun gibi gizemin tam göbeğinde oturan, parıltısıyla bizim için karanlığın derinliğini ve yoğunluğunu aydınlatacak biri daha gelmeyecek.

Bugün şeceremden eminim. Burcuma veya soyağacıma danışmama gerek yok. Yıldızlarda ya da kanımda ne yazılı olduğundan habersizim. Irkın efsanevi kurucularından geldiğimi biliyorum. Kutsal şişeyi dudaklarına götüren adam, pazar yerinde diz çöken suçlu, *bütün* cesetlerin koktuğunu öğrenen saf kişi, elinde yıldırımla dans eden kaçık, dünyanın üzerine işemek için cüppesini kaldıran keşiş, sözü bulmak için bütün kütüphaneleri yağmalayan fanatik–bütün bunlar erimiş içimde; beni,

karmaşamı, esrimemi oluşturuyorlar. İnsanlık dışıysam bunun nedeni dünyamın insani sınırları aşmış olması; insan olmanın bana duyularla sınırlanmış, bayağılık ve doktrinle tanımlanmış yoksul, sefil bir hayat sürmekmiş gibi görünmesi. Üzümün suyunu gırtlağımdan akıtıyor ve onda bilgelik buluyorum; üzümden gelmiyor ama bu bilgelik, şarabın katkısı yok sarhoşluğumda...

İnsanın susuzluktan ve soğuktan öldüğü o kibirli, çorak sıradağlarda gezinmek istiyorum, "dünyevi" geçmişte; ne insan ne hayvan ne de bitki, mutlak zaman ve mekan sadece; şeylerin zamanla bağlantısız, ayrık, uyumsuz olduğu, insanın anlamsız sözcüklerden oluşmuş bir dille yalnızlıktan çıldırdığı bir yerde. Erkek ve kadın dolu bir dünya istiyorum; konuşmayan ağaçlar (yeterince konuşuluyor zaten bu dünyada!) sizi bir yerlere götüren nehirler, efsane nehirler değil ama; başka kadınlar ve erkeklerle, mimariyle, dinle, bitkilerle ve hayvanlarla iletişim kurmanızı sağlayan nehirler - içinde sandalların bulunduğu, insanların boğulduğu nehirler; efsanelerde, masallarda, kitaplarda ve geçmişin tozunda değil ama; zaman, mekan ve geçmişte boğulduğu. Shakespeare ve Dante gibi okyanuslar yaratacak nehirler istiyorum, geçmişin hiçliğinde kurumayan nehirler. Evet, okyanuslar! Daha çok okyanus gerek bize, geçmişi silecek yeni okyanuslar; yeni jeolojik oluşumlar, topografik manzaralar, tuhaf, ürkütücü kıtalar yaratacak okyanuslar; aynı zamanda hem yıkan hem de koruyan okyanuslar; yeni keşiflere, yeni ufuklara yelken açabileceğimiz okyanuslar. Daha çok okyanus, daha çok ayaklanma, daha çok savaş, daha çok soykırım gerek bize. Bacaklarının arasında dinamo taşıyan erkekler ve kadınlardan oluşmuş bir dünya; doğal öfke, tutku, eylem, dram, düş ve delilikle dolu bir dünya; kuru osuruk değil, esrime üreten bir dünya. İçindeki tek değerli sayfa uğruna bir kitabı arama gerekliliğine bugün her zamankinden daha çok inanıyorum: parçaları, kıymıkları, ayak tırnaklarını aramalıyız; içinde cevher olan, bedeni ve ruhu canlandırabilecek her şeyin peşine düşmeliyiz.

Lanetliyizdir belki de, *hiçbirimiz* için umut olmayabilir, öyle olsa bile kan dondurucu, acılı bir çığlık atalım hiç değilse; bir karşı koyma, bir savaş çığlığı. Ağıtların canı cehenneme! Mersiyelerin ve ayinlerin canı cehenneme! Biyografilerin, tarihçelerin, kütüphanelerin ve müzelerin canı cehenneme! Ölüler yesin ölüleri. Biz yaşayanlar kraterin kenarında dans edelim; ölümden önce son dansımız. Ama dans!

"Akıcı olan her şeyi severim," demiş çağımızın büyük kör şairi Milton. Onu düşünüyordum bu sabah müthiş bir coşku çığlığıyla uyandığımda: Nehirlerini, ağaçlarını, keşfetmeye soyunduğu gece dünyasını düşünüyordum. Evet, dedim kendi kendime, ben de severim akıcı olan her şeyi: nehri, lağımı, lavı, meniyi, kanı, safrayı, sözcüğü, dizeyi. Keseden dışa dökülen amniyotik sıvının kokusunu severim. Taşı ve kumuyla böbrekleri severim; buharı tüten idrarı ve her yana bulaşan belsoğukluğunu severim. İsteri sözcüklerini, dizanteri gibi akarak ruhun bütün hastalıklı simgelerini yansıtan cümleleri severim; Moravagine gibi delilerin düş ve söylencelerde üstü açık bir kayıkla yol alıp ağızlarında boğulduğu Amazon ve Orinoco gibi nehirleri severim. Akıcı olan her şeyi severim, verimsiz tohumları dışarı atan adet kanamasını bile. Akıcı metinleri severim; hiyeroglif, ezoterik, sapıkça, çok yönlü, tek yönlü, fark etmez. Akıcı olan her şeyi severim; zaman ve dönüşüm içeren, bizi sonun asla gelmediği başlangıca götüren her şeyi: yalvaçların şiddetini, özünde esrime olan müstehcenliği, fanatiğin bilgeliğini, ayini gerçekleştiren rahibi, fahişelerin küfürlerini, lağım suyunda yüzen balgamı, göğüsten akan sütü, rahimden akan acı balı, akışla arınan irin ve pisliği; akıcı olan, eriyen, uçucu ve çözücü her şeyi; kaynağını yitirmiş, ölüme ve çürümeye doğru döngüyü tamamlamaya yönelik her şeyi. İçimizde yatan en büyük arzudur akmak, zamanla bir olmak, o büyük öte simgesini şimdi ve burada olanla birleştirmek. Sözcüklerle kabızlaşan, düşünceyle felç olan, saçma ve ölümcül bir arzu.

Telefon şirketinde çalışan iki siyahi hatunla Odesa Sokağı'nda sabahı edip eve döndüğümüzde Noel Günü doğmak üzereydi. Soba sönmüştü, hepimiz o kadar yorgunduk ki giysilerimizle yatağa girdik. Benimki tepinen bir leopardan farksızdı bütün akşam ama tam üzerine çıkarken uyuyakaldı. Bir süre boğulmuş ya da oksijensiz kalmış birine suni teneffüs yaptırır gibi hayata döndürmeye uğraştım. Sonunda pes edip uyudum.

Tatil boyunca sabah, öğle, akşam şampanya içtik–en adisinden en iyisine. Yeni yılla birlikte İngilizce öğretmenliği teklifi aldığım Dijon'a yolcuydum - iki kardeş cumhuriyet arasında sevgi ve iyi niyet geliştirmeye yönelik şu Fransız-Amerikan kurumlarından birinde. Fillmore'u benden daha çok heyecanlandırıyordu bu olasılık - çok da haklıydı heyecanlanmakta. Benim için bir Araf'tan diğerine transfer olmak gibiydi doğrusu. Bir gelecek göremiyordum önümde, maaş bile söz konusu değildi. Fransız-Amerikan dostluğunu yayma ayrıcalığına sahip olduğun için kendini talihli addetmen bekleniyordu. Varlıklı bir ailenin oğlu için dört dörtlük bir iş.

Son gece iyi eğlendik. Gün ağarırken kar yağmaya başladı. Paris'e son defa bir göz atmak için çıkıp mahalle mahalle dolaştık. St. Dominique Caddesi'nden geçerken kendimizi küçük bir meydanda bulduk, Ste.-Clotilde Kilisesi'nin önünde. Ayine gidiyordu insanlar. Kafası hâlâ şaraptan dumanlı olan Fillmore ayine katılalım diye tutturdu. "Eğleniriz biraz!" Ben biraz rahatsız olmuştum bu fikirden; hayatımda ayine katılmamıştım bir kere, ayrıca kılıksız hissediyordum kendimi, kılıksızdım. Fillmore

benden bile rezil görünüyordu; sarkık kenarlı şapkasını ters giymişti, ceketi son gittiğimiz yerin talaşıyla kaplıydı. Yine de girdik. Başımıza gelebilecek en kötü şey dışarı atılmak olurdu.

Gördüğüm manzara karşısında o kadar şaşırdım ki bütün rahatsızlığım bir anda kayboldu. Loş ışığa alışmak biraz zamanımı aldı. Fillmore'un arkasında, koluna tutunmuş sendeliyordum. Tuhaf, doğaüstü bir ses doldu kulaklarıma, soğuk taşlardan yükselen bir homurtu. İçeri girip çıkan yaslı insanlarla kasvetli, devasa bir mezardan farkı yoktu; öte dünyanın bekleme odası gibi bir şey. Isı 12-15 Santigrat. Bodrumda üretilen o tanımlanamaz ağıt dışında müzik yok–milyonlarca karnabahar kafası karanlıkta inliyor sanki. Omuzlarına şal örtmüş kadınlar ellerini kendilerinden geçmişçesine öne uzatıp anlaşılmaz yakarışlarda bulunan dilencilerin umutsuz, kederli görüntüsüyle geviş getiriyorlar.

Böyle şeylerin olduğunu bilirdim; ama mezbahalardan, morglardan ve kadavraların kesilip biçildiği odalardan da haberdardım. İnsan içgüdüsel olarak uzak durur öyle yerlerden. Sokakta yürürken ellerindeki küçük dua kitaplarından satırlar ezberleyen papazlara rastlamışlığım vardı. Kendi kendime, *budala,* diye düşünür, geçer giderdim. Çeşit çeşit hastalıkla karşılaşır insan sokakta, papazlar bunların en çarpıcı örneklerinden sayılmaz. İki bin yıl sonra bu işin aptallığına duyarsızlaşıyor insan. Bununla birlikte, birden kendini bu ortamın içinde bulup papazın bir çalar saat görevi gördüğü o küçük dünyaya şahit olursan tamamen farklı duygulara kapılman mümkün.

Bir an için bütün o salya akıtmalar, dudak oynatmalar anlam kazanmaya başlıyor. Bir şeyler oluyor, beni tamamen şaşkına çevirmese de büyüleyen aptalca bir gösteri sergileniyor sanki. Bütün dünyada, bu loş mezarların bulunduğu her yerde gerçekleşiyordu bu inanılmaz gösteri–aynı düşük ısı, aynı alacakaranlık parıltısı, aynı homurtu, aynı vızıltı. Bütün Hıristiyan aleminde, kararlaştırılmış belli saatlerde, mihrapta bir elinde küçük

bir kitap, değerinde küçük bir çan ya da buhurdanlıkla duran ve anlaşılabilir olsaydı bile zerre kadar anlam taşımayacak bir dilde mırıldanan papazın önünde diz çökmüş insanlar vardı. Kutsuyor onları, muhtemelen. Ülkeyi kutsuyor, hükümdarı kutsuyor; silahları, savaş gemilerini, cephaneyi ve el bombalarını kutsuyor. Mihrabın etrafında Hazreti İsa'nın melekleri gibi giydirilmiş, şarkı söyleyen, alto ve soprano sesli küçük çocuklar var. Masum kuzucuklar. Hepsinin üzerinde cüppe; hepsi de düztaban, üstelik miyop olan papazlar gibi cinsiyetsizler. Cinsiyetsiz bir kedinin kızışma sesleri. Suspansuarla seks, si-minör notasında.

Loş ışıkta elimden geldiğince inceliyordum manzarayı. Büyüleyici olduğu kadar şaşırtıcıydı da. Çağdaş dünyanın her tarafında, diye geçirdim içimden. Dünyanın her yerinde. Harikulade. Yağmur, güneş, dolu, sulusepken, gök gürültüsü, savaş, açlık, veba–hiç fark etmiyordu. Hep aynı düşük ısı, aynı saçmalıklar, aynı potinler, şarkı söyleyen alto ve soprano sesleriyle Hazreti İsa'nın aynı küçük melekleri. Çıkış kapısının yakınında küçük bir kumbara–kutsal görevi sürdürebilmek adına. Tanrı'nın hayır duası kralın ve ülkenin ve savaş gemilerinin ve tahrip gücü yüksek patlayıcıların ve tankların ve jetlerin üzerinden eksik olmasın diye; işçiler atları, inekleri ve kuzuları kesmek için kollarında daha fazla güç bulsunlar diye - çelikten kirişlere delikler açmak için güç, başkalarının pantolonlarına düğme dikmek için güç; havuç, dikiş makinesi ve otomobil satmak için güç; böceklerin kökünü kazımak için güç; ahırları temizlemek, çöp bidonlarını boşaltmak, tuvaletleri temizlemek için güç; manşet atmak ve metroda bilet zımbalamak için güç. Güç... Güç. Bütün bu dudak oynatmalar ve aldatmacalar birazcık güç içindi!

Bir yerden diğerine dolanıp duruyor, bütün gece içtikten sonra insanı çarpan o ayıklıkla inceliyorduk her tarafı. Yakaları kalkık paltolarımızla bir kez bile olsun istavroz çıkarmadan ve birkaç alaycı söz dışında hiç dudak oynatmadan gezinerek hayli dikkat çekmiş olmalıydık. Fillmore ayinin ortasında mihrabın

önünden geçelim diye tutturmasaydı sorun çıkmayacaktı belki de. Çıkışı arıyordu, girmişken şu kutsalların kutsalına bir göz atayım diye düşündü sanırım. Yakın çekim. Papazın önünden sorunsuz geçtik; çıkış yolu olduğunu düşündüğümüz ışık huzmesine doğru yürüyorduk ki adam karanlığın içinden çıkıp önümüzü kesti. Nereye gittiğimizi, ne yaptığımızı bilmek istiyordu. Kibarca çıkışı aradığımızı söyledik. O kadar şaşkındık ki Fransızcası aklımıza gelmediği için çıkış sözcüğünü İngilizce söylemiştik. Papaz tek kelime etmeden kolumuzdan tutup yan kapıdan dışarı attı bizi, göz kamaştırıcı gün ışığına doğru sendeledik. Öyle ani ve beklenmedik olmuştu ki afalladık kendimizi kaldırımda bulduğumuzda. Gözlerimizi kırparak birkaç adım gittikten sonra ikimiz de içgüdüsel olarak dönüp arkamıza baktık; papaz merdivendeydi hâlâ, hayalet gibi bembeyaz kesilmişti, şeytan gibi sövüyordu. Çok öfkelenmişti besbelli. Daha sonra düşününce hak verdim ona. Ama o anda cübbesi ve takkesiyle o kadar saçma göründü ki gözüme, gülmeye başladım. Fillmore'a baktım, o da gülmeye başladı. Bir dakika boyunca orada durup katıla katıla güldük. Rahip o kadar şaşırmıştı ki önce ne yapacağını bilemedi sanırım; sonra birden basamaklardan inip koşmaya başladı, şaka etmediğini anlatmak için de yumruğunu sallıyordu. Kilisenin bahçesinden çıktığında içimden bir ses topuklamamı söyledi. Fillmore'u paltosunun kolundan çekip koşmaya başladım. Fillmore'un dangalaklığı üzerindeydi, "Hayır, hayır! Koşmayacağım!" diyordu. "Hadi!" diye bağırdım, "buradan uzaklaşsak iyi ederiz. Adamın tepesi fena atmış." Ve var gücümüzle yağladık tabanları.

Dijon yolunda bu olanları düşünüp gülerken Florida'da kısa bir süre kaldığım zaman yaşadığım benzer bir hadise geldi aklıma. Florida'nın patladığı yıllardı, binlerce insanla birlikte ben de hazırlıksız yakalanmıştım. Kurtulmaya çalışırken sıkışmıştım oraya, bir arkadaşımla şişenin ağzında bulmuştuk kendimizi, sözün gelişi. Aylak aylak altı hafta takıldığımız Jacksonville ka-

sabası kuşatma altındaydı. Dünyanın bütün berduşları ve daha önce berduşluk yapmamış bir sürü adam Jacksonville'e sürüklenmişti sanki. YMCA, Kurtuluş Ordusu, itfaiye ve polis karakolları, oteller, pansiyonlar, her yer doluydu. Tek bir yatak bile yoktu, her yere bunu belirten tabelalar asılmıştı. Jacksonville sakinlerinin yürekleri nasır bağlamıştı, zırh kuşanmış gibiydiler. Şu bildik yemek meselesine dönmüştük yine. Yemek ve yatacak yer. Yiyecek topraktan geliyordu, vagonlarla–portakal, greyfurt ve başka sulu meyveler. Tren vagonlarının yanından geçip çürük meyve topluyorduk ve o kadarını bulmak bile kolay değildi.

Bir gece, çaresizlik içinde, arkadaşım Joe'yu sinagoga sürükledim, ayinin ortasında. Reformist bir cemaatti; hahamı gözüm tutmuştu ayrıca. Müzik etkilemişti beni–Yahudilerin insanın içine işleyen ağıtları. Ayin biter bitmez hahamın çalışma odasına gidip görüşme ricasında bulundum. Hayli iyi karşıladı beni–niyetimi açıklayıncaya kadar. Ondan sonra müthiş bir korkuya kapıldı. Kendim ve arkadaşım Joe için birkaç kuruş sadaka istemiştim alt tarafı. Bakışından sinagogu bowling sahası olarak kiralamayı teklif ettiğimi sanırdınız. Üstüne üstlük, Yahudi olup olmadığımı sordu birden, dosdoğru. Olmadığımı söyleyince köpürdü. Neden Yahudi bir din adamına gelmiştim yardım istemek için? Hayatım boyunca kendimi Yahudilere Hıristiyanlardan daha yakın hissettiğimi söyledim ona bütün saflığımla. Alçakgönüllülükle söylemiştim bunu, bana özgü bir kusurmuş gibi. Doğruydu da. Gururu filan okşanmadı ama. Hayır, efendim. Dehşete kapıldı. Beni başından savmak için Kurtuluş Ordusu'na bir not yazdı. "Senin gitmen gereken yer orası," dedikten sonra kabaca dönüp koyunlarıyla ilgilenmeye gitti.

Kurtuluş Ordusu tabii ki bize hiçbir şey sunmadı. Adam başı birer çeyreğimiz olsaydı yer yatağı kiralayabilirdik, meteliğimiz yoktu ama. Parka gidip banklara uzandık. Yağmur yağıyordu, gazete örttük üstümüze. Yarım saat geçmeden polisin biri gelip hiç uyarmadan bize öyle bir sopa çekti ki ayağa fırladığımız gibi hiç

o havada olmasak da biraz dans ettik. O geri zekâlı tarafından kıçımdan coplanmak o kadar ağırıma gitti, kendimi öyle sefil, öyle kötü hissettim ki Belediye Binası'nı havaya uçurabilirdim.

Ertesi sabah, o konuksever orospu çocuklarıyla ödeşmek için, erken saatte Katolik papazın kapısını çaldık. Bu kez konuşmayı Joe'ya yaptırdım. Joe İrlandalıydı, hafif bir İrlanda aksam vardı. İstediğinde sulandırmayı bildiği yumuşak, mavi gözleri bir de. Kapıyı siyahlar giymiş bir rahibe açtı ama bizi içeri davet etmedi. O gidip papaz efendiyi getirinceye kadar holde bekleyecektik. Papaz efendi birkaç dakika sonra lokomotif gibi soluyarak geldi. Onun gibi birini o saatte ne tür bir nedenle rahatsız ediyorduk? Bir lokma yemek ve bir yatak, dedik ona bütün masumiyetimizle. Nereden geldiğimizi bilmek istedi hemen. New York'tan. Öyle mi? Öyleyse geldiğiniz gibi oraya dönün evlatlarım dedi ve tek kelime daha etmeden kapıyı yüzümüze kapattı, şalgam suratlı ayı.

Bir saat kadar sonra, iki sarhoş yelkenli gibi bir o yana bir bu yana sürüklenirken papazın evinin önünden geçtik yine. Tanrı şahidimdir, o iri, zampara kılıklı şalgam garajdan bir limuzinle geri geri çıkıyordu! Yanımızdan geçerken purosunun dumanını üfledi gözümüze. "Size bu!" der gibi. Ne limuzindi ama, arkasında iki yedek lastik ve direksiyonda, ağzında kocaman bir puroyla papaz efendi. Corona Corona olmalıydı puro, o kadar kalın ve şehvetliydi. Papaz pek rahattı koltuğunda, ona şüphe yoktu. Üzerinde cüppe olup olmadığını göremedim. Dudaklarından akan yemek sosunu görebildim sadece ve elli sentlik aromasıyla purosunu.

Dijon'a varıncaya kadar eski günleri düşündüm. Bir parça ekmek istemenin insana kendini solucan gibi hissettirdiği o utanç verici anlarda söyleyebileceğim ya da yapabileceğim ama söylemediğim ve yapmadığım şeyleri düşündüm. Cin gibi ayık olmama rağmen geçmişteki hakaretlerin ve yaralanmaların acısını hâlâ hissedebiliyordum. Polisin parkta kıçıma indirdiği copun acısını da hissediyordum–ki bir bagateldi sadece, küçük bir dans, sözün gelişi. Karış karış gezdim Amerika'yı, Kanada'ya

geçtim, Meksika'ya. Her yer böyleydi. Ekmek istiyorsan koşum takımlarını kuşanmak zorundaydın, uygun adım yürüyecektin. Dünya yeşil bir çölle kaplı, betondan ve çimentodan bir halı. Üretim! Daha çok cıvata, daha çok tel örgü, daha çok köpek maması, daha çok çim biçme makinesi, daha çok rulman, daha çok patlayıcı, daha çok tank, daha çok zehirli gaz, daha çok sabun, daha çok diş macunu, daha çok gazete, daha çok eğitim, daha çok kilise, daha çok kütüphane, daha çok müze. *İleri!* Zaman bastırıyor. Embriyo rahim ağzına dayanmış, geçişi kolaylaştıracak tükürük bile yok. Kuru, boğucu bir doğum. Ne bir inilti ne bir cıvıltı. Selam dünya! Makattan yirmi bir pare top atışıyla bir selamlama. "Canım ne zaman çekerse o zaman giyerim şapkamı, içeride veya dışarıdayken," demiş Walt. Başına uyan bir şapka bulabildiğin günler için demiş bunu tabii ki. Zaman bastırıyor ama. Başına uyan bir şapka bulmak için elektrikli iskemleye oturmak gerek bugün. Başlık gibi geçiriyorlar kafana. Sımsıkı. Olsun! Uyuyor.

İlerde önünüze hangi meçhul koridorların açılacağını bilmek için Fransa gibi yabancı bir ülkede olmak, hayat yarım küresiyle ölüm yarım küresini ayıran meridyende yürümek gerekir. *Bedenin heyecanı! Demokratik ruh! Suların kabarması!* Ey yüce Tanrı'm, nedir bu bokun anlamı? Dünya kavrulup çatlamış. Erkekle kadın leşe üşüşen akbaba ailesi misali bir araya geliyor, sonra çiftleşip ayrı ayrı uçuyorlar. Bulutlardan ağır taşlar misali düşen akbabalar. Pençe ve gaga, bundan ibaret! Leş kokusu alma yeteneğine sahip bir burnu olan devasa bir bağırsak aygıtı. *İleri!* Acımaksızın, tutkusuz, sevgisiz, bağışlamaksızın; ileri! Kimseden bir çeyrek isteme, isteyene de verme! Daha çok savaş gemisi, daha çok zehirli gaz, daha çok patlayıcı! Daha çok streptokok! Daha çok roket! Daha çok, daha çok–dünya parçalanıncaya dek.

Trenden iner inmez ölümcül bir hata işlediğimi anladım. Lise pek uzak değildi gardan. Kışın erken bastıran alacakaranlı-

ğında ana cadde boyunca yürüyerek çevreyi kolaçan ettim. Hafiften kar serpiştiriyor, kırağı kaplı ağaçlar pırıl pırıl parlıyordu. Kasvet verici bekleme odalarını andıran iki devasa, boş kafenin önünden geçtim. Sessiz, boş, kasvetli–benim üzerimde öyle bir etki bıraktılar en azından. Vagon vagon hardal üretilen bir kasaba; varillerde, şarap fıçılarında, şık kavanozlarda.

Liseyi görür görmez bir ürperti yayıldı vücuduma. Kendimi o kadar kararsız hissettim ki kapıya vardığımda girip girmemekte bocaladım. Ama dönüş bileti alacak param olmadığı için çok zor değildi karar vermek. Bir an için Fillmore'a bana dönüş parasını havale etmesi için telgraf çekmeyi bile düşündüm ama uydura-cak bahane gelmedi aklıma. Gözlerimi kapatıp içeri girdim.

Bay Müdür okulda değildi, izin günüymüş söylediklerine göre. Ufak tefek bir kambur öne çıkıp beni müdür yardımcısı Bay Sansür'ün bürosuna götürmeyi teklif etti. Kamburun o acayip ve aksak yürüyüşüyle büyülenmiş, biraz gerisinden gidiyordum. Küçük bir canavardan farkı yoktu, Avrupa'nın bütün kıçı kırık katedrallerinin balkonlarında vardır bunlardan bir tane.

Bay Sansür'ün bürosu büyük ve boştu. Kambur, Bay Sansür'ü bulmak için dışarı fırladı, ben de tahta iskemleye oturup beklemeye başladım. Evimdeymişim gibi hissettim kendimi. Odanın havası bir zamanlar Amerika'da oturup saatlerce kuru ağızlı orospu çocuğunun tekinin gelip beni sorguya çekmesini beklediğim yardım derneklerinin bürolarını çağrıştırdı.

Birden kapı açıldı ve Bay Sansür kasıla kasıla içeri girdi. Zor tuttum kendimi kıs kıs gülmemek için. Şu Boris'in giydiği redingotlardan vardı üzerinde, alnında da kocaman bir perçem; ancak Smerdyakov böyle bir perçemle ortalıkta dolanabilirdi. Beni yüreklendirmek için çaba sarf etmeden o vaşak bakışıyla vakur ve soğuk bir biçimde süzdükten sonra hiç zaman kaybetmeden öğrenci listesini, ders saatlerini, sınıfları filan içeren sayfaları çıkardı çekmecesinden; titiz bir el yazısıyla hazırlanmıştı her şey. Ne kadar kömür ve odun yakabileceğimi söyledikten sonra

boş zamanlarımda istediğimi yapmakta özgür olduğumu ekledi hemen. Ağzından duyduğum tek iyi şey bu oldu. Bunu duymak o kadar güven vericiydi ki Fransa için bir dua okudum içimden–ordu ve donanma için, eğitim sistemi için, restoranlar için, kafeler için, her şey için.

Bu anlamsız açıklamalardan sonra masanın üzerinde duran küçük çanı çaldı ve beni Bay Tasarruf'un bürosuna götürmek üzere kambur içeri girdi. Farklı bir hava hakimdi Bay Tasarruf'un bürosuna. Yük istasyonlarını çağrıştırıyordu daha çok, konşimentolardan ve lastik damgalardan geçilmiyordu; kırık kalemlerle kocaman ve ağır muhasebe defterlerine bir şeyler karalayan macun yüzlü memurlar vardı sonra. Kömür ve odun istihkakım ayrıldıktan sonra el arabasıyla öğrenci yurdunun yolunu tuttuk kambur ile. Üst katta bir oda ayrılmıştı bana, etütçülerle aynı katta. Durum mizahi bir boyut kazanmaya başlamıştı. Her an çok tuhaf bir şeyle karşılaşabilirmişim gibi bir duygu vardı içimde. Bir tükürük hokkası mesela. Her şeyden çok savaş hazırlıklarını çağrıştırıyordu, uyku tulumu ve tüfek eksikti sadece–pirinçten bir muşta bir de.

Bana ayrılan oda hayli büyüktü, borusu demirden karyolanın üzerinde dirsek yapan küçük bir soba vardı içerde. Kapının yanında kömür ve odun koymak için büyük bir sandık duruyordu. Pencereler bakkal, fırıncı, kunduracı, kasap gibi geri zekâlı görünümlü hödüklerin yaşadığı bir dizi küçük taş eve bakıyordu. Çatıların üzerinden bir trenin soluk soluğa tırmandığı çıplak tepelere göz attım. Yanık bir isteri çığlığı yükseldi lokomotifin düdüğünden.

Kambur benim için sobayı yaktıktan sonra yemek durumunu sordum. Akşam yemeği saati gelmemişti henüz. Ceketimle yatağa girip yorganı üzerime örttüm. Yanımda altına lazımlığın gizlendiği o ebedi, sarsak sehpa. Çalar saati sehpanın üzerine koyup yelkovanı izlemeye koyuldum. Mavimsi bir ışık sızıyordu dışarıdan. Boş boş sobanın borusuna, tel parçalarıyla bağlanmış

dirseğe bakarken dışarıdan gelen kamyon seslerini dinledim. Kömür sandığı ilgimi çekiyordu. Hayatım boyunca içinde kömür sandığı olan bir odada yaşamamıştım. Ateş de yakmamıştım, çocuklara ders de vermemiştim. Para almadan çalışmamıştım da ona bakarsanız. Hem özgür hem zincire vurulmuş gibi hissediyordum kendimi–insanın kendini seçim öncesinde hissettiği gibi, sahtekârlardan oluşmuş bir listeden doğru adamı seçmeye çalışırmış gibi. Irgat gibi hissettim, elinden her iş gelen biri gibi, bir avcı gibi, serseri gibi, kürek mahkumu gibi, pedagog gibi, solucan gibi, bit gibi. Özgürdüm ama kollarıma ve bacaklarıma kelepçe vurulmuştu. Cebinde bedava yemek kuponu olan demokratik bir insandım ama hareket kabiliyetim yoktu, sesim yoktu. Tahtaya çakılmış bir deniz anası gibi hissediyordum. Yemek zilinin çalmasına on dakika vardı daha. Ürkütücü bir sessizlik hakimdi odaya, sinirlerimi geren bir durgunluk. Küçük kar taneleri yapışıyordu camlara. Bir lokomotif çığlığı duyuldu uzaktan. Soba yanıyor ama ısıtmıyordu. Uyuyakalıp yemeği kaçırmaktan korkuyordum. Bu da boş mideyle sabaha kadar uyanık kalmak demekti. Panikledim.

Zil çalmadan hemen önce yataktan fırladım, kapıyı kilitledim, aşağı inip avluya çıktım. Kayboldum orada. Bitmek bilmez dikdörtgen alanlar, bitmek bilmez merdivenler. Yemekhane arayışıyla deli gibi dolanıyor, binanın birinden çıkıp diğerine giriyordum. Uzun bir sıra oluşturmuş kim bilir nereye giden bir öğrenci grubuna rastladım; prangaya vurulmuş kölelerden farksızdılar, önlerinde de köle başı. Sonunda başında şapkasıyla bana doğru gelen enerjik birini gördüm, adamı durdurup yemekhanenin nerede olduğunu sordum. Doğru adamı durdurmuşum. Bay Müdür'dü karşımdaki, benimle karşılaşmış olmaktan büyük memnuniyet duyduğunu söyledi. Rahatımın yerinde olup olmadığını sordu hemen, benim için yapabileceği bir şey var mıydı? Her şeyin yolunda olduğunu söyledim ama odanın biraz soğuk olduğunu ekleme cesaretini de buldum kendimde. Görülmemiş

bir soğuk hava dalgasıyla karşı karşıya olduğumuza temin etti beni. Arada sırada sis iniyor, kar serpiştiriyordu ama sonra yine ısınıyordu falan filan. Bu arada beni kolumdan tutmuş, yemekhaneye doğru götürüyordu. İyi birine benziyordu. Normal bir tip, diye geçirdim içimden. Onunla samimiyeti ilerlettiğimi, beni çok soğuk bir kış gecesinde odasına davet edip sıcak şarap ikram ettiğini bile hayal ettim. Yemekhanenin kapısına varıncaya kadar geçen birkaç dakika boyunca birçok şey daha hayal ettim. Kapıya vardığımızda birden elimi tutup sıktı, sonra şapkasını çıkarıp iyi geceler diledi. O kadar şaşırmıştım ki ben de şapkamı çıkardım. Kısa bir süre sonra öğreneceğim üzere oranın adeti öyleymiş. Bir öğretmenin ya da Bay Tasarruf'un yanından geçerken şapkanı çıkarıyordun. Aynı adamın yanından bin kere geçebilirdin. Fark etmiyordu. Her seferinde şapkanı çıkarıp onu selamlamak zorundaydın, şapkan yıpranmış olsa bile. Kibarlık böyle gerektiriyordu.

Neyse, yemekhaneyi bulmuştum. New York'un Batı Yakası'ndaki kliniklerden farksızdı; beyaz fayans döşenmiş duvarlar, çıplak ampuller, mermer masalar ve borusu dirsekli kocaman bir soba tabii ki. Yemek hazır değildi henüz. Sakat bir tip tabak, çanak, çatal, bıçak ve şarap taşıyordu masalara. Bir köşede birkaç genç hararetli bir biçimde sohbet ediyordu. Yanlarına gidip kendimi tanıştırdım. Sıcak karşıladılar beni. Fazla sıcak hatta. Tam olarak sökemedim. Yemekhane bir anda dolmaya başlamıştı; herkes kısaca kendini tanıttı. Sonra etrafımda bir çember oluşturdular, bardaklara şarap doldurup şarkı söylemeye başladılar...

Geçen gece asılı bir adamı düzdüğümü hayal ettim
Zeus adına;
Rüzgâr kamışımın üzerine esti,
Ve bir ileri bir geri salındı asılı adam,
Havaya sıçramak zorunda kaldım,

Onu düzebilmek için,
Zeus adına,
Fazlasıyla dar bir yarık düzerseniz,
Zeus adına,
Tahriş edebilirsiniz kolaylıkla,
Fazlasıyla geniş bir yarık düzerseniz,
Zeus adına,
Nereye boşaldığınızdan emin olamazsınız;
Otuzbir çekmekse can sıkıcıdır,
Kimse asla mutlu olmaz,
Zeus adına.

Şarkı biter bitmez Quasimodo yemeğin hazır olduğunu duyurdu.

Neşeli bir grup oluşturuyordu etüt öğretmenleri. Sürekli geğiren ve masaya oturmadan önce mutlaka sıkı bir osuruk sallayan Kroa örneğin. Arka arkaya on üç kez osurabiliyordu bana söylendiğine göre. Kimse kıramamıştı rekorunu. Sonra Bay Prens vardı, akşamları kasabanın merkezine indiğinde smokin giymeyi seven eski bir atlet; cildi harikuladeydi, kız cildi gibi; asla şarap içmez, kafa yormayı gerektirecek hiçbir şey okumazdı. Onun yanında yarıktan başka bir şey düşünmeyen Küçük Paul oturuyordu, Midi'den, her gün şu cümleyi söylerdi–"Perşembe gününden itibaren kadınlardan söz etmeyeceğim artık." O ve Bay Prens ayrılmaz bir ikili oluşturuyorlardı. Sonra Passeleau vardı, tıp okuyan ve sürekli herkesten borç alan gerçek bir çapkın; Ronsard, Villon ve Rabelais'i dilinden düşürmezdi. Karşımda Mollesse oturuyordu, etin birkaç gram eksik olup olmadığını öğrenmek için tartılmasında ısrar eden, grubun kışkırtıcısı ve organizatörü. Revirdeki odalardan birinde kalıyordu. Bay Tasarruf baş düşmanıydı ki herkes Bay Tasarruf'tan nefret ettiği için ona saygınlık kazandırdığı söylenemezdi. Mollesse kanka olarak Le Pénible adında birini seçmişti, tasarrufun alâsını sağlayıp

herkese borç para veren, kartal profilli haşin bir tip. Albrecht Dürer'in gravürlerinden çıkmış gibiydi–Ortaçağ Alman şövalyelerinin panteonunu oluşturan haşin, hırçın, huysuz, buruk, bahtsız ve içine kapanık şeytanların bir bileşimi. Şüphesiz Yahudi. Her nasılsa, benim gelişimden kısa süre sonra bir trafik kazasında öldü, yirmi beş frank borçluydum ona. Yanımda oturan Renaud dışında diğerleri belleğimden silinmişti; mühendis, mimar, dişçi, eczacı, öğretmen gibi, meslek dünyasını oluşturan renksiz bireyler sınıfına aittiler. Daha sonra kendilerine paspas yapacakları odun kafalılardan farkları yoktu aslında. Sıfırdılar kelimenin tam anlamıyla, saygın ve yürekler acısı yurttaşlığın özünü oluşturan solda sıfırlar. Başlarını öne eğip yemeklerini yerler, ikinci porsiyon için herkesten önce onlar yaygarayı koparırdı. Derin uyur, asla şikâyet etmezlerdi; ne neşeliydiler ne de kasvetli. Dante'nin cehennemin dehlizlerini layık gördüğü kayıtsız tipler. Kaymak tabakacılar.

Yemek biter bitmez kasabanın merkezine inmek gibi bir gelenek vardı, yemekhane görevi söz konusu değilse tabii ki. Kafeler vardı kasabanın merkezinde–Dijon'un uyuşuk tüccarlarının iskambil oynayıp müzik dinlemek için toplandığı devasa, kasvet verici salonlar. Sıcaktı kafelerin içi, haklarında söyleyebileceğim en iyi şey bu. Koltuklar da hayli rahat sayılırdı. Bir bira ya da kahve için sizinle oturup gevezelik edecek birkaç fahişe de bulunurdu mutlaka. Öte yandan müzik berbattı. Ne müzik! Kış gecelerinde, Dijon gibi iğrenç bir delikte, hiçbir şey bir Fransız orkestrasından daha kasvet verici, daha sinir bozucu olamaz. Özellikle her şeyin cebirsel ve diş macunu kadar hijyenik bir ritim üzerine gıcırtılar ve osuruklar biçiminde yayıldığı, kadınlardan oluşan şu dehşet verici orkestralar. Saatte bilmem kaç frank karşılığında sunulan hışırtı ve gıcırtı - gerisinin canı cehenneme. Tanrım, ne melankoli! Koca Öklit arka ayakları üzerine dikilip siyanür içmiş sanki. Fikir alanı us tarafından o denli kötüye kullanılmıştır ki, müziği yapılacak bir şey kalmamıştır

geriye, akordeonun aralık kaburgalarından esip havayı paramparça eden rüzgârdan başka. O ileri karakolda müzikten söz etmek idam mahkumunun hücredeyken şampanya düşleri görmesinden farksızdı zaten. Endişelerimin sonuncusuydu müzik. Her şey o kadar kasvet verici, o kadar soğuk, o kadar çıplak ve griydi ki, yarık bile düşünemiyordum. İlk gece odama dönerken kafelerden birinin kapısında *Gargantua*'dan bir alıntıya rastladım. Morgdan farksızdı kafenin içi. Yine de, *ileri!*

Boş zamanım çoktu ama meteliksizdim. Konuşma ağırlıklı iki üç ders veriyordum günde topu topu. Ve o zavallı orospu çocuklarına İngilizce öğretmenin ne yararı vardı? Yüreğim parçalanıyordu onlar için. Öğlene kadar harıl harıl *John Gilpin'in Gezintisi*'ni ezberle, öğleden sonra da ölü bir dili öğrenmek için bana gel. Virgil okuyarak ya da *Hermann und Dorothea* gibi anlaşılması imkânsız saçmalıklara dalarak kaybettiğim zamanı düşündükçe... Delilik! Öğrenimmiş, boş kese! Faust'u tersinden ezbere okuyabilen; o dürüstlük timsali, ölümsüz Goethe'sinin kıçını iyice yalamadan tek bir kitap bile yazamayan Carl geldi aklıma. Zengin bir kancığın nabzına göre şerbet verip kendine yeni bir çift çamaşır aldıracak kadar bile çalışmıyordu kafası ama. Nedense insanı ekmek kuyruklarına ve sığınaklara sürükleyen iğrenç bir şey vardı geçmişe duyulan bu özlemde. Bu ruhani dolapta da geri zekâlının tekinin Big Bertha'ların, savaş gemilerinin, patlayıcıların üzerine kutsal su serpmesine izin veren bir iğrençlik söz konusuydu. Klasikleri sindirmiş olan herkes düşmandır insanlığa.

Ve ben Fransız-Amerikan dostluğunun misyonerliğini yapmaya çalışıyordum - sağa sola saldırdıktan, sınırsız acıya ve sefalete neden olduktan sonra evrensel barış düşleri kuran bir cesedin elçisi. Peh! Ne anlatmamı bekliyorlardı benden acaba? *Çimen Yaprakları*'nı mı, gümrük duvarlarını mı, Bağımsızlık Bildirgesi'ni mi, son çete savaşlarını mı? Neyi anlatmamı istiyorlardı, ben bunu bilmek istiyordum. Size şu kadarını söyleyeyim–

hiç söz etmedim bunlardan. Aşkın fizyolojisi üzerine bir dersle başladım kafadan. Filler nasıl sevişir - dâhiyane! Yangın gibi sardı okulu. Ertesi gün boş yer yoktu sınıfta. O ilk İngilizce dersinden sonra kapıda bekliyorlardı beni, o kadar iyi anlaşıyorduk. Her tür soruyu sorabiliyorlardı, o güne kadar hiçbir şey öğrenmemişlerdi sanki. Bıraktım sorsunlar. Daha da iç gıdıklayıcı sorular sormayı öğrettim onlara. *Ne isterseniz sorun!* - buydu düsturum. Özgür ruhlar ortamının tam yetkili temsilcisiydim. Heyecan ve coşku yaratmak için oradaydım. "Bazı yanlarıyla," diye başlıyor söze ünlü astronom, "madde dünyası anlatılmakta olan bir masal gibi bitiyor izlenimi uyandırır, bir hayal gibi hiçliğe karışır." Öğrenim denen boş kesenin altındaki genel duygu da böyle bir şey. Şahsen, inanmıyorum. O orospu çocuklarının gırtlağımızdan aşağı zorlamaya çalıştıkları hiçbir şeye inanmıyorum.

Ders aralarında, okuyacak kitabım yoksa yatakhaneye çıkıp etütçülerle muhabbet ediyordum. Çevrelerinde olup bitenlerden son derece hoş bir biçimde habersizdiler - özellikle sanat dünyasından bihaber. Öğrenciler kadar neredeyse. Çıkış işareti olmayan, özel ve küçük bir tımarhaneye tıkılmıştım sanki. Bazen kemer altlarına gizlenip kirli bardaklarına tıktıkları kocaman ekmek parçalarıyla dolanan çocukları seyrediyordum. Ben de sürekli aç geziyordum çünkü sabahın köründe, yatak tam kıvamına girmişken kalkıp kahvaltıya inmem söz konusu bile değildi. Koca bir tas kahve ve beyaz ekmek, yanında tereyağı bile yok. Öğle yemeği; lezzet katmak için içine biraz et konmuş fasulye ya da mercimek. Pranga mahkumlarına, taş kırıcılara layık. Şarap bile boktandı. Her şey ya sulandırılmış ya da kabartılmıştı. Kalori vardı ama mutfak yoktu. Bay Tasarruf sorumluydu bunlardan. Öyle diyorlardı. Ben inanmıyordum. Ona sunulan bütçeyle elinden geleni yapıyordu muhtemelen Bay Tasarruf. Kabızlıktan ya da ülserden mustarip olup olmadığımızı sormuyordu; damaklarımızın hassas olup olmadığını ya da bir kurdun bağırsaklarına sahip olup olmadığımızı sormuyordu. Neden sorsun? Tabak

başına bilmem kaç kaloriyle bilmem kaç kilovat enerji üretmesi için para ödüyorlardı ona. Beygir gücüyle ölçülüyordu her şey. Macun yüzlü muhasebecilerin sabah, öğle, akşam işledikleri büyük defterlere özenle kaydediliyordu her şey. Gelir ve gider, sayfanın ortasından kırmızı çizgiyle ayrılmış.

Avluda genellikle aç bilaç dolanırken hafiften delirirdim bazen. Budala Charles gibi, zavallı adam - ne var ki benim elim sende oynayacak bir Odette Champdivers'ım yoktu. Öğrencilerden sigara dileniyor, bazen derste onlarla birlikte kuru ekmek yiyordum. Soba sürekli söndüğü için odun istihkakımı kısa sürede tükettim. Muhasebecileri biraz odun almaya ikna etmek için iflahım gevriyordu her seferinde. Sonunda tepemi o kadar attırdılar ki sokağa çıkıp Araplar gibi odun aramaya başladım. Dijon sokaklarındaki yakacak odun ve tahta kıtlığı şaşırtıcıydı. Bununla birlikte, bu arayış tuhaf yerlere götürdü beni. Yanılmıyorsam ölmüş bir müzisyen olan Philibert Papillon'un adının verildiği ve bir sürü randevuevinin bulunduğu sokağı keşfettim. Her zaman neşeliydi bu muhit, yemek kokuları ve asılmış çamaşırlar ile. Arada sırada randevuevlerinden birinin salonunda istirahat eden bir geri zekâlıya rastlıyordum. Büyük mağazalarda gördüğüm zavallılardan çok daha iyi durumdaydılar bana sorarsanız. Zaman zaman ısınmak için giriyordum büyük mağazalara. Onlar da aynı nedenden dolayı oradaydılar sanırım. Kendilerine kahve ısmarlayacak birilerine rastlamayı umuyorlardı. Soğuğun ve yalnızlığın etkisiyle biraz delirmiş gibiydiler. Gecenin mavisi üzerine çöktüğünde bütün kasaba biraz delirmiş gibi görünürdü aslına bakarsanız. Haftanın herhangi bir gününde kıyamet kopuncaya dek yürüseniz bile tek bir coşkulu insana rastlayamazdınız. Yünlü çamaşırlara sarınmış, gidecek yerleri olmayan altmış-yetmiş bin kişi, belki de daha fazla. Vagonlar dolusu hardal üretiliyordu. Kadınlardan oluşan orkestralar Şen Dul'u gıcırdatıyordu. Büyük otellerde gümüş çatal bıçak takımları... Dükün sarayı her gün biraz daha çürüyordu. Buz tutmuş ağaçlar feryat

ediyordu. Üniversite Goethe'nin ölümünü ya da doğumunu kutluyordu, hangisi olduğunu hatırlamıyorum (ölümler kutlanır genellikle.) Her halükarda saçmalığın daniskasıdır, herkes esneyip gerinir.

Dışarıdan gelirken avluya girdiğimde derin bir anlamsızlık duygusuna kapılırdım. Dışarısı soğuk ve kasvetli, içerisi soğuk ve kasvetli. İğrenç bir verimsizlik çökmüş kasabanın üzerine, ezber bilginin sisi. Geçmişin posası, külü. Derslikler iç avludaydı; Kuzey ormanlarında rastlanan küçük barakalar, seslerini diledikleri gibi kullanan pedagoglar. Karatahtalarda cumhuriyetin müstakbel yurttaşlarının unutmak için bir ömür harcayacakları bir sürü anlamsız sözcük, hokus pokus. Arada sırada veliler binanın girişindeki büyük salona davet edilirdi; Molière, Racine, Corneille, Voltaire gibi eski kahramanların büstleri vardı o salonda, ölümsüzlerden biri balmumu müzesine dahil edildiğinde kültür bakanının ıslak dudaklarla duyurduğu bütün korkuluklar (Villon'un, Rabelais'in, Rimbaud'nun büstüne rastlayamazdın ama.) Neyse, veliler ve devletin genç beyinleri yönlendirmek için kiraladığı beyaz gömlekliler bütün ağırbaşlılıklarıyla toplanırdı o salonda. Hep yönlendirme, beyni daha çekici hale getirme amaçlı bir bahçe düzenlemesi. Öğrenciler de katılırdı bu toplantılara zaman zaman - fidanlıktan çok geçmeden alınıp belediyeye ait çimenlikleri süslemek üzere nakledilecek günebakan çiçekleri. Kimileri tozu eski bir kombinezonla kolayca alınabilen plastik bitkileri andırıyordu. Akşam olup yatakhanelerine çekildiklerinde ellerine patlatıyordu hepsi. Yatakhane! Kırmızı ışıkların yandığı, zilin itfaiye sireni gibi çaldığı, eğitimsel hücrelere varma gayretiyle adımların altının oyulduğu yatakhane.

Öğretmenler vardı bir de! İlk birkaç gün içinde birkaç tanesiyle el sıkışacak kadar ilerleme kaydettim; kemerlerin altında karşılaştığımızda şapka çıkarıp selamlaşıyorduk tabii ki. Ama şöyle candan bir konuşma, köşedeki bara gidip bir içki içmek filan, nerede? Tasavvur bile edilemezdi. Ödleri boklarına ka-

rışmış gibi görünüyordu çoğu zaten. Neyse, ben bir başka hiyerarşiye aittim. Bitlerini paylaşmazlardı benim gibilerle. Onlara bakmak bile canımı o kadar sıkıyordu ki karşıdan geldiklerini gördüğümde içimden küfrü basardım. Ağzımda sigara, şapkamı gözlerimin üzerine indirip sütunlardan birine yaslanır, selamlama mesafesine geldiklerinde sıkı bir balgam sallayıp şapkamı çıkarırdım. Ağzımı açıp tek kelime etme zahmetine bile katlanmaz, içimden "Siktir git lan!" diye söylenmekle yetinirdim.

Bir hafta sonra bütün ömrümü orada geçirmişim duygusuna kapıldım. İçinden çıkamadığım kanlı, dehşet verici bir karabasandan farkı yoktu. Komaya giriyordum düşündüğümde. Geleli birkaç gün olmuştu henüz. Gece. Puslu ışıkların altında sıçanlar gibi evlerine koşuşturan insanlar. Elmas uçlu bir kötülükle parıldayan ağaçlar. Binlerce kez düşündüm bunları. Gardan Lise'ye yürümek Danzig Koridoru'nda gezintiye çıkmaktan farksızdı; her şey tırtıklı, yarık, siniri alınmış. Kuru kemiklerden, kefene sarılmış çarpık ve sinsi bedenlerden oluşmuş bir sokak. Lise'nin kendisi ince bir kar gölünün içinden yükseliyordu sanki; Tanrı'nın ya da Şeytan'ın deli gömleği kuşanarak aslında hamamcı rüyasından başka bir şey olmayan bir cennete tahıl öğüttüğü dünyanın merkezini işaret eden, baş aşağı bir dağ. Pırıl pırıl, güneşli tek bir gün hatırlamıyorum. Tren raylarının kızıl tepelere yuvalandığı buz tutmuş bataklıklardan yuvarlana yuvarlana gelen soğuk ve yapışkan sisten başka bir şey hatırlamıyorum. Garın yakınında, sarı gökyüzünün altında gizlenmiş, iki kenarına kulübeler dizili bir kanal vardı, nehir de olabilir. Bir de kışla vardı bir yerlerde yanılmıyorsam çünkü arada sırada ufak tefek sarı tenli Çinlilere rastlıyordum - bol üniformalarının içinde talaşla desteklenmiş boyalı iskeletler gibi bakan, afyon suratlı, iğrenç cüceler. Lanet yerin ortaçağ duygusu şeytani bir biçimde korkutucu ve inatçıydı; büstler alçak sesli iniltilerle bir ileri bir geri sallanıyor, oluk süslemelerinden kırık boyunlu caniler gibi sarkıp birden üzerinize sıçrıyordu. Sürekli arkama bakıp

duruyor, kirli bir çatal saplanacak bir yengeç gibi yürüyordum. St. Michel Kilisesi'nin ön cephesine yapıştırılmış bütün o büstler, o küçük şişman canavarlar peşimden geliyordu daracık ve yamru yumru ara sokaklarda. St. Michel'in ön cephesi geceleri bir fotoğraf albümü gibi açılır, basılı sayfanın dehşetiyle yüzleştirirdi insanı. Işıklar sönüp karakterler silinerek sözcükler kadar ölü olduklarında, işte o zaman harikuladeydi ön cephe; boğumlu cephenin her çatlağında gece rüzgârının uğultusunu duyabilirdiniz, soğuktan kaskatı kesilmiş cüppelerin üzerinden sis ve kırağı akardı pelin özü gibi.

Her şey arkasını önüne dönmüş gibi görünürdü kilisenin civarında. Kilisenin kendisi yüzyıllar boyunca yağmur ve karda kaydedilen ilerlemeyle temelinden oynamıştı mutlaka. Edgar-Quinet Meydanı'nda yatıyordu kilise, rüzgâra karşı diz çökmüş ölü bir katır gibi. Monaie Sokağı boyunca rüzgârın ıslığını duyabilirdiniz; otobüslerin ve yirmi katırlık konvoyların geçişini zorlaştıran kazıkların arasından dönüp gelirdi. Sabahın erken saatlerinde o çıkıştan topuklarken obur bir keşiş gibi kukuletalı cübbesini kuşanmış Bay Renaud'ya rastlardım bazen; on altıncı yüz yıl dilinde bir şeyler mırıldanırdı bana. Adımlarımı Bay Renaud'nun adımlarına uydurur, yağlı gökyüzünde delik bir balon gibi sönen ayın altında metafizik aleme dalardım hemen. Sarih ve kuru bir konuşması vardı Bay Renaud'nun, koyu bir Brandenburg aksanıyla. Tam gaz Goethe ya da Fichte'den girerdi bana, avlunun rüzgârlı köşelerinde geçen yılın gök gürültüsü gibi gümbürdeyen derin pes seslerle. Yucatan halkı, Zanzibar halkı, Tierra del Fuego halkı, kurtarın beni bu domuzdan! Kuzey kuşatmış etrafımı, fiyortlar buz tutmuş. Sivri zirveleriyle tepeler, çılgın ışıklar. Hıristiyanlığın Etna'dan Ege Denizi'ne kadar heyelan gibi yayılan iğrenç nakaratı. Her şey donmuş, akıl buzla kaplanmış ve bitlerin kemirdiği azizlerin boğulma çağıltısı var geri zekâlının melankolik hüznünde. Ben beyazım ve yünlülere sarılmışım; kundaklanmışım, kösteklenmişim, kötürümleşmi-

şim ama benim payım yok bunda. İliğime kadar beyazım, soğuk alkali bir kaide üzerinde ama safran uçlu parmaklarla. Beyaz, evet, öğrenim kardeşliğinin bir üyesi değil ama, yürekte Katolik değil. Beyaz ve acımasızım, benden önce Elbe'ye yelken açan adamlar gibi. Denize bakıyorum, göğe bakıyorum, anlaşılmaz olana, uzaklığıyla yakın olana.

Üstüne bastığınız kar rüzgârda uçuşur, gıdıklar, ısırır, fısıldar, döner, ıslatır, üzerinize dökülür, parçalanır, serpilir. Güneş yok, kırılan ve kükreyen dalgalar yok. İnsanın böğrüne ok gibi saplanan Kuzey rüzgârı sadece - dondurucu, hain, aç gözlü, kavurucu, felç edici. Hızlı, sert bakışlardan kaçar gibi kıvrılarak dönen sokaklar. Kafesli pencereler boyunca akar, kiliseyi çepeçevre sarar, heykelleri ve anıtları yerle bir eder, çimleri sertleştirir, toprağın kokusunu emerler. Hiçbir şeyin artık parıldatamayacağı, donmuş, beton kadar sert bir çim. Hiçbir ay simle işlemeyecek kayıtsız vaatlerini. Ruhsuz bir duraklamaya girmiş mevsimler, ağaçlar sararıp solmuş, vagonlar mikadan tekerleklerinin üzerinde gacır gucur ilerliyor. Beyaz zirveli tepelerin çukurlarında donuk, omurga yoksunu bir Dijon uyukluyor. Güneye, safir kumtaşlarına doğru yürüyen huzursuz ruhlardan başka ayakta ve yürüyen tek canlı yok. Ben dolanıyorum ama, yürüyen bir hayalet, bu mezbaha geometrisinin soğuk zekâsı karşısında dehşete kapılmış bir beyaz adam. Kimim ben? Ne arıyorum burada? Kötü niyetin soğuk duvarlarının arasına düşmüşüm; soğuk gölün dibine doğru çırpına çırpına batan bir beyaz adam, üzerimde kafataslarından oluşmuş bir dağ. Toprak bilir adımlarımı karanlık dehlizlerinde, rüzgârını hisseder adımımın, soluğu ve sarsıntıyı hisseder. Öğrencilerin kıyılıp doğrandıklarını duyuyorum ama yarasa pisliği damlıyor yukarıdan, şapırdıyor mukavvadan altın kanatlarıyla. Trenlerin kafa kafaya çarpıştıklarını duyuyorum, zincirler takırdıyor, lokomotif soluk soluğa, homurdanıyor, kokluyor, buhar salıyor, işiyor. Berrak sisin içinden yinelemenin kokusuyla, sarı akşamdan kalmalıklarla, Tanrı'nın kancaları ve

biley taşı ile geliyor bana her şey. Tam merkezde, Dijon'un çok altında, ışık ve bolluk ülkesinin yamaçlarında Tanrı Ajak duruyor; omuzları değirmen çarkına bağlanmış, zeytinler eziliyor ve yeşil bataklığın suyu vıraklayan kurbağalarla canlanıyor.

Sis ve kar, soğuk enlem, ağır öğrenim, mavi kahve, tereyağsız ekmek, çorba ve mercimek, domuz etiyle pişirilmiş fasulye, bayat peynir ve berbat şarap bütün mapushaneyi kabız etmişti. Ve herkesin bok dolu olduğu bir zamanda tuvaletin boruları dondu. Karınca tepeleri gibi yığılmaya başladı bok; kaideden inip yere salmak zorunda kalıyordun. Sert ve donuk duruyordu orada bok parçaları, karların erimesini bekleyerek. Perşembe günleri kambur, küçük bir el arabasıyla gelip süpürge ve faraşla donmuş dışkıyı arabaya naklettikten sonra sakat bacağını sürüye sürüye gidiyordu arabasını iterek. Tuvalet kâğıdından geçilmiyordu koridor; sinek kâğıdı gibi yapışıyordu ayakkabıların tabanlarına. Hava biraz ısınınca koku yoğunlaşmaya başladı; altmış kilometre ötedeki Winchester'dan duyulabilirdi. Sabahları o kesif bok kokusunun içinde elinde diş fırçasıyla dururken koku o denli güçlüydü ki başın dönüyordu. Deliğe tükürebilmek için sıraya giriyorduk flanel gömleklerimizle; Verdi'nin muhteşem operalarından farksızdı–makaralar ve şırıngalarla koro ekibi. Geceleri, hazırlıksız yakalandığımda Bay Sansür'ün özel tuvaletine koşuyordum, binanın hemen girişinde. Büyük aptestim hep kanlı. Onun tuvaletinin de sifonu çalışmıyordu ama oturabiliyordun hiç olmazsa. Küçük yığınımı ona duyduğum saygının bir ifadesi olarak orada bırakıyordum.

Akşamları yemek bitmek üzereyken gece bekçisi gelirdi içeri kendi payına biraz neşelenmek için. Kurumda yakınlık kurabildiğim tek insandı. Bir hiç. Bir fenerle bir deste anahtar taşırdı yanında. Sabaha kadar dolanır dururdu robot gibi. Bayat peynir elden ele geçirilmeye başlandığında bir bardak şarabını içmek

için damlardı. Öylece dururdu orada, eli öne doğru uzanmış, saçı sert ve kıvırcık, yanakları kırmızı, bıyığında kar parıltıları. Bir şeyler gevelerdi ve Quasimodo ona şarap şişesini getirirdi. Sonra iki ayağını yere sağlam basıp bir dikişte içerdi şarabı. Midesine yakut taşları döküyor gibi gelirdi bana. Bana dokunan bir şey vardı bu harekette. Şefkatin tortusunu indiriyordu midesine, sanki dünyanın bütün sevgisi ve merhameti kafaya dikilebilirmiş gibi. Tavşan kadar değer vermiyorlardı adama. Turşu yatırmak için kullanılan salamura kadar değeri yoktu bu düzende. Canlı bir bok parçası. Ve farkındaydı bunun. Şarabı midesine indirdikten sonra etrafına bakıp bize gülümsediğinde dünya parçalara ayrılırdı sanki. Uçurumun öte yanından gönderilmiş bir gülümseme. Ve kokuşmuş, çağdaş dünyamız yatıyor uçurumun dibinde, bataklık misali; üzerinde, bir serap gibi, bu kararsız gülümseme sallanıyor.

Gece yürüyüşlerinden birinden döndüğümde de bu gülümseme karşıladı beni. Kapıda durup ihtiyarın turunu tamamlamasını beklediğimi anımsıyorum, kendimi o kadar iyi hissediyordum ki sonsuza dek bekleyebilirdim orada. Yarım saat sürdü belki kapıyı açması. Dingin ve huzurlu baktım çevreme, içime çektim her şeyi; okulun önündeki sicimi andıran dalları bükük ölü ağaç, geceleyin renk değiştirip karşıda daha belirgin bir şekilde kıvrılan evler, Sibirya steplerinden gelen trenin sesi, Utrillo tarafından boyanmış parmaklık, gökyüzü, derin tekerlek izleri. İki âşık belirdi; birkaç adımda bir durup birbirlerine sarılıyorlardı, onları gözümle daha fazla izleyemeyince ayak seslerine kulak kesildim; ani duruş, sonra ağır ve amaçsız bir yürüyüş. Bir parmaklığa yaslandıklarında bedenlerindeki sarkışı ve çöküşü hissedebiliyor, kucaklaşma öncesinde kasları gerildiğinde ayakkabılarının gıcırtısını duyabiliyordum. Dolanıyorlardı kasabanın çarpık sokaklarında, suyu kömür kadar kara ve donuk kanala doğru. Olağandışı bir şey vardı o âşıklarda. Onlar gibi iki kişi daha bulamazdınız Dijon'da.

Bu arada ihtiyar, binayı turluyordu; anahtarlarının şıngırtısını, botlarının hışırtısını, o tekdüze, robotumsu yürüyüşünün sesini duyabiliyordum. Sonunda büyük kapıya yaklaştı. Devasa, kemerli bir kapıydı, kale hendeği eksikti sadece. Anahtarı kilide soktu; elleri sertleşmiş, beyni uyuşmuştu. Kapıyı açtığında başının üzerinden küçük kiliseyi taçlandıran pırıl pırıl takımyıldızları gördüm. Bütün kapılar kilitli, bütün hücreler sürgülüydü. Kitaplar kapalı. Hemen tepemde asılı duruyordu gece, hançer ucu kadar keskin ve manyak gibi sarhoş. İşte, karşımdaydı, boşluğun sonsuzluğu. Kilisenin üzerinde takımyıldızlar bir piskopos tacı misali; kış ayları boyunca her gece kilisenin üzerinde görürdünüz onları. Yakın ve parlak, bir avuç hançer ucu, saf boşluğun göz kamaştırıcı ışığı. Binanın girişine kadar eşlik etti bana ihtiyar. Kapı usulca kapandı. Ona iyi geceler dilerken o umarsız, umutsuz gülümsemeyi yakaladım yine; yitik bir dünyanın kıyısında parlayan bir göktaşı gibi. Yemekhanede görüyordum onu her gün, başını geriye atıp yakutları midesine indirirken. Bütün Akdeniz gömülüydü sanki adamın içine - portakal bahçeleri, servi ağaçları, kanatlı heykeller, tahta tapınaklar, masmavi deniz, donuk masklar, gizemli sayılar, efsanevi kuşlar, safir gökler, kartal yavruları, güneşli koylar, kör ozanlar, sakallı kahramanlar. Bunlar yok oldu artık. Kuzeyden düşen çığın altında kaldılar. Sonsuza dek ölü, toprağın altında. Bir anı. Çılgınca bir umut.

Bir anlığına şosede duruyorum. Her şeyde gizem, yavanlık, insanın içine işleyen bir boşluk. Sonra hızlı adımlarla duvara yakın çakıl yol boyunca yürümeye başlıyorum, kemerleri ve sütunları geçiyorum, demirden merdiveni geçiyorum, bir avludan diğerine. Her yer sıkı sıkıya kilitli. Kış için. Yatakhaneye giden geçidi buluyorum. Kirli ve buzlu pencerelerden hastalıklı bir ışık vuruyor merdivene. Duvarların sıvası dökülüyor. Taşların içi oyuk, tırabzan gıcırdıyor; kaldırım taşlarından akan buğulu ter merdivenin üzerindeki zayıf kırmızı ışıkla delinen sarımtırak ve belirsiz bir ortam oluşturuyor. Son basamağı çıktığımda

ter ve dehşet içindeyim. Zifiri karanlıkta boş koridorları dolaşmaya başlıyorum; bütün odalar boş, kilitli, küflenmekte. Elimi duvarda gezdirip anahtar deliğini arıyorum. Kapının tokmağına yapıştığımda panik halindeyim. Beni her an geri çekebilecek bir el sürekli yakamda. Odaya girer girmez kapıyı kilitliyorum. Boğazlanmadan ya da kafama bir balta yemeden odama girebilmek her gece yeniden gerçekleştirdiğim bir mucize. Koridorda sıçanlar koşturuyor. Başımın üzerindeki kalın kirişlerin arasında bir şeyler kemirip duruyorlar. Işık yanık sülfür gibi parlıyor, mide bulandırıcı bir koku var hiç havalandırılmayan odada. Köşede kömür sandığı duruyor, bıraktığım gibi. Ateş sönmüş. Sessizlik öyle yoğun ki Niagara Şelalesi gibi çağıldıyor kulaklarımda.

Büyük, boş bir özlem ve korku içinde, bir başımayım. Bomboş bir odada dilediğimce düşünebilirdim. Sadece ben ve düşüncelerim, korkularım. En saçma düşüncelere dalabilir, dans edebilir, tükürebilir, yüzümü ekşitebilir, küfredebilir, inleyebilirdim–kimse bilmez, kimse duyamazdı. Böylesine kesin bir mahremiyetin düşüncesi bile beni delirtmeye yeter. Tertemiz bir doğumdan farksız. Her şey uzak. Ayrı, çıplak, yalnız. Hem huzur hem de ıstırap. Zaman desen istemediğin kadar. Her saniye bir dağ gibi yığılır üzerine. Boğulursun içinde. Çöller, denizler, göller, okyanuslar. İnip kalkan bir kasap satırıdır zaman. Hiçlik. Dünya. Ben ve ben olmayan. *Oomaharumooma*. Her şeyin bir adı olmalı. Her şey öğrenilmeli, sınanmalı, yaşanmalı. *Rahatına baksana şekerim.*

Lav akıntıları gibi iniyor sessizlik. Uzakta, kıraç tepelerde, lokomotifler ticari ürünleriyle büyük metalürjik bölgelere doğru yol alıyorlar. Çelikten ve demirden yatakların üzerinde yuvarlanıyorlar; toprak kömür kırıntısı, cüruf ve değerli mor madenlerle kaplı. Eşya vagonunda haddelenmiş demir, travers, tel, varak ve saç plaka, sıcak bükülmüş çemberler ve Zorès madeni. Tekerlekler U-80 milimetre ya da daha kalın. Anglo-Norman mimarisinin harikulade örneklerinin önünden, yayaların ve ku-

lamparaların önünden, açık ocakların önünden, Bessemer değirmenlerinin önünden, dinamo ve transformatörlerin önünden, pik demir dökümün ve çelik külçelerinin önünden geçiyor. Özgür halk, yayalar ve kulamparalar, süs balıkları ve cam elyafından palmiyeler, ağlayan eşekler; çapraşık sokaklarda özgürce dolaşıyor hepsi. Brésil Meydanı'nda lavanta bir göz.

O güne kadar tanıdığım kadınları düşünüyorum bir çırpıda. Sefaletimle yarattığım bir zincir. Her bir halka diğerine bağlı. Ayrık yaşama, doğmuş kalma korkusu. Rahmin kapısı hep sürgülü. Korku ve özlem. Kanın derinliğinde cennetin çekimi. Öte dünya. Hep var o öte dünya. Göbek nahiyesinde başlamış olmalı her şey. Göbek bağını keserler, kıçına bir şaplak atarlar ve haydi bakalım! Dünyadasın; akıntıya kapılmış, dümensiz bir gemi. Yıldızlara bakarsın, sonra da göbeğine. Gözlerin çıkar her yerinde - koltukaltlarında, dudaklarının arasında, saç köklerinde, ayak tabanlarında. Uzak olan yakınlaşır, yakın olan uzaklaşır. İç dıştır, dış da iç; kesintisiz bir akış, deri değişimi, ters yüz edilme. Yıllarca sürüklenirsin böyle ve çürürsün yavaşça, parçalara ayrılırsın, çözülürsün yeniden. Sadece adın kalır.

Bahar gelmişti mapushaneden kaçmayı başarabildiğimde, o da şans eseri. Carl'dan gelen bir telgraf üst katta elemana ihtiyaç duyduklarını bildiriyordu; işi kabul edersem bana dönüş parası gönderecekti. Hemen telgraf çektim, para gelir gelmez de garın yolunu tuttum. Kimseye tek kelime etmeden, Müdür Bey'e bile. Fransız usulü derler buna.

İlk işim Carl'ın kaldığı otele gitmek oldu. Çırılçıplak açtı kapıyı. İzin günüydü ve yatakta kancığın teki vardı her zamanki gibi. "Boş ver onu," dedi, "uyuyor. Canın çekiyorsa yazılabilirsin. Fena sayılmaz." Neye benzediğini göstermek için yorganı çekti kızın üzerinden. Düzüşecek halde değildim ama. Aşırı heyecanlıydım. Hapisten yeni firar etmiş biri gibi hissediyordum kendimi. Görmek ve işitmek istiyordum sadece. Gardan gelirken uzun bir düşten uyanmış gibi hissetmiştim kendimi. Paris'ten ayrılalı yıllar olmuştu sanki.

Ancak oturup odaya iyice baktıktan sonra idrak edebildim Paris'e döndüğümü. Carl'ın odasındaydım, buna şüphe yoktu. Sincap kafesiyle hela karışımı bir yer. Kullandığı portatif daktiloya yer kalmamıştı masanın üzerinde. Hep öyleydi masanın üstü, bir kancıkla birlikte olsun olmasın. Faust'un kenarları varaklı bir baskısının üzerinde açık bir sözlük, tütün torbası, bere, bir şişe kırmızı şarap, mektuplar, metinler, eski gazeteler, suluboya resimler, çaydanlık, kirli çoraplar, kürdan, müshil tabletleri, prezervatifler... Bidede portakal kabukları ve jambonlu sandviç artıkları.

“Bir sandviç olacak dolapta,” dedi “Keyfine bak. Kendime bir iğne yapmak üzereydim.”

Sözünü ettiği sandviçi buldum, yanında da kenarını kemirdiği bir parça peynir. Carl yatağın ucuna ilişip kendine iğne yaparken kırmızı şarabın yardımıyla sandviçi ve peyniri mideme indirdim.

“Goethe hakkında yazdığın mektup hoşuma gitti,” dedi kirli donuyla çükünü silerken.

“Yanıtımı birazdan göstereceğim sana - kitabıma koyuyorum. Senin sorunun Alman olmaman. Alman olmak gerekir Goethe'yi anlayabilmek için. Siktir et şimdi, izah edemem bunu sana. Kitapta olacak hepsi... Bu arada, yeni bir kancık buldum kendime -bu değil- bu tam bir geri zekâlı. Birkaç gün öncesine kadar benimdi en azından. Dönüp dönmeyeceğinden emin değilim. Sen yokken burada benimle kaldı. Geçen gün annesiyle babası gelip onu götürdüler. On beş yaşında olduğunu söylediler. Olacak iş mi? Benim de ödümü patlattılar...”

Gülmeye başladım. Başını belaya sokmakta üstüne yoktu Carl'ın.

“Ne gülüyorsun?” diye sordu. “Hapsi boylayabilirim bu yüzden. Kızı hamile bırakmadım çok şükür. Gülünç aslında çünkü hiçbir zaman doğru dürüst korunmadı. Ama beni ne kurtardı biliyor musun? Ben öyle düşünüyorum en azından. Faust. Evet! Babası masanın üzerinde kitabı gördü. Almanca bilip bilmediğimi sordu. Birkaç şey daha sordu, sonra kitaplarıma göz attı. Şansa bak ki o sırada bir de Shakespeare açıktı. Müthiş etkilendi adam. Ağırbaşlı bir insan olduğumu söyledi.”

“Ya kız? *O* ne dedi?”

“Ödü bokuna karışmıştı. İlk geldiğinde küçük bir saat vardı yanında; o kargaşayla saati bulamadık, annesi saati bulun yoksa polis çağırırım diye tutturdu. Görüyorsun işte, evin altını üstüne

getirdim ama bulamadım lanet saati. Annesi kudurdu öfkeden. Kadını çekici de buldum her şeye rağmen. Kızından bile güzeldi. Bak - ona yazmaya başladığım mektubu göstereyim sana. Âşık oldum ..."

"*Annesine* mi?"

"Tabii. Neden olmasın? Önce annesini görmüş olsaydım kıza bakmazdım bile. Nereden bilebilirdim henüz on beşinde olduğunu? Düzmeden önce kimlik sormazsın, değil mi?"

"Joe, bir gariplik var bu anlattıklarında. Kafa mı buluyorsun benimle?"

"Seninle kafa bulmak mı? İşte bak şuna!" Ve kızın yaptığı suluboya resimleri gösterdi bana. Hoşuma gittiler; bir bıçak, bir somun ekmek, bir masa ve bir çaydanlık, hepsi yokuş yukarı koşuyor. "Âşık oldu bana." dedi. "Çocuk gibiydi. Dişlerini ne zaman fırçalayacağını, şapkasını nasıl giyeceğini filan söylüyordum ona. İşte, lolipoplara bak! Her gün birkaç lolipop alıyordum ona - bayılıyordu lolipopa."

"İyi de annesiyle babası onu götürmeye geldiklerinde ne yaptı? Karşı gelmedi mi?"

"Ağladı biraz, o kadar. Ne *yapabilirdi* ki? Reşit değil... Onu bir daha görmeyeceğime, bir daha yazmayacağıma söz vermek zorunda kaldım. Bekliyorum şimdi - uzak durup durmayacağını merak ediyorum. Buraya ilk geldiğinde bakireydi. Düzüşmeden daha ne kadar durabilecek, asıl soru bu. Doymak bilmedi burada. Bitirdi beni."

Bu arada yataktaki kız uyanmış, gözlerini ovuşturuyordu. Hayli genç göründü o da. Çirkin sayılmazdı ama aptallık akıyordu yüzünden. Neden söz ettiğimizi bilmek istedi hemen.

"Bu otelde kalıyor," dedi Carl. "Üçüncü katta. Odasına gitmek ister misin? Ayarlarım senin için."

İsteyip istemediğimden emin olamadım ama Carl'ın ona tekrar sulanmaya başladığını görünce istediğime karar verdim. Yorgun olup olmadığını sordum önce. Saçma bir soru. Bir fahişe asla bacaklarını açamayacak kadar yorgun değildir. Bazısı düzüşün ortasında kestirir bile. Neyse, odasına gitmem kararlaştırıldı; böylece otel sahibine oda parası vermeyecektim.

Sabahına reklam panolarını değiştirenlerin gelip öğle yemeği yedikleri parkın karşısında bir oda tuttum kendime. Öğleye doğru birlikte kahvaltı etmek için Carl'a uğradım. Carl ile Van Norden yeni bir alışkanlık edinmişlerdi yokluğumda - her gün kahvaltı için Coupole'e gidiyorlardı. "Neden mi Coupole?" diye sordu Carl. "Çünkü Coupole'de her saatte yulaf lapası yiyebiliyorsun ve yulaf lapası adamı sıçtırır." "Anlıyorum," dedim.

Her şey eskisi gibi yine. Üçümüz işe gidip geliyoruz. Küçük anlaşmazlıklar, küçük rekabetler. Van Norden hâlâ kancıklarından ve bağırsaklarını boşaltmaktan söz edip duruyor. Ama yeni bir meşgale bulmuş kendine. Mastürbasyon yapmanın daha az rahatsızlık verdiğini keşfetmiş. Şaşkınlıktan küçük dilimi yutacaktım neredeyse bunu söylediğinde. Onun gibi birinin otuzbir çekmekten haz duyabileceğini tahmin etmezdim. Yeni bir "numara" geliştirmiş, öyle iddia ediyor en azından. "Elmayı alıp ortasını güzelce oyacaksın," diyor. "Sonra çabuk erimemesi için içine yüz kremi süreceksin. Dene bir gün! Önceleri delirtiyor insanı. Neyse, hem paradan hem de zamandan tasarruf ediyorsun."

"Bu arada," diyor, konuyu değiştirerek, "senin şu arkadaşın var ya, Fillmore, hastanede. Fıttırmış galiba. Neyse, sevgilisi öyle dedi bana. Sen gittikten sonra Fransız bir kızla takılmaya başladı. Feci kavga ediyorlardı. Yapılı, sağlıklı bir kancık–vahşi üstelik. Ben de bir kez kaymak isterdim doğrusu ama gözlerimi oyacağından korkarım. Fillmore yüzü ve elleri tırmık içinde dolanıyordu sürekli. Kızı da birkaç kez hırpalanmış halde gördüm. Bilirsin bu Fransız kancıklarını - delirirler âşık olduklarında."

Bir sürü şey olmuştu yokluğumda anlaşılan. Fillmore'un hastanede olduğunu duyduğuma üzüldüm. Çok iyi davranmıştı bana. Van Norden'den ayrıldıktan sonra otobüse atlayıp doğru hastaneye gittim.

Tamamen delirip delirmediğine henüz karar verememiş olmalıydılar çünkü üst katta özel bir odada buldum onu; özel hastalara sunulan bütün hizmetlerden yararlanıyordu. Hamamdan yeni çıkmıştı geldiğimde. Gözyaşlarına boğuldu beni görünce. "Bitti," dedi hemen. "Delirdiğimi söylüyorlar, frengi kapmış olma ihtimalim de varmış. Büyüklük hezeyanlarına kapılıyormuşum." Yatağa kapanıp sessizce ağlamaya başladı. Bir süre ağladıktan sonra başını kaldırıp gülümsedi - uykudan uyanmış bir kuş gibi. "Neden bu kadar lüks bir odaya yerleştirdiler beni?" dedi. "Koğuşa neden koymuyorlar ya da tımarhaneye? Bu harcamaların altından nasıl kalkarım? Bütün param beş yüz dolar."

"Bu yüzden burada tutuyorlar seni," dedim. "Paran biter bitmez koğuşa naklederler, tasalanma."

Söylediklerim onu etkilemiş olmalıydı çünkü lafımı bitirir bitirmez zincirli saatini, cüzdanını ve öğrenci birliği rozetini verdi bana. "Bunlar sende kalsın," dedi. "Beni soyup soğana çevirir bu orospu çocukları." Sonra gülmeye başladı birden, deli olmasa bile delirmiş olduğunu düşündüren kahkahalarla. "Delirmekte olduğumu düşündüğünü biliyorum," dedi, "yaptıklarımın kefaretini ödemek istiyorum ama. Evlenmek istiyorum. Belsoğukluğu kaptığımı bilmiyordum. Belsoğukluğunu ona bulaştırdım, sonra da hamile bıraktım. Doktora başıma gelecekleri umursamadığımı söyledim ama önce onunla evlenmeme izin vermesini istiyorum. Düzelinceye kadar beklememi söylüyor - hiçbir zaman düzelmeyeceğimi biliyorum ama. Sonum geldi."

Bu şekilde konuştuğunu duyunca kendimi tutamayıp ben de güldüm. Nasıl bu hale geldiğini anlayamıyordum. Neyse, kızı görüp bazı şeyleri izah edeceğime söz verdim. Kızla zaman

geçirmemi, onu teselli etmemi istiyordu. Bana güvenebileceğini filan söyledi. Bütün isteklerini kabul ettim onu rahatlatmak için. Delirmiş görünmüyordu - yıkılmış gibiydi daha çok. Tipik Anglosakson bunalımı. Ahlaki değerlerin çöküşü. Kızı görmek, hikâyenin tamamını öğrenmek için sabırsızlanıyordum.

Ertesi gün kızı görmeye gittim. Latin Mahallesi'nde yaşıyordu. Kim olduğumu öğrenir öğrenmez candan bir tavır takındı. Adının Ginette olduğunu söyledi. Yapılı, kalın kemikli, sağlıklı, ön dişlerinden birinin yarısı çürük, taşralı bir kızdı. Hayat doluydu, gözleri alev alev yanıyordu. İlk yaptığı şey ağlamak oldu. Sonra Jo-jo'nun -öyle bahsediyordu Fillmore'dan- eski bir arkadaşı olduğumu göz önünde bulundurarak yukarı koşup iki şişe beyaz şarap getirdi. Akşam yemeğine kalmalıydım, beni dünyada bırakmazdı. İçtikçe bir neşeli oluyordu, bir duygusal. Fazla bir şey sormama gerek kalmamıştı, dikiş makinesi gibi gidiyordu. Asıl kafasına takılan Fillmore'un hastaneden çıktıktan sonra işine dönüp dönemeyeceğiydi. Ailesinin varlıklı olduğunu söyledi. Anne ve babası ondan hoşnut değillerdi. Yaptığı çılgınlıkları onaylamıyorlardı. Fillmore ile birlikte olmasından hiç hoşnut değillerdi - Fillmore görgü kurallarını bilmiyordu ve Amerikalıydı. Onu Fillmore'un işe dönebileceğine inandırmam için yalvardı bana, hiç tereddüt etmeden öyle yaptım. Sonra Fillmore'un sözüne güvenip güvenemeyeceğini bilmek istedi - onunla evlenme vaadinden söz ediyordu. Çünkü, karnında bebek ve üstüne üstlük belsoğukluğuyla yeni bir ilişkiye girmesi mümkün görünmüyordu–hiç değilse bir Fransızla. Anlıyor muydum? Elbette, dedim. Her şey öyle anlaşılırdı ki benim için - Fillmore'un ona âşık olması hariç. Her şeyin bir sırası vardı ama. Görevim teselli etmekti, bu yüzden bir sürü palavra sıktım; her şey yoluna girecekti, çocuğun vaftiz babalığını ben yapacaktım filan. Birden çocuk doğurmak istemesindeki tuhaflığı düşündüm - özellikle

kör doğma olasılığı söz konusuysa. Onu incitmemeye özen göstererek söyledim bunu. "Fark etmez," dedi, "ondan bir çocuk istiyorum."

"Kör olsa bile mi?"

"Tanrım, dillendirmeyin bunu!" diye inledi. "Dillendirmeyin!"

Dillendirmenin görevim olduğunu hissettim yine de. İsteri krizine girip bir su aygırı gibi gözyaşı dökmeye başladı ve bardaklara şarap doldurdu. Birkaç dakika sonra deli gibi gülmeye başladı. Yatakta nasıl dövüştüklerini hatırlamıştı. "Onunla dövüşmemi isterdi," dedi. "Canavarın tekiydi."

Yemeğe otururken arkadaşlarından biri geldi - holün sonunda yaşayan ufak tefek bir kaltak. Ginette beni hemen aşağıya, şarap almaya gönderdi. Döndüğümde kafa kafaya verip anlaşmış gibi bir halleri vardı. Arkadaşı, Yvette, polis karakolunda çalışıyordu. Muhbirlik yapıyordu anladığım kadarıyla. Beni buna inandırmaya çabalıyordu en azından. Küçük fahişenin teki olduğuna şüphe yoktu. Polis saplantısı vardı kızda. Yemek boyunca ısrarla onları dans salonuna götürmemi istediler. Eğlenmek istiyorlardı biraz - Jo-Jo'su hastanedeyken çok sıkılıyordu Ginette'in canı. Çalışmak zorunda olduğumu, izin günümde gelip onları dışarı çıkaracağımı söyledim. Param olmadığını da açıkça belirttim. Bunu duyunca yıldırım çarpmış gibi olan Ginette hiç önemi yokmuş ayağına yattı. Ne kadar cömert olduğunu göstermek için de beni işe taksiyle götürmekte ısrar etti çünkü Jo-Jo'nun arkadaşı onun da arkadaşı sayılırdı. "Bir de," diye geçirdim içimden, "Jo-Jo'nun başına bir şey gelirse ilk işin bana gelmek olacak. O zaman görürsün arkadaşlığımı!" Gece boyunca suyuna gittim. İşyerinin önünde taksiden indiğimizde beni son bir Pernod içmeye ikna etmelerine bile izin verdim. Yvette işten sonra beni görmek istediğini söyledi. Yalnız kaldığımızda bana

anlatacak çok şeyi vardı. Onu kırmadan reddetmeyi başardım bir şekilde. Ama adresimi söyleme aptallığında bulundum maalesef.

Maalesef, diyorum. Aslına bakarsanız, geriye bakıp düşündüğümde, iyi de etmişim. Çünkü ertesi gün olaylar gelişmeye başladı. Daha yataktan çıkmadan kapımda buldum kızları. Jo-Jo hastaneden çıkmıştı - Paris'in birkaç kilometre dışındaki bir kasabada küçük bir şatoya kapatmışlardı onu. "Tımarhane" dememek için Şato diyorlardı kibarca. Hemen giyinmemi ve onlarla gitmemi istiyorlardı. Panik halindeydiler.

Tek başıma gidebilirdim belki - ama o ikisiyle gitme kararını veremiyordum bir türlü. Bir bahane bulacak zamanım olur düşüncesiyle giyininceye kadar beni aşağıda beklemelerini söyledim. Odayı terk etmeyi reddettiler. Elimi yüzümü yıkayıp giyinirken oturup beni seyrettiler, her gün yaptıkları sıradan bir işmiş gibi. O sırada Carl girdi içeri. Ona durumu İngilizce olarak özetledim ve çok önemli bir işim olduğuna dair bir şeyler uydurduk. Yine de, gönülleri olsun diye iki şişe şarap satın alıp ahlaksız çizimlerle dolu bir kitap göstererek onları biraz eğlendirdik. Yvette şatoya gitme isteğini tamamen yitirmişti zaten. Carl ile çok iyi anlaşıyorlardı. Gitme zamanı geldiğinde Carl şatoya kadar onlara eşlik etmeye karar verdi. Fillmore'u bir sürü delinin arasında görmenin matrak olacağını düşünüyordu. Tımarhanenin içinin neye benzediğini merak ediyordu ayrıca. Ve gittiler, hafif çakır keyif, güle oynaya.

Şatoda kaldığı süre zarfında bir kez bile görmeye gitmedim Fillmore'u. Gerekli değildi çünkü Ginette onu düzenli olarak ziyaret ediyor, bana haber getiriyordu. Birkaç ay sonra düzeleceğini umuyorlardı, kızın söylediğine göre. Alkol zehirlenmesi teşhisi koymuşlardı - yoktu bir şeyi. Belsoğukluğu vardı tabii ama kolaylıkla tedavi edilebilirdi. Frengiye dair herhangi bir bulguya rastlanmamıştı. Bu da az şey değildi. İlk iş midesini yıkamış, sistemini olduğu gibi temizlemişlerdi. O kadar güçsüzdü ki bir

süre yataktan çıkamamıştı. Bunalımdaydı ayrıca. İyileşmek istemediğini söylüyor, ölmek istiyordu. Ve bu saçmalığı o kadar sık tekrarlıyordu ki sonunda kaygılanmaya başlamışlardı. Orada intihar etmesi iyi reklam olmazdı herhalde. Her neyse, aklını tedavi etmeye girişmişlerdi. Zaman zaman da dişlerini çekiyorlardı, her seferinde iki-üç diş, ağzında diş kalmayıncaya kadar. Ondan sonra eski haline dönmesi bekleniyordu; tuhaf ama dönmemişti. Paranoya başlamıştı sonunda–onları türlü şeyle itham ediyor, hangi gerekçeyle orada tutulduğunu bilmek istiyordu. Hapsedilmeyi hak edecek ne yapmıştı? Korkunç bir karamsarlık döneminin ardından birden canavar kesiliyor, serbest bırakılmazsa şatoyu havaya uçuracağına dair tehditler savuruyordu. Ginette açısından daha beter olanı, verdiği evlilik sözünden dönmüş olmasıydı. Onunla evlenmeye niyeti olmadığını yüzüne söylemişti; çocuğu doğuracak kadar deliyse kendi başına büyütürdü.

Doktorlar iyileşme emareleri olarak yorumluyordu bütün bunları. Yavaş yavaş kendini buluyordu. Ginette, tabii ki her zamankinden daha deli olduğunu düşünüyordu; ama taburcu olmasını dört gözle bekliyordu yine de; sonra onu sessiz ve sakin olan köyüne götürecekti, orada aklı başına gelirdi. Bu arada ailesi Paris'e gelmiş, hatta müstakbel damatlarını şatoda ziyaret bile etmişti. Kızlarının evde kalmasındansa deli biriyle evlenmesinin daha iyi olacağına karar vermiş olmalıydılar kurnazca. Baba çiftlikte Fillmore'a göre bir iş bulunabileceğini düşünüyordu. Fillmore'un aslında o kadar da kötü biri olmadığını söylüyordu şimdi. Ginette'den Fillmore'un ailesinin varlıklı olduğunu öğrendikten sonra daha hoşgörülü, daha anlayışlı davranmaya başlamıştı.

Her şey bir şekilde yoluna giriyordu. Ginette bir süreliğine köyüne döndü ailesiyle. Yvette sık sık otele gelip Carl'ı ziyaret ediyor, Carl'ı gazetenin editörü zannediyordu. Giderek bize açılmaya başlamıştı. Bir gece, hayli içtikten sonra, Ginette'in

aslında fahişe olduğunu söyledi; sülüğün tekiydi, hiçbir zaman hamile kalmamıştı, şimdi de hamile değildi. Diğer suçlamalar konusunda şüphemiz yoktu zaten ama hamile olmadığından emin değildik.

"Karnı niye bu kadar büyük öyleyse?" diye sordu Carl.

Güldü Yvette. "Bisiklet pompası kullanıyordur belki," dedi. "Hayır, cidden," diye ekledi, "içkiden. Balık gibi içer Ginette. Köyden döndüğünde göreceksiniz, karnı daha da şişmiş olacak. Babası ayyaşın teki zaten. Ginette de ayyaş. Evet, belsoğukluğu kapmış olabilir ama hamile değil."

"Peki, neden Fillmore'la evlenmek istiyor? Âşık mı gerçekten?"

"*Aşk* mı? Kalbi yoktur Ginette'in. Ona bakacak birini arıyor. Fransızlar almaz onu–sabıkası var. Fillmore'u istiyor çünkü ne mal olduğunu anlayamayacak kadar aptal. Ailesi bile onu başından defetmek istiyor. Hep utandırmış ailesini. Ama zengin bir Amerikalıyla evlenirse her şey yoluna girecek... Fillmore'u biraz olsun sevdiğini sanıyorsunuz, değil mi? Tanımıyorsunuz onu. Birlikte otelde kaldıklarında Fillmore işteyken odaya başka erkekler alırdı. Fillmore'un ona yeterince para vermediğinden, cimrinin teki olduğundan yakınıp dururdu. Fillmore'a üzerindeki kürk mantonun babasının hediyesi olduğunu söyledi, değil mi? Saf salak! Yahu, Fillmore oteldeyken başka odaya erkek aldığını biliyorum ben. Bir alt katta bir odada kaldılar. Gözlerimle gördüm. Ve ne adamdı! Yaşlı bir bunak. Çükünü kaldıramadı!"

Fillmore şatodan taburcu olduktan sonra Paris'e gelmiş olsaydı onu Ginette konusunda uyarabilirdim. Müşahede altındayken Yvette'in ithamlarıyla kafasını karıştırmak istemiyordum. Ama taburcu olduktan sonra doğru Ginette'in ailesinin yanına gitti. Orada, istememesine rağmen, yakında evleneceklerini duyurmak zorunda kaldı. Evlilik ilanı yerel gazetede yayımlandı, aile dostlarına yemek verildi. Fillmore durumdan istifade edip

çeşitli çılgınlıklar yapıyordu. Ne yaptığını çok iyi bildiği halde hâlâ biraz çatlakmış gibi davranıyordu. Örneğin kayınpederinin arabasını alıp tek başına saatlerce geziyordu; hoşuna giden bir köy görürse oraya demir atıp Ginette onu buluncaya değin keyfine bakıyordu. Bazen kayınpederiyle gidiyordu -balık tutmaya, sözüm ona- ve onlardan günlerce haber alınamıyordu. Giderek daha kaprisli ve talepkâr olmaya başlamıştı. Durumdan elinden geldiğince yararlanmaya çalışıyordu herhalde.

Ginette ile Paris'e döndüğünde yepyeni bir gardırobu ve bol parası vardı. Sağlıklı ve neşeli görünüyordu, güneşten yanmıştı. Hiçbir şeyi kalmamıştı bana sorarsanız. Ginette'den uzaklaşır uzaklaşmaz içini döktü. İşini kaybetmişti, beş parası yoktu. Bir ay sonra evlenmeleri gerekiyordu. Bu arada Ginette'in ailesinden geçiniyorlardı. "Hele bir ellerine geçirsinler," dedi "köleye çevirecekler. Babası bir kırtasiye dükkânı açmak istiyor bana. Müşterilerle Ginette ilgilenecek, parayı alacak filan, ben de dükkânın arka tarafında yazı yazacağım. Ömrümün sonuna kadar bir kırtasiye dükkânının arka tarafında otururken görebiliyor musun beni? Ginette bayılıyor bu fikre. Paraya dokunmayı sever o. Böyle bir işe girmektense şatoya dönerim, daha iyi."

Bu arada, tabii ki, her şey dört dörtlükmüş gibi davranıyordu. Onu Amerika'ya dönmeye ikna etmeye çalıştım ama duymak bile istemiyordu. Bir avuç cahil köylü yüzünden Fransa'yı terk edecek değildi. Bir süre için ortalıktan kaybolup Ginette'in onu bulamayacağı bir mahalleye yerleşmek gibi bir düşüncesi vardı. Ama bir süre sonra bunun mümkün olamayacağına karar verdik; Amerika'da kaybolduğun gibi kaybolamazdın Fransa'da.

"Belçika'ya gidebilirsin bir süre için," diye önerdim. "İyi de, parasız nasıl yaşayacağım?" diye sordu hemen. "İş bulamazsın ki bu lanet ülkelerde."

"Neden onunla evlenip sonra boşanmıyorsun?" diye sordum.

"Bu arada bir de çocuk peydahlayacak. Kim bakacak çocuğa?"

"Nereden biliyorsun doğuracağını?" dedim baklayı ağzımdan çıkarma zamanının geldiğine karar vererek.

"Nereden mi biliyorum?" dedi. Neyi ima etmeye çalıştığımı anlamamıştı henüz.

Yvette'in söylediklerini şöyle bir çıtlattım ona. Tam bir şaşkınlık içinde dinledi beni. Sonunda sözümü kesti. "Devam etmenin anlamı yok," dedi. "Adım gibi biliyorum hamile olduğunu. Karnını tekmelediğini duydum. Yvette, iğrenç küçük orospunun tekidir. Sana söylemek istemedim ama hastaneye yatıncaya kadar Yvette'i de düzüyordum arada. Çöktükten sonra ilgilenemedim onunla. İkisiyle de yeterince ilgilendiğimi düşündüm... Önce kendimle ilgilenmeye karar verdim. Yvette bu işe bozuldu. Benden intikamını alacağını söyledi Ginette'e... Hayır, söylediği doğru olsaydı keşke. İşin içinden kolayca sıyrılabilirdim o zaman. Şimdi tuzağa düştüm. Onunla evlenmeye söz verdim, sözümden dönemem. Evlendikten sonra halim ne olur bilemiyorum. Taşaklarımdan kavradılar beni."

Carl da benim kaldığım otele yerleştiği için sık sık görüyordum onları, ister istemez. Hemen her gece birlikte yiyorduk, birkaç Pernod devirdikten sonra tabii ki. Yemek boyunca yüksek sesle tartışıyorlardı. Bazen birinin bazen de ötekinin tarafını tutmak zorunda kalıyordum. Bir pazar günü, birlikte öğle yemeği yedikten sonra Edgar-Quinet Bulvarı'nın köşesindeki kafeye oturduk. Her şey yolunda gitmişti bu kez. Küçük bir masaya oturmuştuk, yan yana, sırtımız aynaya dönük. Ginette azmış olmalıydı çünkü birden duygusallaşıp Fransızlara özgü bir doğallıkla Fillmore'u herkesin önünde öpüp okşamaya başladı. Uzun bir sarılmadan sonra Fillmore Ginette'in ailesi hakkında bir şeyler söyledi. Ginette hiç hoşnut kalmadı. Yanakları kızardı öfkeden. Yanlış anladığını söyleyerek onu yatıştırmaya çalıştık, sonra Fillmore İngilizce bir şeyler fısıldadı bana - onu yatış-

tırmam gerektiğine dair. Ginette'i zıvanadan çıkarmaya yetti. Onunla alay ettiğimizi söyledi. Ben de sert bir laf ettim, daha da kızdı. Bu kez Fillmore girdi araya. "Çok çabuk sinirleniyorsun," dedi yanağını okşamaya çalışarak. Ama Ginette Fillmore'un ona vurmak için hamle ettiğini sanarak o iri, köylü eliyle çenesine sıkı bir yumruk yerleştirdi. Bir an için kalakaldı Fillmore. O denli sert bir darbe beklemiyordu, canı yanmıştı. Yüzünün solduğunu gördüm, sonra ayağa kalkıp elinin içiyle Ginette'e öyle bir tokat patlattı ki kız iskemleden devriliyordu neredeyse. "Bu da sana ders olsun!" dedi bozuk Fransızcasıyla. Çıt çıkmadı bir an için. Sonra, bir fırtınanın kopuşu gibi, Ginette önündeki konyak bardağını aldı ve var gücüyle Fillmore'a fırlattı. Arkamızdaki aynada patladı bardak. Fillmore onun koluna yapıştı hemen ama Ginette öteki eliyle bu kez de kahve fincanını alıp yere çaldı. Yılan gibi kıvranıp duruyordu. Hepimiz onu zapt etmeye çalışıyorduk. Bu arada kafenin sahibi gelip çıkmamızı emretti. "Serseriler," diye bağırdı bize. "Evet, serseri bunlar; tam üzerine bastınız!" diye bağırdı Ginette. "Pis yabancılar! Haydutlar! Eşkıyalar! Hamile bir kadına vurmak ha!" Herkes nefretle bakıyordu bize. İki Amerikalı kabadayı ve Fransız bir kadın. Dövüşmek zorunda kalmadan oradan nasıl çıkacağımızı düşünmeye başlamıştım. Fillmore bir istiridye kadar sessizdi şimdi. Ginette hızla kapıya yönelip bizi yalnız bıraktı. Kapıdan çıkarken arkasını dönüp yumruğunu havaya kaldırdı. "Bunu ödeteceğim sana, hayvan herif! Göreceksin! Hiçbir yabancı bir Fransız kadınına bu şekilde vuramaz! Hayır! Böyle değil!"

Bunu duyan kafe sahibi ki içtiğimiz içkilerin ve kırılan bardakların parasını almıştı, Fransız annelerinin mükemmel bir örneği olan Ginette'e küçük bir kahramanlık gösterisi sunmayı uygun gördü ve ayaklarımıza tükürüp bizi kapı dışarı etti. "Ağzına sıçtığımın serserileri!" gibisinden cana yakın bir şeyler de söyledi.

Sokağa çıkıp kimsenin arkamızdan bir şey fırlatmadığını anlayınca işin mizahi yönünü görmeye başladım. Olan bitenler mahkemede ortaya dökülse ne iyi olurdu. *Bütün ayrıntılarıyla*! Yancı olarak da Yvette'in hikâyeleri. Fransızların mizah anlayışı hayli sağlamdır zaten. Fillmore'u dinleyen yargıç verdiği evlilik sözünü geçersiz sayardı belki.

Bu arada Ginette karşı kaldırımdan yumruğunu sallayıp avazı çıktığı kadar bağırıyordu. Millet durmuş dinliyor, sokak kavgalarında genellikle olduğu gibi taraf tutuyordu. Fillmore ne yapacağını bilemiyordu - kaçmakla yanına gidip onu yatıştırmaya çalışmak arasında kararsızdı. Ve Ginette bağırmaya devam ediyordu: "Haydut! Hayvan! Görürsün sen!" Fillmore ona doğru seğirtti sonunda, Ginette vuracağını düşünerek koşmaya başladı. Fillmore yanıma gelip, "Hadi, sessizce izleyelim onu," dedi. Arkamızda küçük bir meraklı gurubuyla peşine düştük. Ginette arada sırada arkasına dönüp bize yumruğunu sallıyordu. Ona yetişmeye çalışmadık, ne yapacağını görmek için izlemekle yetindik. Sonunda yavaşlayıp karşı kaldırıma geçtik. Yatışmış görünüyordu. Arkasından yürümeye başladık, arayı yavaş yavaş kapayarak. On kişi kadar kalmıştı arkamızda–diğerleri sıkılmış olmalıydı. Köşeye yaklaştığımızda Ginette birden durup yanına gelmemizi bekledi. "Bırak ben konuşayım," dedi Fillmore, "huyunu suyunu biliyorum."

Yanına gittiğimizde yaşlar süzülüyordu yanaklarından. Ne yapacağını kestiremiyordum. Fillmore yanına yanaşıp sert bir tonla, "Yapılacak şey mi bu? Neden böyle davranıyorsun?" diye azarladığında şaşırdım doğrusu. Bunun üzerine Ginette kollarını Fillmore'un boynuna doladı ve çocuk gibi ağlamaya başladı, onu sevgi sözcüklerine boğdu. Sonra yalvarırcasına bana döndü. "Gördün değil mi bana nasıl vurduğunu?" dedi. "Bir kadına böyle vurulur mu?" Evet demek üzereydim ki Fillmore kolundan

tuttuğu gibi sürükledi onu. "Yeter artık," dedi, "yine başlarsan sokak ortasında bir tane yersin yüzüne!"

Ortalık yine karışacak sandım. Alev alev yanıyordu Ginette'in gözleri. Ama biraz da korkmuş olmalıydı çünkü çabuk yatıştı. Yine de kafeye otururken hızlı ve tatsız bir biçimde bunun öyle çabuk unutulacağını sanmamasını söyledi Fillmore'a; daha sonra konuşacaklardı bu konuyu... Belki de o gece.

Sözünü tuttu da. Fillmore'u ertesi gün gördüğümde yüzü ve elleri tırmık içindeydi. Ginette o yatağa girinceye kadar beklemiş, sonra sessizce gardıroba gidip Fillmore'un giysilerini yere fırlatıp hepsini tek tek parçalamıştı. Bu daha önce de birkaç kez yaşandığı ve her seferinde Ginette onları dikip onardığı için Fillmore sesini çıkarmamıştı. Ginette bunun üzerine iyice delirmişti. Asıl istediği ona tırnaklarını geçirmekti ve geçirmişti de, geçirebildiği kadar. Hamile olması avantaj sağlıyordu.

Zavallı Fillmore! Gülünecek şey değildi. Korkuyordu Ginette'ten. Ne zaman kaçıp gideceğini söylese Ginette onu öldürmekle tehdit ediyordu. Ve yaparmış gibi söylüyordu. "Amerika'ya bile dönsen," diyordu, "peşinden gelirim! Kaçamayacaksın benden. Bir Fransız kızı nasıl intikam alacağını bilir." Ve hemen ardından tatlı sözlerle kandırıp onu "*makul* olmaya" davet ediyordu. Kırtasiye dükkânını açtıklarında her şey yoluna girecekti. Parmağını bile kıpırdatmasına gerek kalmayacaktı. Kendisi yürütecekti işi. Dükkânın arkasında oturup yazı yazacaktı Fillmore.

Birkaç hafta boyunca böyle sürüp gitti, testere gibi, bir ileri bir geri. Mümkün olduğunca uzak durmaya çalışıyordum; iyice usanmıştım ilişkilerinden, iğreniyordum ikisinden de. Sonra güzel bir yaz günü, Credit Lyonnais'nin önünden geçerken Fillmore'u gördüm, basamaklardan iniyordu. Sıcak davrandım, uzak durduğum için kendimi suçlu hissediyordum zaten. Sami-

mi bir merakla hayatının nasıl gittiğini sordum. Bulanık bir cevap verdi, umutsuzluk vardı sesinde.

"Bankaya gitmek için yarım saatliğine izin aldım," dedi tuhaf ve acınası bir tavırla. "En fazla yarım saatim var, o kadar. Gözaltında tutuyor beni." Ve koluma girdi, beni uzaklaştırmak istercesine.

Rivoli Sokağı'nda yürüyorduk. Harikulade bir gündü; sıcak, berrak, güneşli - Paris'e yakışan günlerden biri. Güzel bir esinti de vardı, burnundaki bayat kokuları silmeye yetecek kadar. Fillmore'un başında şapka yoktu. Dışarıdan gayet sağlıklı görünüyordu–cebi para dolu şu Amerikalı turistlerden biri gibi.

"Ne yapacağımı bilmez durumdayım," dedi alçak sesle. "Bana yardım etmelisin. Acizim. Kendimi toparlayamıyorum. Ondan bir süreliğine ayrılabilsem düşünebilirim belki. Hiçbir yere gitmeme izin vermiyor ama. Bankaya gitmek için güç bela izin aldım, para çekmem gerekiyordu. Seninle biraz yürüyüp döneceğim - öğle yemeğini hazırlayacaktı."

Tek kelime etmeden dinledim; birinin onu içine düştüğü çukurdan çekip çıkarması gerekiyordu gerçekten de. Tamamen çökmüş, bütün cesaretini yitirmiş. Her gün dayak yediği için artık bir köşeye sinmekten başka çaresi kalmamış bir çocuktan farksızdı. Rivoli Sokağı'nın kemer altına geldiğimizde Fransa aleyhine atıp tutmaya başladı. Usanmıştı Fransa'dan. Fransızlardan usanmıştı. "Deli olurdum onlara," dedi, "ama edebiyatmış hepsi. Tanıyorum artık... Nasıl olduklarını biliyorum. Acımasız ve çıkarcılar. Önceleri harikuladedir çünkü özgür hissedersin kendini. Bir süre sonra yavanlaşır. Ölüm vardır altında; duygu yok, anlayış yok, dostluk yok. Bencillik var özlerinde. Dünyanın en bencil halkı! Para, para, para; başka bir şey düşünemiyorlar. Ve nasıl saygınlar, nasıl da burjuva! Beni çıldırtan bu. Gömleklerimi tamir ederken gördüğümde onu öldürmek geliyor içimden. Sürekli tamir, tamir. Tasarruf, tasarruf. Tutumlu olmalıyız!

Bunu dinliyorum sabahtan akşama kadar. Makul ol, hayatım! Makul ol! İstemiyorum makul olmak. Nefret ediyorum bundan! Özgür olmak istiyorum, eğlenmek istiyorum. Bir şey ler yapmak istiyorum. Bütün günümü bir kafede sohbet ederek geçirmek istemiyorum. Tanrım, bizim kusurlarımız var - ama heyecanlarımız da var. Hata yapmak hiçbir şey yapmamaktan daha iyidir. Burada rahat yaşamaktansa Amerika'da berduş hayatı sürmeyi yeğlerim. Kuzeyli olduğum içindir belki. New England'da doğmuşum, oraya aidim galiba. Bir gecede Avrupalı olamıyor insan. Bizi farklı kılan bir şey var kanımızda. İklimdendir belki–ve diğer şeylerden. Farklı gözle bakıyoruz her şeye. Fransızlara ne kadar hayran olursak olalım, değişemiyoruz. Biz Amerikalıyız, öyle kalmak zorundayız. Tamam, Amerika'daki bağnazlıktan ben de nefret ediyorum, hem de nasıl. Ama onlardan biriyim. Buraya ait değilim. İğreniyorum buradan artık."

Yol boyunca bu şekilde konuşmaya devam etti. Ben tek kelime etmedim. Bıraktım boşaltsın içini - rahatlamaya ihtiyacı vardı. Yine de, bir yıl önce bu adamın göğsünü bir goril gibi yumrukladıktan sonra, "Ne harikulade bir gün! Ne ülke! Ne halk!" dediği günleri hatırlamadan edemiyordum. Ve Amerikalının biri Fransa karşıtı bir şey söyleyecek olsa Fillmore'un yumruğu suratının ortasında patlardı. Ölürdü Fransa için–bir yıl önce. Bir ülkeye bu kadar âşık, yabancı bir göğün altında olmaktan bu kadar memnun birini tanımamıştım o zamana kadar. Doğal değildi. *Fransa* dedi mi şarap, kadın, para, kolay hayat anlamına gelirdi. Kötü çocuk olmak demekti Fransa, tatilde olmak. Ama kurtlarını döktükten ve çadırın tepesi uçtuktan sonra, gökyüzüne iyice bakmış ve sadece bir sirk değil, aynı zamanda bir arena görmüştü; her yerde olduğu gibi. Hayli kasvet verici bir arena üstelik. Bazen, muhteşem Fransa ve özgürlük diye zırvalamaya başladığında Fransız bir işçi söylediklerini duysa ne düşünür diye geçirirdim içimden. Anlar mıydı ne demek istediğini?

Deli olduğumuzu sanmaları boşuna değildi. Gerçekten *deliydik* onların gözünde. Bir avuç çocuk. Geri zekâlı budalalar. Eskici dükkânında yaşanan bir aşk macerasıydı hayat bizim için. Bütün bu heyecan–neydi ki o? Sıradan Avrupalının midesini bulandıran ucuz bir iyimserlik mi? Yanılsama mı? Hayır, yanılsama hafif kalır. Yanılsama bir anlam taşır. *Hezeyan*. Düpedüz hezeyan, başka bir şey değil. At gözlüğüyle bakıyorduk hayata. Çıldırmıştık, panik halindeydik. Sarp kayalıkların üzerinden, güm! Şiddet ve karmaşa olsun yeter ki! İleri! İleri! Nereye olursa. Köpürmüş ağızlarla. Ve Tanrı'ya şükrederek. Aleluya! Neden mi? Tanrı bilir. Kanımızda. İklimden. Bir sürü nedeni var. Sonumuz gelmiş. Ve kulaklarımıza kadar indiriyoruz bütün dünyayı, bilmiyoruz nedenini. Kaderimiz böyle. Gerisi hikâye...

Bir yere oturup içki içmeyi önerdim. Tereddüt etti önce. Ginette'i düşündüğünü biliyordum, yemeği hazırlamıştı muhtemelen. Fırça yiyecekti.

"Allah aşkına," dedim, "bir süre için unut onu. Ben kendime bir içki söyleyeceğim, senin de içmeni istiyorum. Merak etme, seni düştüğün bu lanet tuzaktan çıkaracağım." İki tek viski söyledim.

Viskileri görünce çocuk gibi gülümsedi bana, eskiden gülümsediği gibi.

"Dik!" dedim, "sonra birer tane daha içelim. Çok iyi gelecek. Doktorun ne dediği umurumda değil, bu sefer iyi gelecek. Hadi, dik şunu!"

Dikti ve garson içkileri tazelemeye giderken parıltılı gözlerle baktı bana, dünyadaki tek dostu benmişim gibi. Dudakları titriyordu. Söylemek istediği bir şey vardı ama nasıl başlayacağını bilemiyordu. Yakarışını görmezden gelip ona kayıtsızca baktıktan sonra masanın üstündeki bardakları ittim ve dirseğimin

üzerine yaslanıp şöyle dedim: "Söylesene, Fillmore, gerçekten ne yapmak isterdin? Söyle bana!"

Bunun üzerine gözyaşlarına boğuldu: "Evime dönmek istiyorum, ailemin yanına. İngilizce konuşulduğunu duymak istiyorum." Yaşlar süzülüyordu yanaklarından, silmek için hiçbir çaba göstermedi. İyice çözülmüştü. Tanrım, diye geçirdim içimden, bu şekilde rahatlayabilmek, arada sırada tam bir korkak gibi davranmak harikulade olmalı. Böyle çözülmek. Müthiş! Müthiş! Onu böyle paramparça görmek bana o kadar iyi geldi ki her soruyu çözebilirmişim duygusuna kapıldım. Cesur ve kararlı hissediyordum kendimi. Binlerce fikir üşüştü birden beynime.

"Dinle," dedim, ona biraz daha yaklaşarak, "sözlerinde samimiysen neden yapmıyorsun... neden gitmiyorsun? Ben senin yerinde olsam ne yapardım biliyor musun? Bugün giderdim. Evet, yemin ediyorum, çok ciddiyim... Hemen giderdim, ona veda etmeden. Başka yolu yok zaten, veda etmene asla izin vermez. Biliyorsun."

Garson viskileri getirdi. Fillmore bardağı korkunç bir arzuyla kavrayıp dudaklarına götürdü. Bir umut pırıltısı gördüm gözlerinde - uzak, çılgın, çaresiz. Atlantik Okyanusu'nu yüzerek geçtiğini hayal ediyordu muhtemelen. Bana kalsa her şey o kadar basitti ki. Saat gibi çalışıyordu kafam. Atılacak her adımı biliyordum artık. Çan sesi kadar berraktı her şey.

"Bankadaki para kime ait?" diye sordum. "Babasına mı, sana mı?"

"Bana," diye bağırdı. "Annem gönderdi bana. İhtiyacım yok onun lanet parasına."

"Harika!" dedim. "Dinle, bir taksiye atlayıp bankaya dönüyoruz. Bütün parayı çekiyorsun. Sonra İngiliz Konsolosluğu'na gidip sana vize alıyoruz ve bu akşam Londra trenine biniyorsun. Londra'dan da ilk gemiye atlayıp Amerika'ya dönersin. O zaman

seni bulacağı korkusundan kurtulursun. Londra üzerinden gideceğin aklının ucundan bile geçmez. Seni arayacaksa önce Le Havre'a gidecek doğal olarak ya da Cherbourg'a... Bir şey daha - eşyalarını almaya falan gitmeyeceksin. Her şeyi burada bırakacaksın. Onun olsun. Fransız aklıyla eşyalarını almadan gideceğini düşünemez. İnanılır gibi değil. Bir Fransız asla yapmaz böyle bir şeyi... Senin gibi çatlak değilse tabii."

"Haklısın!" diye haykırdı. "Akıl edemedim bunu. Hem eşyalarımı sen gönderebilirsin, verirse tabii ki. Ama bunun önemi yok şimdi. Tanrım, şapkam bile yok ama!"

"Ne yapacaksın şapkayı? Londra'ya vardığında kendine yeni bir şapka alırsın. Şu anda tek yapman gereken acele etmek. Trenin kaçta kalktığını öğrenmeliyiz."

"Dinle," dedi cüzdanına davranarak. "her şeyi sana bırakıyorum. Şunu al ve ne gerekiyorsa yap. Benim halim yok... Başım dönüyor."

Cüzdanı alıp içinden bankadan çektiği parayı çıkardım. Kaldırımda bir taksi duruyordu. Atladık. Dört sularında Kuzey Garı'ndan bir tren kalkıyordu. Hesapladım - banka, konsolosluk, American Express, gar. Tamam! Yetişiriz.

"Hadi canlan biraz!" dedim, "yüzün gülsün! Birkaç saat sonra Manş Denizi'ni geçeceksin. Bu gece Londra'da yürüyecek, bol bol İngilizce konuşulduğunu duyacaksın. Yarın açık denizde olacaksın; özgürsün, dilediğini yapabilirsin. New York'a vardığında bütün bunlar kötü bir düşten farksız olacak."

O kadar heyecanlanmıştı ki ayaklarını ileri geri oynatıyordu, taksinin içinde yürümek istermiş gibi. Bankada tir tir titredi, imzasını zor attı. Onun için yapamayacağım tek şeydi bu - imzasını atmak. Ama sanıyorum, gerekseydi, tuvalete oturtup kıçını bile silerdim. Kararlıydım onu göndermeye, ikiye katlayıp bavula sokmak zorunda kalsam bile.

İngiliz Konsolosluğu'na vardığımızda öğle tatili olmuştu. Kapalıydı. Saat ikiye kadar beklemek demekti bu. Zaman öldürmek için yemek yemekten daha iyi bir fikir gelmedi aklıma. Fillmore aç değildi tabii ki. Sandviç yemekten söz ediyordu. "Sikmişim sandviçi!" dedim, "iyi bir öğle yemeği ısmarlayacaksın bana. Burada yiyeceğin son iyi yemek olacak - bir süre yiyemeyebilirsin de." Dümeni küçük ve hoş bir restorana kırıp dört başı mamur bir yemek söyledim. Mönüdeki en iyi şaraptan istedim, tadı ve fiyatı önemli değildi. Bütün parası cebimdeydi, servetti benim için. Hayatımda bu kadar çok para taşımamıştım üzerimde. Bin franklık bir banknot bozdurmak pek hoş olacaktı. Işığa tuttum üzerindeki resmi görmek için. Harikulade bir banknot! Fransızların mükemmel yaptıkları şeylerden biridir. Sanatkârca yapılmış, simgesine bile büyük sevgi besler gibi.

Yemekten sonra bir kafeye girdik. Kahvenin yanında Chartreuse söyledim. Neden olmasın? Bir banknot daha bozduralım, bir beş yüzlük bu kez. Yeni, tertemiz, çıtır çıtır. Zevkti böyle paraya dokunmak. Garson sağı solu bantla tutturulmuş, yıpranmış bir sürü banknot getirdi. Bir çuval dolusu beşlik ve onluk, bir torba dolusu da bozukluk. Çin parası, ortası delik. Paraları koyacak cep bulamıyordum. Pantolonumun cepleri tıka basa dolmuştu. Herkesin önünde bu kadar para çıkarmaktan biraz rahatsızlık duyuyordum. Bizi düzenbaz sanmalarından çekiniyordum.

American Express'e vardığımızda çok fazla zamanımız kalmamıştı. İngilizler her zamanki lafı geveleme alışkanlıkları ve beceriksizlikleriyle canımıza okumuşlardı. Burada herkes rulmanlar üzerinde hareket ediyordu. O kadar hızlıydılar ki her şeyi iki kere yapmaları gerekiyordu. Bütün çekler imzalanıp doğru yerlere yerleştirildikten sonra Fillmore'un yanlış yeri imzaladığı anlaşıldı. Baştan başlamaktan başka çare yoktu. Başına dikilip, bir gözüm saatte, kalemin bütün hareketlerini izledim. Kolay ol-

madı paradan ayrılmak. Hepsinden değil, çok şükür, ama büyük bir kısmından. 2500 frank civarında para kalmıştı ceplerimde. Civarında, dedim. Birkaç yüz frank az ya da çok olabilir, bir anlam taşımıyordu artık benim için. Ona gelince, şaşkın halde geçiyordu bütün bu işlemlerden. Kaç parası olduğunu bilmiyordu. Tek bildiği Ginette için biraz ayırması gerektiğiydi. Ne kadar ayıracağına karar vermemişti henüz; gara giderken kararlaştıracaktık.

Telaşımızdan paranın bir kısmını dolara çevirmeyi unutmuştuk. Taksideydik artık, kaybedecek zaman yoktu. Durum değerlendirmesi yapmak gerekiyordu. Ceplerimizi boşaltıp saymaya başladık. Bir kısmı yerde, bir kısmı koltuktaydı paranın. Kafa karıştırıcıydı. Fransız, Amerikan ve İngiliz parası. Bir sürü de bozukluk. Bozuklukları alıp pencereden fırlatmak geldi içimden - işleri kolaylaştırmak için. Sonunda ayırdık paraları; İngiliz ve Amerikan paraları onda kaldı, Fransız parası bende. Ginette'le ilgili kararları vermeye gelmişti sıra - ona ne kadar verilecek, ne söylenecek, filan. Fillmore ona aktaracağım bir senaryo uydurmaya çalışıyor, kalbini kırmak istemiyordu. Sözünü kesmek zorunda kaldım.

"Boş ver ona ne söyleyeceğimi," dedim. "Bir şeyler uydururum. Ne kadar para bırakacağını söyle bana. Bir şey bırakmak şart mı ayrıca?"

Bunu söyleyerek kıçının altına bomba yerleştirmiştim sanki. Ağlamaya başladı. Gözyaşı seli. Durumu toparlamak zorundaydım. Hiç düşünmeden, "Pekâlâ," dedim, "Bütün Fransız paralarını ona verelim. Bir süre idare eder."

"Ne kadar var?" diye sordu cılız bir sesle.

"Bilmiyorum, 2000 frank civarında olsa gerek. Hak ettiğinden fazla olduğu kesin."

"Tanrım! Böyle deme!" diye yalvardı. "Onu zor durumda bırakıp gittiğimi unutma. Ailesi onu asla kabul etmeyecek bundan

sonra. Hayır, ver. Bütün parayı ona ver... Ne kadar olduğu umurumda değil."

Mendilini çıkardı gözyaşlarını silmek için. "Elimde değil," dedi, "yüreğim kaldırmıyor." Bir şey söylemedim. Birden boylu boyunca uzandı, bir an kriz geçirmek üzere olduğunu sandım ama sonra şöyle dedi: "Ah, geri dönmeliyim. Geri dönüp gerçekle yüzleşmeliyim. Ona bir şey olursa kendimi asla affetmem."

Şok etkisi yarattı bu bende. "Tanrım!" diye bağırdım, "bunu yapamazsın! Artık değil. Çok geç. Trene bineceksin ve onunla ben ilgileneceğim. Senden ayrılır ayrılmaz onu görmeye gideceğim. Hem salaklığın alemi yok, ondan kaçmaya kalktığını öğrenirse seni öldürür, anlamıyor musun? Geri dönemezsin artık. Bitti."

Ne olabilirdi ki? Canına mı kıyardı? İsabet.

Gara yanaştığımızda on iki dakikamız vardı öldürecek. Vedalaşmaya cesaret bile edemezdim henüz. Haline bakılırsa trenden atlayıp doğru Ginette'e gidebilirdi. Her şey fikir değiştirmesine neden olabilirdi, bir saman çöpü bile. Tuttuğum gibi bir bara soktum ve şöyle dedim: "Şimdi bir Pernod içeceksin, içeceğin son Pernod olacak, parasını da ben ödeyeceğim... Senin paranla."

Bunu duyunca huzursuz oldu biraz. Pernod'dan sıkı bir yudum alıp yaralı bir köpek gibi baktıktan sonra, "Bu kadar parayı sana emanet etmekle hata ettiğimi biliyorum," dedi, "ama... ama... Adam sen de, en iyisini sen bilirsin. Ginette'in kendini öldüreceğinden korkuyorum, hepsi bu."

"Kendini öldürmek mi?" dedim. "Mümkün değil. Buna ihtimal verebiliyorsan kendini gerçekten bir bok sanıyor olmalısın. Paraya gelince, nefret ederek de olsa, buradan doğru postaneye gidip hepsini ona havale edeceğime söz veriyorum. Gerekenden bir saniye fazla güvenemem kendime o kadar parayla." Bunları söylerken döner raflardaki kartpostallar dikkatimi çekti. Bir tane çektim, Eyfel Kulesi'nin fotoğrafı vardı üzerinde. "Birazdan

gemiye bineceğini yaz ona. Onu sevdiğini ve New York'a varır varmaz onu yanına almak için işlemlere başlayacağını söyle... Postaneden postalar, bu gece onu görmeye giderim. Her şey yoluna girecek, göreceksin."

Karşıya geçip gara yürüdük. İki dakikamız kalmıştı. Artık vedalaşabilirdim onunla. Girişte sırtını sıvazlayıp treni işaret ettim. Elini sıkmadım - salya sümük üzerime yığılabilirdi. "Acele et! Her an kalkabilir," dedim. Sonra arkamı dönüp topukladım. Trene binip binmediğini görmek için dönüp arkama bile bakmadım. Korkuyordum bakmaya.

Fillmore'u sepetlemeye çalışırken ondan kurtulduktan sonra ne yapacağımı düşünecek zamanım olmamıştı. Çok şey vaat etmiştim - ama sadece onu susturmak için. Ginette'le yüzleşmeye gelince, ondan daha fazla cesaretim yoktu buna. Ben de korkuya kapılıyordum. Her şey o kadar çabuk gelişmişti ki durumu tam olarak kavrayamıyordum. Şahane bir sersemlik içinde uzaklaştım gardan, elimde kartpostal. Sokak lambasının direğine yaslanıp tekrar okudum. Olacak iş değildi. Düş görmediğimden emin olmak için bir kez daha okudum, sonra yırtıp çöpe attım.

Huzursuzluk içinde etrafıma bakındım. Ginette'in birden, elinde Kızılderili baltasıyla karşıma dikileceğinden korkuyordum. Kimse izlemiyordu beni. Lafayette Meydanı'na doğru yürümeye başladım. Harikulade bir gündü, daha önce de söylediğim gibi. Rüzgârda yelken açmış yumuşak, pamuk gibi bulutlar. Çırpınan tenteler. Paris hiç bu kadar güzel görünmemişti gözüme; zavallı Fillmore'u postaladığım için suçluluk duyacaktım az kalsın. Lafayette Meydanı'nda kilisenin karşısına oturup saat kulesini seyre daldım; öyle müthiş bir mimari eser filan değildir ama kadranın mavisi beni hep büyülemiştir. Her zamankinden daha maviydi o gün. Gözlerimi alamıyordum.

Mektup yazıp salak gibi her şeyi anlatmaya kalkışmazsa Ginette'in olanlardan haberdar olması için bir neden yoktu. Ona 2500 frank bıraktığını öğrense bile kanıtlayamazdı. Fillmore'un uydurduğunu iddia edebilirdim. Evden şapkasız çıkıp Amerika'ya gitmeye karar veren biri arkadaşına 2500 frank verdiğini rahatça uydurabilirdi. Kaç paraydı acaba? Ceplerim çökmüştü paranın ağırlığıyla. Çıkarıp özenle saydım. Tamı tamına 2875 frank, 35 santim. Düşündüğümden fazla. 75 frank 35 santimden kurtulmak gerekiyordu. Yuvarlak bir sayı istiyordum - temiz 2800 frank. O sırada bir taksi yanaştı kaldırıma. Kucağında süs köpeğiyle bir kadın indi taksiden; köpek kadının ipek elbisesinin üzerine işemişti. Köpeği taksiyle gezdirme fikri kafamı bozdu. Köpek kadar değerim yok mu, dedim kendi kendime ve taksiye atladığım gibi şoföre beni Bois'nın oradan geçirmesini söyledim. Neresinden geçmek istediğimi sordu. "Fark etmez," dedim. "Gezin Bois'da, her yerine gir çık, hiç acele etmeden, benim acelem yok." Arkama yaslanıp evlerin, sivri çatıların, bacaların, renkli duvarların, helaların pencerenin önünden vızıldayarak geçişini seyrettim. Rond Point'dan geçerken inip işemeyi düşündüm. Orada karşına kimin çıkacağı belli olmazdı. Şoföre beklemesini söyledim. Hayatımda ilk defa işerken bir taksi beklettim. Ne kadar harcayabilirsin ki bu yolla? Fazla değil. Cebimdeki parayla iki taksi bile bekletebilirdim.

Etrafıma dikkatlice baktım ama değecek bir şey göremedim. Taze ve kullanılmamış bir şey arıyordum - Alaska'dan ya da Virgin Adaları'ndan gelme. Doğal bir kokusu olan temiz ve taze bir ten. Ortalıkta öyle bir şey olmadığını söylemeye gerek yoktu herhalde. Bir şey bulup bulmamak umurumda değildi ama. Her şeyin bir zamanı vardı.

Zafer Takı'nın altından geçtik. Birkaç turist dolanıyordu Meçhul Asker anıtının kalıntıları etrafında. Bois'nın içinden geçerken limuzinleriyle gezintiye çıkmış zengin kancıklara

baktım. Bir yere gidiyormuş gibi geçiyorlardı. Önemli görünmek için yapıyorlardı bunu şüphesiz–Rolls Royce ya da Hispano Suiza'larının ne kadar sessiz çalıştığını dünyaya göstermek için. Benim içimdekiler hiçbir Rolls Royce'un o güne kadar çalışmadığı kadar sessiz çalışıyordu ama. Kadife döşenmişti sanki içime. Kadife böbrek, kadife omurga. Ve kadife mil yağı, ne! Cebin para doluyken hepsini sarhoş bir denizci gibi, yarım saat içinde yemenin tadına doyum olmaz. Dünya sana ait zannedersin. Ve en güzel yanı, ne yapacağını bilememektir. Arkana yaslanıp taksimetreyi seyredebilirsin, rüzgârın saçını okşamasına izin verebilirsin, bir yerde durup bir içki içebilirsin, dolgun bir bahşiş bırakabilirsin ve her gün yaptığın bir şeymiş gibi kasıla kasıla yürüyebilirsin. Ama devrim yapamazsın. Bağırsaklarındaki *tüm* boku asla boşaltamazsın.

Auteuil Rıhtımı'na geldiğimizde Seine Nehri'ne doğru sürmesini söyledim şoföre. Sèvres Köprüsü'nde inip nehir boyunca yürümeye başladım, Auteuil Viyadükü'ne doğru. Dere gibidir orası aslında, ağaçlar kıyıya kadar iner. Su yeşil ve durgundu, özellikle karşı yakaya doğru. Mavnalar geçiyordu arada sırada. Çimlere uzanmış güneşlenen mayolu insanlar vardı. Her şey yakın ve capcanlıydı, güçlü ışıkta titreşir halde.

Bir bira bahçesinden geçerken bir masada bir grup bisikletçinin oturduğunu gördüm. Yakınlarına oturup küçük bir bira söyledim. Gevezeliklerini dinlerken Ginette'i düşündüm bir yandan. Odanın içinde bir ileri bir geri gezinirken görebiliyordum onu, saçını başını yolup inek gibi böğürürken. Fillmore'un rafta duran şapkası geldi gözümün önüne. Elbiseleri bana olur muydu acaba? Özellikle beğendiğim reglan bir paltosu vardı. Neyse, şimdi yoldaydı. Birazdan gemi sallanacaktı altında. İngilizce! İngilizce konuşulduğunu duymak istiyordu. Ne fikir!

Birden benim de Amerika'ya gidebileceğim geldi aklıma. Böyle bir fırsat ilk kez doğmuştu. Sordum kendime–"gitmek is-

tiyor musun?" Yanıt alamadım. Düşüncelerim uzaklaştı, denize doğru, son kez dönüp baktığımda gökdelenlerin kar fırtınasında hayal meyal seçildiği öteki yakaya. Şehri terk ettiğim günkü gibi hayal meyal belirdiler zihnimde. Işığın gökdelenlerin kaburgalarını delip geçtiğini gördüm. Bütün kentin yayıldığını gördüm, Harlem'den Battery'ye; sokaklar karınca istilasına uğramış, müthiş bir koşuşturma, tiyatrolar boşalıyor. Karım geçti aklımdan hayal meyal, ne durumdaydı acaba?

Her şey zihnimden süzüldükten sonra müthiş bir huzur çöktü üzerime. Burada, nehrin tepelerin arasından usulca kıvrıldığı bu yörede, toprak geçmişle öylesine dolu ki zihin ne kadar geriye giderse gitsin onu insani bağlardan koparamıyor. Tanrım, sadece bir deli gözlerinin önünde uzanan bu altından cennete arkasını dönmeyi düşünebilir. Öyle sessiz akar ki Seine, varlığını fark etmezsin. Hep oradadır ama, sessiz ve mütevazı, atardamar misali. Üzerime çöken o harikulade huzurla yüksek bir dağın zirvesine tırmanmış gibi hissettim kendimi; bir süreliğine etrafıma bakabilecek, manzaranın anlamını sindirebilecektim.

Tuhaf bir fauna ve flora oluşturuyor insanlar. Uzaktan önemsenmeye değmez gibi görünüyorlar oysa yakından çirkin ve tehlikeliler. Her şeyden çok geniş mekanlarla çevrelenmeye ihtiyaç duyuyorlar–zamandan çok mekana.

Güneş batıyor. Bu nehrin içimde aktığını hissediyorum–geçmişini, tarih dolu toprağını, değişen iklimi. Tepeler usulca çevirmiş etrafını: rotası sabit.

Akıntıya kapılmış, dümensiz bir gemi. Anahtarı olmayan bir delik. Haz, hüzün, hezeyan. Zamanın çarkında, medeniyetin kokuşmuş sularında sürüklenen, çivisi çıkmış bir dünya... Birileri tüller, kadifeler içindeyken diğerleri balçıklara gömülmüş debelenmekte. Zaman geçip gidiyor. Ne dün var ne yarın. Ve Henry Miller, yaşam adı da verilen kaosa dair yazılmış en güçlü metinlerden biriyle yeraltı baharlarının peşinde.

"O GÜNDEN bu yana her kaçığın Paris'te er ya da geç keşfettiği bir şeyi keşfettim: cehennem azabı çekecek olanlar kendilerine uygun cehennemi ısmarlayamıyordu."

Henry Miller, maruz kaldığı yasaklara rağmen bugün çağdaş edebiyatın en önemli başyapıtlarından biri sayılan *Yengeç Dönencesi* ile karşınızda.

"ZAMAN zaman patlayan, bizi yaralayan ve içimizi dağlayan, bizden iniltiler, gözyaşları ve beddualar koparan sayfalar okuyorsak, bilin ki bunlar sırtı duvara dayalı, tek savunması sözcükler olan biri tarafından yazılmıştır; sözcükler dünyanın yalancı ve ezici ağırlığından, yüreksizlerin kişilik mucizesini çökertmek için yarattığı işkence aletleri ve çarklardan her zaman daha güçlüdür."

SİREN YAYINLARI | ZAMANIN RUHU

ISBN 978-605-5903-367
9 786055 903367